

AVROPA ŞURASI VƏ AZƏRBAYCAN

sülh, əmin-amanlıq və demokratiya naminə

- 24244 -

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

BAKI - 2001

OXUCUYA

Əsrlər boyu baş vermiş amansız müharibələr, münaqişələr ucbatından həşər sivilizasiyası zərər çəkmiş, yüz milyonlarla insanın həyatına son qoyulmuş, planetin gələcəyi sual altında qalmışdır. XX əsr Avropasının da taleyi belə faciəvi olmuşdur. Qitə iki dünya müharibəsinin meydanına çevrilmiş, kütləvi dağıntılara, on milyonlarla insan tələfatına məruz qalmışdır.

İkinci Dünya müharibəsindən sonra Avropa dövlətləri bir daha faciələrə yol verməmək, qitənin etibarlı gələcəyini təmin etmək, silahlı qarşıdurmaları istisna etmək və sabit inkişafı təmin etmək üçün yeganə vasitə kimi insan fəaliyyətinin bütün sahələrində sıx əməkdaşlıq əlaqələri yaratmağa başladılar. Bu işi həyata keçirmək və qitədə inteqrasiyanı dərinləşdirmək məqsədilə Avropa regional təşkilatları yaradıldı. 1949-cu il mayın 5-də təsis edilmiş Avropa Şurası (AŞ) tezliklə Avropanın ən nüfuzlu regional təşkilatlarından birinə çevrildi.

XX əsrin sonlarında dövlət müstəqilliyi əldə etmiş Azərbaycan dünya birliyinin tamhüquqlu üzvü olmaq, beynəlxalq proseslərdə bütün ölkələr və xalqlar ilə çiyin-çiyin yaxından iştirak etmək xəttini fəal surətdə həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1993-cü ilin iyunundan xalqın yekdil iradəsi ilə Azərbaycana yenidən rəhbərliyə başladıqdan sonra dünya və regional beynəlxalq strukturlar ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsi sahəsində daha məhsuldar, ardıcıl və səmərəli səylər göstərilməmişdir.

Ötən dövrdə Prezident Heydər Əliyev Avropa dövlətlərinin başçıları, Avropa təşkilatlarının nümayəndələri ilə intensiv görüşlər, danışıqlar keçirmiş, müzakirələr aparmışdır. Prezident Heydər Əliyevin Azərbaycanı dünyaya, o cümlədən Avropaya tanımaq, onun strukturlarına inteqrasiya etmək sahəsindəki gərgin diplomatik səyləri nəhayət öz nəticəsini vermişdir. 1996-cı il iyunun 28-də Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Bürosu Azərbaycana Avropa Şurasında "Xüsusi qonaq" statusunun verilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

O vaxtdan bəri ölkəmizin bu təşkilata tamhüquqlu üzv olması istiqamətində məqsədyönlü iş aparılır. Söhbət ilk növbədə milli qanunvericiliyin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, demokratik proseslərin sürətləndirilməsi, cəmiyyətin humanistləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə bağlı tədbirlərdən gedir.

Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirakin dəvəti ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından 1997-ci il oktyabrın 10-11-də Strasburqda keçirilmiş ikinci Zirvə görüşündə iştirakı ölkəmizin Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı tarixində yeni bir dövrün başlanğıcını qoymuşdur.

Azərbaycan Prezidentinin Avropa Şurasının Zirvə görüşündə iştirakı tarixi hadisə idi. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilk dəfə idi ki, Avropa Şurasının Zirvə görüşündə iştirak edirdi və orada çıxış edərək ölkəmiz haqqında danışmaq, həmçinin Dağlıq

Qarabağ münaqişəsinin aradan qaldırılması sahəsindəki vəziyyəti və bu problemin tezliklə həllində Azərbaycanın mövqeyini açıqlamaq imkanı əldə etmişdi.

Zirvə görüşü zamanı Avropanın kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri Prezident Heydər Əliyevin keçirdiyi görüşlərə, xüsusən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli ilə bağlı məsələlərə böyük maraq göstərirdilər.

Prezident Heydər Əliyev Avropa Şurası ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsi və dərinləşdirilməsi istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirmiş, sərəncamlar imzalamışdır. Məqsəd Azərbaycanın Avropa Şurasına mexaniki şəkildə daxil olmasından deyil, Avropa standartlarına həqiqətən uyğunlaşdırılmasından ibarətdir. Azərbaycan dövləti çalışır ki, həmin səviyyəyə nail olsun və Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi bunun məntiqi yekununa gəvilsin.

2000-ci il iyunun 26-30-da Fransanın Strasburq şəhərində Avropa Şurası Parlament Assambleyasının növbəti sessiyası keçirildi. Sessiyanın gündəliyinə daxil edilmiş məsələlərdən biri də Azərbaycan Respublikasının təşkilata tamhüquqlu üzv qəbul olunması idi.

Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu haqqında məsələ sessiyanın 28 iyun tarixli iclasının gündəliyinə daxil edilmişdi.

Səsvermənin nəticələri gözlənilməz olmadı. Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu lehinə 120 nəfər, əleyhinə 1 nəfər səs verdi, 5 nəfər isə bitərəf qaldı. Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv seçilməsinə qitə ölkələri tam dəstək verdilər.

Bu hadisə dövlətimizin başçısının apardığı düzgün, ölçülüb-biçilmiş xarici siyasətin məntiqi nəticəsi idi və Azərbaycan diplomatiyasının tarixində öz yerini tutacaqdır.

Bu gün Azərbaycan böyük Avropa ailəsinə daxil olur. Ölkəmizin Avropa Şurası sıralarına qoşulması mühüm hadisədir. Azərbaycan təkcə coğrafi Avropanın yox, həm də demokratik Avropanın bir hissəsi olmaq əzmindədir.

Azərbaycan cəmiyyəti Avropa dəyərlərini əldə rəhbər tutaraq, Avropa təcrübəsindən bəhrələnərək tərəqqi etmək, müasir cəmiyyət qurmaq niyyətindədir və demokratiya prinsiplərinə daim sadıq qalacaqdır.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Avropa Şurasının Zirvə görüşündə

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Strasburqa yola düşdü

1997-ci il oktyabrın 9-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Strasburqa yola düşdü.

Dövlətimizin başçısı yola düşməzdən əvvəl Binə hava limanında jurnalistlərə qısa müsahibə verdi.

Sual: Strasburqa səfərinizin ölkəmiz üçün əhəmiyyəti nədən ibarətdir?

Cavab: Bu səfərin respublikamız üçün əhəmiyyəti çoxdur. Çünki Azərbaycan ilk dəfədir ki, Avropa Şurasının yüksək səviyyəli toplantısında iştirak edir. Bu, Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının ikinci Zirvə görüşüdür. Şübhəsiz ki, Azərbaycan birinci görüşdə iştirak etməmişdir, çünki o vaxt Azərbaycanın Avropa Şurası ilə əlaqəsi yox idi. İndi Azərbaycana Avropa Şurasında qonaq statusu veriləndir və biz əməkdaşlıq edirik. Güman edirəm ki, biz Azərbaycanın Avropa Şurasına tam üzvü qəbul edilməsinə nail olacağıq.

Azərbaycanın və Zaqafqaziyanın digər respublikalarının rəhbərləri Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının Zirvə

görüşünə dəvət olunublar. Bu, əlamətdar bir hadisədir. Biz orada Azərbaycanın həm Avropaya mənsub olduğunu bir daha təsdiq edəcəyik, həm də ölkəmizin Avropa Şurasına daxil olması üçün yeni bir imkan əldə edəcəyik. Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət başçıları oraya toplaşirlar. Strasburqda eyni zamanda ikitərəfli görüşlər də olacaqdır. Bunların hamısı Azərbaycan üçün çox əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev elə həmin gün Strasburqa gəldi. Dövlətimizin başçısını hava limanında Avropa Şurasının rəsmi nümayəndəsi qarşıladı.

Prezident Heydər Əliyev onun üçün ayrılmış iqamətgahda -"Sofitel" mehmanxanasında qısa istirahətdən sonra Avropa Şurasının binasına gəldi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Sədri xanım Leni Fişer ilə görüşü

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il oktyabrın 9-da Strasburqda - Avropa Şurasının iqamətgahında Şuranın Parlament Assambleyasının sədri xanım Leni Fişer ilə görüşdü.

Xanım Fişer Prezident Heydər Əliyevi səmimi salamlayaraq, onunla yenidən görüşməkdən şad olduğunu bildirdi, həyat yoldaşının ən xoş arzularını yetirərək dedi ki, Bakıda Rostropoviçin yubileyinə həsr edilmiş konsert onun çox xoşuna gəlmişdir. Bu, elə bir tədbir idi ki, biz heç vaxt onu unutmayacağıq.

Dövlətimizin başçısı öz hörmət və ehtiramını ona çatdırmağı xahiş etdi və həmin konsertdə xanım Fişerin əri ilə birlikdə olmağından çox məmnun qaldığını bildirdi.

Söhbət zamanı xanım Leni Fişer regiondakı vəziyyətlə, o cümlədən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılması sahəsindəki yeniliklərlə maraqlandı.

Prezident Heydər Əliyev dedi ki, Sizin Bakıya səfərinizdən sonra Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli sahəsində yeniliklər var. Minsk qrupunun həmsədrləri olan ölkələrin - ABŞ, Rusiya və Fransanın prezidentləri Denverdə bəyanat qəbul etmişlər. Həmsədrlər münaqişənin həllinə dair öz təkliflərini bizə vermişlər. Biz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə qəbul olunmuş prinsiplər əsasında son qoyulmasına tərəfdarlıq və həmin təklifləri danışıqların davam etdirilməsi üçün əsas kimi qəbul etmişik. Azərbaycan Prezidenti həmin təkliflərdə münaqişənin iki mərhələdə həllinin nəzərdə tutulduğunu bildirdi və bu mərhələlər barədə ətraflı məlumat verdi. Qeyd edildi ki, bu təkliflərə əsasən birinci mərhələdə Azərbaycanın Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş altı rayonu azad olunmalı, Ermənistan silahlı qüvvələri həmin ərazilərdən çıxarılmalı, qaçqınlar öz doğma yerlərinə qaytarılmalıdır. İkinci mərhələdə isə Azərbaycan dövlətinin tərkibində Dağlıq Qarabağın statusu müəyyənləşdirilməli və eyni zamanda Şuşa, Laçın rayonları işğaldan azad edilməlidir. Azərbaycan tərəfi bu şərtlər əsasında danışıqları davam etdirməyə hazırdır.

Xanım Fişer bu məlumatdan razı qaldığını söylədi.

Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına daxil olması barədə söhbət getdi. Leni Fişer bildirdi ki, Azərbaycan parlament qrupunun üzvləri Avropa Şurası Parlament Assambleyasının işində fəal iştirak etmişlər. Parlament Assambleyasının rəhbəri Avropa Şurasına yeni üzvlərin qəbul edilməsi mexanizmini açıqladı.

Prezident Heydər Əliyev bir daha xatırladı ki, Avropanın ayrılmaz hissəsi olan müstəqil Azərbaycan Respublikası qitənin strukturlarına inteqrasiya yolu tutubdur və Avropa Birliyi, Avropa Komissiyası ilə yaxşı əməkdaşlıq edir. Biz Avropa Şurası ilə əlaqələrimizə böyük əhəmiyyət veririk və "Xüsusi qonaq" statusu aldıqdan sonra əməkdaşlığımız xeyli genişləndiribdir. Ancaq biz Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq istəyirik və bunun üçün bütün tədbirləri görürük.

Sonra dövlətimizin başçısı Parlament Assambleyasının fəxri qonaqları kitabına xatirə sözləri yazdı:

"Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Avropada sülhün, əmin-amanlığın, demokratiyanın inkişafında görkəmli rol oynayır. Azərbaycan Avropa Şurası ilə əməkdaşlığa yüksək qiymət verir. Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq üçün çalışır. Avropa Şurasına yeni uğurlar arzulayıram.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

9 oktyabr 1997-ci il".

“Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Avropada sülhün, əmin-amanlığın, demokratiyanın inkişafında görkəmli rol oynayır. Azərbaycan Avropa Şurası ilə əməkdaşlığa yüksək qiymət verir, Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq üçün çalışır. Avropa Şurasına yeni uğurlar arzulayıram.

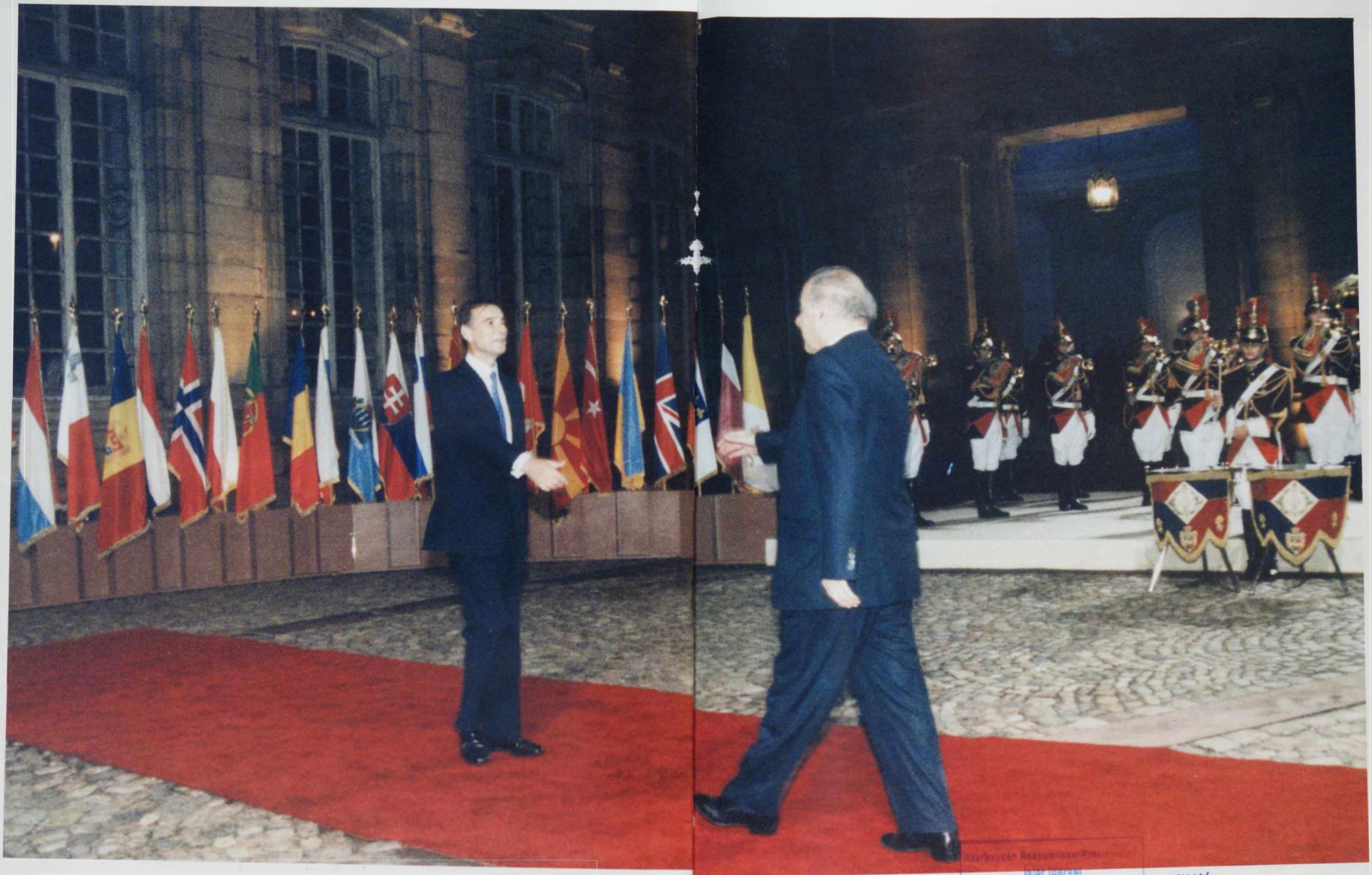
Heydər Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

9 oktyabr 1997-ci il”.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

- 24241 -

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarșis ilə görüşü

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il oktyabrın 9-da Strasburqda Avropa sarayında Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarșis ilə görüşdü.

Prezident Heydər Əliyevi səmimi salamlayan cənab Tarșis dedi ki, Prezident Jak Şirakin dəvətini qəbul edərək zirvə toplantısına gəlməyinizə çox şadam. O bildirdi ki, Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının Strasburq şəhərində - Avropa sarayında keçirilən ikinci zirvə görüşündə 46 dövlətin ali nümayəndələri, o cümlədən 26 prezident və 20 baş nazir iştirak edəcəkdir. 1993-cü ildə Vyanada keçirilmiş birinci zirvə görüşündən fərqli olaraq, indiki toplantıda Avropa demokratiyasına qoşulmağa çalışan ölkələr də təmsil edilir.

Baş katib dedi ki, biz Azərbaycanı Avropa strukturlarında görməyimizə şadiq. Siz Avropa Şurasının iki konvensiyasına qoşulmusunuz. Biz bir-birimizi getdikcə daha yaxşı tanıyıq. Mən Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına daxil olmasına hərtərəfli kömək göstərməyə hazırım.

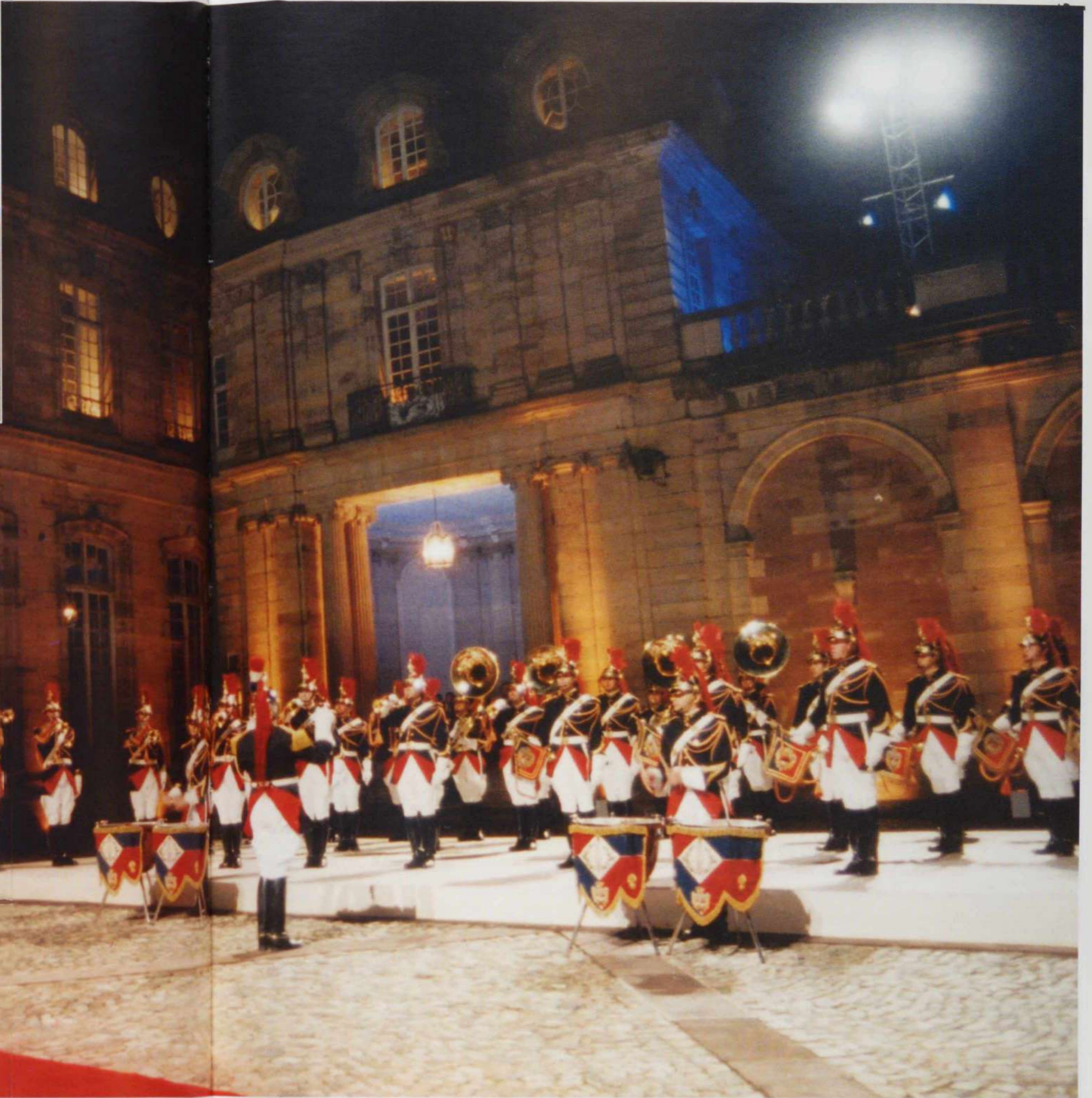
Dövlətimizin başçısı təşəkkür edərək dedi ki, Azərbaycanın bu toplantıda iştirakına imkan yaranmasına çox şadam. Biz Avropa Şurasının bütün strukturlarında iştirak etmək istəyirik. Azərbaycan demokratik dövlət qurur. Bu, çətin işdir. Demokratik prinsipləri bəyan etmək və onları işdə həyata keçirmək başqa-başqa şeylərdir. Biz demokratik konstitusiya qəbul etmişik,

çoxpartiyalılıq əsasında parlament seçmişik. Amma Avropa demokratiyasının səviyyəsinə çatmaq üçün vaxt lazımdır.

Cənab Tarșis Azərbaycana səfəri zamanı Prezident Heydər Əliyev ilə görüşünü xatırlayaraq respublikamızda ilk dəfə hələ sovet dövründə - 1964-cü ildə olduğunu da bildirdi. Baş katib bir daha dedi ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq niyyətinin qatiliyi məni sevindirir və bu işdə ölkənizi dəstəkləyəcəyəm. Ümumiyyətlə işə üzvlük məsələsini Parlament Assambleyası həll edir. Daniel Tarșis onu da əlavə etdi ki, Avropa Şurasına daxil olmaq üçün ölkələrin heç də hamısının dərhal mükəmməl demokratiyaya malik olması zəruri deyildir. Onların demokratiya prinsiplərinə sadiqlik nümayiş etdirməsi kifayətdir. Biz Avropa Şurasına daxil olmaq prosesini asanlaşdıran mexanizm işləyib hazırlamışıq. Cənab Tarșis bildirdi ki, Azərbaycanla kifayət qədər əlaqə saxlayırıq. Zirvə görüşünə gələnlərin hamısına münasibətimiz eynidir. Həm üzv olan, həm də dəvət edilmiş ölkələrin nümayəndələrinə çıxış üçün bərabər vaxt ayrılmışdır.

Azərbaycan rəhbəri mövqelərin üst-üstə düşməsindən məmnun qaldığını söyləyərək dedi ki, Avropa Şurasının prinsiplərinə sadiq olmağımızı düzgün qiymətləndirdiniz. Prezident Heydər Əliyev respublikamızda müstəqil dövlət quruculuğunda, islahatların, o cümlədən demokratik islahatların aparılmasında qarşılaşdığımız çətinliklərdən söhbət açdı və qeyd etdi ki, bir neçə il əvvəl ölkədəki qeyri-sabitlik, dövlət çevrilişi cəhdləri həmin prosesləri ləngidirdi. Ancaq ən başlıca çətinlik Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlıdır. Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları ilə başladığı bu münaqişə nəticəsində respublikamızın ərazisinin 20 faizi işğal olunmuş, bir milyondan çox vətəndaşımız yerindən-yurdundan zorla qovulub çıxarılmışdır

və indi əksəriyyəti çadırlarda ağır şəraitdə yaşayır. Ölkəmizə çox böyük maddi və mənəvi zərər vurulmuşdur. Amma buna baxmayaraq, 1994-cü ilin mayında atəşkəs barədə saziş imzalanmış və ona əməl edirik.

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, respublikamızda ilk demokratik konstitusiya qəbul olunmuşdur, demokratik yolla seçilmiş parlament fəaliyyət göstərir. Daxili sabitliyin yaranması, atəşkəsə əməl olunması ölkədə islahatlara başlamağa imkan vermişdir. Biz bu işlərə MDB-nin üzvü olan digər dövlətlərdən gec başlasaq da, bir çox sahələrdə onlardan irəliləyirik. Azərbaycan Prezidenti islahatların həyata keçirilməsi, iqtisadiyyatın yenidən qurulması sahəsində əldə edilmiş nailiyyətlərdən ətraflı danışaraq dedi ki, biz dünya iqtisadiyyatına qovuşmaq yolunu tutmuşuq. Bizim prinsiplərimiz aydındır və Azərbaycanın müstəqillik, demokratiya yolu ilə inkişafı dönməzdir.

Ölkəmizin iqtisadiyyat sahəsindəki uğurları barədə məlumatdan məmnun olduğunu bildirən cənab Tarşis Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli vəziyyəti ilə də maraqlandı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev bu barədə hərtərəfli məlumat verərək dedi ki, biz münaqişəyə yalnız sülh yolu ilə, ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə qəbul edilmiş prinsiplər əsasında son qoyulmasını istəyirik. Dövlətimizin rəhbəri Minsk qrupu həmsədrlərinin həmin problemin həlli ilə bağlı verdikləri təklifdən də danışaraq, onun mahiyyətini xəritə üzərində ətraflı açıqladı.

Münaqişənin sülh yolu ilə həlli yolunda irəliləyişin davam edəcəyinə ümidvar olduğunu bildirən cənab Tarşis dedi ki, Avropada Azərbaycana böyük maraq var və Dağlıq Qarabağ probleminin tezliklə aradan qaldırılacağına ümid bəsləyirlər.

Strasburq bələdiyyəsində rəsmi qəbul

1997-ci il oktyabrın 9-da Strasburq şəhərinin meri Rolan Ri və Aşağı Reyn Departamenti Baş Şurasının prezidenti Daniel Hoyffel Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının ikinci Zirvə görüşü iştirakçılarının şərafinə Bələdiyyə İdarəsinin binasında rəsmi qəbul təşkil etdilər.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev qəbulda iştirak etdi.

Rəsmi qəbul zamanı Moldova Prezidenti Petru Luçinski və Finlandiyanın xarici işlər naziri xanım Tarya Halonen dövlətimizin başçısı ilə görüşərək səmimi söhbət etdilər.

Xanım Tarya Halonen Finlandiya ATƏT-in Minsk qrupunun sədri olarkən, 1996-cı ilin noyabrında Bakıya səfərini və Prezident Heydər Əliyev ilə görüşünü məmnunluqla xatırladığını bildirdi. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsindən danışan Finlandiya xarici siyasət idarəsinin başçısı dedi ki, bu sahədə imkanlar var və onun hökuməti qarşılıqlı əlaqələrin inkişafına maraq göstərir. Xanım Halonen Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tezliklə sülh yolu ilə aradan qaldırılmasını arzuladığını vurğulayaraq dedi ki, onun ölkəsi bu problemin Lissabon prinsipləri əsasında həllinə tərəfdardır.

Prezident Heydər Əliyev də Finlandiya xarici işlər naziri ilə yenidən görüşməyinə şad olduğunu söylədi. Dövlətimizin rəhbəri Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli sahəsindəki vəziyyətdən danışaraq bildirdi ki, ATƏT-in Minsk qrupuna üç həmsədr təyin edildikdən sonra bu qrup öz fəallığını artırmışdır. Onlar münaqişənin həllinə dair öz təkliflərini vermişlər və Azərbaycan tərəfi sülh danışıqlarını intensivləşdirmək üçün həmin təklifləri əsas

kimi qəbul etmişdir. Azərbaycan Prezidenti habelə vurğuladı ki, Minsk qrupunun üzvü kimi Finlandiyanın da bu münaqişənin həllində daha fəal iştirak etməsini arzulayır.

Petru Luçinski Moldova ilə Azərbaycan arasında əvvəlki əlaqələri bərpa edib daha da genişləndirməyin hər iki ölkə üçün faydalı olduğunu söylədi. Moldova rəhbəri Avrasiya nəqliyyat dəhlizindən istifadə etməyə onun ölkəsinin də maraq göstərdiyini vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev müstəqillik qazanmış ölkələrimizin əməkdaşlığının yeni şəraitdə davam etdirilməsi barədə deyilən fikirlərlə razılaştığını söyləyərək, xüsusilə iqtisadi əlaqələrin əhəmiyyətini vurğuladı. Dövlətimizin başçısı Avrasiya nəqliyyat dəhlizinin perspektivindən danışaraq dedi ki, bu, Avropanı Mərkəzi Asiya ilə birləşdirən ən qısa, əlverişli və təhlükəsiz yoldur. Həmin nəqliyyat dəhlizi hazırda işləyir və Avropanın bir çox dövlətləri ondan istifadəyə böyük maraq göstərirlər. Bu, Moldova üçün də faydalı olardı.

Daha sonra Avropa Şurasında Fransa nümayəndə heyəti rəhbərinin müavini Jan Setlenje Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevə yaxınlaşaraq onu səmimiyyətlə salamladı. Cənab Setlenje bu ilin mayında ölkəmizə etdiyi səfərdən məmnun qaldığını söylədi və indi Fransada - Strasburqda Azərbaycan Prezidenti ilə yenidən görüşməyindən çox şad olduğunu bildirdi. Fransa nümayəndəsi dedi ki, mən Azərbaycanın tezliklə Avropa Şurasına daxil olmasını arzulayıram və Fransa bu məsələdə öz köməyini göstərəcəkdir.

Prezident Heydər Əliyev səmimi sözlər üçün təşəkkür edərək dedi ki, Azərbaycan ilk dəfədir Avropa Şurasının zirvə tədbirində iştirak edir və bunu yüksək qiymətləndirir. Azərbaycan Avropanın bütün strukturlarında iştirak etməyə çalışır, o cümlədən Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq istəyir. Bu, hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurmaq yolu tutmuş müstəqil Azərbaycan Respublikasının öz siyasətində üstünlük verdiyi istiqamətlərdən biridir.

Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının ikinci Zirvə görüşü işə başladı

1997-ci il oktyabrın 10-da Strasburqda Avropa Şurasının daimi iqamətgahında - Avropa sarayında Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının ikinci Zirvə görüşünün təntənəli açılış mərasimi oldu.

Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirak və Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşis zirvə görüşünün iştirakçılarını, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevi səmimi salamladılar.

Avropa Şurasının üzvü olan, habelə "Xüsusi qonaq" statusuna malik ölkələrin dövlət və hökumət başçıları birlikdə xatirə şəkli çəkdirdilər.

Zirvə görüşünü açan Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirak dövlət və hökumət başçılarını salamlayaraq, onun dəvətini qəbul edib bu toplantıya gəldikləri üçün onlara təşəkkürünü bildirdi. Fransa dövlətinin başçısı Ümumavropa inteqrasiyasının qitənin hər bir ölkəsi üçün əhəmiyyətini vurğuladı və ümidvar olduğunu bildirdi ki, Zirvə görüşü uğurla keçəcəkdir.

Sonra Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşis və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Sədri xanım Leni Fişer çıxış etdilər. Onlar Zirvə görüşünün iştirakçılarını salamlayaraq əmin olduqlarını söylədilər ki, bu toplantı üzv ölkələrin Avropa Şurasının öz fəaliyyətində rəhbər tutduğu dəyərlərə və onun siyasətinin əsas istiqamətlərinə sadiqliyini bir daha təsdiqləyəcəkdir.

Təntənəli açılış mərasimindən sonra Zirvə görüşünün birinci iclası və iştirakçıların çıxışları başlandı. Dövlət və hökumət başçılarının Avropa Şurasının üzvü və ya "Xüsusi qonaq" statusuna malik olan ölkəni təmsil etmələrindən asılı olmayaraq, rəqləmətdə hamı üçün eyni vaxt ayrılmışdı. Fransa Prezidenti Jak Şirakın sədrliyi ilə keçən ilk iclasda birinci olaraq Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Helmut Kol çıxış etdi.

Zirvə görüşünün ikinci günü - oktyabrın 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev nitq söylədi.

**Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin
Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin
dövlət və hökumət başçılarının ikinci
Zirvə görüşündə nitqi**

- Hörmətli cənab Sədr!

- Hörmətli xanımlar və cənablar!

Avropa Şurasının ikinci sammitinin iştirakçılarını səmimi qəlbdən salamlayıram. Çox məmnunam ki, yeni minilliyin astanasında ən mühüm Ümumavropa problemlərinin müzakirəsinə həsr olunmuş bu nüfuzlu beynəlxalq forumda müstəqil Azərbaycan Respublikası ilk dəfə iştirak edir.

Planetimizdə baş vermiş çox böyük müsbət dəyişikliklər - soyuq müharibəyə son qoyulması, dəmir pərdənin götürülməsi Avropanı birləşdirmiş, demokratiya yolu seçən yeni müstəqil dövlətlərin Avropa strukturlarına inteqrasiyasına imkan yaratmışdır.

Avropa Şurası bu proseslərdə mühüm rol oynayır və bütün Avropa qitəsində sülhün və sabitliyin möhkəmləndirilməsinə, plüralist demokratiya prinsiplərinin və ümumbəşəri dəyərlərin bərqərar olmasına onun verdiyi töhfəni biz yüksək qiymətləndiririk.

Avropanın ayrılmaz hissəsi olan Azərbaycan özünün bütün tarixi ərzində onunla əlaqələri inkişaf etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra mürəkkəb və gərgin bir yol keçmişdir. Keçid dövrünün çətinlikləri, daxili siyasi sabitliyin olmaması, qanunsuz silahlı birləşmələrin azğınlığı, dəfələrlə dövlət çevrilişləri edilməsi, sosial-iqtisadi böhran, qonşu Ermənistanın təcavüzünün dağıdıcı nəticələri özbaşınalıq və hərc-mərclik, insan hüquqlarının kütləvi şəkildə pozulması şəraiti yaratmış, Azərbaycan dövlətçiliyinin mövcudluğunu təhlükə qarşısında qoymuşdur.

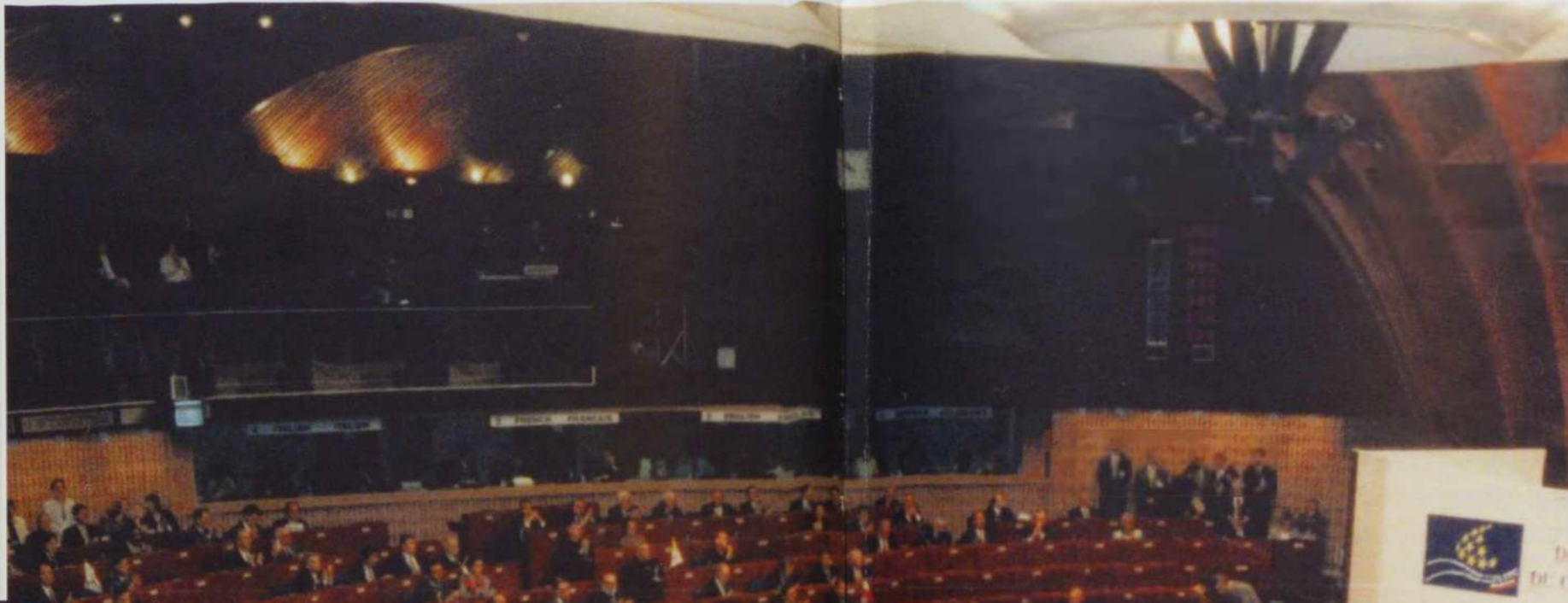
Biz böyük səylər bahasına ölkədə vəziyyəti qısa müddətdə sabitləşdirə və demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət və bazar iqtisadiyyatı qurulmasına yönəldilmiş əsaslı siyasi və iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinə başlaya bildik.

Respublika parlamentinə çoxpartiyalılıq əsasında ilk demokratik seçkilər keçirilmişdir. Ümumxalq referendumu yolu ilə müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası qəbul olunmuşdur və o, insanın zəruri azadlıqlarına və hüquqlarına təminat verir. Onlarca siyasi partiya, yüzlərlə müstəqil kütləvi informasiya vasitəsi, söz, vicdan azadlığı, milli azlıqların inkişafı üçün əlverişli şərait - bütün bunlar ölkəmizdə demokratik cəmiyyətin formalaşdığını sübut edir.

İqtisadiyyatın sərbəstləşdirilməsi, inflyasiya proseslərinin minimuma endirilməsi, xarici investisiyaların geniş cəlb edilməsi, torpaq üzərində xüsusi mülkiyyət də daxil olmaqla özəlləşdirmə proqramının uğurla həyata keçirilməsi Azərbaycan iqtisadiyyatında uzun sürən tənəzzülü aradan qaldırmağa imkan vermiş, istehsalın real artımı və ölkəmizin vətəndaşlarının həyat səviyyəsinin yüksəlməsi başlanmışdır.

Şübhəsiz ki, biz keçid dövrünün obyektiv çətinliklərini hələ də hiss edirik, yetmiş illik totalitar sistemin ağır irsi də özünü göstərir. Ancaq demokratik islahatların uğurla aparılması, respub-

likamızın vətəndaşlarının mütləq əksəriyyətinin bu islahatları qətiyyətlə dəstəkləməsi Azərbaycanda müstəqilliyin və demokratiyanın dönməzliyindən xəbər verir.

Ermənistan Respublikası tərəfindən edilmiş təcavüzün nəticələri bizim üçün ən böyük problem olaraq qalır. Bu təcavüz nəticəsində Azərbaycan ərazisinin iyirmi faizi işğal edilmiş, bu torpaqların bir milyondan artıq sakini öz yaşayış yerlərindən zorla qovulmuşdur və çadır şəhərciklərində dözülməz şəraitdə yaşayırlar.

Biz ATƏT-in Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin ədalətlə aradan qaldırılmasına yönəldilmiş səylərini razılıqla qarşılayırıq. 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşü bu məsələ barəsində son dərəcə mühüm qərar qəbul etmişdir. Lissabon prinsipləri Azərbaycanın və Ermənistanın ərazi bütövlüyünün tanınmasından, Azərbaycan dövlətinin tərkibində Dağlıq Qarabağa yüksək özünüidarə statusu verilməsindən və Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin təhlükəsizliyinin təminatından ibarətdir.

Biz Avropa Şurası Parlament Assambleyasının 1997-ci il 22 aprel tarixli qətnaməsini yüksək qiymətləndiririk. Həmin qətnamədə də Azərbaycan dövlətinin ərazi bütövlüyü, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılmasına dair Lissabon Zirvə görüşünün prinsipləri təsdiq edilmişdir. Bu sənədlər hamı tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normaları əsasında sülhə nail olmaq üçün yaxşı zəmindir.

1994-cü ilin mayında biz atəşkəs haqqında Ermənistanla saziş bağlamışıq və münaqişənin qəti həllinədək ona əməl etmək niyyətindəyik.

Biz münaqişənin iki mərhələdə aradan qaldırılmasına dair ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrələrinin - Rusiya, ABŞ və Fransanın bu yaxınlarda verdikləri təklifi: birinci mərhələdə Ermənistan silahlı birləşmələrini Azərbaycanın işğal olunmuş altı rayonundan çıxarmaq, bu rayonların sakinlərini öz yaşayış yerlərinə qaytarmaq və müharibə zamanı dağılmış kommunikasiyaları bərpa etmək, ikinci mərhələdə Laçın və Şuşa rayonlarının azad olunması ilə birlikdə Dağlıq Qarabağın statusu məsələsini həll etmək təklifini dəstəkləyirik.

Mən bu gün bir daha bəyan edirəm ki, biz münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılması mövqeyində qətiyyətlə dururuq, Ermənistanla möhkəm və uzunmüddətli sülh yaratmaq istəyirik. Təcavüz nəticəsində Azərbaycana böyük zərər vurulmasına baxmayaraq, biz ölkələrimiz arasında mehriban qonşuluq münasibətlərinin və əməkdaşlığın, xalqlarımızın əmin-amanlığı və tərəqqisinin, regionumuzda sülhün və sabitliyin bərpa olunmasını istəyirik.

Xanımlar və cənablar!

1996-cı ilin iyununda Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Azərbaycana "Xüsusi qonaq" statusu vermişdir. Biz həmçinin Avropa Mədəniyyət Konvensiyasının, təbii və texnoloji fəlakətlərin qarşısının alınması və bunlardan qorunmağa və yardımın təşkilinə dair açıq parsial sazişin iştirakçısıyıq.

Mən 1996-cı il iyulun 13-də Avropa Şurasının Baş katibinə məktubla müraciət edərək Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmasını xahiş etmişəm. Avropa insan hüquqları konvensiyasına qoşulmağa hazır olduğumuzu bildirərək, mən Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsindən bu məsələ barədə Azərbaycan hökuməti ilə danışıqları sürətləndirməyi xahiş etmişəm.

Biz Avropa Şurasının təsisatları ilə fəal əməkdaşlıq edirik, onların keçirdiyi tədbirlərdə iştirak edirik, Avropa Şurasının nümayəndə heyətlərinə Azərbaycanda hər cür lazımı şərait yaradırıq.

Ölkəmizdə demokratik dəyişikliklərin inkişafında Avropa Şurasının köməyinə böyük ümid bəsləyirik. Ümidvarıq ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaqdır. Biz müasir Avropa demokratiyasının yüksək standartlarına cavab vermək üçün öz tərəfimizdən hər şeyi edəcəyik.

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Zirvə görüşümüz coşğun və gərgin iyirminci əsrə yekun vurur, qarşıdakı yüzilliyin vəzifələrini və perspektivlərini müəyyənləşdirir. Azadlıq, demokratiya və humanizm idealları ətrafında sıx birləşmiş yeni Avropa, həmişə olduğu kimi, bütün bəşəriyyətin tərəqqisində və çiçəklənməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Əminəm ki, çox böyük təbii sərvətlərə, zəngin mədəni və intellektual potensiala malik olan Azərbaycan Respublikası bu nəcih prosesə öz layiqli töhfəsini verəcəkdir.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

DEUXIEME SOMMET DU CONSEIL DE L'EUROPE

STRASBOURG
10 - 11 OCTOBRE 1997

Zirvə görüşü iştirakçılarının şərəfinə

1997-ci il oktyabrın 10-da Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirakin adından Avropa Şurasının Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçıların, habelə xarici işlər nazirlərinin, beynəlxalq təşkilatların yüksək vəzifəli nümayəndələrinin şərəfinə Strasburqdakı Avropa sarayında rəsmi ziyafət təşkil olundu.

Dövlət və hökumət rəhbərləri bu imkandan da istifadə edərək onları maraqlandıran məsələlər barədə fikir mübadiləsi apardılar.

Rəsmi ziyafət zamanı Slovakiya Respublikasının Prezidenti Mixal Kovaç, Makedoniya Respublikasının Prezidenti Kiro Qliqorov, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Prezidenti xanım Leni Fişer və mərasimin bir sıra digər iştirakçıları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevə yaxınlaşaraq onunla səmimi söhbət etdilər. Onlar ölkəmizin daxili ictimai-siyasi vəziyyəti ilə, iqtisadiyyatın yenidən qurulması sahəsində görülən tədbirlərlə, xarici iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsi, neft müqavilələrinin həyata keçirilməsi gedişi ilə maraqlanırdılar. Söhbətlərdə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılması məsələsinə daha çox toxunuldu.

Prezident Heydər Əliyev bütün bu məsələlər barədə məlumat verərək bildirdi ki, Azərbaycan hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə gedir. Biz bütün ölkələrlə, o cümlədən Avropa dövlətləri ilə qarşılıqlı surətdə faydalı əlaqələr yaratmağa çalışırıq. Azərbaycan sülhsevər ölkədir və uzun müddət davam edən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin də sülh yolu ilə, ədalətlə aradan qaldırılmasını istəyir. Dövlətimizin başçısı dedi ki, biz regionumuzda, Avropada və bütün dünyada sülh və əmin-amanlıq olmasını arzulayırıq. Ona görə də Avropanın bütün strukturları ilə əlaqələr yaratmağa çalışır, o cümlədən Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü statusu almaq istəyirik.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Fransa Prezidenti Jak Şirak ilə görüşü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il oktyabrın 11-də Strasburqda Avropa sarayında Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirak ilə görüşdü.

Cənab Jak Şirak onun dəvətini qəbul edib Strasburqa gəldiyinə, zirvə görüşündə iştirak etdiyinə görə Prezident Heydər Əliyevə təşəkkürünü bildirdi. Dövlətimizin başçısı dəvət üçün minnətdarlıq etdi.

Səmimilik və mehribanlıq şəraitində keçən görüşdə prezidentlər ilk növbədə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılması məsələsi barədə ətraflı fikir mübadiləsi apardılar.

Minsk qrupunun həmsədri olan ölkələrdən biri kimi Fransanın bu sahədə öz fəallığını artırdığını söyləyən Prezident Jak Şirak bildirdi ki, o, Rusiya Federasiyasının dövlət başçısı Boris Yeltsin ilə Moskvada və indi burada - Strasburqda keçirdiyi görüşlər zamanı bu problemi, o cümlədən Minsk qrupu həmsədrlərinin son təkliflərini onunla müzakirə etmişdir. Fransa dövlətinin başçısı dedi ki, onun ölkəsi bu problemin tezliklə həll olunması üçün səylərini əsirgəmir və

bununla bağlı məsləhətləşmələri davam etdirəcəkdir.

Cənab Jak Şiraka təşəkkür edən Prezident Heydər Əliyev Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə aradan qaldırılması sahəsində Fransanın fəaliyyətini, o cümlədən ABŞ, Rusiya və Fransa prezidentlərinin Denver bəyanatını yüksək qiymətləndirdiyini bildirdi. Azərbaycan rəhbəri ümidvar olduğunu söylədi ki, Avropanın və dünyanın ən böyük və nüfuzlu dövlətlərindən biri, eyni zamanda Minsk qrupunun həmsədri olan Fransa bu münaqişəyə tezliklə son qoyulması üçün

söylərini daha da artıracaqdır. Dövlətimizin başçısı münaqişənin mərhələlərlə aradan qaldırılması barədə Minsk qrupu həmsədrələrinin təkliflərindən də danışdı və xəritədə göstərməklə bunları bir daha açıqladı.

Prezidentlər münaqişəyə sülh yolu ilə son qoyulması üçün ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə qəbul edilmiş prinsiplərdən də söhbət açdılar. Fransa Prezidenti dedi ki, münaqişənin həmin prinsiplər əsasında aradan qaldırılması üçün biz əlimizdən gələni edəcəyik. Bu məsələdə Fransanın mövqeyi dəyişməzdir.

Daha sonra görüşdə Azərbaycan ilə Fransa arasında əməkdaşlıq məsələlərindən, o cümlədən iqtisadi əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsindən söhbət getdi. Qeyd olundu ki, son iki ildə iqtisadi əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün çox iş görülmüş, Prezident Heydər Əliyevin Fransaya rəsmi səfəri zamanı dövlət başçılarının apardıqları danışıqların bu sahədə böyük rolu olmuşdur. Prezidentlər Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı neft yataqlarının müştərək işlənməsində əməkdaşlığı ölkələrimizin iqtisadi əlaqələrinin genişləndirilməsində mühüm addım kimi qiymətləndirdi.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran başqa məsələlər də müzakirə olundu.

Avropa Şurasının Zirvə görüşü başa çatdı

1997-ci il oktyabrın 11-də Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının ikinci Zirvə görüşü öz işini başa çatdırdı. Daha bir mötəbər ümumavropa tədbiri tarixə çevrildi. Görüşün iştirakçıları 1993-cü ildə Avstriyanın paytaxtı Vyanada keçirilmiş birinci toplantıdan ötən vaxt ərzində Avropada hadisələrin inkişafını və vahid Avropa məhkəməsi yaradılmasına dair qərarların yerinə yetirilməsinin gedişini nəzərdən keçirdilər. Üzvlüyə namizəd ölkələrin Avropa Şurasına qəbuluna hazırlıq və onların vahid Avropaya tam inteqrasiyasının təmin edilməsi sahəsində təşkilatın nailiyyətləri bəyənilədi, eyni zamanda üzv dövlətlərin demokratik inkişafına kömək göstərilməsində Parlament Assambleyasının xidmətləri vurğulandı. Sammitin iştirakçıları Avropa Şurasının əsas prinsiplərinə - plüralist demokratiyaya, insan hüquqlarına hörmət edilməsinə, hüququn aliliyinə sadıq olduqlarını təsdiqlədilər.

Zirvə görüşündə qəbul olunmuş "Yekun bəyannaməsi"ndə deyilir: "Toplantının iştirakçıları əmindirlər ki, qitədə baş vermiş dərin dəyişikliklər və onun qarşılaşdığı geniş miqyaslı problemlər Avropanın bütün demokratiyaları arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsini tələb edir. Avropa Şurasının genişlənməsi qitədə demokratik təhlükəsizliyin daha çox yayılmasına zəmin yaratmışdır".

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin zirvə görüşündə iştirakı müstəqil dövlətimizin Avropaya inteqrasiyası istiqamətində daha bir əhəmiyyətli hadisə oldu. Dövlətimizin başçısı burada keçirdiyi çoxsaylı görüşlərdə respublikamızın mənafeyi ilə bağlı problemlər, ilk növbədə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli məsələsi barədə ətraflı danışıqlar apardı, Azərbaycanın demokratik prinsiplərə sadiqliyini, sülhsevər ölkə olduğunu bir daha bəyan etdi.

Oktyabrın 11-də Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Strasburqa səfəri başa çatdı və dövlətimizin başçısı həmin gün Vətənə qayıtdı.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olmağa hazırlaşır

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin yanında müşavirə

1996-cı il iyulun 10-da Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin sədrliyi ilə müşavirə keçirilmişdir. Azərbaycanın "Xüsusi qonaq" statusu ilə Avropa Şurasına qəbul edilməsi və "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" respublika Prezidentinin sərəncamının yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş müşavirəni giriş sözü ilə dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev açdı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin giriş sözü

- Məlumdur ki, iyunun 28-də Avropa Şurası Azərbaycan Respublikasına xüsusi qonaq statusu verilməsi haqqında qərar qəbul edibdir. Bu, respublikamızın həyatında böyük bir hadisədir. Bu, bir tərəfdən Azərbaycanın Avropaya mənsub olduğunu təsdiq edir və eyni zamanda müstəqil respublikamızda mövcud olan dövlət sisteminin, respublika ictimaiyyətinin, həyatının, qanunlarının, ölkəmizin tutduğu yolun demokratiya yolu olduğunu və Azərbaycanda gedən proseslərin demokratiya prinsipləri əsasında davam etdiyini təsdiq edir.

Bilirsiniz ki, biz Azərbaycanda dövlət quruculuğunda, cəmiyyətdə, iqtisadiyyatda,

həyatımızın bütün sahələrində ölkəmizi demokratiya yolu ilə aparmaq haqqında qərarlar qəbul etmişik, bəyanatlar vermişik. Bu sahədə böyük işlər görülmüş və görülür. Bunların hamısının dünya ictimaiyyəti tərəfindən tanınması, xüsusən dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri tərəfindən, həm iqtisadi cəhətdən, həm də dövlət quruculuğunda demokratik prinsiplər əsasında inkişaf etmiş dövlətlər tərəfindən tanınması və nəhayət, bu nailiyyətlərin, dəyişikliklərin, proseslərin Avropa Şurası tərəfindən tanınması bizim üçün çox əhəmiyyətlidir.

Yenə də deyirəm, bu, bir tərəfdən beynəlxalq aləmdə, demokratiya aləmində Azərbaycan Respublikasının nüfuzunu, imicini nümayiş etdirir, ikinci tərəfdən də bu yolla getmək üçün bizə həvəs verir, kömək edir. Ona görə də, təkrar edirəm, mən bunu əlamətdar bir hadisə kimi qeyd edərək, sizin hamınızı, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarını, xalqımızı təbrik edirəm.

Bu qərar haqqında bizə məlumat gələndən sonra mən iyulun 1-də Almaniyaya səfərə getdim. Ona görə də bu gün keçirdiyimiz müşavirə dərhal olmadı. Ancaq eyni zamanda, səfərdə olarkən mənim Almaniyanın Prezidenti cənab Roman Hersoq, federal kansler cənab Helmut Kol, federal kanslerin müavini, xarici işlər naziri cənab Klaus Kinkel ilə, Bundestaqda Almaniya-Qafqaz qrupunun sədri cənab Vimmer, Bundestaqın sədr müavini, Bundestaqın başqa üzvləri ilə görüşlərimdə və parlamentdə təmsil olunan partiyaların rəhbərləri, nümayəndələri ilə təkbətək görüşlərimdə onların hamısı Azərbaycanın məhz demokratiya, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə get-

diyinə görə məmnun olduqlarını bildirdilər və bunu məmnuniyyətlə təsdiq etdilər, o cümlədən Azərbaycanın aprel ayında Avropa Birliyi ilə imzaladığı sazişə, respublikamızın Avropa Şurası tərəfindən xüsusi qonaq statusu almasında yüksək qiymət verdilər.

Bunu da qeyd etmək istəyirəm ki, federal kansler cənab Kol mənimlə təkbətək danışıq zamanı bu məsələləri xüsusi vurğuladı. Bir daha deyirəm, bu, bizim üçün əlamətdar hadisədir, hesab edirəm ki, dövlətçilik işlərimizdə, ictimai-siyasi həyatımızda nailiyyətdir. Eyni zamanda bu, bizim üzərimizə çox böyük vəzifələr qoyur. İndi biz bu istiqamətdə irəliləyə gedərək, şübhəsiz, çalışmalıyıq ki, Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv olmağa nail olaq. Güman edirəm ki, biz buna da nail ola bilərik. Çünki tutduğumuz strateji yol, gördüyümüz işlər, əməli fəaliyyətimiz buna imkan verir. Şübhəsiz ki, bundan sonra da bu sahədə çox işlər görmək lazımdır.

Avropa Şurasının respublikamız haqqında qəbul etdiyi bu qərarla əlaqədar üzərimizə düşən vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün mən iyulun 8-də xüsusi bir sərəncam imzalamışam. Bu sərəncam mətbuatda dərc olunubdur. Sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin və ümumiyyətlə, Avropa Şurasının qəbul etdiyi qərarla bağlı üzərimizə düşən vəzifələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar mən sizi buraya dəvət etmişəm.

Bu barədə xarici işlər naziri qısa bir məlumat versin. Sonra, bu sərəncamın mətbuatda dərc olunmasına baxmayaraq, mən istərdim ki, Şahin Əliyev bunu bir daha oxusun ki, biz vəzifələri, kimin hansı işi görməli olduğunu müəyyən edək.

Müşavirədə çıxış edən xarici işlər naziri Həsən Həsənov Prezident Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərlik etdiyi dövrdə dünya dövlətləri, xüsusən Avropa dövlətləri birliyində Azərbaycanın imicinin çox sürətlə yüksəldiyindən bəhs edərək dedi ki, qəbul edilən yeni konstitusiyaya və keçirilən parlament seçkiləri ölkəmizin demokratiya yolu ilə getdiyini təsdiq etdi və bundan sonra Avropa Şurası Azərbaycanı öz sıralarına qəbul etmək üçün xüsusi fəallıq göstərdi. Nətiq ölkəmizin bu şuraya "Xüsusi qonaq" statusu ilə qəbul olunması ilə əlaqədar görülən tədbirlərdən söhbət açaraq Prezident Heydər Əliyevin dəvəti ilə Avropa Şurasının Baş katibinin və Nazirlər Komitəsi sədrinin iyulun 12-də respublikamıza səfərə gələcəyi barədə məlumat verdi. Sonra o, Azərbaycanın Avropa Şurasına qonaq statusu ilə qəbul olunması barədə Xarici İşlər Nazirliyinə göndərilmiş məktubla müşavirə iştirakçılarını tanış etdi.

Prezidentin İcra Aparatının qanunvericilik və hüquq ekspertizası məsələləri şöbəsinin müdiri Şahin Əliyev "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 8 iyul tarixli sərəncamının mətnini oxudu.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev müşavirəyə yekun vurdu.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin yekun sözü

- Hesab edirəm ki, bu sənəd mətbuatda dərc olunandan sonra sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin həyata keçirilməsi həvalə olunmuş təşkilatların, orqanların hamısı işə başlayıblar. Ancaq mən bu məsələyə xüsusi fikir verərək, sərəncamın mətbuatda dərc olunmasına baxmayaraq onun bu gün burada bir daha oxunmasını lüzumlu hesab etdim. Buraya toplaşanlara bir daha müraciət edirəm ki, bu məsələlərlə təxirə salınmadan çox ciddi və ardıcıl surətdə məşğul olmaq lazımdır. Ona görə də Nazirlər Kabineti, Prezidentin İcra Aparatı, Xarici İşlər Nazirliyi və ayrı-ayrı nazirliklər, Milli Məclisin komissiyaları, bəzi komissiyaların nümayəndələri buraya dəvət olunubdur.

- Milli Məclis bu işlərlə ciddi məşğul olmalıdır. Görülən bu işlərin hamısı bir-biri ilə bağlı həyata keçirilməlidir.

Bilirsiniz, biz gərək bu birinci nailiyyətimizi möhkəmləndirməyə çalışaq və Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmağa nail olaq. Hesab edirəm, iş təkcə ondan ibarət deyil ki, biz xüsusi qonaq statusu almışıq, sonra da üzv olaq. İş ondadır ki, bunların hamısı respublikamızın siyasi, ictimai, iqtisadi həyatında böyük dəyişikliklər üçün lazımdır. Bu dəyişiklikləri etmək, bu prosesləri gücləndirmək üçün lazımdır, təkcə ona görə yox ki, bir imtahanı verdik, o biri imtahanı da verək. Yox, məsələ imtahanda deyil. Bu, birinci növbədə bizim özümüzə lazımdır.

Dərk etməliyik, - bir halda ki, biz tutduğumuz bu yol ilə gedirik, qanunlarımızı dünyanın demokratik qanunlarına uyğunlaşdırırıq, dövlət quruculuğu sistemimizi, cəmiyyətimizi dünyanın demokratik ölkələri və cəmiyyətləri, dövlətləri səviyyəsinə qaldırmaq istəyirik, demək, onları mütləq həyata keçirməliyik. Bunlar da kiminsə xoşuna gəlmək və onun respublikamıza "Bəli, siz yaxşı ölkəsiniz" deməsi üçün yox, sadəcə olaraq ölkəmizin həyatını kökündən dəyişdirmək, dövlətimizi istədiyimiz səviyyəli dövlət etmək üçün və iqtisadiyyatımızı, insanların sosial vəziyyətini, rifah halını yaxşılaşdırmaq, iqtisadiyyatımızda ciddi dəyişikliklər aparmaq üçün lazımdır. Bunlar hamısı bir-biri ilə bağlı, kompleks şəkildə olan tədbirlərdir və bunları da kompleks şəkildə aparmalıyıq.

Müşavirədə Avropa Şurası nümayəndə heyətinin respublikamıza qarşıdakı səfərinə hazırlıqla əlaqədar məsələ də müzakirə olundu.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin yanında müşavirə

2000-ci il martın 1-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin yanında müşavirə oldu. Müşavirə müstəqil Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvlüyünə qəbul edilməsinə hazırlığın son mərhələsində həyata keçirilməli olan vəzifələrə həsr edilmişdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev müşavirəni giriş sözü ilə açdı.

Prezidentin İcra Aparatının rəhbəri Ramiz Mehdiyev Azərbaycanın Avropa Şurası üzvlüyünə qəbul edilməsinə hazırlıq dövründə respublikamızda həyata keçirilmiş mühüm tədbirlər və qarşıdakı müddətdə görülməli olan işlər barədə məlumat verdi.

Ramiz Mehdiyev bildirdi ki, bu il martın 7-də Parisdə Avropa Şurası Siyasi Məsələlər Komitəsinin iclasında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycan üzrə məruzəçisi cənab Jak Bomelin ilkin hesabatının müzakirəsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu il fevralın 23-dən 25-dək Avropa Şurası Parlament Assambleyasının hüquq məsələləri üzrə məruzəçisi cənab Corc Klerfaytın Azərbaycana səfəri olmuşdur. Onun məruzəsi bu il mart ayının axırınadək hazırlanıb aprel ayında Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin iclasında müzakirəyə çıxarılaçaqdır. Bundan başqa bələdiyyə seçkilərinə dair məruzə və tövsiyələr Avropa Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi bürosunun iclasında müzakirə ediləcəkdir.

Prezidentin İcra Aparatının rəhbəri dedi ki, Avropa Şurası ölkəmizdə həyata keçirilən sosial-

siyasi, hüquqi və iqtisadi islahatların keyfiyyətini və gedişini yüksək qiymətləndirir və ölkədə demokratikləşmənin dönməz xarakter daşdığını hesab edir. Bu müsbət qiymət Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin Azərbaycan üzrə məruzəçisi Jak Bomelin hesabatında da öz əksini tapmışdır. Hesabatda deyilir ki, "Azərbaycan demokratik dövlət qurmaq yolunda mühüm tərəqqi əldə etmiş və demokratiyaya sadıq olduğunu parlaq şəkildə nümayiş etdirmişdir. Həyata keçirilmiş dönməz islahatlar insan hüquqlarına və əsas azadlıqlarına hörmət edən plüralist hüquqi dövlətin möhkəm təməlini təşkil edir". Siyasi və hüquqi komissiyaların son iclaslarında Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına daxil olması məsələsinin müzakirəsinin iştirakçıları dəfələrlə bu cür fikirlər söyləmişlər.

Ramiz Mehdiyev öz çıxışında həmçinin dedi ki, ölkəmizdə sosial-siyasi, hüquqi, iqtisadi islahatlar Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilir, dövlətimizin başçısının daim nəzarətindədir və Avropa Şurasının irəli sürdüyü təkliflər nəzərə alınmaqla bu sahədə bütün tədbirlər qısa müddətdə başa çatdırılacaqdır.

İcra Aparatının rəhbəri axırda dedi ki, bizdə olan məlumata görə, siyasi və hüquqi komissiyaların Azərbaycan və Ermənistan üzrə məruzəçiləri hər iki ölkənin Avropa Şurasına eyni vaxtda və tezliklə qəbul edilməsi barəsində yekdil mövqə tutduqları üçün komissiyaların üzvləri tərəfindən bu məsələnin müsbət həll ediləcəyi gözlənilir.

Müzakirələrdə Milli Məclisin sədri Murtuz Ələsgərov, Baş nazir Artur Rəsizadə, xarici işlər naziri Vilayət Quliyev, Baş prokuror Eldar Həsənov, Bakı şəhəri İcra hakimiyyətinin başçısı Rəfael Allahverdiyev, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətinin sədri Nizami Xudiyev, Prezidentin İcra Aparatının şöbə müdürləri Şahin Əliyev, Fuad Ələsgərov, Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri Cəfər Vəliyev çıxış etdilər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev müşavirəyə yekun vuraraq müstəqil dövlətimizin Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvlüyünə qəbul edilməsinə nail olmaq üçün yaxın müddətdə həyata keçirilməli olan vəzifələr irəli sürdü, konkret tapşırıqlar verdi.

Müşavirədə Prezidentin İcra Aparatının məsul işçiləri, hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri, nazirlər, Milli Məclisin deputatları iştirak edirdilər.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin yanında müşavirə

Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul edilməsi ilə əlaqədar 2000-ci il iyulun 1-də Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin yanında müşavirə keçirildi.

Prezident Heydər Əliyev müşavirəni giriş sözü ilə açaraq Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv seçilməsi münasibətilə iştirakçıları təbrik etdi və bu sahədə gördükləri işlərə görə onlara təşəkkürünü bildirdi. Qarşıda yeni bir mərhələnin olduğunu nəzərə çarpdıran respublikamızın rəhbəri dedi ki, Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin iclasında bu məsələ barədə qərar qəbul edilməlidir. Ona görə də bu sahədə aparılan işlər dayandırılmamalı, davam etdirilməlidir.

Dövlətimizin başçısı əmin olduğunu bildirdi ki, Azərbaycan Respublikası bu mərhələni də uğurla keçəcəkdir.

Milli Məclisin sədri Murtuz Ələsgərov müşavirədə çıxış edərək Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iyunun 28-də Strasburqda keçirilmiş iclası barədə ətraflı məlumat verdi. O dedi ki, Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv seçilməsi məsələsinə həsr olunmuş həmin iclasda Avropa Şurasının Siyasi Məsələlər Komitəsinin, Hüquqi Məsələlər və İnsan Haqları Komitəsinin Azərbaycan üzrə məruzəçiləri ölkəmizdə demokratik, plüralist cəmiyyət quruculuğu, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində görülən işlər barədə ətraflı məlumat verdilər, Avropa dəyərlərindən bəhrələnən Azərbaycanda demokratik cəmiyyət quruculuğu sahəsində həyata keçirilən tədbirləri yüksək dəyərləndirdilər.

Parlamentin spikeri dedi ki, 1993-cü ildən etibarən Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada həyata keçirilən geniş islahatlar Avropanın tərkib hissəsi olan Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması üçün tam zəmin yaratmışdır və ona görə də Avropa Şurasının Parlament Assambleyası bu barədə qərar qəbul etmişdir.

Milli Məclisin deputatlarından Şadman Hüseyn, Zakir Zeynalov, Milli Məclis Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev müşavirədə çıxış edərək bildirdilər ki, ölkəmizin Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsi Azərbaycan dövlətinin başçısı Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi altında demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu sahəsində respublikamızda ardıcıl olaraq həyata keçirilən tədbirlərin məntiqi nəticəsidir.

Prezident Heydər Əliyev müşavirəyə yekun vuraraq, ölkəmizin Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə əlaqədar məsələlər barəsində konkret tapşırıqlar verdi.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Avropa Şurasının strukturuları ilə əlaqələr

Katiblik və Nazirlər Komitəsi

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

1996-cı il iyulun 13-də Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Sədri, Estoniyanın xarici işlər naziri Siym Kallasın və Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Nazirlər Komitəsinin Sədrini, Baş katibi və digər qonaqları səmimiyyətlə salamlayan Prezident Heydər Əliyev bu şuradan ilk dəfə belə böyük tərkibdə nümayəndə heyətinin respublikamıza gəlməsindən məmnun olduğunu bildirdi.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycan haqqında iyunun 28-də qəbul etdiyi qərarı, dünyanın belə mötəbər təşkilatında respublikamıza "Xüsusi dəvət qonaq" statusu verilməsini tarixi bir hadisə kimi qiymətləndirən dövlətimizin başçısı dedi ki, biz Azərbaycanda bu münasibətlə bir-birimizi təbrik etmişik və mən respublikamız, xalqımız, dövlətimiz adından sizə - Nazirlər Komitəsinin Sədrinə, Baş katibə və bu şuranın ölkəmizə gəlmiş nümayəndə heyətinin bütün üzvlərinə və sizin şəxsinizdə Avropa Şurasına təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirirəm. Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığın artıq başladığını nəzərə çarpdıran Prezident Heydər Əliyev qonaqları əmin etdi ki, respublikamız bu əməkdaşlığa sadıq olacaq və öz həyatını belə hörmətli beynəlxalq təşkilatın tələblərinə uyğun qurmağa çalışacaqdır.

Avropa Şurasının Azərbaycan haqqında qəbul etdiyi qərardan sonra bu qərardan irəli gələn vəzifələr və respublikamızın bundan sonra görəcəyi mühüm işlərlə əlaqədar imzaladığı sərəncamdan bəhs edən Prezident Heydər Əliyev qonaqları əmin etdi ki, bu sərəncamda nəzərdə tutulan tədbirlər ardıcıl olaraq həyata keçiriləcəkdir. O dedi ki, respublikamızın görəcəyi işlər təkcə

bu sərəncamda göstərilən tədbirlərdən ibarət deyil. Respublikamızın iqtisadiyyatda, ictimai-siyasi həyatda və bütün digər sahələrdə demokratik prinsiplər əsasında əldə etdiyi nailiyyətləri bundan sonra da möhkəmləndirəcəyini vurğulayan dövlətimizin başçısı Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatına keçid sahəsində görülmüş işlərdən və əldə edilmiş nəticələrdən də söhbət açdı.

Prezident **Heydər Əliyev** daha sonra dedi: Biz maliyyə sistemində, ümumiyyətlə iqtisadiyyatda ixrac və idxal proseslərində geniş sərbəstləşdirmə aparmışıq. Bu sahədə Beynəlxalq Valyuta Fondu, Ümumdünya Bankı, Avropa Yenidənqurma və inkişaf Bankı ilə sıx əməkdaşlıq edirik və maliyyə sistemimizi, iqtisadiyyatımızı onların verdiyi tövsiyələr əsasında qururuq. Respublikamızda mülkiyyətin özəlləşdirilməsi ilə əlaqədar böyük bir proqram qəbul edilə bilər və ardıcıl olaraq həyata keçirilir. Həyatımızın bütün sahələrində, xüsusən iqtisadiyyatda islahatlar müvəffəqiyyətlə gedir və bu baxımdan aqrar sektorda aparılan islahatlar xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Aqrar sektorda islahatlarla əlaqədar 1995-ci ilin əvvəlində qəbul edilmiş iki mühüm qanundan bəhs edən dövlətimizin başçısı bir neçə aydan bəri üzərində iş gedən torpaq islahatı haqqında qanun layihəsinin hazırlanması ilə əlaqədar görülmüş işlərdən danışdı və 1996-cı il iyulun 2-də bu sənədə onun sədrliyi ilə keçirilən iclasda bir daha baxılıb, layihənin Milli Məclisə göndərildiyini bildirdi. İqtisadi sahədə qəbul olunmuş qanunların çox radikal və cəsarətli xarakter daşdığını nəzərə çarpdıran Prezident Heydər Əliyev torpaq islahatı haqqında qanun layihəsinin öz məzmununa görə Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan ölkələrdə aparılan islahatlarla müqayisədə çox əhəmiyyətli olduğunu qeyd etdi.

Bütün bu tədbirlərin Azərbaycanın ötən il ümumxalq referendumu yolu ilə qəbul edilmiş ilk demokratik konstitusiyası əsasında aparıldığını vurğulayan dövlətimizin başçısı bu konstitusiyanın dünya təcrübəsinə söykənən çox demokratik bir konstitusiya olduğunu qeyd etdi. Ötən il respublikamızda demokratik seçkilər nəticəsində, çoxpartiyalı sistem əsasında ilk parlamentin seçilməsindən və onun fəaliyyət göstərməsindən bəhs edən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, konstitusiyanın qəbul edilməsi, parlamentin seçilməsi və ciddi islahatların aparılması Azərbaycanın demokratiya yolu ilə getməsinə ayəni sübutdur. Dövlətimizin başçısının fikrincə, Avropa Şurası məhz bunları nəzərə alaraq respublikamıza yüksək etimad göstərmiş, Azərbaycana bu şurada "Xüsusi qonaq" statusu vermişdir.

Görülən bütün işləri dövlət quruculuğu, demokratiya, iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi sahəsində ilk adımlar kimi qiymətləndirən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, biz hələ Avropa standartlarından çox uzaq məsafədəyik, inkişaf etmiş Avropa ölkələrində, o cümlədən bizim yaxın dostumuz, keçmişdə bir ittifaqda olduğumuz Estoniyada aparılan tədbirlərə nisbətən müəyyən qədər geridəyik. Ancaq əminik ki, tezliklə bu məsafəni qət edəcək, bu standartlara tam uyğun dövlət, cəmiyyət qura biləcəyik.

Qonaqların həmin gün səhərdən respublikamızda keçirdiyi görüşləri yüksək qiymətləndirən dövlətimizin başçısı bir çox məsələlər barədə geniş fikir mübadiləsi aparılmasının vacib olduğunu bildirdi.

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Sədri, Estoniyanın xarici işlər naziri Siym Kallas onları Azərbaycana dəvət etdiyinə və vaxt tapıb qəbul etdiyinə görə dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevə Avropa Şurası və respublikamıza səfərə gəlmiş nümayəndə heyəti adından dərin minnətdarlığını və təşəkkürünü bildirərək dedi ki, bu səfərin məqsədi Azərbaycana dəstək verməkdir. Şuranın Avropada yerləşən, iqtisadi cəhətdən və demokratiya sahəsində böyük irəliləyişlər əldə etmiş

dövlətlərdən ibarət bir təşkilat olduğunu vurğulayan cənab Kallas ötən dövrdə işlənib hazırlanmış çox mühüm konvensiyalardan, o cümlədən insan hüquqlarına dair konvensiyadan söhbət açdı. Qonağın fikrincə, bu konvensiyalar demokratik dövlət qurmaq təcrübəsinin və dövlətlərin demokratikləşdirilməsinin ideologiyası rolunu oynamışdır. Bunlarla yanaşı bütün üzv dövlətlərin bu əhəmiyyətdən istifadə etməsi üçün bir sıra mexanizmlər işlənib hazırlanmışdır.

Zamanın artıq dəyişdiyini, sosializm sistemi dağıldıqdan sonra vaxtilə bu sistemə daxil olan və indi keçid dövrünün bir çox çətinlikləri ilə üzləmiş ölkələrin Avropa Şurasına qəbul edildiyini bildirən cənab Kallas şüaranın bu ölkələrə əlindən gələni köməyi etdiyini bildirdi. O dedi: Biz qəti əmin olmuşuq ki, Avropa Şurası ilə keçid dövrünü yaşayan dövlətlər arasında münasibətlər nə qədər genişləndirilərsə, Avropaya məxsus dəyərlərin həmin dövlətlərə də yayılması üçün yaxşı zəmin yaranar. Avropa Şurası əmindir ki, keçid dövrünü yaşayan ölkələrin təcrid edilməsinə yol vermək olmaz, onları dəstəkləmək, onlarla əməkdaşlıq etmək lazımdır.

Azərbaycanın dövlət orqanlarında həmin gün keçirilmiş görüşləri yüksək qiymətləndirən cənab Kallas respublikanın hakimiyyət orqanlarına Avropa Şurası ilə əməkdaşlığa sadıqlıya və aparılan səmərəli danışıqlara görə minnətdarlığını bildirdi. O dedi ki, biz bütün bunları Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etdirilməsinə və insan hüquqlarının qorunmasına sadıqlıq kimi qəbul edirik.

Estoniyanın xarici işlər naziri kimi Azərbaycana bir müddət bundan əvvəl etdiyi səfərdən məmnunluqla bəhs edən cənab Kallas dedi ki, o vaxt keçirdiyimiz görüşlər zamanı biz Sizinlə Avropadakı demokratik proseslərə Azərbaycanın qoşulmasını və digər məsələləri ətraflı müzakirə etmişdik, bu gün isə mən buraya Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Sədri kimi gəlməyimdən çox məmnunam.

Avropa Şurasının Baş katibi **Daniel Tarşis** dedi: Cənab Prezident, Azərbaycan Avropanın ayrılmaz bir hissəsi kimi bu ailəyə məxsus dövlətlər sırasında mütləq təmsil olunmalıdır. Avropa Şurasının Parlamentlərarası Assambleyası respublikanıza "Xüsusi qonaq" statusu verərkən qəti əmin olduğunu ifadə edibdir ki, Azərbaycan bu şüraya qoşulmaqla ona öz töhfələrini də verəcəkdir.

Avropa Şurasının əməkdaşlıq təşkilatı olduğunu bildirən qonaq dedi ki, bu əməkdaşlıq hamı tərəfindən qəbul edilmiş bir sıra ümumi dəyərlərə - plüralizm, demokratiya, insan hüquqlarına hörmət prinsiplərinə əsaslanır, o cümlədən ümumi Avropa mədəniyyətinin qorunmasına şərait yaradır. Biz Avropa Şurasında işimizi elə qururuq ki, dünyanın müxtəlif hissələrində yerləşən üzv dövlətlərin daim təkliflərini əlaq, problemləri birlikdə həll edək, birgə səylərimizi onların aradan qaldırılmasına yönəldək.

Avropa Şurası üzvlərinin hər bir dövlətdə insan hüquqlarının və demokratiya sahəsində dəyərlərin yaxşılaşdırılmasına səylər göstərmək barədə öhdəliyindən bəhs edən Baş katibin fikrincə, bu səylər qəbul edilmiş bəyannamələrin müddəalarının həyata keçirilməsini təmin etməlidir. Bütün bunların üzv dövlətlərin bir-birinə dəstək verməsi yolu ilə həyata keçirildiyini bildirən Baş katib dedi ki, Azərbaycan parlamenti Avropa Şurasında "Xüsusi qonaq" statusu alan 21-ci ölkənin parlamenti olacaqdır. Bu 21 ölkədən 15-i artıq Avropa Şurasının üzvüdür. Azərbaycan parlamenti üzvləri "Xüsusi qonaq" statusu ilə Avropa Şurasının Parlamentlərarası Assambleyasının müzakirələrində iştirak edəcək və orada böyük səlahiyyətə və gücə malik olacaqlar.

Qonağın fikrincə, respublika parlamentinin Avropa Şurası Parlamentlərarası Assambleyası ailəsinə qoşulması gələcəkdə Azərbaycanın bu şüaranın tam hüquqlu üzvünə çevrilməsi üçün bir mərhələdir. Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmasına hazırlıq mərhələsində bu şüaranın ekspertləri respublika hökuməti ilə birgə çalışıcaqlar. Biz bu zaman Azərbaycan qanunvericiliyinin Avropada qəbul edilmiş konvensiyaların tələblərinə uyğunluğunu araşdıracağıq və bu işdə respublikanıza kömək edəcəyik.

Baş katib dedi ki, Azərbaycan nümayəndələri artıq Avropa Şurasının müxtəlif strukturlarında müşahidəçi kimi və şüaranın işində bilavasitə iştirak edəcəklər. O, səmimi qəbula və xoş sözlərə görə, Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul edilməsi prosesinin sürətləndirilməsində göstərdiyi səylərə görə dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevə təşəkkür etdi.

Nazirlər Komitəsi Sədri və Baş katibin fikirləri ilə razı olduğunu söyləyən Prezident Heydər Əliyev bir daha bildirdi ki, Azərbaycan demokratiya, siyasi plüralizm, insan hüquqlarının qorunması, iqtisadi islahatlar aparılması yolu ilə bundan sonra da ardıcıl sürətdə gedəcəkdir. Avropa Şurasının üzv dövlətlərə bu şüaranın tələblərinə uyğun yaşamaqda kömək etməsi və həmin ölkələrin əldə etdiyi bəşəri dəyərlərdən faydalanması barədə qonaqların fikrini yüksək qiymətləndirən respublikamızın rəhbəri dedi ki, Avropa Şurası yaranarkən üzv dövlətlər onun indiki vəziyyətdə olmasına xidmət göstərmiş və onların hər biri öz xalqlarının tarixindən, mənəvi dəyərlərindən oraya paylar vermişlər. Avropa Şurasına üzv olan ölkələrin çox yüksək nailiyyətlər əldə etdiyini söyləyən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, hazırda bu şüraya üzv olmayan, Avropa qitəsində yaşayan dövlətlərin, xalqların da özünəməxsus xüsusiyyətləri var ki, onlar bu şüaranın qanunlarına uyğun tətbiq edilsə Avropa Şurası daha da zənginləşər.

"Xüsusi qonaq" statusu dövründən Azərbaycanın səmərəli istifadə edəcəyini, Avropa Şurasının məsləhətlərinin, onun ekspertlərinin mülahizələrinin, təkliflərinin lazımcıca yerinə yetirilməsinə respublikamızın xüsusi fikir verəcəyini vurğulayan Prezident Heydər Əliyev dedi ki, biz qanunlar hazırlayarkən bu məsləhətləri nəzərə alacağıq və indiyədək qəbul olunmuş qanunları da Avropa Şurasının standartları əsasında ekspertizadan keçirəcəyik, lazım gəlsə onlara dəyişikliklər və əlavələr edəcəyik.

Dövlətimizin başçısı əmin olduğunu bildirdi ki, "Xüsusi qonaq" statusu dövründə və gələcəkdə Azərbaycan dövlətinin, xalqının tarixi əhəmiyyətindən, mənəvi dəyərlərindən Avropa Şurasına yeniliklər də gələcəkdir. Prezident dedi ki, biz Avropa Şurasında olarkən, öz milli xüsusiyyətlərimizi saxlayaraq Avropa Şurasını müəyyən qədər rəngarəng edəcəyik. Namizədlik dövrünü qısa müddətdə keçməyə respublikamızın xüsusi diqqət yetirəcəyini söyləyən dövlətimizin başçısı bildirdi ki, ola bilər, biz bu dövrü daha tez keçək. Hər halda bu, bizim çalışmağımızdan və sizin daimi köməyinizdən asılı olacaqdır.

Görüşün sonunda Prezident Heydər Əliyev Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv kimi qəbul olunmaq barədə Azərbaycan Respublikasının müraciətini Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin Sədri və Baş katibinə təqdim etdi.

Daha sonra Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Sədri Siym Kallasın və Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin birgə mətbuat konfransı keçirildi.

Mətbuat konfransının əvvəlində dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev və Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri Siym Kallas çıxış etdilər.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin çıxışı

- Hörmətli mətbuat nümayəndələri! Biz sizinlə artıq görüşmüşük. Çünki Avropa Şurasından Azərbaycana gəlmiş nümayəndə heyəti ilə görüşümüzün başlanğıcında siz iştirak etmişiniz. Ona görə də xüsusi bir bəyanat verməyə ehtiyac yoxdur. Qısaca onu deyə bilərəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasında xüsusi qonaq statusu almasından sonra bu şuranın yüksək səviyyəli və geniş tərkibli nümayəndə heyətinin respublikamıza gəlməsi əməkdaşlığımızın artıq başladığını göstərir.

Bu gün keçirdiyimiz görüşdən və apardığımız danışıqlardan mən çox razı olduğumu bildirmək istəyirəm. Hesab edirəm ki, bizim aramızda qarşılıqlı anlaşma var. Biz bundan sonra Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq üçün qarşımızda duran vəzifələri yaxşı bilirik. Mən Avropa Şurasının nümayəndə heyətini bir daha əmin edirəm ki, Azərbaycan Respublikası Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmağa əməli işlərlə çalışacaqdır. Mən əminəm ki, biz buna nail olacağıq.

Sözü nümayəndə heyətinin başçalarına verirəm və sizin suallarınıza cavab verməyə hazırım.

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin Sədri Siym Kallasın çıxışı

- Çox sağ olun, cənab Prezident. Avropa Şurasının nümayəndə heyəti bu gün səhərdən on çox mühüm görüş keçirmişdir. Bu görüşlər çox səmərəli olmuşdur. Görüşlər zamanı Avropa Şurası Azərbaycan barədə biliklərini daha da zənginləşdirmişdir, çoxlu məlumat toplamışdır. Bəyan etmək istəyirəm ki, biz Azərbaycana bu ziyarətimizdən çox məmnunuq, razıyıq. Hesab edirəm ki, biz də öz bəyanatlarımızı vermişik və sizin suallarınıza cavab verməyə hazırıq.

Sual: Mənim sualım cənab Baş katibədir. Cənab Baş katib, Ermənistan Respublikası Avropa Şurasına üzv olmaq üçün rəsmən müraciət etmiş ölkələrdən biridir. Avropa Şurasının bəyanatlarında, proqramında insan hüquqlarına hörmət, ortaq mədəni dəyərlərin qorunması ilk sırada dayanır. Azərbaycanın 2000-dək vətəndaşı Ermənistan ərazisində müxtəlif zindanlarda əsir, girov kimi işgəncələrə məruz qalır. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindəki mədəni abidələr Ermənistanın işğalçı qoşunları tərəfindən darmadağın edilib, bir milyona yaxın qaçqın çox ağır, çətin şəraitdə yaşayır. Ermənistan Respublikası Avropa Şurasına qəbul edilərkən bu məsələlər nəzərə alınacaqmı?

Siym Kallas: Mən əminəm ki, bu münaqişə Avropa Şurasının Parlament Assambleyası tərəfindən tamamilə nəzərdə tutulacaqdır və bu diqqətdən qaçmayacaqdır. Bildirmək istəyirəm ki, ölkələrin Avropa Şurasına qəbul edilməsində həlledici rol oynayan qurum Avropa Şurasının Parlament Assambleyasıdır. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası insan hüquqlarının harada olur-olsun pozulmasının əleyhinə çıxır. Şübhəsiz ki, biz Avropada bir sıra belə faciəli hallarla rastlaşmışıq, bəzi yerlər işğal olunubdur və işğal altında qalıbdır. Avropanın özündə də böyük saylı qaçqın ordusu vardır. Bu, elə bir məsələdir ki, Avropa Şurası ona daim diqqət yetirir. Avropa Şurasının xüsusi komissiyaları, komitələri vardır ki, onlar qaçqınların və köçkünlərin işləri ilə yaxından məşğul olurlar.

Mən şübhə etmirəm ki, həm Azərbaycan, həm də Ermənistan Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmaq barədə müraciət edərkən və bu müraciətlər nəzərdən keçirilərkən qeyd etdiyimiz məsələlər diqqətdən yayınmayacaqdır.

Sual: Cənab Prezident, Siz Dağlıq Qarabağ probleminin həllini necə təsəvvür edirsiniz?

Heydər Əliyev: Bu problemin həllinin yolu çox dəqiq və aydındır. Biz bunu dəfələrlə demişik. Söhbət bundan gedir ki, Ermənistan silahlı birləşmələri Azərbaycan ərazisinin 20 faizini, yəni işğal etdikləri ərazilərimizi azad etsinlər, onlardan zorla qovulmuş bir milyondan çox Azərbaycan vətəndaşı doğma yerlərinə qayıda bilsin, ölkəmizin ərazi bütövlüyü, onun beynəlxalq miqyasda tanınmış sərhədlərinin pozulmazlığı təmin olunsun və bununla yanaşı, Dağlıq Qarabağın erməni əhalisinin təhlükəsizliyi təmin edilsin. Azərbaycan Respublikasının tərkibində Dağlıq Qarabağa hazırda dünya praktikasında mövcud olan ən yüksək muxtariyyət statusu verilsin. Bunlar aydın və ədalətli şərtlərdir. Biz bunu təklif edirik. Erməni tərəfi buna razı olsaydı, məsələ çoxdan həll edilərdi. Təəssüf ki, erməni tərəfi Azərbaycan ərazisinin işğal olunması ilə bağlı bəzi üstünlüklərdən istifadə edərək Azərbaycana təzyiq göstərməyə çalışır və Dağlıq Qarabağa dövlət müstəqilliyi statusu verilməsinə cəhd edir. Şübhəsiz ki, biz buna razı ola bilmərik. Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin zorakılıqla qəsb edilməsinə yol verə bilmərik. Beynəlxalq hüquq normaları da buna yol vermir. Hər bir dövlətin ərazi bütövlüyünün tanınması bütün beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilmiş beynəlxalq hüquq normasıdır. Biz bu prinsiplərə həm öz ölkəmiz barəsində, həm də digər dövlətlər barəsində sadıq. Məsələnin həlli erməni tərəfindən asılıdır.

Sual: Mənim sualım Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədrinədir. Azərbaycan Prezidenti dəfələrlə qeyd edib ki, keçid dövrünün çətinlikləri və Ermənistanın respublikamıza təcavüzü elə bir vəziyyət yaradıb ki, ölkəmiz bu problemi ayrılıqda, beynəlxalq təşkilatların köməyi olmadan həll edə bilməz. Avropa Şurası ölkəmizin bu problemlərinin həllinə konkret olaraq hansı yardımlar edə bilər?

Siym Kallas: Bildiyiniz kimi, bu gün dünyada siyasi mühiti formalaşdıran beynəlxalq təşkilatlardan biri də Avropa Şurasıdır. Bu beynəlxalq təşkilatların hər birinin özünəməxsus xüsusiyyəti var. Avropa Şurasının əsas vəzifəsi ölkələrdə demokratiyanın inkişaf etdirilməsindən, insan hüquqlarının qorunmasından, demokratik və dinamik inkişaf edən dövlətlərin yaradılmasından ibarətdir. Bu baxımdan ölkələrdə demokratiyanın inkişaf etdirilməsi, insan hüquqlarının qorunması üçün hüquqi baza yaradılmasına yardım göstərmək Avropa Şurasının bu ölkələrlə əməkdaşlığında ən mühüm sahələrdən birini təşkil edir.

Mən sizə bildirmək istəyirəm ki, Estoniyanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq dövründə bizim gördüyümüz, yaşadığımız təcrübə çox məhsuldar olmuşdur. Sualınıza cavab olaraq bildirirəm ki, Avropa Şurası həm bu şuranın üzvü olan dövlətlərə, həm də üzv olmaq istəyən dövlətlərə çox geniş səpkili əməkdaşlıq təklif edir, yardımlar göstərir və qeyd etdiyim sahələrdə onları hər cür dəstəkləməyə çalışır.

Dövlətlər arasındakı münaqişələrə gəldikdə isə biz bu münaqişələrin daha çox dünyanın digər təşkilatları tərəfindən həll olunmasına üstünlük veririk. Məsələn, biz ATƏT-in bu münaqişənin həll olunmasındakı rolunu qiymətləndiririk və onun Minsk prosesinə hər zaman dəstək veririk. Öz növbəsində Avropa Şurası isə dünyanın müxtəlif bölgələrində formalaşmış muxtar qurumların və onların qarşılaşdığı problemlərin həlli yollarının nədən ibarət olması barədə məlumatları bu ölkələrə çatdırmaqla bəslənir.

Bu gün bizim keçirdiyimiz çoxsaylı görüşlərdə Avropa Şurası tərəfindən belə bir yardımın, köməyin göstərilməsi məsələsi də müzakirə olunmuşdur. Əgər Azərbaycan bu təcrübədən də faydalanmaq arzusunu ifadə etsə, onda Avropa Şurası respublikamıza məmnuniyyətlə kömək edə bilər.

Sual: Cənab Prezident, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında müharibə bir il əvvəl qur-

tarmışdır. Bu ölkənin iqtisadi həyatına necə təsir edir?

Heydər Əliyev: Ermənistan ilə Azərbaycan arasında müharibə qurtarmamışdır, iki il əvvəl dayandırılmışdır. 1994-cü ilin mayında biz atəşkəs haqqında saziş imzalamışıq, lakin hələlik tam sülh yoxdur. Bu iki il ərzində biz ilk növbədə ATƏT-in Minsk qrupunun imkanlarından istifadə edərək məsələnin sülh yolu ilə həllinə çalışırıq. Şübhəsiz ki, atəşkəs həm Azərbaycanda, yeri gəlmişkən qeyd etməliyəm ki, həm də Ermənistanda həyata müsbət təsir göstərmişdir.

Əgər müharibə yoxdursa, döyüş əməliyyatları aparılmırsa, qan tökülmürsə, şübhəsiz ki, xalq daha sakit yaşayır. Xalq, cəmiyyət, dövlət sosial-iqtisadi problemlərlə daha fəal məşğul olmaq üçün imkan əldə edir. Biz də bu imkandan çox fəal istifadə edə bilməmişik və edirik. Məhz bu müddət ərzində biz qanunlar qəbul edə və iqtisadi islahatların, o cümlədən böyük özəlləşdirmə proqramının, aqrar bölmədə islahatların həyata keçirilməsinə başlaya bilməmişik. Məhz bu şəraitdə Azərbaycanın ilk demokratik konstitusiyasını hazırlaya və qəbul edə, Azərbaycan parlamentinə ilk demokratik seçkilər keçirə bilməmişik. Ölkəmizdə daxili siyasi həyatı mürəkkəbləşdirən bir çox mənfi halları aradan qaldıra bilməmişik. Təəssüf ki, Avropa ölkələrindən, o cümlədən, Estoniyadan fərqli olaraq Azərbaycanda, Ermənistanla hərbi münaqişə ilə yanaşı, bir sıra illər ərzində daxili siyasi vəziyyət də çox mürəkkəb olaraq qalırdı. Bu da hakimiyyət uğrunda mübarizə aparən müxtəlif silahlı qrupların qarşıdurması ilə əlaqədar idi. Ermənistanla müharibə ilə yanaşı, 1993-cü ilin yayında Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başlandı. Biz bu ağır hallardan yaxa qurtara bildik. Həm də xeyli dərəcədə ona görə ki, atəşkəs rejimini təmin edə bilməmişdik.

Xarici sərmayədarlar Azərbaycana daha fəal maraq göstərməyə, bizimlə əməkdaşlıq etməyə başlamışlar. Biz Avropanın, Amerikanın ən iri neft şirkətləri ilə Azərbaycanda neft hasilatına dair böyük müqavilələr imzalamışıq. Yəni hərbi əməliyyatların dayandırılması, Azərbaycanda da ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşməsi şübhəsiz ki, respublikamıza daha fəal surətdə sərmayə qoyulmasına gətirib çıxarır. Zəngin təbii ehtiyatları və böyük iqtisadi, intellektual potensialı olan Azərbaycan dünyanın bir çox ölkələrinin şirkətlərinin diqqətini cəlb edir və biz bu əməkdaşlığa fəal surətdə gedirik. Bütün bunlar xeyli dərəcədə, atəşkəsə nail olunduqdan sonra yaranmış şəraitlə bağlıdır. Lakin biz tam sülhə, Ermənistanla dinc, mehriban qonşuluq münasibətləri yaranmasına, bütün Qafqaz regionunda sülhün bərqərar olunmasına çalışırıq.

Sual: Hörmətli Prezident, hörmətli Baş katib, mənim sualım sizədir. Cənab Baş katib, görüşdə "Avropa ölkələrinin böyük ailəsi" fikri səsləndi. Siz Azərbaycandan sonra bu ailəyə daxil olmaq istəyən daha iki ölkəyə - Gürcüstana və Ermənistana gedəcəksiniz, yəqin heç kəs istəməz ki, onun ailəsinin üzvləri dalaşsınlar, müharibə etsinlər. Avropa Şurasına üzvlüyə namizədlik dövründə bu ailə üzvlərinin dalaşmaması, müharibə etməməsi üçün siz hansı konkret addımlar atmaq niyyətindəsiniz?

Heydər Əliyev: Azərbaycan öz sülhsevər siyasətini davam etdirəcək və çalışacaq ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında olan bu münaqişə ləğv edilsin və bölgəmizdə tam sülh yaransın.

Daniel Tarşis: Avropa Şurası Avropada gərginliyin azaldılması üçün bir çox tədbirlər görməkdədir. Biz Avropa Şurasına üzv olan dövlətləri, Avropanın bütün dövlətlərini ona inandırmağa çalışırıq ki, hansı dövlətlərdə siyasi plüralizm, demokratiya varsa, insan hüquqları qorunursa, onlar daha sabit və çiçəklənən dövlətlər olurlar, nəinki diktator rejimi olan qeyri-demokratik dövlətlər. Hansı dövlətlərdə qanun aliliyi təmin olunursa, o dövlətlərin inkişafı labüddür.

Bütün bunlardan əlavə biz bir sıra ümumi dəyərlər də işləyib hazırlayırıq. Avropa Şurasına

daxil olan bütün dövlətlər məhz o dəyərlərə sadıq olmalı, həmin öhdəlikləri yerinə yetirməlidirlər. Biz işgəncələrin, xaricilərin və digərlərinin bir-birinə qarşı nifrətinin aradan qaldırılması üçün əlimizdən gələni edirik. Bunun üçün biz hazırda Avropada geniş vüsət almış gənclər hərəkatından istifadə edirik. Biz Avropa dövlətlərini bir-birinin tarixini öyrənməyə sövq edirik. Tarix dərsləklərinin işlənilməsi, onların ideologiyasızlaşdırılması, bu dərsləklərin şovinist ruhda olmaması üçün təhsil sahəsində əməkdaşlıq edirik.

Azlıqların hüquqlarının qorunmasına yardım edən hüquqi təkliflərimiz vardır. Biz müxtəlif ölkələr arasında açıq, şəffaf əməkdaşlığın genişləndirilməsinə sövq edən, onun yollarını göstərən mexanizmlər təklif edirik.

Biz belə bir ideyanın tərəfdarıyıq ki, Avropada sərhədləri yenidən dəyişdirməyə heç bir ehtiyac yoxdur, bu sərhədləri açmaq və əməkdaşlığı genişləndirmək lazımdır. Milyonlarla insan məhz sərhədlərin dəyişdirilməsi ucbatından yaranmış münaqişələr nəticəsində əzab-əziyyət çəkir və çətinliklərə düçar olub. Məqsədimiz Avropa qitəsində elə bir mühit yaratmaqdır ki, bu qitəyə mənsub olan bütün xalqlar, dövlətlər özlərini bir ailədə hiss etsinlər.

İndiyədək söylədiklərimin hamısı münaqişələr baş verərkən bunların qarşısını almağa yönəldilən cəhdlərdir. Onu da əlavə edirəm ki, bu qəbildən olan münaqişələrin həlli texnikası, qaydaları da bizə bəllidir. Bu işi xüsusilə Avropa Şurasının Parlament Assambleyası həyata keçirir.

Sədrin sözlərinə qayıdaraq mən də təsdiq etmək istəyirəm ki, biz bu qəbildən olan münaqişələri daha çox Avropadakı digər təşkilatların, xüsusilə ATƏT təşkilatının ixtiyarına buraxmağa üstünlük veririk.

Sual: Mənim sualım Prezident Heydər Əliyevədir. Azərbaycanda keçirilmiş son parlament seçkiləri tənqid olundu. Gələcəkdə seçkilərin daha düzgün keçirilməsi üçün hansı tədbirlər görməyi planlaşdırırsınız?

Heydər Əliyev: Mən Sizin bu fikrinizlə razı deyiləm. Hesab etmirəm ki, Azərbaycanda parlament seçkiləri azad, sərbəst seçkilər olmayıb. Onlar tam azad, sərbəst seçkilər olubdur. Bu seçkilər çoxpartiyalı sistem əsasında tam aşkarlıq, siyasi plüralizm şəraitində keçirilibdir. Bütün sahələrdən özlərini seçkilərdə namizəd irəli sürənlərin hamısı informasiya orqanlarından, o cümlədən radio, televiziya sərbəst istifadə edib. Azərbaycanda 30-dan artıq partiya qeydiyyatla alınıb və fəaliyyət göstərir. 500-dən artıq qəzet nəşr edilir. Azərbaycanda müxalifətin çoxsaylı qəzetləri çıxır və çox geniş yayılır. Respublikamızda hər bir adam öz fikrini istədiyi kimi ifadə etmək imkanına malikdir. Bunların hamısı da parlament seçkilərində öz əksini tapıbdir.

Azərbaycanın hazırkı parlamentində 8 partiya təmsil olunur. Azərbaycanın parlamentində müxalifətdə duran partiyaların nümayəndələri də var. Bunlar hamısı müstəqil Azərbaycanda ilk parlament seçkilərinin tam demokratik şəkildə keçirilməsini nümayiş etdirir. Nəzərə almalıyıq ki, Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra respublikamızda dövlət rəhbərliyi üç dəfə dəyişdirilibdir. Mən qeyd etdim, 1993-cü ilin yayında Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başlanmışdı. Müxalifətdə duran ayrı-ayrı partiyaların silahlı dəstələri olubdur. 1994 və 1995-ci illərdə Azərbaycanda hakimiyyəti güclə, silahlı ələ almaq cəhdləri olubdur, bir neçə terror aktı həyata keçirilib, dövlət başçısına qarşı bir neçə dəfə terror cəhdi edilibdir və bunların da qarşısı alınmışdır.

Belə bir şəraitdə olan Azərbaycanda son dövrdə, demək olar ki, 1995-ci ildə və artıq 1996-cı ildə daxili ictimai-siyasi sabitlik yaradılıbdir. Əgər Azərbaycana iki il bundan əvvəl gəlsəydiniz, Bakının küçələrində həddindən ziyadə cürbəcür qeyri-qanuni silahlı dəstələr görə bilərdiniz.

Təəssüf ki, bunların da bir çoxu özlərini müxalifət adlandıran partiyalara və qruplara mənsub idi. Azərbaycanın bu cinayətkar dəstələrdən qısa müddətdə təmizlənməsi, insanlara sərbəst yaşamaq imkanı verilməsi və parlament seçkilərinin sərbəst şəkildə keçirilməsi Azərbaycanda demokratiyanın bərqərar olduğunu sübut edir.

Ona görə də müstəqil Azərbaycanda ilk parlament seçkilərini mən demokratiya sahəsində atılan ilk addımlar kimi qiymətləndirirəm və əminəm ki, bu demokratik proseslər ilbəl inkişaf edəcək və gələn parlament seçkiləri bundan da yüksək səviyyədə keçiriləcəkdir.

Diqqətinizə görə sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Departamentinin direktorunu qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il martın 6-da Prezident sarayında Avropa Şurası Siyasi Məsələlər Departamentinin direktoru Hans Peter Füreri qəbul etmişdir.

Dövlətimizin rəhbəri qonağı salamlayaraq onun Bakıda keçirdiyi görüşlər barədə məlumatı olduğunu söylədi və dedi ki, güman edirəm, Siz şəxsi təəssüratlarınız əsasında Azərbaycanı daha yaxşı tanımısınız. Biz bunda çox maraqlıyıq.

Hans Peter Fürer təşəkkür edərək, Prezident Heydər Əliyevə Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin salamlarını yetirdi və onun Azərbaycan Prezidenti ilə öz görüşlərini səmimiyyətlə xatırladığını bildirdi. Qonaq vurğuladı ki, ötən müddətdə şəxsən Prezidentin təşəbbüsü sayəsində Azərbaycanda mühüm işlər görülmüşdür. Bununla əlaqədar o, "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında"

Azərbaycan Prezidentinin Fərmanını və respublikamızda ölüm hökmünün ləğv edilməsini xatırladaraq, sonuncu qərara xüsusilə valeh olduqlarını söylədi.

Dövlətimizin başçısına məlumat verildi ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması barədə tezliklə Strasburqda Parlament Assambleyasında siyasi müzakirələr başlanacaqdır. Azərbaycan haqqında raport hazırlayan şəxslər 1998-ci il martın 17-də Parisdə öz raportlarını Siyasi Şuraya təqdim edəcəklər. Bu müzakirələr zamanı, ola bilər, Gürcüstan və Ermənistanın da Avropa Şurasına qəbul edilməsi məsələsi müzakirə olunsun. Qonaq bu barədə Azərbaycan Prezidentinin fikrini bilmək istədiyini vurğuladı.

Respublikamızın rəhbəri Azərbaycanla Avropa Şurası arasında yaranmış əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirərək dedi ki, Avropa Şurasına üzv olmağı dövlət quruculuğu sahəsində mühüm hadisə hesab edirik. Ölüm hökmünün ləğvi barədə qərarın və adı çəkilən fərmanın xatırlanması ilə bağlı vurğulandı ki, bunlar Azərbaycanda demokratiya, insan hüquqlarının qorunması sahəsindəki işləri və dövlət quruculuğunda demokratik prosesləri nümayiş etdirən addımlardır. Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün başqa işlər də görürük.

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olunmaq üçün yetişmişdir. Qonağın sualı ilə əlaqədar ölkəmizin başçısı dedi ki, necə qərar qəbul etməyi özünüz həll edin. Biz qonşu ölkələrin də üzv olmasına etiraz etmirik. Baxmayaraq ki, Ermənistan-Azərbaycan münafişəsi ölkəmizə çox böyük ziyan gətiribdir. Çalışın ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması prosesi gecikməsin. Azərbaycan Respublikası öz varlığı ilə, aparılan işlərlə buna layiq olmuşdur.

Hans Peter Fürer dedi ki, hər bir ölkəni öz göstəricilərinə əsasən qəbul etmək fikrindəyik. Eyni zamanda düşünürük ki, hər üç ölkəni eyni vaxtda qəbul etmək yaxşı olardı. Ona da ümid edirik ki, münaqişə aparıcı ölkələr arasında tezliklə sülh yaranacaqdır. Hazırda münaqişənin həlli uzanır, hansı ölkə sülhə daha çox çalışsa, o da qəbul ediləcəkdir.

Qonaq vurğuladı ki, Avropa Şurası Azərbaycanın GUAM çərçivəsində əməkdaşlığını da yüksək qiymətləndirir. Azərbaycanın və Gürcüstanın ATƏT-də mövqelərini möhkəmlətmək üçün əlimizdən gələni etməliyik. ATƏT çərçivəsində əməkdaşlıq qabiliyyəti Avropa Şurasında nəzərə alınacaqdır.

Prezident Heydər Əliyev xatırladı ki, münaqişənin aradan qaldırılmasında Azərbaycan çox konstruktiv mövqe tutur. Azərbaycan Minsk qrupunun son təkliflərini qəbul edib, Ermənistan isə yox. Ona görə də özünüz nəticə çıxarın. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, GUAM Azərbaycanın təşəbbüsü ilə yaranmışdır, onun çərçivəsində bütün sahələrdə, o cümlədən insan hüquqlarının qorunması sahəsində əməkdaşlıq etmək istəyirik. Bu məsələdə GUAM ölkələri prezidentlərinin fikirləri eynidir.

Azərbaycan Prezidenti onun səmimi salamlarını cənab Tarşisə və xanım Fişerə çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il avqustun 30-da Prezident sarayında Avropa Şurasının Baş katibi Daniel Tarşisin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi: Hörmətli cənab Baş katib, hörmətli qonaqlar, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram. Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında yaranmış əlaqələr ötən illərdə inkişaf etmişdir. Biz bu əlaqələrin bugünkü vəziyyətini və bu əlaqələri daha da genişləndirmək və möhkəmləndirmək üçün sizin Azərbaycana bu ziyarətinizi yüksək qiymətləndiririk.

Xatirimdədir, son dəfə biz keçən ilin oktyabr ayında Strasburqda görüşmüşdük. Mən Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının Strasburq Zirvə görüşünü xüsusi qiymətləndirirəm. Mən o zirvə görüşündə digər ölkələrin başçıları kimi, Avropa Şurası qarşısında Azərbaycanın adından söz demək imkanı əldə etmişdim. Bundan əlavə Sizinlə, cənab Tarşis, xanım Fişerlə və Avropa Şurasında rəhbər vəzifələrdə çalışan digər şəxslərlə də çox səmərəli görüşlərimiz olmuşdu. Mən hesab edirəm ki, həmin görüşlərdən indiyədək Avropa Şurasına tam üzv olmaq üçün biz xeyli addımlar atmışıq. Avropa Şurasında qonaq statusu vəziyyətində olmağımızdan razıyıq, ancaq bilirsiniz ki, biz tam üzv olmaq istəyirik. Mən bunu əvvəllər də demişdim, - düşünürəm ki, biz bu imtahan, sınaq dövrünü artıq keçmişik. İmtahana hansı qiymətlə vermişik, - onu Siz deyə bilərsiniz. Anıma biz hesab edirik ki, bu imtahana vermişik. Ona görə də güman edirəm ki, Sizinlə bu danışıqlarımızda bu məsələni müzakirə etməyə ehtiyac vardır.

Ümumiyyətlə Azərbaycan Avropa qitəsinə mənsub olan ölkə kimi Avropanın həyatında fəal iştirak etmək istəyir və bu baxımdan da Avropa Şurasının üzvü olmaq bizim üçün lazımdır. Bir daha sizi salamlayıram.

Səmimi qəbula görə Prezident Heydər Əliyevə dərin minnətdarlığını bildirən cənab **Daniel Tarşis** dedi: Cənab Prezident, bizi səmimi qarşıladığınıza görə minnətdarlığımı bildirirəm və hər

şeydən əvvəl sözü cənab İoanis Kranidiotisə vermək istəyirəm. O, bu görüşdə Yunanistanın təmsilçisi kimi çıxış edir.

Yunanistanın xarici işlər üzrə dövlət katibi **İoanis Kranidiotis** dedi: Cənab Prezident, bizim üçün Azərbaycana gəlmək böyük şərəfdir. Bu gün şəxsən Sizin qonağımız olmaq, Prezident sarayında Sizinlə görüşmək bizim üçün böyük şərəfdir. Bu, Avropa Şurasının Azərbaycana gəlmiş geniş nümayəndə heyətinin tərkib hissəsidir. Gördüyünüz kimi, bu nümayəndə heyətinə Baş katib başçılıq edir və Nazirlər Şurası Yunanistan tərəfindən təmsil olunmuşdur. Bu, bizim Qafqaz regionuna olan səfərimizdir. Səfər zamanı Avropa Şurasının üzvlüyünə namizəd olan üç ölkədə - Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistanda olacağıq. Ümid edirəm ki, burada olduğumuz müddətdə Sizin hökumət nümayəndələri ilə, rəsmi şəxslərlə görüşlər keçirəcəyik və Azərbaycan haqqında kifayət qədər doğru məlumat əldə edəcəyik. Vəzifəmiz bu səfərdən sonra geri qayıtmaq və Azərbaycanın bugünkü vəziyyəti haqqında Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına məruzə etməkdir. Biz orada Azərbaycanda müxtəlif sahələrdə əldə olunmuş tərəqqi haqqında öz qiymətimizi verəcəyik və bu barədə məruzə edəcəyik. Ona görə də bu görüşün vacibliyini bir daha qeyd edirəm və ümid edirəm ki, burada olduğumuz müddətdə Sizin hökumət nümayəndələri ilə şəxsən konstruktiv fikir mübadiləsi aparmaq imkanımız olacaqdır.

Cənab Prezident, mən qəti inanıram və elə bilirəm ki, Avropa Şurasında da heç kimin buna şübhəsi yoxdur ki, bizim səfərə çıxdığımız bu üç Qafqaz ölkəsi Avropanın bir hissəsidir. Bir halda ki, bu üç ölkə, o cümlədən Azərbaycan Avropanın bir hissəsidir, demək, bizim böyük tarixi köklərimiz, xüsusiyyətlərimiz və eyni tarixi ənənələrimiz, tarixi dəyərlərimiz vardır. Bu baxımdan Avropa Şurası Sizin ölkə ilə - Azərbaycanla bir yerdə işləməyə hazırdır və biz Azərbaycanın Avropa Şurasına bir üzv kimi daxil olması prosesində fəal iştirak etməyə hazır olduğumuzu bildiririk. Bu baxımdan Avropa Şurası Azərbaycana hər cür texniki yardım etməyə hazırdır. Əgər Sizin ehtiyacınız varsa, Avropa Şurası Sizə istənilən məsləhəti verə bilər. Yəni müasirləşməyə, Avropaya daxil olmağa doğru yolunuzun hamar olması üçün biz birlikdə işləməliyik.

Böyük məmnuniyyətlə qeyd etməliyəm ki, Azərbaycanda bir sıra sahələrdə artıq müəyyən tərəqqi əldə olunubdur. Mən hər şeydən əvvəl demokratik islahatları nəzərdə tuturam. Məlumdur ki, Avropa Şurası demokratik islahatlara, ölkədə insan hüquqlarının qorunmasına böyük əhəmiyyət verir və bu baxımdan Azərbaycanda artıq bir sıra tərəqqi əldə olunmuşdur. Lakin, əlbəttə, Azərbaycanda hələ atılması addımlar çoxdur. Yenə təkrar etmək istəyirəm ki, Avropa Şurasının Katibliyi və Avropa Şurasına daxil olan ölkələrin hamısı Azərbaycana hər cür yardım etməyə hazırdırlar.

Cənab Prezident, bizə məlumdur ki, Azərbaycan Qafqaz regionunda çox mühüm bir ölkədir. Biz onu da bilirək ki, Azərbaycanın böyük, parlaq gələcəyi vardır. İstərdim ki, Azərbaycanın bu illər ərzində əldə etdiyi tərəqqidə Sizin şəxsi rolunuzu da qeyd edim. Siz Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmlənməsi üçün, dünyada bu cür rol oynamağı üçün böyük işlər görmüsünüz.

Cənab Prezident, icazənizlə, mən sözü indi cənab Baş katibə verədim və elə bilirəm ki, o, Avropa Şurasının sizin barənizdə olan mövqeyi haqqında daha ətraflı, dolğun məlumat verəcəkdir.

Sözümün sonunda qonaqpərvərliyinizə, bizi bu cür qəbul etdiyinizə görə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm və ümid edirəm ki, tezliklə biz sizi Avropa ailəmizdə görəəcəyik.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Avropa Şurasının adından danışan Baş katib **Daniel Tarşis** dedi: Cənab Prezident, icazə

verin, mən sözümə davam edirəm. Avropa Şurasının adından bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanda gedən proseslərdən dərinə razıyam. Yəqin, yaxşı xatırlayırsınız ki, mən son dəfə burada iki il bundan əvvəl olmuşdum. O vaxt Azərbaycanın Avropa Şurasına müraciəti dövrü idi. Çox şadam ki, ötən müddət ərzində Azərbaycanda bütün sahələrdə müəyyən tərəqqi əldə olunubdur.

Son zamanlar Azərbaycanın nümayəndələri Avropa Şurasının işində fəal iştirak edirlər. Azərbaycandan Avropa Şurasına gəlib gedənlərin sayı artmaqdadır. Bunu yalnız Parlament Assambleyasına aid etməm, parlamentlərarası işlərdə də Azərbaycanın nümayəndələri çox fəal iştirak edirlər.

Cənab Prezident, Avropa Şurasının son sammiti zamanı Sizin çıxışınızı böyük məmnuniyyətlə xatırlayıram. Siz orada Azərbaycanın adından çıxış etdiniz və yəqin, özünüz də hiss etdiniz ki, biz Avropa Şurasında namizəd ölkələrlə tam üzvlük arasında heç bir fərq qoymuruq. Yəni Siz üzvlüyə namizəd ölkənin Prezidenti kimi çıxış etdiniz. Bu da Avropa Şurasının namizəd ölkələrə, Azərbaycana olan münasibətinin bir növ ifadəsidir. Yəni biz Azərbaycanı tezliklə öz tərkibimizə qəbul etməyə hazırıq.

Ölkənizin daxilində gedən proseslərdən məmnunluqla danışmaq istəyirəm. Sizin ölkənizdə Avropa standartlarına uyğun olan bir sıra qanunverici aktlar qəbul edilmişdir. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, bu qanunların çoxu Sizin tapşırıqlarınız və tövsiyələriniz əsasında qəbul olunmuşdur. Siz həmin qanunlarda Avropa standartlarına uyğunlaşmağı əsas götürmüşünüz.

Cənab Prezident, Sizinlə söhbətlərimiz zamanı biz qaçqınların problemlərinə dair məsələlərə dəfələrlə toxunmuşuq. Bildirmək istəyirəm ki, qaçqınlar problemi Avropa Şurasını həqiqətən dərinə narahat edən bir problemdir. Biz qaçqınların problemlərinin həlli üçün digər beynəlxalq

təşkilatlarla birlikdə əlimizdən gələni edəcəyik. Çalışacağıq ki, onları bu işə daha çox cəlb edək.

Ölkənizin həyatında növbəti siyasi hadisə prezident seçkiləri olacaqdır. Məlumdur ki, Siz Avropa Şurasının müşahidəçilərini prezident seçkilərində iştirak etmək üçün Azərbaycana dəvət etmişiniz. Bilirsiniz ki, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası öz müsbət cavabını vermişdir. Biz bu seçkilərdə böyük məmnuniyyətlə müşahidəçi kimi iştirak edəcəyik. Belə hesab edirəm ki, Azərbaycanda qarşıdakı prezident seçkiləri demokratik dəyərlərə, fikir müxtəlifliyinə hörmətin rəmzinə çevriləcəkdir.

Avropa Şurasının tərkibindəki təşkilatlardan yalnız birində Azərbaycanın nümayəndəsi yoxdur. Doğrudur, bu o qədər də tanınan bir təşkilat deyildir. O, Yerli Seçki Dairələri Şurasıdır və burada ayrı-ayrı regionların nümayəndələri təmsil olunur. Mən istərdim ki, orada da Azərbaycan nümayəndəsi olsun. Buna görə də mənim Sizə bir sualım vardır: Yerlərdə demokratiyanın inkişafı sahəsində hansı müsbət dəyişikliklər əldə olunmuşdur?

Cənab Prezident, mən təbrik edirəm ki, Siz ölkənizdə ölüm cəzasını ləğv etmişiniz. Lakin o da məlumdur ki, ölüm cəzasının ləğvi bir çox mühüm şərtlərdən biridir. Yəni bir sıra şərtlər də vardır ki, onlara əməl edilməlidir. Bu, yalnız bir-iki ölkənin problemi deyil, bir çox ölkələrin problemi. Biz birlikdə çalışacağıq ki, bütün bu şərtlərin hamısına əməl edək. Mən bilirəm ki, biz bu sahədə də Azərbaycanla sıx əməkdaşlıq edəcəyik.

Mən bilirəm ki, Azərbaycanın məqsədi Avropa Şurasının üzvü olmaqdır. Bu, sadəcə olaraq milli siyasət deyildir. Bu, Avropanın bir hissəsi olmaq arzusundan irəli gəlir. Məlumdur ki, Avropa Şurası ümumi ideyaları həyata keçirmək üçün birgə fəaliyyətə üstünlük verir. Biz Avropa ölkələri ilə birgə fəaliyyət göstərərək problemləri də birgə həll etməyə çalışırıq. Avropa Birliyi qitənin bütün ölkələrini özündə birləşdirir və biz Azərbaycanın Avropa ailəsinə üzv olmaq sahəsində atdığı fəal addımları görəndə özümüzü xoşbəxt hesab edirik.

Azərbaycan haqqında söylədikləri xoş sözlərə görə qonaqlara minnətdarlığımı bildirən respublikamızın rəhbəri **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli cənab nazir!

Hörmətli cənab Baş katib!

Avropa Şurasının Azərbaycana münasibəti haqqında və respublikamızın Avropa Şurasının üzvü olması ilə əlaqədar ölkəmizdə görülən işlər barədə dediyiniz dəyərli sözlərə görə sizə təşəkkür edirəm.

Azərbaycanın Avropa Şurasına tam üzv olmaq söyləri respublikamızın təkcə Avropa qitəsinin ərazisində yerləşməsi ilə əlaqədar deyildir. Biz indiyə qədər də coğrafi nöqtəy-nəzərdən Avropa qitəsində yaşamışıq. İndi, Avropa Şurasında qonaq statusu ilə olduğumuz bir vaxtda bu şuranın tam üzvlüyünə qəbul edilməyimiz barədə göstərdiyimiz cəhdlər ölkəmizin bütün sahələrini Avropa Şurasının standartlarına uyğunlaşdırmaq məqsədi daşıyır.

Siz tamamilə doğru buyurdunuz ki, Avropa Şurasına üzv olan ölkələrin heç biri ideal deyildir. Onu da qeyd etdiniz ki, bu ölkələr bir-birindən öyrənməklə daha da inkişaf edə bilər. Mən sizin bu sözlərinizi bir daha təsdiq edirəm və ona əsaslanaraq deyirəm ki, bəli, biz özümüzü ideal ölkə hesab etmirik. Çünki bizim dövlət müstəqilliyi əldə etməyimizin hələ yeddi ili tamam olmayıb. Biz bu dövlət müstəqilliyinin bəlkə də gənclik yox, uşaqlıq dövrünü yaşayırıq. Amma biz çox iti qaçmağa qadir olan bir gəncik. Sürətimiz elədir ki, biz on illik məsafəni bir ilə keçmək istəyirik. Siz buyurdunuz ki, bunun üçün Azərbaycanda artıq xeyli işlər görülüb.

Avropa Şurasının qəbul və təbliğ etdiyi bəşəri dəyərlərin Azərbaycanda yaranması və inkişaf etməsi bizim əsas məqsədimizdir. Bunların əsasını demokratiya təşkil edir. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən indiyədək və xüsusən son illərdə respublikamızda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi əzmlə aparılır. Bu, asan proses deyildir. Amma bizim ölkəmizdə bu prosesi mürəkkəbləşdirən amillər də vardır. Siz bunları bilirsiniz. Onlardan birincisi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi nəticəsində ölkəmizin ərazisinin 20 faizinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunması, bir milyondan çox vətəndaşımızın yerindən-yurdundan zorla qovulması ilə əlaqədar yaranmış problemdir. Ölkəmizin vəziyyətini mürəkkəbləşdirən ikinci cəhət əvvəlki illərdə Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyin olmaması və cürbəcür cinayətkar qrupların, qanunsuz silahlı dəstələrin hakimiyyət uğrunda mübarizə aparması ilə əlaqədar olmuşdur.

Məlumdur ki, hər bir ölkədə demokratik inkişafı sağlam iqtisadiyyat və insanların rifahının tədricən yüksəlməsi şəraitində həyata keçirmək mümkündür. Sizə məlumdur ki, biz keçid dövrünü yaşayırıq və ötən illərdə də, indi də bir çox sosial-iqtisadi problemlərlə rastlaşırıq. Başqa amillər də vardır. Ancaq sizə məlumdur ki, biz bu amilləri də aradan götürməyə çalışmışıq və çalışırıq.

1994-cü ilin may ayında biz Ermənistan-Azərbaycan müharibəsində atəşi dayandırmışıq, atəşkəs sazişi imzalamışıq və dörd ildən çoxdur ki, bu sazişə riayət edirik. Biz böyük sülhün əldə olunması üçün bunu mühüm addım, nailiyyət hesab edirik. Eyni zamanda, bunu Azərbaycanda demokratik dəyərlərin yaranması, inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli şərait hesab edirik.

Bir neçə ildir ki, Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyət tam sabitləşibdir, insanlar rahat yaşayırlar, cinayətkar qruplar zərərsizləşdiriliblər. Azərbaycanda hər bir insanın hüquqları qorunur, onların azad, sərbəst yaşaması üçün hər cür şərait yaradılıb. Biz respublikamızda sosial-iqtisadi sahədə də geniş islahatlar, xüsusən iqtisadi islahatlar həyata keçiririk, onlar da öz müsbət nəticələrini verir.

Bilirsiniz ki, iqtisadiyyatın, xarici ticarətin liberallaşdırılması, özəlləşdirmə proqramının, aqrar, torpaq islahatının həyata keçirilməsi, torpağın şəxsi mülkiyyətə verilməsi - bunlar hamısı iqtisadi islahatların əsasını təşkil edir. Sosial-iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi nəticəsində biz son illər iqtisadiyyatda artımı təmin edə bilmişik. Azərbaycanın maliyyə vəziyyətini sağlamlaşdırmışıq və tamamilə sabit etmişik. Əhəlinin rifah halının yaxşılaşdırılması üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirmişik.

Sizə məlumdur ki, 1993-1994-cü illərdə və onlardan əvvəlki illərdə də, - amma mən 1993, 1994, 1995-ci illəri götürürəm, - o dövrdə Azərbaycanda iqtisadiyyat inkişaf etmək əvəzinə tənəzzüldə idi. İqtisadiyyatın tənəzzülü hər il təxminən 15-20 faiz təşkil edirdi, o cümlədən sənaye sahəsində məhsul istehsalı hər il aşağı düşürdü. Biz iqtisadiyyatın tənəzzülünün qarşısını aldıq və 1996-cı ildən artım başladı. 1997-ci ildə ümumi daxili məhsul 5,8 faiz, 1998-ci ilin ötən aylarında isə təxminən 9 faiz artmışdır. Azərbaycanda inflyasiya 1994-cü ildə 1600 faiz, 1995-ci ildə təxminən 80 faiz idi. 1996-cı ildə biz inflyasiyanı tamamilə aşağı endirdik. 1997-1998-ci illərdə Azərbaycanda inflyasiya demək olar ki, tamamilə yoxdur.

Bilirsiniz ki, biz özümüzü Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan digər ölkələrlə müqayisə edirik. Rusiyada gedən prosesləri siz özünüz yaxşı görürsünüz. Allaha şükürlər olsun ki, Azərbaycanda belə proseslər yoxdur. Hətta Rusiyada gedən həmin proseslər bizə o qədər də təsir edə bilməz. Çünki biz maliyyə vəziyyətimizi sağlamlaşdırmışıq, sabitləşdirmişik və bu sabitliyi də qoruyuruq. İnsanların əmək haqqı son iki-üç ildə xeyli artıb. Aqrar islahatların həyata keçirilməsi nəticəsində Azərbaycanda kənd təsərrüfatı istehsalı çox yüksəlibdir. Aparılan özəlləşdirmə iqtisadiyyatı xeyli canlandırılıb. Bütün bunlar Azərbaycanda demokratiyanı, demokratik dəyərləri inkişaf etdirmək üçün yaxşı şərait yaradır.

Mən sizin dediyiniz sözləri məmnuniyyətlə qəbul etdim. Siz Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsini qiymətləndirdiniz. Onu da bilməlisiniz ki, Azərbaycan Avropa qitəsindədir, həm Avropa ölkəsidir, həm də Şərq sivilizasiyasının dəyərləri ilə əsrlər boyu yaşamış və inkişaf etmişdir. Azərbaycanda Şərq ilə Qərbin, Avropa ilə Asiyanın dəyərlərinin necə birləşdiyini bəlkə də başqa ölkələrdə müşahidə etmək olmaz. Ona görə də bəzi ölkələrdə şəriət qanunu ilə insanları əhəlinin gözü qabağında güllələmək, asmaq halları olduğu halda, Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi tarixi bir hadisədir.

Hesab edirəm ki, Azərbaycanda siyasi plüralizmin tamamilə bərqərar olunması üçün çox işlər görülüb və yaxşı nailiyyətlər qazanılıb. Çap edilən qəzetlərin sayına görə Azərbaycan Avropa ölkələri arasında rekord yer tutur. İnanmıram ki, Yunanıstanda Azərbaycandakı qədər qəzet çıxsın. Güman edirəm, səfiriniz Sizə bu barədə dəqiq məlumat verə bilər. Şübhəsiz, mən demək istəmirəm ki, biz Yunanıstandan irəliyə getmişik. Sadəcə, demək istəyirəm ki, biz hər şeyi açmışıq. Uzun illər bağlı olan sahəni açanda o, çox sürətlə irəliyə gedir. Azərbaycan mətbuatında senzura çoxdan götürülmüşdür. Amma "Qlavlit" deyilən bir idarə var idi. Onun mətbuata heç bir təsiri yox idi. Amma həmin idarənin mövcudluğu müxalifət qüvvələrinə Azərbaycanda senzura olduğunu deməyə əsas verirdi. Biz "Qlavlit"i ləğv etdik və onu qəbiristanlıqda basdırdıq. Özü də elə dərin basdırmışıq ki, oradan heç cür çıxıb bilməz. Beləliklə, mətbuat, söz, vicdan azadlığı təmin olunub.

Şübhəsiz, Siz dediyiniz kimi, biz heç bir şeyi ideallaşdırmırıq. Hələ görüləsi işlər çoxdur. Əgər nəsa edilməyibsə, bu o demək deyildir ki, biz onu istəmirik. Sadəcə, buna vaxtımız çatmır.

Yerli idarəetmə haqqında mənə sual verdiniz. Dediniz ki, Avropa Şurasındakı həmin təşkilatda Azərbaycan təmsil olunmayıb. Bildirmək istəyirəm ki, respublikamızda 1999-cu ildə yerli idarəetmə orqanlarına seçkilər keçiriləcəkdir. Bu, mənim şəxsi fikrimdir. Mən parlamentə belə

bir təklif vermək fikrindəyəm. Güman edirəm ki, Milli Məclis bu barədə müvafiq qərar qəbul edəcəkdir.

Sizin həmin sualınıza cavab olaraq mən onu da bildirmək istəyirəm, - biz çalışırıq ki, Avropa Şurasının həmin bölməsində də Azərbaycan respublikamızda seçkilər keçirilənə qədər təmsil edilsin.

Siz düzgün qeyd etdiniz, mən də belə hesab edirəm ki, Azərbaycanda demokratiya sahəsində ən böyük addımlardan biri qarşıdan gələn prezident seçkiləridir. Güman edirəm, bunu qiymətləndirməlisiniz ki, ötən prezident seçkilərindən indiyə qədər, yəni 1993-cü il oktyabrın 10-dan indiyədək Azərbaycanda beş il müddətinə seçilmiş Prezident fəaliyyət göstərmişdir. Əvvəlki illərdə, elə bu beş ilin içərisində də daxili sabitlik olmayan bir ölkədə xalq tərəfindən seçilmiş bir prezidentin beş il müddətində fəaliyyət göstərməsi və səlahiyyətinin qurtardığı zaman yeni seçkilərin elan edilməsi bir tərəfdən Azərbaycanın daxilində ictimai-siyasi sabitliyin mövcud olmasının təzahürüdür, digər tərəfdən isə demokratiya yolunda atılan böyük bir addımdır.

Hesab edirəm, Azərbaycanda prezident seçkilərinin keçirilməsi üçün demokratik şərait yara-da bilən qanunlar qəbul olunubdur. İndi həmin qanunlar icra edilir. Biz dərk edirik ki, qanunun icra olunması onun qəbul edilməsindən daha da çətinidir. Ümid edirəm ki, Azərbaycanda prezident seçkiləri ilə əlaqədar bütün qanunlar maksimum dərəcədə tətbiq olunacaqdır.

Oktyabrın 11-də Azərbaycanda növbəti prezident seçkilərinin keçirilməsini biz həyatımızda, müstəqil dövlətimizin tarixində, demokratiya yolunda ən mühüm bir mərhələ hesab edirik. Seçkilərin azad, sərbəst, ədalətli keçirilməsi bizim ali məqsədimizdir. Çünki yaxşı dərk edirik ki, bununla biz Avropa Şurasına və ümumiyyətlə dünyanın demokratik ölkələrinə Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etdiyini bir daha nümayiş etdirəcəyik.

Azərbaycanda xeyli siyasi partiya vardır. Bunlardan təxminən 31-32-si qeydiyyatda alınıbdir. Bəzi partiyalar isə heç qeydiyyatda alınmadan fəaliyyət göstərirlər. Bu partiyalar öz fəaliyyətlərini tamamilə sərbəst həyata keçirirlər və heç kəs onların fəaliyyətini məhdudlaşdırmır. Bu partiyaların və ayrı-ayrı təşəbbüs qruplarının nümayəndələrinin prezidentliyə irəli sürükləri 6 namizəd qeydiyyatda alınmışdır. Güman edirəm ki, indi seçkilərin böyük bir mərhələsi başlanır. Prezidentliyə namizədlər sentyabr ayının 1-dən televiziya və radio vasitəsilə çıxışlar edəcəklər. Ölkəmizin malliyə imkanları o qədər də böyük olmasa da, Mərkəzi Seçki Komissiyasının təklifi ilə hökumətimiz çox səxavət göstərmişdir və lazım olan vəsait ayrılmışdır.

Beləliklə, hesab edirəm ki, Azərbaycanda prezident seçkiləri yüksək səviyyədə keçiriləcəkdir. Buna əmin ola bilərsiniz. Mən bilirəm ki, siz də bunu arzu edirsiniz. Amma biz bunu həddindən artıq istəyirik. Güman edirəm ki, sizin arzularınızın və bizim istəklərimizin hamısı çin olacaqdır.

Beləliklə, biz Avropa Şurasına üzv olmaq istiqamətində addım-addım irəliləyirik. Siz isə artıq qapılarınızı açmalısınız və oraya tamamilə girmək üçün bizə icazə verməlisiniz.

Daniel Tarşis respublikamızın rəhbərinə müraciətlə dedi: Cənab Prezident, bir qədər əvvəl qeyd etdiyim kimi, Avropa Şurasının qapıları sizin üzünüze çox geniş açılmışdır və Siz həmin qapıdan demək olar ki, əsas etibarilə içəri adlamısınız. Mən belə hesab edirəm ki, Azərbaycan Avropa Şurasına tezliklə tam üzv kimi qəbul olunacaqdır. Lakin Sizin bildiyiniz kimi, biz gərək parlament üzvlərini inandıra bilək. Avropa Şurasının parlament üzvləri sual verə bilərlər ki, Azərbaycanın millət vəkili nə iş görürlər.

Cənab Prezident, Siz doğru dediniz ki, hər bir hökumətin çoxlu vəzifələri vardır və bu vəzi-

fələri eyni zamanda yerinə yetirmək mümkün deyildir. Özünüz dediyiniz kimi, ölkənizdə sabitliyin əldə olunması və iqtisadi inkişafın başlanması ilə Siz demokratiya üçün yaxşı təməl qoymusunuz. Bu təməl əsasında həm demokratiyanı inkişaf etdirmək, həm də prezident seçkilərini demokratik şəraitdə keçirmək, parlament demokratiyasına nail olmaq mümkündür. Çox güclü, fəal demokratiya üçün ilkin şərtlər artıq həyata keçirilmişdir. Söhbətimizin əvvəlinə qayıdaraq, bu münasibətlə mən şəxsən Sizi təbrik etmək istəyirəm. Çox sağ olun ki, ölkənizdə Sizin təşəbbüsləriniz əsasında lazımi qanunlar həyata keçirilmişdir. Xüsusilə ölüm hökmü ləğv edilmişdir.

Azərbaycanın millət vəkiliyərinin işi çox vacibdir, onlar Strasburqdakı parlament üzvləri ilə çox sıx əlaqədə işləməli və onları tam inandırmalıdırlar ki, Azərbaycanda gedən hadisələrə düzgün qiymət verə bilsinlər və ümumiyyətlə, respublikanızda əldə olunan tərəqqini yüksək qiymətləndirə bilsinlər. Mən hesab edirəm ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının çoxsaylı nümayəndələrinin Bakıya gəlişi və burada keçirilən görüşlər bütün bunlara bir növ yardımçı olmuşdur. Ümid edirəm ki, payızda Parlament Assambleyasında bu mövzu daha ətraflı müzakirə olunacaq və prezident seçkilərindən sonra bu mövzunun geniş müzakirəsi üçün daha yaxşı imkanlar açılacaqdır. Mən çox məmnun oldum ki, Azərbaycanda prezidentliyə namizədlər üçün eyni şərait yaradılmışdır.

Ioanis Kranidiotis dedi: Cənab Prezident, mən bildirmək istəyirəm ki, Yunanıstanda da qəzetlərin sayı kifayət qədərdir. Yəqin ki, biz bu sahədə Azərbaycanla rəqabət apara bilərik.

Cənab Prezident, mən Azərbaycanda qazanılan tərəqqi münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Biz çox məmnunuq ki, Azərbaycanda həqiqətən belə tərəqqi vardır, iqtisadi islahatlar sahəsində böyük yol keçilmişdir. Bu da demokratiyanın inkişafı üçün vacib sahələrdən biridir. Prezident seçkilərinin keçirilməsi və yerli hakimiyyətin əldə olunmuş uğurlarda iştirakı çox lazımlı şərtlərdir. Demokratiyanın digər vacib şərtlərindən biri də mətbuat azadlığının olmasıdır. Ümumiyyətlə, demokratiyanın mövcud olması üçün təkə demokratik təsisatların yaranması yox, onların necə fəaliyyət göstərməsi də çox vacibdir.

Hörmətli Prezident, bugünkü görüşə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Elə bilirəm ki, bu görüşdən sonra Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərini inandıra biləcəyik ki, Azərbaycanda həqiqətən böyük tərəqqi əldə olunmuşdur. İstəyirəm Sizi həvəsləndirəm ki, tutduğunuz yolu davam etdirəsiniz.

Daniel Tarşis daha sonra dedi: Cənab Prezident, biz deyəsən onu unutduq ki, bizim ölkələrimiz demokratiya üçün 2500 ildir ki, çalışırlar.

Dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** qonağın bu fikrini təsdiq edərək bildirdi: Bu, çox gözəl sözdür. 2500 ildir çalışırlar, amma hələ də qüsurları vardır. Biz kitablardan demokratiya haqqında ilk bilgiləri yunan alimlərinin və siyasətçilərinin dediyi sözlərdən və yazılardan almışıq.

Mən bir məsələni də qeyd etmək istəyirəm ki, bizim əldə etdiyimiz nailiyyətlərdə Avropa Şurasının Azərbaycana göstərdiyi yardımın və bu şura ilə əməkdaşlığımızın xüsusi əhəmiyyəti olmuşdur. Bu əlaqələrimiz yaranandan və xüsusilə Azərbaycan Avropa Şurasında qonaq statusu, namizədlik statusu alandan sonra respublikamızın nümayəndələrinin Avropa Şurasında keçirdiyi görüşlər və bu Şuranın çoxsaylı nümayəndələrinin Azərbaycana gəlməsi bizi çox zənginləşdirdi, bunlar hamısı gördüyümüz işlərə çox böyük kömək etdi. Mən bu səmərəli əməkdaşlığa, Azərbaycanda demokratiyanın və ümumiyyətlə respublikamızda Avropa dəyərlərinin inkişafı sahəsində göstərdiyiniz diqqət, qayğı və yardıma görə təşəkkür edirəm.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2001-ci il yanvarın 3-də Prezident sarayında Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri, Latviyanın xarici işlər naziri İndulis Berziş başda olmaqla Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** qonaqları mehribancasına qarşılayaraq dedi:

- Cənab nazir, mən Sizi salamlayıram. Sizi Bakıda, Azərbaycanda görməyimə çox şadam. Latviyanın hazırda Avropa Şurasının sədri olması ilə əlaqədar mən Sizi təbrik edirəm. Bu, hər bir ölkə üçün böyük əhəmiyyəti olan hadisədir. Biz Sovetlər İttifaqının tərkibində olarkən Latviya nümayəndələri xaricə hər hansı bir səfər etmək üçün Moskvanın icazəsini almalı idilər. İndi isə Latviya Avropa Şurası kimi mütəbər bir təşkilata sədrlik edir. Bir təsəvvür edin, tarixən qısa dövr ərzində dünyada nə kimi dəyişikliklər baş vermişdir.

Yenidənqurmanın ilk illərində Latviyanın müstəqilliyə necə çalışdığını şahidi olmuşam, mən bunların hamısını yaxşı xatırlayıram. Sizin adamlar fəal çıxış edirdilər. Doğrudur, mən artıq onda işləmirdim, - 1987-ci ildə bütün vəzifələrdən getmişdim, bu proses isə bir qədər sonra başladı, - buna baxmayaraq, bütün bu işlərin gedişini izləyirdim. Hələ onu demirəm ki, bundan əvvəl, Sovetlər İttifaqının hələ mövcudluğu dövründə mənə Latviyanın bir çox məsələləri ilə məşğul olmaq lazım gəlirdi.

İndi isə biz başqa şəraitdə görüşürük. Siz Avropa Şurasında sədrlik edən Latviyanın xarici

işlər nazirisiniz, mən isə bir çox hadisələrdən sonra müstəqil Azərbaycanın Prezidentiyəm. Mənə elə gəlir ki, keçmişdə birlikdə işlədiyim, bir dövlətdə yaşadığım adamları görmək xoşdur. Bu da xoşdur ki, indi biz azad və müstəqil olmuşuq. Əlbəttə, Latviya öz müstəqilliyinə digər Baltikyanı ölkələrə nisbətən tez qovuşmuşdur. Lakin, fərqi yoxdur. Sovetlər İttifaqı dağılmazdan əvvəl Latviyada da, Litvada da Sov.İKP MK mövqelərində duran Kommunist Partiyası mövcud idi. Yadınızdadır? Siz o vaxtlar işləyirdinizmi?

Latviyanın xarici işlər naziri **İndulis Berziş**:

- Mən 1990-cı ildən siyasətdəyəm. Deputat seçilmişəm, müstəqilliyə səs vermişəm. Ona görə də bütün bu hadisələr haqqında hər şeyi bilirəm.

Heydər Əliyev: Dünyada böyük dəyişikliklər baş vermişdir. Bu nümayəndə heyəti yeni ildə, yeni yüzillikdə, yeni minillikdə qəbul etdiyim ilk nümayəndə heyətidir. Bu nümayəndə heyəti çox mühümdür, çünki o, Avropa Şurasının nümayəndə heyətidir. Nümayəndə heyəti Azərbaycana çox ciddi bir məsələ ilə əlaqədar gəlmişdir. Buna görə də mən bu görüşə şadam və hesab edirəm ki, o, maraqlı olacaq, ən başlıcası isə, müsbət nəticələr verəcəkdir. Bilirəm ki, bu gün Siz parlamentimizin sədri ilə, Baş nazirlə, xarici işlər naziri, mənim aparatımın rəhbəri ilə görüşmüsünüz. Maraqlandığınız məsələlər ən çox mənim aparatımın rəhbərinə aiddir.

Bugünkü gün sona yetir. Mənə dedilər ki, sabah siz yola düşürsünüz, buraya qısa müddətə gəlmisiniz. Çox təəssüf. Çünki daha çox danışmaq istərdik, ən başlıcası isə, Siz bugünkü Azərbaycana, onun uğurlarını, problemlərini, çətinliklərini görürdünüz. Şəhərimizi - Azərbaycanın paytaxtını görürdünüz. Buyurun.

İndulis Berziş: Sağ olun, cənab Prezident, Sizinlə bu görüşmək imkanına görə çox sağ olun, çünki bu prosesə, artıq indi deyə bilərəm ki, Azərbaycana Avropa Şurasına əslində gətirib çıxarmış olan ümumi müsbət prosesə şəxsən Sizin necə böyük təsiriniz olduğunu gözəl bilirəm. Mən buna ümid edirəm, - bu isə Latviyanın mövqeyidir, - və dəqiq demək istəyirəm ki, Latviya bu mövqeyini biz hələ sədrlik edən ölkə olmağadan əvvəl tutmuşdu. İndi biz sədrliyə başladıqdan sonra, təbii olaraq, bu mövqeni tutmaqda davam edirik. Odu ki, Azərbaycana mümkün qədər tez bir vaxtda bu təşkilatın tam hüquqlu üzvü görmək istəyirik. Ona görə ki, siz bu təşkilatın üzvü olduqdan sonra ölkəniz üçün, başlıcası isə, bütövlükdə region üçün böyük müsbət nəticələr olacağını görürük. Ona görə ki, heç bir ölkə, eləcə də heç bir insan təcrid olunmuş vəziyyətdə yaşamır. Biz hamımız əməkdaşlıq edirik, biz hamımız bir-birimizlə bağlılıq və bu, ümumi müsbət prosesdir.

İkincisi, mən Sizi görməyimə çox şadam, ona görə ki, Sizə qısaca söylədiyim kimi, mən 1990-cı ildən siyasətdəyəm, bundan əvvəl isə tarixi öyrənirdim, Sizin fəaliyyətinizi izləyirdim, Prezident olduqdan sonra ölkənizdə məhz sabitlik yaradılması sahəsində, ölkənizin inkişafı üçün gördüyünüz müsbət işlərə gözəl bələdəm. Dediym kimi, təkcə Latviyada deyil, həm də Avropa Şurasında başa düşürük ki, bu ölkədə demokratiyanın inkişafının ümumi prosesinə Sizin müsbət təsiriniz çox mühümdür. Üstəlik, demokratiya sabit, dəyişməz bir şey deyil ki, onu qurub tikəsən və ya bir rəsm əsəri kimi şəklini çəkəsən. Qərbi Avropanın, dünyanın ən demokratik ölkələri inkişaf etməkdədir, qanunlar qəbul edirlər. Siz Avropa Şurasına qəbul edildikdən sonra bu, Azərbaycana da aid olacaqdır. Burada mən fürsətdən istifadə etmək və Sizdən xahiş etmək istəyirəm ki, bu proseslərə və qanunvericiliyə müsbət təsir göstərməyi davam etdirəsiniz. Təbii ki, parlament, prezident hakimiyyəti, məhkəmə sistemi - bunlar hakimiyyət bölgüsüdür. Lakin hər halda, bizim müsbət təsirimiz də hamımıza ancaq yaxşı nəticələr verə bilər.

Biz buraya bir neçə dairədə seçkilər ərəfəsində gəlmişik. Zənnimcə, bu seçkilər də sübuta yetirəcək ki, Azərbaycanda həqiqətən böyük müsbət dəyişikliklər baş verir. Bu isə belə deməyə əsas verəcəkdir ki, bu, konkret müsbət hərəkət deyildir, əksinə, bütöv bir müsbət prosesdir. Buna görə də mən və nümayəndə heyətinin üzvləri - müxtəlif dövlətlərin - Almaniya, İsveç və Hollandiyanın nümayəndələri burada olmağımıza və Sizinlə görüşüb bu bütöv proses haqqında, gələcəkdə bu təşkilatda tərəfdaşlar kimi necə işləyəcəyimiz, Sizə yaxşı məlum olan, bu regionda mövcud olan çətinliklərə müsbət təsir göstərmək üçün artıq bu gün, sabah nə kimi işlər görəcəyimiz barədə danışmağımıza şadiq. Sizinlə görüşmək böyük uğur, böyük səadətdir. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Bəlkə həmkarlarınız nəşə demək istəyirlər?

Hendrik Vagenmakers /Hollandiyanın daimi nümayəndəsi/: Cənab Prezident, mən Hollandiyanı təmsil edirəm. Çox məmnunam ki, Xarici İşlər Nazirliyiniz məni bu nümayəndə heyətinə daxil edibdir. Bizi burada çox mehribanlıqla, qonaqpərvərliklə qarşılayıblar və mən özüm şahidi oldum ki, Azərbaycan plüralist demokratik cəmiyyət qurulması sahəsində necə böyük tərəqqilər əldə edibdir. Mən geri qayıtdıqdan sonra ölkəmizin xarici işlər nazirinə burada gördüklərim barədə məruzə edəcəyəm.

Bizim xarici işlər naziri Hollandiyanın parlamentində tez-tez suallara cavab verməli olur. Mən də çalışacağam ki, bundan sonra ona verilən suallar keçmişə yox, gələcəyə ünvanlanmış suallar olsun.

Hollandiya Avropa Şurasını təsis edən ölkələrdən biridir. Bizim üçün Avropa Şurası insan hüquqlarının qoruyucusu olan bir təşkilatdır.

Cənab Prezident, Azərbaycan üzrə məruzəçi cənab Klerfaytın öz hesabatında qaldırdığı məsələlərə də toxunmaq istəyirəm. Həmin məruzədə deyilirdi ki, həm Prezident, həm də hökumət üzvləri bir sıra məbusların vəziyyətinə yenidən baxılması barədə öhdəlik götürüblər. Gələcəyə baxaraq, Siz mənə nə tövsiyə edərdiniz? Mən öz nazirimə necə məlumat verim ki, bəzi dustaqların vəziyyətinə yenidən baxılması məsələsi sahəsində Azərbaycan hansı işləri görür? Bu baxımdan mənim onlara çatdıracağım sözlərin əsaslı olması üçün nəyi deməyi məsləhət görürdünüz?

Hakan Vilken /İsveçin daimi nümayəndəsi/: Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyinizə görə Sizə təşəkkür edirik. Mən İsveçin Avropa Şurasındakı səfiriyəm.

Möhtərəm Prezident, yaqın məlumatınız vardır ki, artıq İsveç Avropa Birliyinə sədrlik edən ölkədir. Məmnuniyyətlə Sizə bildirmək istəyirəm ki, gələn ay İsveçin xarici işlər naziri Sizin regionunuza səfər edəcəkdir.

Bizim bugünkü ziyarətimiz Avropa Şurasının nümayəndə heyəti tərkibində olan səfərdir. Avropa Şurasına hazırda sədrlik edən Latviyanın xarici işlər nazirinin indi Sizə söylədiyi kimi, mən də demək istəyirəm ki, demokratiya bir prosesdir. Biz bu sahədə çoxlu tərəqqi, problem olduğunu görmüşük və bununla bərabər, yanvarın 7-də keçiriləcək seçkiləri səbirsizliklə gözləyirik.

İsveç Sizin ölkənizin Avropa Şurasına üzvlüyə qəbul olunmasını həmişə dəstəkləyən, buna tərəfdar olan bir ölkə kimi çıxış edibdir. Amma bildiyiniz kimi, bir sıra əsas öhdəliklər yerinə yetirilməlidir. Ümidvar olduğumuzu bildirmək istəyirik ki, bazar günü seçkilər qanun pozuntuları olmadan keçəcək və beləliklə, biz Sizin ölkənizi Avropa Şurasına qəbul edəcəyik, orada salamlayacağıq.

Yexan Domes /Almaniyanın daimi nümayəndəsi/: Cənab Prezident, bizi bu gün qəbul etdiyinizə görə təşəkkürümüzü bildiririk. Mən Almaniyanın Avropa Şurasındakı səfiriyəm. Bu, mənim Azərbaycana birinci səfərim deyildir. Mən əvvəllər də burada səfərdə olmuşam. Amma yenə belə bir imkanı əldə etdiyimizə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm.

Bizim bu səfərimiz Avropa Şurasının nümayəndə heyətinin səfəridir. Bildiyiniz kimi, Avropa Şurasının üzərində olan ən əsas, ən ümdə vəzifələr demokratiyanın, insan haqlarının, qanunun aliliyinin təmin olunmasıdır. Bu baxımdan biz qarşıdan gələn seçkilərə böyük ümidlər bəsləyirik.

Mən də onu təsdiq etmək istəyirəm ki, biz bu gün Sizin hökumətin, parlamentin üzvləri və digər rəsmi şəxslərlə Azərbaycanda demokratiyanın və qanunun aliliyinin, hüquqi dövlət quruluşunun daha da inkişaf etdirilməsi sahəsində gələcək planlar və görüləcək tədbirlər barədə ətraflı müzakirələr aparmışıq. Ümidvarıq ki, gələcəkdə bu sahədə daha ciddi işlər görülməkdir. Bizə buraya səfər etmək imkanı yaratdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

İndulis Berziņš: Cənab Prezident, əvvəla, burada, Sizin hüsurunuzda hamıya, Almaniyanın səfirinə, görüşdüyümüz, bütün problemlər haqqında çox yaxşı dialoq, açıq söhbət, ən başlıcası isə, gələcək barədə çox müsbət söhbət apardığımız adamların hamısına bir daha təşəkkür etmək istəyirəm. Bütün bu görüşlər bizim üçün çox maraqlı və mühüm oldu. Ancaq bir halda ki, Siz belə bir imkan yaratmışınız, bundan istifadə edərək Sizə bir sual vermək istəyirəm. Bu sual Avropa Şurasına birbaşa aid deyildir, çünki bu təşkilat ən çox insan hüquqları ilə məşğul olur. Suallım regionda sabitlik haqqındadır. Təkcə Avropa Şurasına sədrlik etdiyimə görə deyil, həm də Latviyanın xarici işlər naziri kimi, Sizin mövqeyinizi bilmək mənim üçün çox maraqlı olardı: Siz Türkiyədən başlayaraq Rusiyayadək, Gürcüstandan başlayaraq Ermənistanadək bu regionun, yəni bütün bu mürəkkəb regionun gələcək inkişafını necə təsəvvür edirsiniz? Bilirəm ki, bu suala qısaca cavab vermək olmaz. Lakin bu regionun inkişafı barədə özünüzün təsəvvürünüzlə bağlı bir neçə ideya versəniz, mən Sizə çox minnətdar olardım. Sağ olun, cənab Prezident.

Heydər Əliyev: Cənab nazir, Azərbaycan haqqında, onun müasir vəziyyəti haqqında, Azərbaycanın demokratiya, siyasi plüralizm, insan hüquqlarının qorunması yolu ilə getməsi haqqında söylədiyiniz fikirlərə, sözlərə görə təşəkkür edirəm.

Siz çox doğru dediniz. Mən sözü açıq-aydın deyən adamam. Təəssüf ki, hardən bəzi Qərb ölkələrində bütün bunları çox da dəqiq təsəvvür etmirlər. Demokratiya bir prosesdir. Bu, Sizin sözlərinizdir. Mən bu barədə ona görə deyirəm ki, bu sözlər mənim sözlərim deyildir. Sizin dediyiniz kimi, demokratiya elə bir şey deyil ki, yığıb onu tikəsən. Azərbaycana rəhbərlik etdiyim dövrdə, 70-80-ci illərdə mən burada çox böyük sayda fabrik, zavod, körpü, yaşayış binaları, məktəb, xəstəxana və digər obyektlər tikmişəm. Oturduğumuz bu binanı, eləcə də bir çox digər binaları mən tikmişəm. Siz demişkən, demokratiya o demək deyil ki, vəsait götürüb, texnika, işçi qüvvəsi yığıb nə isə tikəsən və onu istifadəyə verəsən. Bunlar tamam başqa-başqa şeylərdir. Demokratiya bir prosesdir. Özü də insanlar, ölkələr və xalqlar bu prosesi ona hazır olduqları səviyyədə keçirlər.

Biz özümüzü 100-200 illik demokratiya tarixinə malik ölkələrlə heç cür müqayisə edə bilmərik. Elə götürək sizin Latviyanı. O, 1940-cı ilədək bir quruluşda yaşamış, sonra Sovetlər İttifaqının tərkibinə düşmüşdür. 1990-cı ilədək kommunist ideologiyası altında olmuşdur. O vaxtlar da deyirdilər ki, bizdə demokratiya, söz azadlığı var. Amma orada bunlar həmin cəmiyyətin həddləri çərçivəsində olmuşdur.

Bilirsinizmi, ölkələrin 100-200 il getdikləri yolla getmək və onlarla bir səviyyədə olmaq real deyildir. Mən bunu hamıya deyirəm. Ona görə də mən öz fikirlərimi açıq bildirirəm ki, əvvəllər Sovetlər İttifaqına daxil olmuş ölkələri, sosializm düşürgəsində olmuş ölkələri - Şərqi Avropa ölkələrini və başqa ölkələri real surətdə təsəvvür etsinlər. Axı onlar öz inkişafının müxtəlif pillələrində olmuşlar və təbii ki, birdən-birə 100 metr irəliləyə tullana bilməzlər, - çünki insan 4-5 metr, ən çoxu isə 6 metr uzağa tullana bilər, - bu qeyri-mümkündür, qeyri-realdır. Təəssüf ki, Qərbdə bəziləri belə hesab edirlər - hər hansı Qərbi Avropa ölkəsində də, Qafqazda da, daha haradansa demokratiya eyni cür olmalıdır. Yox, belə ola bilməz.

Başqa məsələdir ki, demokratiyanın əsas daşıyıcıları və böyük təcrübəyə malik olan ölkələrin keçdiyi yolu biz xeyli qısa vaxtda keçə bilərik və keçirik. Ona görə də demokratiya elə bir hadisədir ki, insanların təfəkküründə dəyişikliklər baş verməlidir. O demək deyil ki, tez tələsik qurub tikəsən, deyəsən ki, belə et, otur, dur. Bu, mümkün deyildir. Ona görə də mən Sizinlə razıyam və Sizə açığımı demək istəyirəm: biz demokratiya, siyasi plüralizm, insan hüquqlarının qorunması yolu ilə gedirik. Bizim başqa yolumuz yoxdur. Demək istəyirəm ki, biz başqa yolla getməyəcəyik və özü də bunu ona görə etmirik ki, hansısa Qərb ölkəsinin xoşuna gəlsin və bizi Avropa Şurasına qəbul etsinlər. Ona görə edirik ki, biz dövlət müstəqilliyi əldə etdikdən sonra özümüzdə bu yolu seçmişik. Bu, nümayiş etdirmək üçün deyildir. Biz bu yolu dövlətimizin daha da azad, suveren inkişafı üçün yeganə yol kimi görürük. Bu yolla biz nə qədər irəliləmişik, başqaları nə qədər irəliləyibdir - bilirsinizmi, bu da nisbi qiymətdir. Baxır, kimə necə gəlir. Lakin biz bu yolla gedirik və gedəcəyik.

O ki qaldı Avropa Şurasına qəbul olunmağa, əlbəttə, biz Avropanın bir hissəsiyik. Özü də Azərbaycan Avropanın ən ucqar cinahında yerləşir. Azərbaycandan sonra Avropa qurtarır. Biz Avropa ailəsində olmaq istəyirik. Əgər kimsə bunu istəmirsə, nə demək olar, biz bunsuz da yaşaya bilərik. Yəni bu işi zorakılığa çevirmək olmaz.

Totalım ki, demokratiyanın ən mühüm cəhətlərindən biri seçkilərdir. Bizdə parlament seçkiləri keçirildi. Zənnimcə, bizim şəraitdə, xalqımızın mentaliteti, ənənələri nəzərə alınmaqla, seçkilər normal keçmişdir. Lakin nöqsanlar da, pozuntular da olmuşdur. Ona görə də Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiyaya Məhkəməsi II dairədə seçkilərin nəticələrini etibarsız hesab etmişlər. Biz bu baxımdan ideal olmaq iddiasında deyilik. Bununla belə, mən bilmirəm, harada ideal seçkilər var? Bəzi ölkələr deyə bilirlər ki, onlarda seçkilər tamamilə ideal keçirilir, qoy onlar belə də düşünsünlər. Mən onlarla mübahisə etmirəm. Lakin bununla yanaşı, mən razılaşa bilmərəm ki, Azərbaycanda seçkilər, guya tamamilə qeyri-demokratik keçmişdir və s. Mən bununla razılaşa bilmərəm. Qoy, kim istəyir, mənimlə razılaşsın, kim də istəmir, razılaşmasın.

Bir baxın, bizdə nə qədər qəzet çıxır.

Hollandiyanın özündə Azərbaycanda olduğu qədər qəzet çıxmır. Burada hər bir adam qəzet buraxmağa başlamışdır. Bizdə azad bazar iqtisadiyyatıdır. Pul qazanıb və ya qazanmayıb, yaxud, haradansa əldə edib, fərqi yoxdur, indi bizdə qəzet xəstəliyi meydana gəlmişdir. Ən demokratik ölkələrdə 5, 6, 10 qəzet var, hamı onları oxuyur və sair. Burada isə, bilirsinizmi, yarış

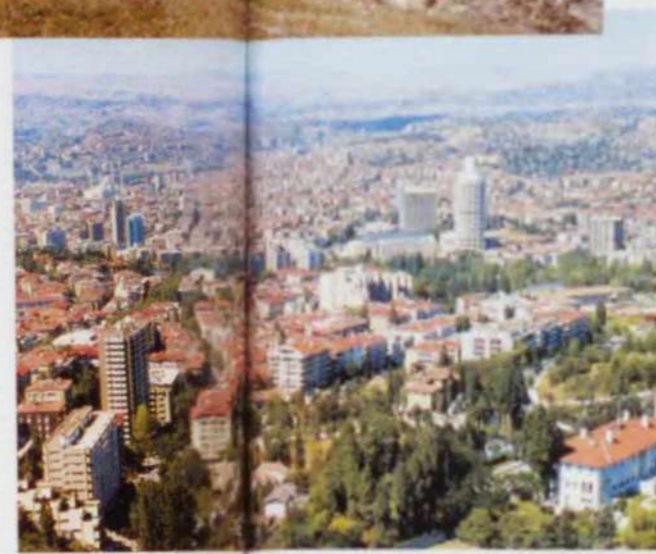
gedir ki, görək, kim nə qədər qəzet buraxacaqdır. Bu, xəstəlikdir, mən buna tamamilə sakit baxıram. Çünki demokratiyanın və mətbuat azadlığının, siyasi plüralizmin sivilizasiyalı səviyyəsinə gəlib çıxmaq üçün biz xəstəlik mərhələlərindən keçməliyik. Bizim qəzetlərdə olduqca çox böhtanlar, hətta olduqca çox təhqirlər yazırlar. Təsəvvür edirsinizmi, bir çox qəzetlər hər gün məni təhqir edir. Mənə deyirlər ki, onları məhkəməyə verin. Mən onları məhkəməyə verə bilərəm, sübuta yetirə bilərəm ki, məni təhqir etmişlər, amma Avropada o saat hay-küy qalxacaq ki, görürsünüz, mətbuatı sıxışdırırlar. Ona görə də mən bəzən hər cür təhqirlərə, hər cür uydurmalara, hər cür ədalətsiz böhtanlara dözməli oluram. Özü də sizin xoşunuza gəlmək üçün deyil, məhz xalqı sivilizasiyaya öyrətmək üçün dözüürəm. Deyə bilərəm ki, bizdə hər şey - demokratiya da, mətbuat azadlığı da, insan hüquqları da hələlik başlanğıc mərhələsindədir. Cəmiyyətimiz bu başlanğıc mərhələsini çox ağır keçir.

Cənab nazir, Siz iki dəfə qeyd etdiniz ki, hazırda Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik var. Odu ki, bu gün Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi məsələsinə baxanlar qoy görsünlər ki, Azərbaycan müstəqilliyə qovuşduğu vaxtdan bəri necə bir yol keçmişdir. Buraya onu da əlavə edək ki, Ermənistan əzəli Azərbaycan torpağı olan Dağlıq Qarabağda əhalinin əksəriyyətinin ermənilər olduğunu bəhanə gətirərək, bu torpağı ələ keçirmək və özünə birləşdirmək üçün hələ 1988-ci ildə Azərbaycana qarşı əslində müharibəyə, təcavüzə başlamışdır. Mən sonra bu məsələyə qayıdacağam. Bu təcavüz müharibəyə çevrilmiş və 1988-ci ildən 1994-cü ilədək, mənim iradəmlə dayandırılanadək davam etmişdir.

Burada daha nələr baş vermirdi! Hər il və ya iki ildən bir rəhbərlik dəyişirdi. Xalqı sıx birləşdirmək, öz torpağını qorumaq və ya məsələni müharibəsiz, ədalətlə həll etmək əvəzinə, adamlar bu vəziyyətdən istifadə edir, özlərinə silahlı dəstələr yaradır və hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırdılar. Sözü düz, elə hakimiyyət uğrunda mübarizə 1990-cı ildə faciəyə gətirib çıxardı. Sovet qoşunları, Qorbaçov, Siyasi Büro Azərbaycana tanklar, böyük qoşun kontingenti yeritdilər və Bakının küçələrində qan tökdülər. Bilmirəm, Siz Şəhidlər xiyabanında olmusunuz, ya yox. Bu xiyaban 1990-cı ilədək yox idi, orada park vardı. Bir gecədə nə qədər insan həlak oldu! Mən Sovetlər İttifaqının tarixini yaxşı bilirəm. Siz tarixlə məşğul olmusunuz, yəqin, Siz də yaxşı bilirsiniz. Sovetlər İttifaqının tarixində hələ elə hal olmamışdı ki, hökumət, dövlət xalqına qarşı bu cür dəhşətli təcavüz törətsin.

Təbii ki, bu, Azərbaycanda vəziyyəti mürəkkəbləşdirdi. Belə mürəkkəb vəziyyətdə, bir tərəfdən, Ermənistan Azərbaycan torpaqlarına hücum edir, digər tərəfdən isə, ölkənin daxilində sabitlik yox idi, müharibə gətirdiyi halda xalqı sıx birləşdirə, öz düşməninə qarşı ayağa qaldıra bilmirdilər. Əksinə, adamlar dəstələrdə cəmləşir və hakimiyyət uğrunda mübarizə aparırdılar. Bu, nəyə gətirib çıxardı? Bu, yeni faciəyə - Ermənistan silahlı qüvvələrinin, yeri gəlmişkən, Rusiya qoşunları ilə birlikdə, Xocalıda soyqırımını törətməsinə və Azərbaycan rəhbərliyinin yenidən dəyişməsinə gətirib çıxardı. Bu yeni rəhbər də Moskvaya qaçdı.

Hakimiyyətə demokratik qüvvələr deyilən qüvvələr, yəni Xalq Cəbhəsi gəldi. Bir vaxtlar sizdə də Xalq Cəbhəsi olmuşdur. Amma sizin Xalq Cəbhəsi mədəni, sivilizasiyalı idi. Təəssüf ki, bizim Xalq Cəbhəsi nə Latviya, nə Litva, nə də Estoniya Xalq Cəbhəsinin səviyyəsinə qalxa bilmədi. Onlar hakimiyyətə gəldilər, bir ildən sonra isə Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi başlandı. Bilirsinizmi, əllərində böyük miqdarda silah olan həmin komandanın adamları düşündülər ki, onlar nə üçün də prezident olmasınlar. Buna görə də Gəncə şəhərindən buraya qoşun yeritdilər, burada isə rəhbərlik o qədər aciz idi ki, dövlət quruluşunu müdafiə etməkdən-

sə, hərəsi bir tərəfə qaçaraq öz canını qurtardı. Separatçılıq hərəkatlarının yeni növü başlandı. Ermənilərin, məhz separatizmin Dağlıq Qarabağda müharibəyə başlamasından əlavə, Cənubda yeni separatçılıq hərəkatı başlandı. Həmin Xalq Cəbhəsindən olan bir neçə "xadim" qərara gəlmişdi ki, Azərbaycanın bir neçə cənub rayonunu ayırmaq, müstəqil respublika yaratmaq və onu az qala İrana birləşdirmək olar. Şimalda da separatizm cəhdləri olmuşdur.

Bir baxın, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra necə çətin vəziyyətdə idi. Bildiyiniz kimi, 1993-cü ildə mən buraya, Bakıya dəvət edildikdən, burada sabitlik üçün şərait yaratmağa başladıqdan sonra da, 1994-cü ildə mənə qarşı dövlət çevrilişi cəhdi baş verdi. Altı aydan sonra isə XTPD, yəni Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsi Daxili İşlər Nazirliyinin tabeliyindən çıxdı, ixtiyarlarında olan əsgərləri, silahları topladı və Azərbaycan Prezidentinə əmr etməyə başladılar - ya istefaya gedib hakimiyyəti bizə verməlisən, ya da biz səni öldürəcəyik. Buna da davam gətirməli olduq, Azərbaycanı, dövlət quruluşunu qorumaq lazım gəldi və xoşbəxtlikdən, qorumağa müvəffəq olduq. Bəs sonra?

Bir neçə aydan sonra Prezident Rumıniyaya, Bolqarıstana səfərdən qayıdarkən müxtəlif dövlətlərin bəzi xüsusi idarələrinin iştirakı ilə burada onun təyyarəsini raketlə vurmağa cəhd göstərildi. Şükür ki, bu dəfə Allah kömək etdi, təyyarə başqa istiqamətdən yerə endi. Demək istəyirəm ki, bir baxın, Azərbaycan 1995-ci ildə özünün ilk Konstitusiyasını qəbul edəndə, ilk parlamentini seçəndə, neçə illər bu cür mürəkkəb vəziyyətdə olmuşdur. Sonra da hər şey qaydasında olmamışdır. Azərbaycana müxtəlif tərəflərdən təzyiq var. Azərbaycanın coğrafi-strateji mövqeyi, zəngin enerji ehtiyatları - neft, qaz və sair bir çox ölkələrin diqqətini cəlb edir və hər biri də burada öz maraqlarını bərqərar etmək istəyir. Ona görə də bəzən belə şəraitdə bunlara qarşı dayanmaq da lazımdır.

Bax, biz belə bir şəraitdə demokratiya yolu ilə gedirik. Bəziləri isə hesab edir ki, demokratiya hərc-mərək deməkdir, demokratiya hərki-hərkillikdir, nə istəyirəmsə, onu da edirəm. Biz bununla razılaşa bilmərik. Son bir neçə ildə biz burada sabitliyə böyük çətinliklə nail olmuşuq. Əvvəla, hərbi əməliyyatları dayandırmışıq, məsələnin dincliklə həlli barədə Ermənistanla danışıqlar aparırıq. İkincisi, Azərbaycandakı həmin silahlı dəstələri, cinayətkar ünsürləri və s. ləğv etmişik, sabitlik yaratmışıq, xalq rahat yaşamağa başlamışdır. Halbuki, təxminən beş il əvvəl burada axşamlar küçəyə çıxmaq mümkün deyildi. Hərə bir avtomatla gəzirdi, nə istəyirdisə, onu da edirdi. Bir sözlə, baxın, bu qısa müddətdə biz Azərbaycanın bütün bu müsi-bətlərini aradan qaldırmışıq. Bu qısa müddətdə sabitliyə nail ola bilməmişik, bir çox məsələləri həll etmişik. İndi iqtisadiyyatımız inkişaf edir. İqtisadiyyatın inkişaf sürətinə görə, həm əvvəlki illərin, həm də 2000-ci ilin yekunlarına görə Azərbaycan MDB ölkələri arasında birinci yerdədir. Bu, heç də asan deyil, göydən düşmür. Bu, bizim iqtisadi siyasətimiz, həyata keçirdiyimiz islahatlar, bazar iqtisadiyyatının bərqərar edilməsinə yönəldilmiş qəti xəttimizdir, nəticə etibarilə demokratiya, azadlıq deməkdir. Ona görə də bu cür vəziyyətdə belə hesab etmək ədalətsizlik olardı ki, indi Azərbaycanda demokratiya insanların tam firavanlıq, bolluq şəraitində yaşadıkları, müharibələrin, daxili sarsıntıların nə demək olduğunu bilmədikləri ölkələrdəki səviyyədə olmalıdır.

Ona görə də mən Sizin belə bir fikrinizə qayıdıram ki, demokratiya bir prosesdir və biz bu yolla gedirik. Əlbəttə, biz Avropa Şurasının üzvü olmaq istəyirik. Başa düşürük ki, bu, üzərimizə daha böyük məsuliyyət qoyacaqdır. Avropa Şurasında olmayanda biz sərbəst, nəyisə yerinə yetirə bilərik, nəyisə yox, bu, bizim öz işimizdir, bizə heç kəs heç nə etməz. Amma Avropa

Şurasının üzvü olduqda, biz Avropa Şurasında sənəd imzalayacağıq və onda istəsək də, istəməsək də həmin sənədi yerinə yetirəcək və bu qaydalara əməl edəcəyik. Bir sözlə, Avropa Şurasının tərkibində olmağın nə demək olduğunu başa düşürük, o mənada ki, özümüzə daha böyük məsuliyyət qoyulur. Biz buna daha böyük demokratiya təcrübəsi əldə etmək üçün, Azərbaycanı demokratikləşdirmək, Avropa Şurasında olan, xüsusən də bu strukturda çoxdan olan ölkələrlə daha sıx əməkdaşlıq etmək üçün gedirik.

Məhbuslara gəldikdə, siz bilirsiniz ki, bu yaxınlarda mən adamların böyük bir qrupunun əfv olunması haqqında fərman vermişəm. Mən ildə əfv haqqında təxminən üç-dörd belə fərman verirəm. Mənim təşəbbüslə parlament amnistiya haqqında qərar qəbul edir və çox adamlar həbsdən buraxılır. Bizdə bu proses gedir və gedəcəkdir. Qoy bu məsələ heç kimi narahat etməsin.

O ki qaldı burada nələr baş verdiyi və sair barədə sualınıza, mən onun bir hissəsini cavablandırdım. Vəziyyət ondan ibarətdir ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında 1988-ci ildə başlanmış münaqişə, təəssüflər olsun ki, indiyədək aradan qaldırılmayıbdır. Atəşkəsə nail olmağımız Ermənistan üçün də, Azərbaycan üçün də böyük işdir. Lakin o vaxtdan bəri, indiyədək sülh yaradılması haqqında razılığa gələ bilməməyimiz və münaqişənin tamamilə aradan qaldırılması haqqında razılıq əldə edə bilməməyimiz, əlbəttə, pisdir. 1992-ci ildə ATƏT Minsk qrupu deyilən qrup yaratdı. Həmin qrup 12 ölkədən ibarətdir və bu münaqişənin dincliklə nizama salınması ilə məşğul olur. Yeri gəlmişkən, 1993-cü ildə Minsk qrupuna İtaliya, sonralar İsveç rəhbərlik etmişdir. Siz cənab Yan Elissonu xatırlayırsınız?

Hakan Vilken: Bəli, indi o, Vaşinqtonda səfirimizdir.

Heydər Əliyev: Cənab Yan Elisson ATƏT-in Minsk qrupunun sədri olmuşdur və bir il ərzində biz onunla burada, başqa yerlərdə dəfələrlə görüşmüşdük. Amma heyif ki, münaqişəni aradan qaldırmaqda bizə kömək edə bilmədilər. Cənab Yan Elisson çox çalışdı. Mən onun haqqında çox yaxşı rəydəyəm. Əgər imkan olarsa, mənim salamımı ona yetirin. Ancaq münaqişəni həll edə bilmədilər. O vaxtlar sizdə xarici işlər naziri qadın Marqarita Duqlas idi, qəşəng qadındır. O, buraya gəlmişdi, mən onunla görüşmüşdüm, biz danışıqlar aparırdıq. Xanım Duqlas o vaxt ATƏT-in sədri idi. O da bir şey edə bilmədi. Sonra estafeti Rusiyaya verdilər, o da bir şey edə bilmədi. Sonra Rusiya estafeti Finlandiyaya verdi, o da bir şey edə bilmədi. Nəhayət, 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon zirvə görüşündə Rusiyanı, Amerika Birləşmiş Ştatlarını və Fransanı həmsədrilər təyin etdilər. O vaxtdan bəri bu üç böyük dövlət problemin həllində bizə kömək göstərə bilmir.

Bəs problem nədən ibarətdir? Ermənistan hesab edir ki, Dağlıq Qarabağ Ermənistanla birləşdirilməlidir. Guya ki, o, erməni torpağıdır. Bu, tarixi həqiqətə ziddir. Lakin müharibə zamanı müxtəlif səbəblərə görə ermənilər nəinki Dağlıq Qarabağı, həm də Dağlıq Qarabağ ətrafında yerləşən və əhalisi yalnız azərbaycanlılardan ibarət olan daha yeddi rayonu işğal etdilər. Bu rayonlardan bir milyon adam didərgin salınmışdır, onlar çadırlarda yaşayırlar. Bizim müxalifət hər şeydə məni ittiham edir, ittihamlardan biri də belədir ki, Əliyev yeddi ildir bu məsələni həll edə bilmir. Onların hər biri hesab edir ki, bu məsələni həll edə bilər. Halbuki, bu məsələnin həlli üçün onların hamısı birlikdə bir addım ata bilməz. Mən bilirəm ki, bu məsələ nə dərəcədə çətinidir. Ermənistan təcavüzkarlıq, Ermənistan insanların hüquqlarını tapdalayır. Avropa Şurası ayrıca bir vətəndaşın hüquqları uğrunda mübarizə aparır. Bəs nə üçün Avropa Şurası bütöv bir xalqın hüquqları uğrunda mübarizə aparmır? Xalqımız təcavüzə məruz

qalmışdır. Daimi yaşayış yerlərindən didərgin salınmış bir milyon adam 6-7 ildir çadırlarda yaşayır. Azərbaycanda real vəziyyət, bax, belədir. Avropa Şurası buna fikir vermir. Amma haradasa kimsə bir cinayət törədib həbsxanaya salındıqda, onun tezliklə azadlığa buraxılmasına çalışır.

Bilirsinizmi, biz belə münasibətlə razılığa bilmərik. Biz Avropa Şurasına ona görə daxil oluruq ki, Avropa Şurası başlıca məsələnin, insan hüquqlarının kütləvi surətdə pozulmasından söhbət gedən məsələnin həlli üçün səy göstərsin. Bu, Azərbaycan torpaqlarının işğaldan azad edilməsi, insanların öz yaşayış yerlərinə qayıtması, - hərçənd orada hər şey dağıdılmışdır, bütün həyata yenidən başlamaq lazımdır, - Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması məsələsinin həllidir. Bunlar Cənubi Qafqaz regionuna aid olanlardır.

Cənubi Qafqazda üç respublika var - Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan. Münasibətlərimiz çox yaxşı idi. Gürcüstanda yarım milyon azərbaycanlı yaşayır. Amma heç bir problem yoxdur. Nə bizim tərəfimizdən torpaq iddiası var, - hərçənd onlar Azərbaycanla həmsərhəd rayonlarda yaşayırlar, - nə də Gürcüstan tərəfindən. Biz öz aramızda qarşılıqlı münasibətləri saxlayırıq. Siz yaqın ki, bilirsiniz, hazırda Gürcüstanın iqtisadi vəziyyəti ağırdır. Biz əlimizdən gələnlə köməyi Gürcüstandan əsirgəmirik. Hərçənd bizim də çox problemlərimiz var. Rusiya şimal qonşumuzdur. Hazırda Rusiya ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir. Lakin bununla yanaşı, onlar Ermənistanla gizli bir milyard dollarlıq silah və hərbi texnika vermişlər. Məgər belə şey olarmı? Azərbaycan və Ermənistan MDB-nin tərkibindədir. Üstəlik, Rusiya münaqişəni dincliklə həll etmək üçün ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədridir. Rusiya isə Ermənistanla gizli bir milyard dollarlıq silah göndərir. Nə üçün? Münaqişəni ləğv etmək üçün, yoxsa başqa bir şey üçün? Bizim ərazimizdə heç bir ölkənin hərbi bazaları yoxdur. Ermənistanla isə Rusiyanın hərbi bazaları var. Bu bir yana, son bir ildə onlar orada qüvvələri artırır, ən yeni S-300 raketləri, ən yeni MiQ-29 təyyarələri göndərmişlər. Yəni bu kiçik torpaqda o qədər silah yerləşdirmişlər. Mən Rusiya rəhbərlərindən soruşuram, bu nə üçündür, nəyə gərəkdir? Amma buna qənaətbəxş cavab ala bilmirəm. Regionumuzun xüsusiyyəti, bax, belədir.

Türkiyə ilə çox yaxşı münasibətlərimiz var. Ənənəvi olaraq, tarixən yaxşı münasibətlərimiz olub, indi çox yaxşı münasibətlərimiz var. Aramızda yaxşı əmtəə dövriyyəsi mövcuddur və Türkiyəni özümüzə dost ölkə bilir.

İran cənub qonşumuzdur, orada çoxlu azərbaycanlı yaşayır. Bəzilərinin dediklərinə görə, İranda az qala 30 milyon azərbaycanlı yaşayır. Biz İranda tarixən çox sıx bağlıyıq. İranda çox yaxşı münasibətlər, dostluq münasibətləri olmasını istəyirik. Aramızda böyük əmtəə dövriyyəsi var, ticarət gedir. İranda sərhədlərdə gediş-gəliş rahatdır.

Orta Asiya ölkələri ilə münasibətlərimiz yaxşıdır. Hazırda Xəzər dənizi çox böyük bir problemə çevrilmişdir. Ona görə ki, biz - Azərbaycan - dənizin dərinliyindən neft və qaz çıxarmağa hələ 50 il əvvəl, Sovetlər İttifaqının dövründə başlamışıq. Biz böyük təcrübəyə malikik. Geoloqlarımız dənizdə çoxlu neft və qaz yataqları aşkara çıxarmışlar. Ona görə də biz Qərbi ölkələri ilə, Amerika Birləşmiş Ştatlarının, İngiltərənin şirkətləri, Almaniyanın "Bibel" adlanan çox böyük bir şirkəti ilə bir çox müqavilələr bağlamışıq. Hollandiyanın "Shell" şirkəti burada fəal işləyir, çox böyük imkanlara malikdir, Belçika, İtaliya şirkətləri, hətta İspaniya şirkətləri, Fransanın "Total", "Elf Akiten" kimi iri şirkətləri, Norveçin "Statoyl" şirkəti işləyir. Bir sözlə, biz Xəzər dənizinin imkanlarını dünya üçün açmışıq. Çünki burada zəngin neft və qaz yataqları

var. Biz Gürcüstan ərazisi ilə Qara dəniz sahilinə neft kəməri çəkmişik. Biz artıq bu boru kəməri ilə neft ixrac edirik. Gələcəkdə ildə təqribən 50-60 milyon ton neft ixrac etmək üçün bu yaxınlarda Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin inşasına dair çox iri müqavilə imzaladıq. Bizi bu da bütün ölkələrlə birləşdirir.

Lakin Xəzər dənizinin o tayında Qazaxıstan, Türkmənistan da neft və qaz hasilatı ilə məşğuldurlar. Xəzər dənizi hələ Sovetlər İttifaqının dövründə sektorlara bölünmüşdü. Doğrudur, indi bəziləri buna etiraz edirlər, Xəzər dənizinin statusu haqqında mübahisələr gedir - problemlərimizdən biri də budur. Mən suallarınıza cavab verməyə çalışdım.

İndulis Berziņš: Cənab Prezident, sağ olun, açıq danışdığınıza görə xüsusilə təşəkkür edirəm. Ona görə ki, mən artıq çoxdan siyasətdəyəm. Əlbəttə, Sizinlə müqayisədə qat-qat az, amma 10 ildən çoxdur ki, siyasətdəyəm. Söz düşmüşkən, mən siyasətə Latviya Xalq Cəbhəsindən başlamışam. Bilirəm ki, "bəli" demək, sonra da bunu reallığa çevirmək barədə düşünmək bəzi siyasətçilər üçün hər şeydən asandır. Siz, bir tərəfdən, Avropa Şurasında öz gələcəyinizi necə gördüyünüz barədə danışaraq, vəziyyəti nikbincəsinə təsvir etdiniz. Bir daha təkrar edirəm ki, Latviya sizin tezlilə Avropa Şurasına qəbul olunmağımıza tərəfdardır. Mən çox ümid edirəm ki, bizim sədrliyimiz dövründə sizin bayrağımız Avropa Şurasının binası qarşısında mütləq qaldırılacaq, biz əlimizdən gələn hər şeyi edəcəyik.

Ona görə ki, bizə elə gəlir ki, heç olmasa, bir qədər kömək edə bilərik, mən Avropa Şurasının imkanlarını şişirtmək niyyətində deyiləm, amma Dağlıq Qarabağ problemi ilə əlaqədar Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişənin müsbət həllinə heç olmasa bir qədər təsir göstərə bilərik. Çünki əgər hər iki ölkə bu təşkilata daxil olarsa, onda sizin bu problemi nəinki öz aranızda, həm də artıq digər dövlətlərin iştirakı ilə müzakirə etməyə, onların dəstəyini almağa, yəni prosesi görməyə yeni imkanınız yaranar. Kənardan görünür ki, indi hansısa bir çıxılmaz yol əmələ gəlmişdir, hər şey dayanmışdır, sanki heç nə irəliləmir. Həqiqətən, yaxşıdır ki, müharibə yoxdur. Amma sülh də yoxdur. Çünki qaçqınlar var, haqqında danışdığınız bütün bu problemlər var. Odur ki, biz bunun uğrunda çıxış edirik və çıxış edəcəyik. Ən başlıcası isə, bayaq dediyim kimi, biz bütün bu proseslərə şəxsən Sizin təsirinizi və bu ölkədəki prezident təsisatının təsirini gözəl bilirik. Əgər dedinizsə, - mən bilirəm, siz sözünüzün üstündə durursunuz, - bu müsbət irəliləyişi davam etdirəcəksiniz.

Sözün düzü, təşkilatda sədrlik edən şəxs kimi mən ən başlıcası bunu eşitmək istəyirdim və Strasburqdakı həmkarlarıma inamla deyə bilərəm ki, belə bir görüş oldu və Siz bunları söylədiniz. Mən bunu Latviyada adamlara da söyləyə bilərəm. Bu, ən başlıcasıdır. Heç bir ölkə inkişafdan qalmır. Bu, həqiqətən belədir. Biz Avropa Şurasına daxil olduqdan sonra çox işlər gördük və görməkdə davam edirik. Məsələn, bizdə Latviyaya işğal dövründə, Sovet İttifaqı dövründə gəlmiş adamların inteqrasiya prosesi fəal gedir. Biz onlara dil öyrətməli, vətəndaşlıq verməliyik, bu isə bütöv bir prosesdir. Hər bir ölkənin öz problemləri var, təbii ki, onları həll etmək lazımdır. Mən Sizinlə tam razıyam, nümayəndələri burada olan demokratik ölkələrin və digər ölkələrin topladıqları təcrübədən istifadə etmək gərəkdir. Xüsusən də ona görə ki, ideal modellər yoxdur.

Bu gün biz nahar zamanı danışdıq ki, parlament demokratiyası olan yerlərdə prezident idarəçiliyinə necə keçmək barədə düşünürlər, prezident idarəçiliyi olan yerdə isə parlament demokratiyasına doğru bəzi dəyişikliklər etmək lazımdır. Demokratiya canlı bir şeydir, əgər canlı bir şeydirsə, deməli, inkişaf edir. Mən bu barədə Sizinlə tam razıyam. Bir sözlə, bu görüşə görə, bu imkana görə Sizə bir daha təşəkkür etmək və bu çox mürəkkəb yolda uğurlar arzulamaq istəyirəm.

Heydər Əliyev: Sağ olun. Düşünürəm ki, ayın 7-də keçiriləcək seçkilər barədə Sizə ətraflı danışmışlar. Əmin ola bilərsiniz ki, ayın 7-də seçkilərin ən yüksək səviyyədə keçməsi üçün hər şey edilmişdir və ediləcəkdir. Yəqin ki, onlar hər şeyi söyləmişlər. Mən təkrar etməyəcəyəm. Sağ olun.

İndulis Berziņš: Biz Sizinlə işi fəal, indiyədək olduğu kimi, uğurla davam etdirmək istəyirik. Biz Sizinlə hələ çox işlər görəcəyik.

Heydər Əliyev: Mütləq. Sağ olun.

Parlament Assambleyası

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının Şura Üzvü Olmayan Ölkələrlə Əlaqələr Komissiyasının sədri Devid Atkinsonu qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasını Prezidenti Heydər Əliyev 1994-cü il noyabrın 16-da Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Şura Üzvü Olmayan Ölkələrlə Əlaqələr Komissiyasının sədri Devid Atkinsonu qəbul etmişdir.

Qonağın ölkəmizə rəsmi səfəri Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmaq barədə müraciəti və Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə aradan qaldırılması məsələləri barədə müzakirələr aparmaq və respublikamızda qaçqınların problemləri ilə yaxından tanış olmaq məqsədi daşıyır. Cənab Atkinson Prezidentə məlumat verdi ki, səfərin bu üç məqsədi ilə əlaqədar problemləri dərinlən öyrənmək üçün respublikamızda keçirdiyi görüşlər zamanı lazımı məlumatlar əldə etmişdir.

Prezident qonağa öz səmimi minnətdarlığını bildirərək dedi ki, Avropa Şurasına daxil olmaq barədə bizim müraciətimiz təbiidir. Azərbaycan demokratiya, müstəqillik yolu ilə kədərli gənç müstəqil dövlət kimi bütün sahələrdə - demokratiya, iqtisadiyyat, siyasət sahəsində böyük təcrübəsi olan Avropa Şurası ilə əlaqələr qurmağa çox böyük ehtiyac duyur.

Heydər Əliyev daha sonra dedi ki, Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü məsələsini və bu müharibənin sülh ilə başa çatdırılması yollarını müzakirə etmək respublikamız üçün mühüm məsələdir. Mən belə hesab edirəm ki, Siz Azərbaycandakı qaçqınların vəziyyəti ilə maraqlanmışsınız. İndi dünyanın hər yerində qaçqınlar var. Onların vəziyyəti hər bir insanpərvər adam kimi mənə də narahat edir. Amma tam cəsarətlə deyə bilərəm ki, Azərbaycandakı qaçqınların vəziyyəti dünyanın hər yerində olan qaçqınların vəziyyətindən həm ağırdır, həm də dünyanın heç bir ölkəsində Azərbaycandakı qədər qaçqın yoxdur. Təsəvvür edin, 7 milyon əhali olan bir ölkənin bir milyondan çox qaçqını var. Mən deyə bilərəm ki, Avropanın ən inkişaf etmiş ölkəsində bunun onda biri qədər qaçqın olsaydı, həmin ölkə çox çətin vəziyyətə düşərdi. Biz bu çətinliklər içərisində yaşayırıq. Ona görə də mən bir daha öz təşəkkürümü bildirirəm ki, Siz bu məsələlərlə maraqlanmışsınız və belə hesab edirəm ki, burada olduğunuz müddətdə

müəyyən təəssürat əldə etmişsiniz. Biz Sizi respublikamıza dəvət etmişik və bu səfərinizin noticələrinə böyük ümidlər bəsləyirik.

Devid Atkinson qaçqınların İmişlidəki çadır şəhərciyində olması barədə Prezidentə məlumat verərək dedi: Mən çox təəssüflənirəm ki, Avropa Qafqazda olan qaçqınlar probleminə uzun müddət xor baxmışdır. Qonaq söz verdi ki, bununla əlaqədar Avropa Şurasının Qaçqınlar Komitəsinə müəyyən təsir göstərəcək və bu problemlə daha yaxından məşğul olmağa çağıracaqdır. Devid Atkinson etiraf etdi ki, Azərbaycandakı qaçqınların daha ciddi köməyə ehtiyacı vardır və bu sahədə respublikaya yardım artırılmalıdır.

BMT-nin Zaqafqaziya ölkələrində fəaliyyətinin genişləndirilməsi məsələsindən bəhs edən qonağın fikrincə, həmin beynəlxalq təşkilatın bu regionda gördüyü işlər əsaslı surətdə artırılmalıdır. O qeyd etdi ki, mən Ermənistanda olmuşam, indi də Azərbaycandayam və belə hesab edirəm ki, bu regionda yaşayan əhəlinin ümumi vəziyyəti qaçqınlarınkından heç də yaxşı deyil. Ona görə də biz BMT-ni bu regionun inkişafına əsaslı yardım göstərməyə çağıracağıq.

Avropa Şurasının "Xüsusi qonaq" statusunu almaq üçün respublikamızın müraciəti barədə öz fikrini söyləyən qonaq bu məsələnin həllinin ləngiməsinə təəssüfləndiyini bildirdi və bunun səbəblərindən bəhs etdi. Devid Atkinson Prezidenti əmin etdi ki, Azərbaycanın belə bir status alması və gələcəkdə Avropa Şurasının daimi üzvlüyünə qəbul olunması üçün lazımı addımlar atılacaqdır. O, bununla əlaqədar, ölkəmizdə siyasi və iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi vəziyyətini öyrənmək üçün komitə sədri kimi gələn il Azərbaycana xüsusi bir qrup göndərəcəyindən də bəhs etdi. Devid Atkinson ölkəmizin Avropa Şurasının daimi üzvlüyünə qəbul olunması yolları barədə də söhbət açdı. Komitə sədri Ermənistan-Azərbaycan hərbi münaqişəsinin sülh yolu ilə başa çatdırılması ilə əlaqədar respublikamızın təkliflərinə rəğbətə yanaşdığını bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti respublikamızda hüquqi dövlət, demokratik cəmiyyət yaratmaq istiqamətində görülmüş işlər və həyata keçirilən iqtisadi islahatlar barədə ətraflı söhbət açdı. O, qaçqınların ağır şəraitindən danışarkən Avropanın indiyədək bu vəziyyəti görməməsi barədə qonağın fikrincə əsaslanaraq dedi ki, indi əsl vəziyyəti gördünüz və istərdim ki, siz təcili tədbirlər həyata keçirilməsində bizə kömək edəsiniz. Prezidentin fikrincə, bu elə bir məsələdir ki, gözləmək mümkün deyil.

Müharibənin sülh yolu ilə başa çatdırılması barədə Azərbaycanın mövqeyinə dair Devid Atkinsonun əldə etdiyi məlumatların doğruluğunu təsdiq edən Prezident ümidvar olduğunu bildirdi ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyası Komissiyasının sədri bizim təkliflərimizin həyata keçirilməsinə lazımı kömək göstərəcəkdir. Prezident dedi: Azərbaycanın mövqeyi olduqca ədalətlidir və onu göstərir ki, biz müharibəni davam etdirmək istəmirik. Çünki bu müharibədə 20 mindən çox adamımız həlak olub, böyük itkilər verilib, 100 mindən çox insan yaralanıb və bayaq dediyim kimi, bir milyondan çox qaçqınımız var. Azərbaycan ərazilərinin 20 faizi işğal olunub. Bu yerlərdə xalqımızın yüz illərlə, on illərlə yaratdığı müəssisələr, binalar, yollar, elektrik stansiyaları, əhəlinin mülkü - nə varsa, hamısı dağılıb. Azərbaycan xalqı böyük maddi itkilərlə üzləşib. Dəyən zərərin miqdarı bir çox milyard dollarla ölçülə bilər. Bu mənəvi və maddi zərərlərə və böyük itkilərə baxmayaraq, biz məsələnin sülh yolu ilə həll olunmasını istəyirik.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev daha sonra dedi ki, bizim sülh təkliflərimiz, tam ədalət mövqeyindən yanaşsaq, bizi heç də təmin etmir. Ancaq biz altı illik müharibəyə son qoymaq üçün belə kompromisə gedirik. Görək Ermənistan da bununla qane olsun. Ona görə də görək Avropa Şurası və dünya ictimaiyyəti bizim bu addımlarımızı qiymətləndirsin və bizə kömək etsin.

Görüşdə digər məsələlər barədə də ətraflı fikir mübadiləsi edildi və bu nüfuzlu beynəlxalq təşkilatın imkanlarından hərtərəfli istifadə olunmasına dair müzakirələr aparıldı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

1996-cı il iyunun 4-də Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini - Üzv Olmayan Ölkələrlə Əlaqələr Komissiyasının sədri Jan Setlenjeni, komissiyanın Azərbaycan üzrə məruzəçisi Jorj Sole Turanı və komissiyanın katibi Ki Dufuru qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı qonaqların respublikamıza gəlişinə çox əhəmiyyət verdiyini söylədi və dedi ki, biz bu səfərə böyük ümid bəsləyirik. Bir gün əvvəl Kislovodskda yüksək səviyyədə keçirilmiş görüş və orada qəbul olunmuş bəyannamə haqqında qısa məlumat verən Prezident Heydər Əliyev iyunun 4-də Bakıdakı mühüm tədbirlərdən - "Xəzərneftqaz-96" beynəlxalq sərəgisinin açılmasından və Xəzərin Azərbaycan sektorundakı yataqların birgə işlənməsinə dair üçüncü neft müqaviləsinin imzalanmasından söhbət açaraq xüsusi vurğuladı ki, neft ölkəsi kimi Azərbaycan dünya dövlətlərinin diqqətini getdikcə daha çox cəlb edir. Qeyd olundu ki, yeni müqavilənin imzalanması mərasimində Fransanın sənaye və energetika nazirinin müavini və "Elf akiten" şirkətinin prezidenti də iştirak etmiş və şirkətin rəhbəri həm də sənədi imzalamışdır.

Sərəginin açılışını və yeni neft müqaviləsinin imzalanması mərasimini televiziya ilə izlədiklərini söyləyən cənab Jan Setlenj bu hadisələri onlara nəsihət olmuş böyük şərəf və Prezident Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda baş verən müsbət dəyişikliklərin nümunəsi kimi qiymətləndirdi. Qonaq bildirdi ki, onların Bakıya səfəri Azərbaycanı "Xüsusi qonaq" statusu çərçivəsində Avropa Şurasına cəlb etmək bərdə sizin xahişinizlə əlaqədardır. Belə dövət Azərbaycanın Avropa Şurasında iştirakının parlament hissəsi deməkdir.

Prezident Heydər Əliyevə məlumat verildi ki, nümayəndə heyətinin səfəri başa çatdıqdan sonra cənab Jorj Sole Tura Azərbaycan haqqında geniş məruzə hazırlayacaq və Parlament Assambleyasının bürosu bunun əsasında Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması məsələsini həll edəcəkdir. Cənab Setlenj hadisələri qabaqlamaq istəmədiyini desə də, xüsusi olaraq vurğuladı ki, səfər zamanı ən müxtəlif səviyyələrdə keçirdiyimiz çoxsaylı görüşlərdə əmin olduq ki, ölkənin siyasi həyatı rəngarəngdir və hamı Azərbaycanın Avropa Şurasına tezliklə üzv olmasını istəyir. Biz çalışacağıq ki, Avropa Şurası çərçivəsində Azərbaycanı da yeni Avropa yaradılması prosesinə cəlb edək.

Azərbaycanın da Avropaya aid olduğunu vurğulayan Prezident Heydər Əliyev dedi ki, biz Avropa Şurasında əvvəlcə "Xüsusi qonaq" statusu almaq, sonra isə onun tam hüquqlu üzvü olmaq istəyirik. Biz qəti və ardıcıl surətdə demokratik, hüquqi, sivilizasiyalı dövlət qururuq. Ona görə də Avropanın strukturlarından kənar qalmaq Azərbaycan üçün bağışlanmaz, eyni zamanda bizim barəmizdə ədalətsizlik olardı. Azərbaycanlılar təbiətən təvazökardırlar, özlərini gözə soxmağı xoşlamırlar, bununla belə bizim barəmizdə ədalətsizliyə yol verilməsini də istəmirik.

Səfər müddətində qonaqların ölkəmiz haqqında ətraflı məlumat toplamasından məmnun qaldığını söyləyən dövlətimizin başçısı son illərdə Azərbaycanın həyatında baş vermiş hadisələrdən də söhbət açdı və bildirdi ki, iyunun 4-ü ölkəmizin tarixində adi gün deyildir. Üç il əvvəl həmin gün Azərbaycanda dövlət hakimiyyətinin böhranı ən yüksək nöqtəyə çatmışdı, ölkəni parçalamaq cəhdləri göz qabağında idi, hakimiyyət uğrunda amansız mübarizə gedirdi, respublika böyük təhlükə qarşısında idi. Sonrakı hadisələri ətraflı açıqlayan dövlət başçısı dedi ki, bun-

ları söyləməkdən məqsədim son üç il ərzində Azərbaycanın nədən nəyə gəlib çıxdığını xatırlatmaqdır. Mühüm cəhət budur ki, biz xalqı birləşdirə bildik. Bəzən məndən soruşurlar ki, təkbaşına bütün bunları necə edə bilmisən? Deyirəm ki, xalqın sayəsində. Çünki xalq inanırdı ki, normal qaydada, qanunlar əsasında yaşamaq olar. Ölkədə sabitliyin olması, demokratik prinsipləri möhkəmləndirməyimiz, islahatlar keçirməyimiz, dünya iqtisadiyyatına qovuşmağımız, ən başlıcası isə - Ermənistanla gedən müharibədə iki ildən artıq müddətdə atəşkəsə nail olmağımız bizim uğurlarımızdır. Vaxt ötdükcə vəziyyətimiz daha da yaxşılaşacaqdır. Ona görə də deyə bilərik ki, biz Avropa Şurasına üzvlüyə namizədlik səviyyəsinə çatmışıq.

Prezident Heydər Əliyev Ermənistan-Azərbaycan münacişəsinə toxunarkən qeyd etdi ki, biz təcavüzkar separatizm ilə qarşılaşmışıq. Dağlıq Qarabağda Azərbaycanın tərkibində yüksək status verməyə hazırıq, lakin torpağımızın bir hissəsinin əldən getməsinə razı ola bilmərik. Biz məsələni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Bu işdə Avropa da bizə kömək edir. Güman edirəm ki, biz Avropaya yaxın olduqca onun təcrübəsindən daha yaxşı istifadə edə biləcəyik.

Görüşün sonunda nümayəndə heyətinin üzvləri qeyd etdilər ki, biz Azərbaycana bu sahədə öz imkanımız daxilində kömək göstərəcəyik. Azərbaycan çoxmillətli demokratik əhval-ruhiyyəli dünyəvi dövlət kimi Avropa Şurasının üzvü olmağa layiqdir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il fevralın 27-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycanda qaçqınların və məcburi köçkünlərin vəziyyətinin öyrənilməsi üzrə xüsusi yardımçı komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir. Nümayəndə heyətinə Polşa Seyminin deputatı, AŞPA-nın vitse-prezidenti, AŞPA-nın Miqrasiya, Qaçqınlar və Demografiya Komitəsi sədrinin müavini Tadeuş İvinski başçılıq edirdi.

Dövlətimizin başçısı qonaqları səmimi salamlayaraq dedi ki, sizi maraqlandıran məsələlər - Azərbaycan ərazisinin bir hissəsinin Ermənistan silahlı birləşmələri tərəfindən işğal olunması ilə əlaqədar doğma yerlərindən zorla qovulmuş insanların, qaçqınların vəziyyətinin öyrənilməsinin bizim üçün çox böyük əhəmiyyəti var. Ümidvaram ki, siz vəziyyətlə tanış ola bilmisiniz və bu problem bərdə, Ermənistanın hərbi təcavüzü, Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin işğal edilməsi, çox ağır şəraitdə çadırlarda yaşayan bir milyondan artıq qaçqın haqqında kifayət qədər təsəvvürünüz var. Bu problemin hələ də həll edilməməsi bizi narahat edir. İnsanlar tezliklə öz yerlərinə qayıtmaq ümidi ilə yaşayırlar. Prezident Heydər Əliyev dedi ki, bu, bizim üçün asan problem deyildir və biz beynəlxalq təşkilatlardan kömək və dəstək gözləyir və Ermənistan-Azərbaycan münacişəsinin sülh yolu ilə aradan qaldırılacağına, Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərinin azad olunacağına və qaçqınların öz evlərinə qayıdacağına ümid edirik. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, biz bu məsələ ilə məşğul oluruq, münacişəyə sülh yolu ilə son qoyulması mövqeyində dayanırıq və hesab edirik ki, üzvü olmaq istədiyimiz Avropa Şurası bu problemə lazımı diqqət yetirəcəkdir.

Səmimi qəbul üçün təşəkkür edən cənab İvinski Azərbaycan Prezidenti ilə görüşdən son dərəcədə məmnun qaldığını bildirdi. O, səfər zamanı keçirilən görüşlər bərdə, hazırda Sabirabadda, Saatlıda yaşayan qaçqınların vəziyyəti haqqında danışaraq dedi ki, Sizinlə

görüşümüz isə səfərimizin başlıca məqamıdır. Qonaq nümayəndə heyətinin üzvlərini dövlətimizin başçısına təqdim etdi, habelə Parlament Assambleyasının sədri xanım Leni Fişerin şəxsi salamını yetirdi. Cənab İvinski dedi: Ümidvarıq ki, Siz AŞPA-ya gələcək və Parlament Assambleyası qarşısında çıxış edəcəksiniz. Nümayəndə heyətinin rəhbəri qeyd etdi ki, son üç il ərzində Avropa Şurası ilə Qafqaz regionu ölkələri arasında yeni, yaxşı ünsiyyətlər yaranmışdır. Azərbaycan Avropanın bir hissəsidir. Avropa Şurasının Qafqazın digər ölkələri kimi, Azərbaycana da ehtiyacı var və biz ümidvarıq ki, Azərbaycan da Avropanın bütün ölkələri ilə sıx əlaqələr yaratmağa ehtiyac hiss edir. Qonaq xatırladı ki, onların təşkilatı Avropada ən qədim təşkilat olub. 1949-cu ildən fəaliyyət göstərir və əsasən insan hüquqları və demokratiya ilə məşğuldur. Parlament Assambleyasının 13 komitəsi var, bunlardan biri humanitar məsələlərlə məşğul olur. Qaçqınlar problemi çox mühümdür və təəssüf ki, biz Qafqazda indiyədək bununla kifayət qədər ətraflı məşğul olmamışıq. Ancaq, necə deyərlər, yüz dəfə eşitməkdənsə, bir dəfə görmək daha yaxşıdır. Biz bir çox ölkələrdə qaçqınların vəziyyəti ilə tanışıq, lakin burada gördüyümüz, ən gərgin vəziyyətlərdən biridir. Ona görə də bu vəziyyətin dəyişməsi üçün mümkün olan hər şeyi etmək lazımdır. Biz bəyan etmək istəyirik ki, insanın əsas hüquqlarından biri öz evinə qayıtmaq hüququdur. Ümid edirik ki, Avropa, Azərbaycan və Ermənistan Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə həllini tapacaqlar. Biz Lissabon Zirvə görüşünün təkliflərinə böyük hörmətlə yanaşmışıq və hesab edirik ki, bu təkliflər problemin həlli üçün bazisdir.

Daha sonra qonaq münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılması perspektivi barədə Azərbaycan Prezidentinin fikirləri ilə maraqlandı.

Prezident Heydər Əliyev nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfərindən və onun missiyasından çox məmnun qaldığını bildirərək dedi ki, böyük tarixi, ənənələri və dünya birliyində böyük nüfuzu olan təşkilat kimi Avropa Şurasına Azərbaycanda çox hörmətlə yanaşırıq. Biz Avropa Şurasının üzvü olmaq istəyirik və "Xüsusi qonaq" statusu almağımızdan son dərəcə məmnunuq. Dövlətimizin başçısı dedi: Respublikamız sınaq müddəti keçir, biz bu sınaqdan çıxmaq və Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq istəyirik. Biz bu addımı atarkən üzərim-

izə çox böyük məsuliyyət və çox böyük öhdəliklər götürürük, çünki Avropa Şurası əsasən demokratiya və insan hüquqları problemləri ilə məşğul olur. Ona görə də hüquqi, müstəqil dövlət quran Azərbaycan Respublikası Avropa Şurası ilə həqiqi mənada əməkdaşlıq etmək arzusunda olub həm dünyaya, həm də Avropa Şurasına bəyan edir ki, biz demokratiya yolu ilə gedir, insan hüquqlarının qorunmasını təmin edirik və təmin edəcəyik, ölkəmizdə insan hüquqlarının Avropa standartları, Avropa Şurası standartları səviyyəsində olmasına çalışacağıq.

Respublikamızın rəhbəri daha sonra qeyd etdi ki, müstəqil Azərbaycanın mövcud olduğu beş il ərzində ölkəmiz çətin mərhələlərdən keçmişdir, silahlı yolla rəhbərlik üç dəfə dəyişilmiş, 1993-cü ildə vətəndaş müharibəsi başlanmış və Azərbaycan böyük faciə, fəlakət qarşısında qalmışdı. 1994 və 1995-ci illərdə də silahlı çevriliş cəhdləri olmuş, xalqın dəstəyi və gücü ilə bunların qarşısı alınmışdır. Demokratik ölkə kimi Azərbaycan gəncdir. Hələ bu yaxınlardək totalitar rejim şəraitində yaşamış ölkədir. Bu baxımdan Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv kimi daxil olmaq barədə müraciət edərkən biz öz məsuliyyətimizi dərk edirik, qarşımızda hansı vəzifələrin durduğunu başa düşürük və əminik ki, indi göstərdiyimiz və gələcəkdə göstərəcəyimiz səylər Azərbaycanda demokratiyanın ardıcıl inkişafını və respublikada insan hüquqlarının qorunması prinsiplərinin bərqərar olmasını təmin edəcəkdir.

Azərbaycan Prezidenti daha sonra dedi: Biz ümidvarıq ki, siz qaçqınlarımızın vəziyyəti ilə tanışlıqdan sonra sadəcə olaraq vəziyyəti qeydə almaqla kifayətlənməyəcək, bu insanların tapdalannmış hüquqlarının bərpa olunmasına təsir və kömək göstərəcəksiniz. Onlar öz yurd- yuvalarından zorakılıqla, təcavüz nəticəsində qovulublar, biz isə bu insanları öz yerlərinə sülh yolu ilə qaytarmaq istəyirik. 1994-cü ilin mayında biz Ermənistanla atəşkəs haqqında saziş imzalamışıq və ona ciddi əməl edirik, vədlərimizə sadıq qaldığımızı nümayiş etdiririk və gələcəkdə də bu mövqedə möhkəm dayanacağıq. Lakin bu, sonsuzluğa qədər davam edə bilməz. Bundan tam sülhə nail olmaq üçün istifadə etmək lazımdır. Azərbaycan Prezidenti vürğuladı ki, biz öz vətəndaşlarımıza doğma torpaqlarında yaşamaq hüququ vermək istəyirik və ümidvaram ki, Avropa Şurası bu məsələdə bizi dəstəkləyəcəkdir.

Dövlətimizin başçısı qonağın sualına cavab verərək dedi ki, biz hərbi əməliyyatların yenidən başlanmasının tərəfdarı deyilik, məsələni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Müharibəni biz başlamamışıq, Ermənistan ərazisinin bir metri də işğal olunmayıbdır. Məsələnin həlli üçün əsas - Lissabonda ATƏT-in Zirvə görüşündə qəbul edilmiş prinsiplərdir. Bilirsiniz ki, Ermənistan bu məsələyə qeyri-konstruktiv yanaşmışdır, lakin ATƏT-in qalan bütün üzvlərinin, - bunlar isə 53 dövlətdir, - yekdil fikri belədir ki, bu məsələni sülh yolu ilə həll etmək lazımdır və bunun əsas prinsipləri ATƏT-in sənədində şərh olunubdur. Həmin prinsiplər bunlardır: Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün tanınması, Dağlıq Qarabağa Azərbaycan Respublikasının tərkibində yüksək dərəcədə özünüidarə hüququ verilməsi və Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin təhlükəsizliyi üçün təminat. Prezident Heydər Əliyev dedi ki, bu prinsiplər bizim üçün o qədər də məqbul olmasa da, - çünki Dağlıq Qarabağa Azərbaycan Respublikasının tərkibində yüksək dərəcədə özünüidarə hüququ verilməsi Dağlıq Qarabağ üçün xüsusi status yaradar, halbuki Azərbaycanın digər bölgələri kimi, Dağlıq Qarabağ da həmişə Azərbaycanın bir hissəsi olmuşdur, - hər halda biz buna razı olmuşuq. İndi həmin prinsiplər

əsasında Ermənistan ilə Azərbaycan arasında razılığa nail olmaq, sülh sazişi imzalamaq, Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağın səlahiyyətini və Dağlıq Qarabağa rəhbərlik etmək sahəsində Azərbaycanın səlahiyyətlərini müəyyənləşdirmək, işğal olunmuş bütün torpaqlarımızın azad edilməsi, işğalçı qoşunların çıxarılmasına və qaçqınların doğma yurdlarına qayıtmasına nail olmaq lazımdır. Biz bu yolla getməyi zəruri sayırıq, bu yol müvafiq beynəlxalq hüquq normalarına, BMT-nin, ATƏT-in prinsiplərinə və ümidvaram ki, Avropa Şurasının da prinsiplərinə uyğundur.

Sonra görüşdə Rusiya Federasiyası Dövlət Dumasının deputatı, AŞPA-nın üzvü Vadim Filimonov çıxış edərək dedi ki, biz hamımız iki istiqamətdə səy göstərməliyik. Birincisi, qaçqın düşmüş insanların vəziyyətini yüngülləşdirmək, ikincisi daha sonra qaçqınların və məcburi köçkünlərin öz doğma yerlərinə qayıtmalarına şərait yaradılması məsələsini təkidlə irəli sürmək lazımdır. Dövlət Dumasının deputatı kimi də bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Azərbaycan ictimaiyyəti Rusiya siyasətindəki iki cəhəti çox kəskin qarşılamışdır. Əvvəla, mən ilk dəfə bildim ki, Ermənistanın ərazisində milliyətçə əsasən ermənilərdən ibarət olan hərbi hissə yerləşdirilib və o, Rusiya Federasiyasının bir növ bazasıdır və görünür Rusiyanın vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir. Bu, bizi narahat edir. İkincisi, bizim hamımızda narahatlıq doğurmuşdur ki, Rusiya Federasiyası Ermənistanla müəyyən miqdarda silah vermişdir. Biz bu vəziyyəti qeyri-normal yolverilməz sayırıq və bunu deputatlar arasında müzakirə etmək barədə məsələ qaldırmışıq. V.Filimonov daha sonra qeyd etdi ki, deputatlarımızın əksəriyyəti Azərbaycana çox xeyirxahlıqla yanaşır. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünü pisləyir. Şəxsən mən də bu fikirdəyəm.

İspaniya Deputatlar Məclisinin senatoru, AŞPA-nın üzvü Ana Qirado və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin deputatı, AŞPA-nın üzvü Əli Dinger görüşdə çıxış edərək qaçqınların problemlərindən, onların ağır vəziyyətindən söz açdılar və beynəlxalq təşkilatların sayları ilə məsələni tezliklə həll etməyin zəruriliyini vurğuladılar. Prezident Heydər Əliyevə sual verildi ki, bu münaqişənin həllində Rusiya nə kimi rol oynaya bilər.

Respublika Prezidenti Heydər Əliyev Tadeuş İvinskiyə müraciətlə dedi ki, Polşanın 1998-ci ildə ATƏT-ə sədrlik edəcəyi barədə məlumatınızdan məmnun qaldım, lakin Allah eləsin, o vaxtadək biz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi məsələsini həll edək. Mən Polşaya, onun siyasətinə böyük hörmətlə yanaşıram, ölkənizin prezidenti cənab Kvasnevski ilə dəfələrlə görüşmüşəm. Polşaya rəsmi səfər etmək barədə dəvət almışam və hökmən səfər edəcəyəm. Dövlətimizin başçısı dedi ki, hesab edirəm Polşa ilə Azərbaycan arasında daha sıx əməkdaşlıq yaranacaqdır.

Prezident Heydər Əliyev Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli barədə fikirlərini söylədiklərinə görə, görüşdə çıxış edənlərin hamısına təşəkkürünü bildirdi.

Ermənistan ərazisindəki Rusiya hərbi bazaları haqqında məsələyə toxunarkən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Ermənistan və Azərbaycan MDB-nin üzvləridir və birliyin üzvü kimi bizim ümumi vəzifələrimiz var. Yeri gəlmişkən, qeyd etdim ki, birlik ölkələri arasında kollektiv təhlükəsizlik haqqında müqavilə var. Lakin bundan əlavə, Ermənistan ilə Rusiya arasında hərbi sahədə müttəfiqlik haqqında xüsusi müqavilə mövcuddur. Prezident Heydər Əliyev qeyd etdi ki, şübhəsiz, bu, bizi narahat edir - axı, Ermənistan Azərbaycanla münaqişə vəziyyətindədir və ölkələrimizin hər ikisi Müstəqil Dövlətlər Birliyinin tərkibindədir. Hesab edirəm ki, belə vəziyyətdə MDB ölkələri arasında ikitərəfli hərbi müttəfiqlik münasibətləri olmamalıdır. Çünki bizim kollektiv təhlükəsizlik haqqında müqaviləmiz var. Ancaq iki dövlət öz arasında hərbi ittifaq yaradırsa, bu, MDB-nin prinsiplərinə ziddir. Təəssüf ki, bu faktır. Özü də Rusiya bu

müqaviləni Azərbaycan ilə müharibə vəziyyətində olan Ermənistanla bağlamışdır. Rusiyanın orada hərbi bazaları da var. Prezident Heydər Əliyev dedi: Mən məmnunam ki, cənab Filimonov və Dövlət Dumasının digər deputatları MDB üzvü olan bütün ölkələrlə Rusiyanın eyni cür münasibətlər saxlaması üçün hər şeyi edəcəklər.

Dövlətimizin başçısı daha sonra dedi: - Təəssüflər olsun ki, Dövlət Dumasında Azərbaycan barəsində ədalətsiz mövqə tutan deputatlar var. Atəşkəs haqqında saziş imzalandıqdan sonra biz bütün hərbi əməliyyatları dayandırmışıq, lakin Ermənistan Rusiyadan ən müasir hərbi texnika alır. Ermənistanın tankları onsuz da kifayət qədərdir. Yenilərinə almaq onun nəyinə lazımdır. Şübhəsiz ki, bu qüvvələrin tarazlığını pozur və sülhün möhkəmlənməsinə kömək etmir.

Prezident Heydər Əliyev sözüne davam edərək dedi: - Bununla əlaqədar, mən Rusiya ilə münasibətlərimizdən danışmaq istədim, çünki İspaniyadan gəlmiş xanım bu barədə sual verdi. MDB-nin bütün ölkələri üçün, o cümlədən də Azərbaycan üçün Rusiyanın müstəsna əhəmiyyəti var. Rusiya bizim şimal qonşumuz, çox böyük imkanları olan ölkədir. Azərbaycanı onunla iki yüz ildən artıq bir dövr bağlayır. Bizim çox sıx iqtisadi, mədəni, humanitar əlaqələrimiz olubdur. Rusiyada iki milyona yaxın azərbaycanlı yaşayır. Azərbaycanda isə rusların sayı təqribən 400 min nəfərdir. Yeri gəlmişkən, deyim ki, siz onlarla görüşə bilərsiniz. Onlar Azərbaycanın tam hüquqlu vətəndaşları, cəmiyyətimizin bir hissəsidirlər. Bütün bunlar Rusiya ilə Azərbaycan arasında fəal əlaqələri, əməkdaşlığı inkişaf etdirməyi tələb edir. Biz buna səy göstəririk. Buna ehtiyacımız var və gələcəkdə də ehtiyacımız olacaqdır. Şübhəsiz ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini, suverenliyini tamamilə saxlamaq şərti ilə. Müstəqillik, suverenlik bizim tarixi nailiyyətimiz, bizim üçün tarixi əhəmiyyət kəsb edən amildir. Biz bu istiqamətdə bütün ölkələrlə əməkdaşlıq edirik və Rusiya ilə əməkdaşlığa çox böyük əhəmiyyət veririk.

Daha sonra Prezident Heydər Əliyev dedi ki, hesab edirəm, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həll olunması üçün Rusiyanın müstəsna imkanları var. Hazırda ATƏT-in qərarlarına uyğun olaraq, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılması ilə Minsk qrupu məşğul olur. ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündən sonra bu qrupun üç həmsədri müəyyən edilmişdir. Bunlar Rusiya, Fransa və Amerika Birləşmiş Ştatlarıdır. Rusiyanın Ermənistanla təsiri həddən artıqdır, çünki ona çox böyük yardım göstərir. Buna görə də Rusiya münaqişənin aradan qaldırılmasında həlledici rol oynaya bilər. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, o bu barədə Rusiya Federasiyasının rəhbərləri ilə dəfələrlə danışmışdır.

Qaçqınların vəziyyətindən bəhs edərkən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, bu insanlar dövlət başçısı kimi mənə böyük ümidlər bəsləyirlər. Mən öz vəzifəmi, borcumu, missiyamı başa düşürəm. Xalqın göstərdiyi etimad məndən çox şey tələb edir. Əmin ola bilərsiniz ki, münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılmasına, işğal olunmuş torpaqlarımızın azad edilməsinə, qaçqınların doğma yerlərinə qayıtmasına, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasına nail olmaq üçün mən hər şeyi edirəm. Bunun öz həyatının məqsədi olduğunu vurğulayan dövlətimizin başçısı bu işdə Avropa Şurasının köməyinə ümid bəslədiyini bildirdi.

Prezident Heydər Əliyev Leni Fişeri Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət etdiyini bir daha təsdiqlədi.

Qəbul üçün təşəkkür edən qonaqlar çox mühüm olan bu görüşün bəzi məsələlər barəsində Azərbaycanın mövqeyini xeyli dərəcədə açıqladığını vurğuladılar. Onlar ümidvar olduqlarını bildirdilər ki, Azərbaycan yaxın vaxtlarda Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaqdır.

Nümayəndə heyətinin rəhbəri Tadeuş İvinski Prezident Heydər Əliyevə Avropa Şurası adından hədiyyə - saat təqdim etdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının Sədri xanım Leni Fişeri qəbul etmişdir

1997-ci il mayın 1-də Prezident sarayında respublika Prezidenti Heydər Əliyev ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Sədri xanım Leni Fişeri qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan dövlət başçısı Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında əlaqələrin inkişafından məmnunluğunu bildirdi və əlavə etdi ki, onun səfəri iki tərəfin yaxınlaşmasına kömək edəcəkdir.

Qəbul üçün təşəkkürünü bildirən xanım Leni Fişer bir həftə əvvəl Starsburqda Azərbaycanın xarici işlər naziri ilə görüşündən və ölkəmiz üçün vacib olan mədəniyyət konvensiyasının imzalanmasından söhbət açdı. O əmin etdi ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması üçün əlindən gələni edəcəkdir.

Paytaxtımız haqqında təəssüratından danışan qonaq ümidvar olduğunu bildirdi ki, Bakı tezliklə dünyanın ən gözəl şəhərlərindən olacaq. Xanım Leni Fişer Şəhidlər xiyabanına ziyarətindən də bəhs etdi və dedi ki, ölkəmizin üzləşdiyi münaqişənin ağırlığını dərk edir və bu münaqişənin dinc vasitələrlə həlli üçün səylərini əsirgəməyəcəkdir.

Prezident Heydər Əliyev bir daha vurğuladı ki, Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əlaqələr son bir ildə sürətlə inkişaf edir və bu sahədə görülən işləri yüksək qiymətləndirir. O sözünə davam edərək dedi: "Azərbaycan Avropa Şurasında "Xüsusi qonaq" statusuna malikdir və bu status deputatlarımızın Parlament Assambleyasının işində iştirak edib öz fikirlərini ifadə etməyə imkan

verir. Artıq bir neçə dəfə Azərbaycan Milli Məclisinin üzvləri Parlament Assambleyasında çıxış etmiş, həmçinin spiker Murtuz Ələsgərov Starsburqa səfəri zamanı sizinlə görüşmüşdür". Azərbaycanın xarici işlər nazirinin imzaladığı mədəniyyət konvensiyasına qoşulmasına toxunan Prezident Heydər Əliyev dedi ki, biz bu konvensiyayı diqqətlə öyrənib Milli Məclisə təqdim etdik. Sonra parlament konvensiyayı təsdiq etdi və beləliklə, biz bu sənədə qoşulduq. İndi Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması məsələsi həll edilir. Ölkəmizdə yaranmış daxili vəziyyət Azərbaycanın bu quruma tam hüquqlu üzv olmasına imkan verir. Güman edirik ki, burada olduğunuz müddətdə bunu özünüz üçün yəqin edəcəksiniz.

Qonağın səfər təəssüratlarına münasibətini bildirən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, son dövrdə Azərbaycan iki dəfə təcavüzə məruz qalıb: 1990-cı ilin yanvarında sovet qoşunlarının müdaxiləsi və 1988-ci ildən bəri davam edən erməni təcavüzü. Hesab edirəm ki, siz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə tanışsınız. Ermənistan Azərbaycanın bir hissəsi olan Dağlıq Qarabağı zorla özünə birləşdirmək üçün silahlı təcavüzə əl atmışdır. Bu təcavüz nəticəsində ərazimizin 20 faizi işğal edilmiş, bir milyondan artıq vətəndaşımız didərgin düşərək ağır vəziyyətdə yaşayır. Buna baxmayaraq, üç il əvvəl atəşin dayandırılması haqqında müqavilə imzaladıq və bununla sülhsevər dövlət olduğumuzu sübut etdik. Biz münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. ATƏT-in Lissabon sammitində qəbul edilmiş prinsiplər problemin dinc vasitələrlə tənzimlənməsi üçün əsas yaradır. Eyni zamanda Avropa Şurası Parlament Assambleyası münaqişəyə öz münasibətini bildirib keçən ayın 22-də müvafiq qətnamə qəbul etmişdir. Qətnamədə Lissabon bəyanatının prinsipləri öz əksini tapmışdır. Qətnamənin qəbul olunmasına görə xanım Leni Fişerə təşəkkürünü bildirən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, həmin sənəd Avropa Şurasının ədalətli mövqeyinə dəlalət edir və Azərbaycan ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Bu, ölkəmizin Avropa Şurasına inamını artırıb. Ancaq Lissabon bəyanatının prinsiplərini və sözügedən qətnamənin müddəalarını həyata keçirmək üçün çox iş görmək lazımdır. Bunun üçün biz öz tərəfimizdən hər şey edirik. Ümidvarıq ki, birgə səylər nəticəsində məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail ola biləcəyik.

Prezident Heydər Əliyev bir daha qeyd etdi ki, Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olmaq arəfəsindədir. Bu, ölkəmizin üzərinə böyük məsuliyyət qoyur. Biz bu məsuliyyəti dərk edərək Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik.

Xanım Leni Fişer qətnaməyə yüksək qiymət verdiyinə görə Prezident Heydər Əliyevə təşəkkürünü bildirdi və əlavə etdi ki, Parlament Assambleyası öz üzərinə böyük məsuliyyət götürərək həmin sənədi qəbul etmişdir. O dedi ki, regiona səfəri zamanı qətnamənin həyata keçirilməsi ilə bağlı söylərini davam etdirəcək və ümidvar olduğunu bildirdi ki, həmin söylər öz nəticəsini verəcəkdir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasında Fransa nümayəndə heyətinin üzvlərini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il mayın 30-da Prezident sarayında Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Məclisində Fransa nümayəndə heyəti rəhbərinin müavini Jan Setlenjeni və senator Pyer Jambreni qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı qonaqları salamlayaraq onların Azərbaycana gəlməsindən məmnun qaldığını, cənab Jan Setlenje ilə Parisdəki görüşlərini xatırladığını, ümumiyyətlə Fransaya son səfərindən çox razı olduğunu bildirdi və dedi ki, Fransa-Azərbaycan əlaqələrinin yaradılması üçün indiyədək çox işlər görülmüş, ancaq qarşıda hələ böyük yol var. Bizim üçün bir şey aydındır ki, Fransa ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələri gündən-günə inkişaf etdirmək istəyirik və bu sahədə parlamentlərin və sizin kimi hörmətli şəxslərin rolu böyükdür.

Görüş üçün Azərbaycan Prezidentinə minnətdarlıq edən cənab Jan Setlenje dedi ki, Siz mənə ilk dəfə 1994-cü il iyunun 4-də qəbul etmişdiniz. O vaxt mən Avropa Şurası komissiyasının sədri kimi, Avropa Şurasında Azərbaycanın qonaq sifətilə iştirakı məsələsi ilə əlaqədar gəlmişdim. Bu mərhələ arxada qalıb, indi Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olması məsələsinin həllinə çalışırıq. Bakıya indiki səfərimiz eyni zamanda ikitərəfli münasibətlərlə bağlıdır, çünki biz Fransa nümayəndə heyətiyik.

Son aylarda ölkələrimiz arasında əlaqələrin müxtəlif istiqamətlərdə çox genişləndiyi barədə Prezident Heydər Əliyevin fikrinə şərik çıxan nümayəndə heyətinin rəhbəri dedi ki, biz Qafqazda bütün dövlətlərə eyni cür münasibət bəsləyirik. Azərbaycanla həqiqi, əsl tərəfdaş olmaq istəyirik. İş elə gətirib ki, Avropa Şurasında Azərbaycan haqqında məruzə etmək həmişə Fransa nümayəndəsinə qismət olur, mən özüm bu barədə iki dəfə məruzə etmişəm. Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması məsələsi haqqında məruzəni də fransız cənab Jak Bonel edəcəkdir.

Söhbətə qoşulan senator Pyer Jambren qeyd etdi ki, Fransada Azərbaycana xüsusi hörmət var və yəqin ki, bunun bəhrəsini görəcəksiniz.

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, Fransa və onun parlamenti ilə Azərbaycanın əlaqələri iki istiqamətdə inkişaf edir: birincisi, dövlətlərarası, ölkələrarası, xalqlararası əlaqələrin inkişaf etdirilməsi və genişləndirilməsi, ikincisi isə Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması prosesində Fransa parlamentinin üzvləri ilə görüşlərimiz, əməkdaşlığımızdır. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması istiqamətində cənab Jan Setlenjenin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirərək ona öz təşəkkürünü bildirdi. Qeyd olundu ki, Fransa parlamentinin belə mötəbər üzvlərinin Azərbaycana diqqət və qayğı göstərmələri, respublikamızla yaxından tanış olmaları, ölkələrimiz arasında, eyni zamanda Azərbaycan ilə Avropa Şurasının Parlament Məclisi arasında əlaqələrin yaranması sahəsində gördükləri iş bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Bunlar son illərdə birlikdə əldə olunmuş nailiyyətlərdir.

Dövlətimizin başçısı xatırladı ki, o, 1993-cü ilin dekabrında ilk dəfə Fransaya rəsmi səfər edərkən orada Azərbaycanın, demək olar, heç bir dostu yox idi. Azərbaycanı ya tanımırıldı, yaxud da ölkəmizə əks qüvvələrin təbliğatı nəticəsində Azərbaycan haqqında qeyri-obyektiv fikirlər hökm sürürdü. Biz istəyirdik ki, Fransada Azərbaycanı yaxşı tanısinlər, haqqımızda doğru-düzgün məlumat olsun və ölkələrimiz arasında əlaqələr yaranıb inkişaf etsin. Məmnunam ki, bir neçə il müddətində biz çox böyük yol keçmişik.

Prezident Heydər Əliyev vurğuladı ki, onun bu ilin yanvarında Fransaya rəsmi səfəri zamanı keçirdiyi görüşlər, apardığı danışıqlar göstərdi ki, bu ölkədə Azərbaycanı tanımağa başlayıblar, respublikamıza çox böyük maraq var, Fransa ilə Azərbaycan arasında yaxşı dostluq əlaqələri yaranır. Dövlətimizin başçısı dedi: "Bu baxımdan son vaxtlar Prezident cənab Jak Şirak ilə iki dəfə görüşüb söhbət etməyimi çox yüksək qiymətləndirirəm. Mən hiss etdim və tam belə qərara gəldim ki, Fransa Prezidenti Qafqaza, ələlxüsus Azərbaycana xüsusi maraq göstərir. Parisdə "Elf-Akiten" və "Total" şirkətləri ilə imzalanmış müqaviləni yüksək qiymətləndirən prezident Heydər Əliyev dedi ki, onlar Azərbaycanda fəaliyyətlərini genişləndirmək istəyirlər, Fransanın digər şirkətləri də ölkəmizdə iş görmək üçün təkliflər irəli sürürlər. Mən buna müsbət yanaşırım və gələcəkdə bu maraqların təmin olunmasına çalışacağam.

Azərbaycan Prezidenti hazırda Fransada gedən parlament seçkilərindən söz açaraq ümidvar olduğunu bildirdi ki, dünyaya ən böyük nümunə olan Fransa demokratiyası özünü bir daha nümayiş etdirəcək, ölkədə daha da güclü, işgüzar parlament olacaqdır.

Prezident Heydər Əliyev xüsusi olaraq vurğuladı ki, əməkdaşlığımızda əsas strateji xətt Fransa-Azərbaycan əlaqələrinin sürətlə inkişaf etdirilməsidir. Dövlət başçımızın fikrincə, ölkələrimiz bu sahədə yaxşı bir yola çıxmışlar. Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin sülh yolu ilə həllinin ölkəmiz üçün ən əhəmiyyətli məsələ olduğunu xatırladan Prezident Heydər Əliyev dedi: Prezident Jak Şirak ilə çoxsaatlıq danışıqlarımdan belə başa düşdüm ki, Minsk qrupunun həmsədr kimi Fransa bu məsələnin həllinə

çox marağ göstərir və bu işdə çox fəal iştirak etmək fikrindədir. İyunun 1-də biz Minsk qrupunun Rusiya, Fransa və Amerikadan olan həmsədrələrini və nümayəndə heyətlərini gözləyirik. Hesab edirəm ki, onlar Vaşinqtonda görüşüb bir çox müzakirələr apardıqdan sonra danışıqlar prosesinin sürətləndirilməsi və yaxşı nəticələr əldə olunması üçün müəyyən addımlar atacaqlar.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması məsələsini sona çatdırmağın zərurətini vurğulayan dövlətimizin başçısı dedi ki, güman edirəm, sizin bu sahədə gördüyünüz işlər respublikamızın oraya qəbul olunması üçün tam şərait yaradıbdır. Parlament Məclisinin sədri xanım Leni Fişer də Azərbaycanın vəziyyəti ilə yaxından tanış olubdur. Sizin səfərinizin də böyük əhəmiyyəti var. Güman edirəm, burada keçirdiyiniz görüşlər sizə Azərbaycanın bugünkü gerçəkliyi haqqında ətraflı məlumat vermişdir. Ona görə də ümid edirik ki, Fransa-Azərbaycan əlaqələri də yaxşı inkişaf edəcək. Azərbaycan da bu il Avropa Şurasına daxil olacaq və biz bir-birimizlə daha da yaxınlaşacağıq.

Cənab Jan Setlenje dedi ki, Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından bir neçə ildən bir zirvə toplantısı keçirilir. Sonuncu toplantı üç il əvvəl Vyanada olmuşdur. Növbəti toplantının 1997-ci il oktyabrın 9-10-da Strasburqda keçirilməsi nəzərdə tutulur. Bu ilin ikinci yarısında şuranın nazirlər komitəsinə Fransa rəhbərlik edəcəkdir. Zirvə toplantısına hazırlıq gədir, iyunun 9-da Sankt-Peterburqda Avropa Şurasının və Parlament Assambleyasının nümayəndələri görüşəcəklər və mən orada siyasi məruzə edəcəyəm. Avropa Şurasında qonaq sifəti ilə iştirak edən ölkələr toplantıya qədər üzv seçilə bilməyənlər də, zirvə toplantısında iştirak edəcəklər. Həm prezident Jak Şirak, həm də xanım Leni Fişer çox istəyirlər ki, üç Qafqaz dövləti həmin toplantıya qədər Avropa Şurasının üzvü olsunlar.

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, əgər biz dəvət olunsaq, zirvə toplantısında məmnuniyyətlə iştirak edəcəyik. Amma çox yaxşı olardı ki, Azərbaycan və Qafqazın digər ölkələri Avropa Şurasına üzv qəbul edilsinlər.

Görüşün sonunda Azərbaycan Prezidentinə xatirə olaraq Fransa Milli Məclisinin medalı təqdim olundu.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il yanvarın 22-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini - Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına daxil olunmasına dair AŞPA-nın məruzəçiləri Jak Bomeli və Corc Klerfaytı qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Xoş gəlmisiniz! Cənab Bomel, mən Sizinlə yenidən görüşməyimə çox şadam. Mənim Sizinlə dostluğumun, tanışlığımın artıq müəyyən tarixi var. Mən Sizinlə həm Bakıda, həm də Parisdə keçirdiyim görüşlərimi məmnunluqla xatırlayıram. Sizinlə hər bir görüşüm məndə çox güclü təəssürat yaradıbdır.

Mən Sizin həmkarlarınızı da salamlayıram. Səfirliyin nümayəndələri də buraya xoş gəliblər. Mən bilirəm ki, siz dünən, bu gün çoxlu görüşlər keçirmisiniz, danışıqlar aparmısınız. Şəxsən Siz keçmişdə də Azərbaycanda olmusunuz. İndi buraya müəyyən bir fasilədən sonra gəlmisiniz. Güman edirəm ki, keçmişlə müqayisədə respublikamızın bugünkü gününü qiymətləndirə bilərsiniz. Bütün bu görüşlər, danışıqlar hamısı bizi daha da sıx əməkdaşlığa sövq edir.

Biz Avropa Şurası ilə əməkdaşlığa ciddi olaraq girişmişik və layiqli partnyor olmaq istəyirik. Mən Azərbaycan ilə Fransa arasındakı əlaqələri çox müsbət qiymətləndirirəm. Prezident cənab Jak Şirak bir neçə gün bundan əvvəl mənə telefonla zəng etmişdi. Bizim çox əhəmiyyətli telefon danışığımız oldu. Mən Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarından ötən ilin oktyabrında keçirilmiş zirvə görüşünü də çox məmnuniyyətlə xatırlayıram. Həm zirvə görüşü, həm də o görüş zamanı keçirdiyim çoxsaylı görüşlərim ölkəmiz üçün çox əhəmiyyətli olmuşdur. Mən sizi məmnuniyyətlə dinləməyə hazırım.

Vaxt tapıb onları qəbul etdiyinə görə respublikamızın rəhbərinə minnətdarlığını bildirən cənab **Jak Bomel** dedi:

- Cənab Prezident!

Biz böyük bir şərəfə nail olmuşuq və Sizin qəbulunuza düşə bilmişik.

Cənab Prezident, onu da əlavə etmək istəyirəm ki, ikinci dəfə Sizin tərəfinizdən qəbul edilməyim mənim üçün böyük xoşbəxtlikdir. İcazə verin, öz adımdan və həmkarlarım adından şəxsən Sizə, ölkənizə səadət dolu bir yeni il arzulayım.

Yəqin Siz bilirsiniz ki, biz Bakıya səfərə Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi prosesini hazırlamaq və bu işi tezliklə başa çatdırmaq ümidi ilə gəlmişik. Mən bu dəfəki səfərimdə görürəm ki, Azərbaycanda həqiqətən böyük müsbət dəyişikliklər olmuşdur. Mən təsdiq edirəm ki, Sizin respublikanızın həyatında həddindən artıq yaxşılaşma prosesi getmişdir. Mən bu müsbət dəyişiklikləri, yaxşılaşmanı birinci növbədə insanların həyatında, ikinci isə cəmiyyətin demokratik yolla inkişafında görürəm.

Biz Sizin ölkənizin hansı totalitar rejimdən çıxdığını yaxşı xatırlayaraq və respublikanızın qarşılaşdığı çətinlikləri yaxşı bilirik. Lakin bu az müddətdə Azərbaycan, Sizin xalqınız böyük irəliləyişlər əldə edibdir. Xalqınızın, ölkənizin Sizə böyük etimadı vardır.

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının məruzəçiləri kimi, mən və həmkarım Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması üçün mükəmməl məruzə hazırlamaq əzmindəyik. Burada olduğumuz iki gün ərzində bizi müşayiət edən şəxslərin zəhməti və gərgin əməyi sayəsində bizə lazım olan, istədiyimiz adamlarla görüşmək imkanı əldə etmişik. Elə bu iki gün müddətində görüşdüyümüz şəxslərlə biz Azərbaycanın qanunları ilə Avropa Şurasının nizamnaməsi arasında olan uyğunsuzluqlarla əlaqədar məsələləri dəqiqləşdirdik. Yəni kiçik maneələr var idisə, onları da aradan qaldırdıq ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi məsələsində heç bir çətinlik olmasın.

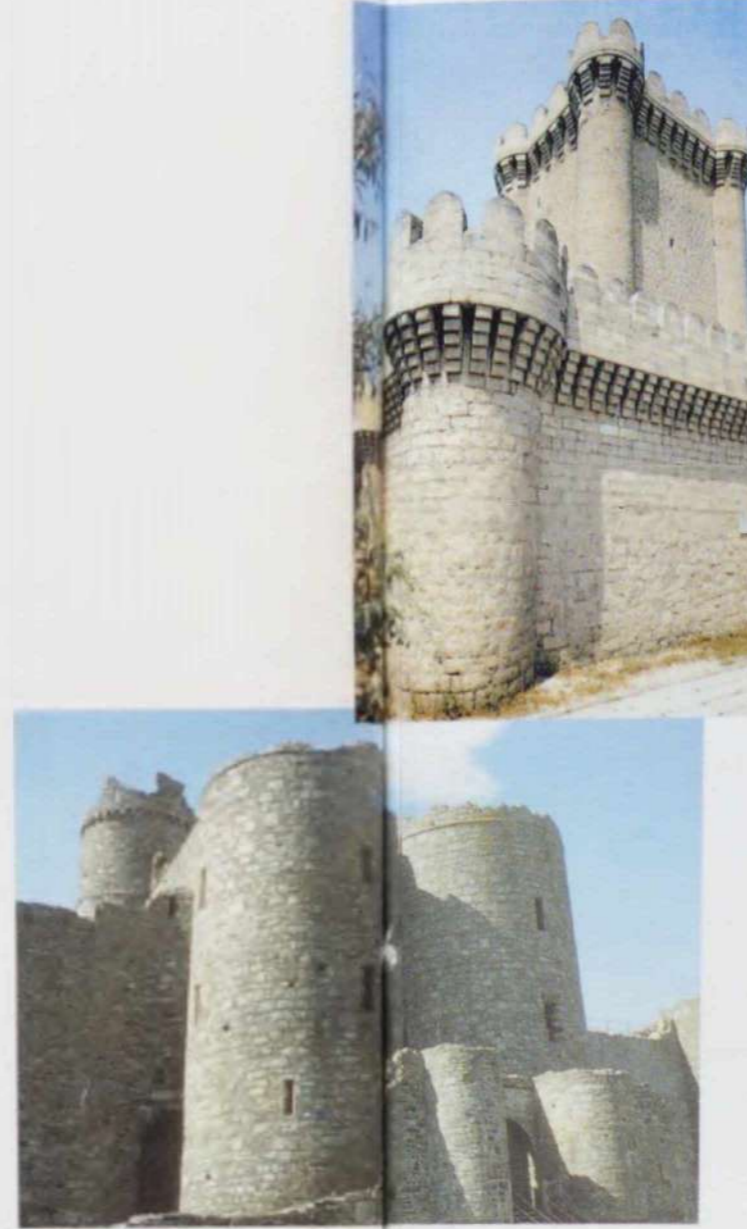
Biz burada, həm də Azərbaycanda əvvəllər səfərdə olmuş Avropa Şurası ekspertlərinin, bizim həmkarlarımızın hazırladıkları məruzələrdə toxunduqları bəzi məsələlər ətrafında söhbət etdik, onlar barədə məlumatlar aldığımız. Bununla bərabər biz həmin məsələlər barədə fikirlərimizi dəqiqləşdirdik.

Cənab Prezident, demək istəyirəm ki, bu iki gün ərzində biz Avropa Şurası Parlament Assambleyasını maraqlandıran bütün məsələlər ətrafında doğrudan da daha dəqiq məlumat almışıq.

Cənab Prezident, daha dəqiq olsun deyə, mən Sizə bildirmək istəyirəm ki, biz demokratik quruluş, insan hüquqları, insanın əsas azadlıqları, həyat səviyyəsi və ölüm cəzası kimi vacib məsələlər ətrafında çox dəqiq, hərtərəfli məlumat almışıq.

Cənab Prezident, Sizin qəbulunuzda olmaq şərəfindən istifadə edərək demək istəyirəm ki, biz həddindən artıq həm sevindik, həm də təəccübləndik ki, bu gün Siz böyük və tarixi bir bəyanat vermişiniz. Bu bəyanat ölüm hökmünün ləğv edilməsi haqqındadır. Mənə elə gəlir ki, bu, bizim burada gördüyümüz, apardığımız iş və Strasburqda apardığımız iş istiqamətində çox böyük və vacib bir addımdır.

Cənab Prezident, mən Sizə demək istəyirəm ki, Avropa Şurası bu gün həddindən artıq genişlənir. Onun üzvlərinin sayı 40-a çatmışdır. Şərqi Avropaya daxil olan ölkələrdən də Avropa Şurasının üzvləri vardır. Lap elə sizə yaxın olan Rusiya artıq Avropa Şurasına qəbul ediləndir. Mən Sizə deməliyəm ki, gedən bu proseslər həm Avropa Şurası üçün, həm də Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyətə malikdir. Əlbəttə, biz istəyirik ki, tezliklə Azərbaycan da Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvü olsun. İndi siz Avropa Şurası Parlament Assambleyasının qonaq sifəti ilə üzvünüz.

Mən demək istəyirəm ki, Sizin indi gördüyünüz işlər və gərgin fəaliyyətiniz, söyləriniz bu prosesi tezləşdirəcək və Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması bu regionda sülhün, əmin-amanlığın daha da möhkəmləndirilməsinə kömək edəcəkdir. Beləliklə həm də siyasi, iqtisadi və enerji sahəsində ölkənizin inkişafını daha da genişləndirəcək və möhkəmləndirəcəkdir.

Cənab Prezident, biz çox istəyirik ki, bu bölgədə sülh və sabitlik tamamilə bərpa edilsin. Biz bilirik ki, Sizin qarşınızda həll edilməsi çox vacib olan bir münaqişə vardır. Bu münaqişə Sizin çiyinizdə çox ağır bir yüküdür. Qaçqınların vəziyyəti Sizin üçün doğrudan da böyük bir problemdir. Bunlar Azərbaycanın iqtisadiyyatının daha sürətli inkişafı üçün çətin şərait yaradır. Əlbəttə, müharibədə bu gün atəşkəs rejimi davam edir, lakin biz istərdik ki, Dağlıq Qarabağ məsələsi tezliklə özünün düzgün və ədalətli həllini tapsın. Biz bilirik ki, Siz bu sahədə böyük və gərgin səylər göstərirsiniz. Sizin müdrik mövqeyiniz və bu mövqeyinizi açıqlamağınız, Strasburqda cənab Prezident Jak Şirakla görüşünüzdə söylədiyiniz fikirlər mənim bu gün dediklərimin hamısını bir daha təsdiq edir. Biz Minsk qrupunun söylərindən də yaxşı xəbərdarıq. Biz Minsk qrupunun fəaliyyətinə olan münasibətinizi və Sizin müdrik, ağıllı mövqeyinizi bəyənilirik.

Əlbəttə biz istəyirik ki, bu münaqişənin həllində beynəlxalq hüquq normaları mütləq gözlənilsin və problemin ədalətli, hüquqi həlli tapılsın. Cənab Prezident, əlbəttə, bu məsələ nə qədər tez həll edilsə, daha da yaxşı olar. Çünki Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması doğrudan da yaxın bir vaxtın problemi. Bu münaqişənin tez həll edilməsi Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını da sürətləndirəcəkdir.

Cənab Prezident, burada olduğumuz bu iki gün ərzində biz respublikanızdakı vəziyyəti çox yaxşı öyrəndik və Sizin atdığınız addımlardan da xəbərimiz vardır. Biz istərdik ki, Azərbaycanda görülən tədbirlər bizim də fəaliyyətimizi düzgün istiqamətdə daha da sürətləndirsin. Biz bu nöqteyi-nəzərdən arzu edərdik ki, yaxın zamanlarda ölkənizin parlamentinin iclaslarında müəyyən məsələlərin müzakirəsi təşkil olunsun və həmin məsələlərlə əlaqədar müəyyən qanunlar, qərarlar qəbul edilsin.

Konkret olaraq Konstitusiyaya Məhkəməsi məsələsinin, müəyyən boşluq olduğunu hiss etdirən qanunların, xüsusilə cinayət-prosessual məəcəsi, vəkillər və məhkəmələr barədə qanunların, mətbuat haqqında qanunların müzakirə edilməsi və qəbul edilməsi Azərbaycanı Avropa, yəni Qərb demokratiyasının ruhuna daha da yaxınlaşdırardı. Bu da Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsində böyük bir addım olardı.

Cənab Prezident, söhbət açdığım bu məsələ ilə bağlı, yəni Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə bağlı mən Sizə bir təklif vermək istərdim. Çünki bizim təcrübəmizdə belə bir hal olubdur. Biz Rusiyanın və Xorvatiyanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını daha da tezləşdirmək üçün bu ölkələrə təklif etdik ki, bir sıra məsələləri müəyyən müddət ərzində həll etsinlər. Aydın ki, bizim dediyimiz məsələlərin hamısını tez bir zamanda həll etmək çətindir. Çünki müəyyən problemlər qarşıya çıxma bilər. Siz öz çıxışınızda qarşıya qoyulan bu məsələlərin iki il ərzində həllinə öhdəlik kimi təminat verirsiniz. Bu amil bizim üçün çox böyük bir təminatdır.

Cənab Prezident, daha sonra Sizə demək istəyirəm ki, mənim də, həmkarımın da belə bir arzumuz var ki, imkan olsa, biz də Dağlıq Qarabağa baş çəkib orada hadisələrin nə cür cərəyan etdiyini bilmək istəyirik. Məqsədimiz odur ki, biz onlara müəyyən mənada təzyiq edək. Çünki onlar da bütün bu hadisələrin iştirakçılarıdır.

Mən yenə də demək istəyirəm ki, Sizin bölgədə - coğrafi-siyasi, strateji, iqtisadi regionda sabitliyi, əmin-amanlığı təmin etmək üçün çox böyük işlər görmək, gərgin əmək sərf etmək lazımdır.

Mən Sizin vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Bildirirəm ki, Sizin bu son qərarınız, yəni ölüm cəzasını ləğv etməyiniz Strasburq, yəni Avropa Şurası yolunda atdığınız çox böyük addımlardan biridir.

Cənab Prezident, mən bilirəm ki, 1998-ci ildə qarşıda Sizin böyük işləriniz, fəaliyyətiniz vardır. Demək istəyirəm ki, bunlar yerli bələdiyyə seçkiləri olacaqdır. Mən əminəm ki, Azərbaycan xalqı Sizin rəhbərliyiniz altında yaradılmış təsisatlara öz sədaqətini bir daha göstərəcəkdir. Demokratik təsisatlar, istəklər öz nəticəsini verəcəkdir. Mənim buna şübhəm yoxdur.

Mən öz adımdan və həmkarlarım adından Sizə 1998-ci ildə ən xoş arzularımı çatdırmaq istəyirəm. Sizə səadət, işinizdə böyük fəaliyyət arzulayıram. Xalqınızın səadəti yolunda gördüyünüz işlərdə Sizə uğur diləyirəm. Azərbaycan Dünya Birliyi istiqamətində inamla addımlayır. Mən bunların hamısında Sizə böyük uğurlar arzulayıram.

Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyiniz üçün çox sağ olun. Sizə yenə də minnətdarlığımı bildirirəm.

Cənab **Corc Klerfayt** dedi:

- Cənab Prezident, çox sağ olun. Sizin qəbulunuza düşmək və bu mühüm görüşdə iştirak etmək mənim üçün də şərəfdir.

Bu görüşdə cənab Bomeldən mənim fərqi ondan ibarətdir ki, mən Azərbaycana birinci dəfədir gəlirəm. Onu demək istəyirəm ki, Azərbaycanda mənim birinci dəfə olmağım respublikanızın keçmiş dövrü ilə indiki vəziyyətini müqayisə etməyimə imkan vermir.

Cənab Prezident, ancaq bununla bərabər, onu da deyə bilərəm ki, ötən bu iki gün ərzində gördüyüm şəxslər mənə belə bir inam yaratdılar ki, onların bütün fəaliyyəti Sizin rəhbərliyiniz altında ölkənin demokratiya, insan hüquqlarının qorunması, islahatların yerinə yetirilməsi işini irəliyə aparmaq məqsədi daşıyır. Mən əminəm ki, Siz getməli olduğunuz yolun əsas hissəsini keçmişiniz.

Əlbəttə, onu da demək istəyirəm ki, əldə etdiyiniz bu qələbələrdə ölkənizdə qarşıya qoyulmuş məqsədlərin həyata keçirilməsi üçün şəxsi iradənin, böyük bir inamın şahidi oldum. Bütün bunlar isə o deməkdir ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması istiqamətində böyük iş gedir. Bu işin özü də böyük inkişaf yolundadır. O, daim hərəkətdədir. Biz düşünməliyik ki, haradan gəlirik və haraya gedirik. Bu məqsəd bizim üçün aydındır, konkret. Mənə elə gəlir ki, biz bu yolda birlikdə inamla irəliləyirik.

Cənab Prezident, mən Sizin vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Cənab Bomelin dediklərinin hamısı ilə mən də şərikəm. Mən də onun dediklərinə qoşuluram. Cənab Bomella birlikdə Azərbaycan haqqında məruzə hazırlayacağıq və bu məruzələri Avropa Şurasının müvafiq komissiyalarında edəcəyik.

Əsas fikirlərimizin hamısını dedik. Bizi bu gün qəbul etdiyiniz üçün Sizə bir daha böyük minnətdarlığımı bildirirəm və çox sağ olun deyirəm.

Azərbaycan Prezidenti **Heydər Əliyev** qonaqlara müraciətlə dedi:

- Öncə mən Azərbaycana gəldiyinizə və buradakı işinizə görə sizə təşəkkür edirəm. Siz Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əlaqələrin inkişaf etməsində və Azərbaycanın Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olması sahəsində gördüyünüz işlərin Avropa Şurasına çatdırılmasında çox xidmətlər göstərsiniz. Biz sizin xidmətlərinizi qiymətləndiririk və tam əminəm ki, sizinlə çox yaxın əməkdaş olacağıq.

Cənab Bomel, Siz Azərbaycan haqqında, burada gedən işlər, son zamanlar - keçən ziyarətinizlə bu ziyarət arasında - Azərbaycanda gözə çarpan dəyişikliklər haqqında çox mehribancasına danışdınız. Mən Sizə çox təşəkkür edirəm. Bu, bizim üçün əhəmiyyətlidir. Həm Sizin sözləriniz, həm də cənab Klerfaytın sözləri bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Cənab Bomel, Siz bizimlə xeyli müddətdir ki, tanışsınız. Azərbaycanda olmusunuz və ölkəmizdə həyatın

dinamikasını müşahidə edirsiniz, baş vermiş müsbət dəyişiklikləri görürsünüz. Siz isə, cənab Klerfayt, Azərbaycana ilk dəfə gəlmisiniz və çox məmnunam ki, qısa müddətdə xoş təəssüratlar əldə etmişiniz.

Mən sizin fikirlərinizin, tövsiyələrinizin hamısını məmnuniyyətlə qəbul edirəm. Bir şeyi bildirmək istəyirəm ki, əgər biz, Azərbaycanın başçıları, hakimiyyəti öz ölkəmizi Avropa Şurasına üzv etmək istəyiriksə, demək, bu istəyimizlə, arzumuzla, təklifimizlə öz üzərimizə böyük məsuliyyət və vəzifələr götürürük. Yaxşı dərk edirik ki, əgər Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olarsa, demək, o, həm qanunlarını, həm qaydalarını, həm də hakimiyyətin işini Avropa Şurasının bütün tələblərinə uyğunlaşdırmalıdır. Bunu dərk edərək istəyirik ki, Avropa Şurasının üzvü olaq. Demək, biz özümüz öz üzərimizə çox böyük yeni məsuliyyətlər götürürük. Bu məsuliyyətlər, şübhəsiz ki, birinci növbədə bizim Konstitusiyamızın bütün tələblərinin təsdiq olunması ilə əlaqədardır, Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesini davam etdirib sona çatdırmaqla əlaqədardır, Azərbaycanda demokratiyanın, insan hüquqlarının bərqərar olması, siyasi və iqtisadi islahatların axıra qədər həyata keçirilməsi ilə əlaqədardır. Bir sözlə, Azərbaycanda Avropa standartlarına, Avropa Şurasının standartlarına uyğun bir cəmiyyətin yaradılması ilə əlaqədardır.

Əgər biz bütün bunların hamısını edəcəyimizə, həyata keçirəcəyimizə arxayın olmasaydıq, bu yola düşməzdik. Bütün bu prinsiplərin Azərbaycanda nəzərə alınması, təsdiq olunması bizim özümüzün içimizdən gələn istəklərin, arzuların nəticəsidir. Bizi heç kəs buna məcbur etmir. Xalqımız 70 il və ondan qabaq da totalitar sistemdə yaşayıbdır. Biz müstəqillik əldə edəndən sonra hansı sistemlə getmək istəsaydıq, o sistemlə də gedəcəydik. Burada cürbəcür qüvvələr var. Bəziləri hesab edirlər ki, keçmiş ideologiyamızın, yəni kommunist ideologiyamızın yolu ilə getmək lazımdır. Biz bunu rədd etmişik. Başqa qüvvələr var - hesab edirlər ki, Azərbaycan müsəlman ölkəsidir, ona görə burada islam dövləti yaranmalıdır. Biz bunu da rədd etmişik. Yəni biz özümüz, şübhəsiz ki, xalqımızın ümumi rəyini nəzərə alaraq, ən əsası isə - istəyimizi, arzumuzu həyata keçirərək bu yolu seçmişik. Bu yolu seçdiyimizə və bu yolla inamla getdiyimizə görə, hesab edirik ki, bu yol bizi istər-istəməz Avropa Şurasına gətirib çıxarmalıdır.

Bu sahədə çox işlər görüldü. 1995-ci ilin noyabrında ümumxalq səsverməsi ilə Konstitusiyaya qəbul etdik və parlament seçdik. Çox məmnunam ki, cənab Bomel, Siz bizim bütün bu işlərimizin müşahidəçisi olmusunuz.

Biz o Konstitusiyayı yazmaq üçün çox vaxt sərf etdik. Əgər zəhmət çəkib onu yazmışıqsa, demək, bu Konstitusiyayı həyata keçirməliyik, ona riayət etməliyik. Bunlar bizim iradəmizin, xalqımızın iradəsinin nəticəsidir. Biz ikibaşlı siyasət apara bilmərik və heç vaxt aparmırıq. Biz keçmişdə Sovet İttifaqının tərkibində olanda bəlkə də bəzi şeylər ürəyimizcə olmadan, dövlətin ümumi tələbi olduğuna görə onlara razı olurduq. Amma indi müstəqil dövlətlik, heç kəsdən asılı deyilik və heç bir mərkəzin də göstərişini yerinə yetirmirik, öz taleyimizi özümüz təyin edirik. Ona görə bizim gördüyümüz işlər, qəbul etdiyimiz qanunlar da öz iradəmizlə olan şeylərdir.

Bu gün mən bəyan etdim ki, Azərbaycanda ölüm hökmü ləğv olunur. Mən 1993-cü ilin iyun ayından Azərbaycana başçılıq edirəm. Mən o vaxtdan ölüm cəzasını ləğv etmişdim, çünki bu müddətdə ölüm hökmü alan adamların heç birinin hökmü icra olunmayıbdır. Bu müddətdə ölüm hökmünün ləğv edilməsi üçün bir neçə tədbir həyata keçirmişəm. 1996-cı ildə Cinayət Məcələsində 21 maddədən ölüm hökmünün götürülməsinə nail oldum. Cinayət Məcəlləsinin 11 maddəsində ölüm cəzası qaldı. Qadınlara, 65 yaşına çatmış kişilərə ölüm hökmü çıxarılması da o vaxtlar ləğv olundu. Görürsünüz, bu, bir prosesdir. Bu gün isə ona son nöqtəni qoydum. Bu, mənim üçün yeni fikir deyil, çoxdan bu fikirdə idim. Bunu məhz bu gün etdim ki, Sizin üçün bir hədiyyə verirəm.

Əmin ola bilərsiniz ki, bundan sonra da Azərbaycanın qanunvericiliyində humanistlik prinsipinin daha da dərinləşdirilməsi üçün çox işlər görəcəyəm. Bu gün elan etdim ki, bizim həbsxanalarda ölüm cəzasına məhkum olunmuş 128 vətəndaş var. Onların içərisində bizim dövlətçiliyimizə qəsd edənlər, Azərbaycan Prezidentinə qarşı terror aktları hazırlayıb həyata keçirmək istəyən adamlar da var. Amma bunlara baxmayaraq, mən bu bəyanatımla onların hamısını ölüm cəzasından xilas etdim.

Siz bildirdiniz ki, iki il müddətində bir çox qanunların qəbul olunması haqqında təminat versəm yaxşı olar. Bəyan edirəm ki, mən bu təminatı verirəm. Adını çəkdiyiniz qanunların bir neçəsi bu yaxın vaxtlarda qəbul olunacaqdır. O cümlədən hələdiyyələr haqqında, polis haqqında, prokurorluq haqqında, vəkillər haqqında qanunlar çox yaxın vaxtlarda qəbul ediləcəkdir. Bir neçə başqa qanunlar da artıq hazırlanmaqdadır. Ona görə də iki il çox müddətdir. Amma bir halda ki, Siz iki il deyirsiniz, mən iki ili qəbul edirəm. Sizə söz verirəm ki, nəzərdə tutulan bu qanunlar iki ildən xeyli əvvəl qəbul olunacaq və həyata keçiriləcək, tətbiq ediləcəkdir.

Əmin ola bilərsiniz ki, qısa bir zamanda Konstitusiyaya Məhkəməsi təşkil ediləcək və onun sədri, üzvləri təyin olunacaqlar. Bilirsiniz ki, bu barədə qanun son zamanlarda qəbul olunub, indi Konstitusiyaya Məhkəməsi sədrinin və üzvlərinin namizədlərinin müəyyən edilməsi üzərində iş gedir.

Qanunun aliliyi sahəsində indiyə qədər çox iş görmüşük və əmin ola bilərsiniz ki, bundan sonra da çox işlər görəcəyik. İnsan haqlarının qorunması sahəsində görülən işlərdən əlavə, mən bir-iki gün öncə sərəncamlar imzalamışam. Yəqin, bu barədə Sizə məlumat veriblər. İnsan hüquqlarının qorunması haqqında yarım əsr bundan öncə - 1948-ci ildə Parisdə qəbul edilmiş sənədin 50 illiyi münasibətilə bir çox tədbirlər hazırlanır və həyata keçiriləcəkdir.

Dağlıq Qarabağ problemi, yəni Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi barəsində Sizə keçən dəfələr də, yəqin ki, bu gün də məlumatlar verilibdir. Qısaca onu deyə bilərəm ki, 1996-cı ilin dekabrında Lissabon Zirvə görüşündə qəbul olunmuş bəyanat əsasında Minsk qrupunun üç həmsədr müəyyən edildi - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa. Biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk ki, dünyanın üç böyük dövləti, onların prezidentləri bu problemə birlikdə məşğul olmaq üçün Minsk qrupunun həmsədrliyi vəzifələrini üzərlərinə götürmüşlər.

1997-ci ildə bu sahədə aparılan danışıqlar, nəhayət, Minsk qrupunun təkliflərinə gətirib çıxarıbdır ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi iki mərhələdə həll olunsun: birinci mərhələdə Azərbaycanın işğal olunmuş altı rayonu işğalçı dəstələrdən azad edilsin, ikinci mərhələdə isə iki rayon - Laçın və Şuşa rayonları azad olunsun və eyni zamanda Dağlıq Qarabağın statusu müəyyən edilsin.

Siz bilirsiniz ki, Azərbaycan bu təklifləri qəbul edib və Ermənistanın Prezidenti də qəbul edibdir. Strasburqda olarkən, keçən il oktyabrın 10-da Ermənistan Prezidenti Levon Ter-Petrosyan və Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev bu barədə birgə bəyanat veriblər. Bu bəyanatda göstərilir ki, Minsk qrupu həmsədrlərinin verdikləri təklifi biz qəbul edirik və münaqişəni bu təkliflər əsasında həll etmək istəyirik.

Bilirsiniz ki, yanvarın 7-8-də bu məsələ Yerevanda Ermənistan Prezidentinin yanında müzakirə olunub, müəyyən fikir ayrılığı meydana çıxıbdır. İndi məlum olur, əvvəl də biz bunu bilirdik ki, Dağlıq Qarabağda olan qüvvələr Minsk qrupunun bu təkliflərini hələ indiyə qədər qəbul etmirlər. Bilməlisiniz ki, bizdə, Azərbaycanda da bu təklifi qəbul etməyimizi hamı bəyənmişdir. Müxalifətdə olan partiyaların, demək olar, hamısı bizim bu addımımızın əleyhinədir və onlar bizi ittiham edirlər ki, belə bir təklifə razılıq vermişik. Onlar hesab edirlər ki, Dağlıq Qarabağa heç vaxt yüksək status vermək olmaz, ancaq mədəni muxtariyyət vermək olar. Hətta bəziləri hesab edirlər ki, sülh danışıqları heç bir şey vermir, məsələni ancaq müharibə yolu ilə həll etmək olar və bizi müharibəyə dəvət edirlər.

Ancaq bu fikirlər cəmiyyətin ümumi rəyini təmsil etmir, bu fikirlər bizim cəmiyyətdə azlıq təşkil edir. Ona görə də bu gün bir daha bəyan edirəm ki, biz məsələnin yalnız və yalnız sülh yolu ilə həll olunmasının tərəfdarıyıq. 3 il 8 aydır ki, atəşkəs rejimində yaşayırdıq və bundan sonra da, tamam sülh əldə olunana qədər atəşkəs rejimini qoruyub saxlayacağıq. Mən Azərbaycanın Prezidenti kimi bəyan edirəm ki, heç vaxt məsələnin yenidən müharibə, döyüşlər yolu ilə həll olunmasına yol verməyəcəyəm.

Ümidvaram ki, Ermənistanda da, Dağlıq Qarabağda da bu təklifləri rədd edən insanlar, nəhayət, dərk edəcəklər ki, başqa yol yoxdur və biz məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail olacağıq.

Cənab Bomel, Siz tamamilə doğru buyurdunuz ki, Azərbaycan çox mühüm coğrafi-strateji vəziyyətə malik olan bir ölkədir. Azərbaycanın zəngin təbii sərvətləri var. Azərbaycan Avropa ilə Asiyanın qovuşduğu yerdə yerləşir və Avropa ilə Asiya arasında bir körpüdür. Eyni zamanda Azərbaycanın böyük problemləri var: ərazi bütövlüyümüz pozulub, ərazimizin 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğal altındadır, bir milyondan artıq vətəndaşımız köçkün-qaçqın vəziyyətində yaşayır.

Amma apardığımız həm daxili və xarici siyasət, həm də iqtisadiyyat sahəsində gördüyümüz işlər mənə əsas verir deyim ki, Azərbaycanın çox xoşbəxt gələcəyi var. Bu gələcəyi, inkişafı da demokratiya, islahatlar yolunda, Avropaya daha da yaxın olmaq yolunda görürük. Əmin ola bilərsiniz ki, biz bu yolla bundan sonra da uğurla gedəcəyik və sizinlə bir yerdə olacağıq.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Almaniya Bundestaqının deputatını qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il martın 18-də Prezident sarayında Almaniya Bundestaqında Azad Demokratlar Partiyası fraksiyası sədrinin müavini və xarici siyasət üzrə spikeri, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında "Demokratlar və islahatlar qrupu" liberal fraksiyası sədrinin müavini Ulrich İrmeri qəbul etmişdir.

Respublikamızın rəhbəri qonağı səmimiyyətlə salamladı, səfər zamanı onun Azərbaycanla daha da yaxından tanış olacağına ümid etdiyini bildirdi.

Səmimi qəbula və göstərilən qonaqpərvərliyə görə Prezident Heydər Əliyevə təşəkkürünü bildirən cənab Ulrich İrmer üç gündür Bakıda olduğunu, siyasi partiyaların rəhbərləri ilə görüşdüyünü vurğulayaraq dedi ki, Azərbaycanın uzun illər böyük bir dövlətin tərkibində yaşamasına, coğrafi mövqeyinin çətin olmasına baxmayaraq, son dövrdə müstəqillik qazanması bizi sevindirir və Siz gənc respublikanın başçısı kimi ölkənin müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, qorunub saxlanması yolunda səylə çalışırsınız. Bu işə çətin məqamda böyük cəsarət tələb edir. O, ölkəmizdə gedən inkişafın Almaniya və Avropa birliyində rəğbətə qarşılandığını bildirdi və Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunmasının tezliklə həyata keçməsinə arzuladı, bu sahədə Azərbaycana kömək göstərməyə çalışacağını qeyd etdi. Qonaq Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv olunması barədə qərarın öz ölkəsində razılıq hissi ilə qarşılandığını söylədi, səmimi qəbula görə ölkəmizin rəhbərinə bir daha minnətdarlığını bildirdi.

Prezident Heydər Əliyev respublikamızın həyatı ilə tanış olduğuna görə ona təşəkkür edərək, Almaniya ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrə xüsusi əhəmiyyət verdiyindən, Almaniyanın dünya və Avropanın böyük və qüdrətli ölkələrindən biri olduğundan, dünya siyasətində mühüm rol oynadığından danışdı və dedi ki, İkinci dünya müharibəsindən sonra Almaniyanın keçdiyi yol, əldə etdiyi nailiyyətlər böyük bir təcrübə mənbəyidir. Orada qısa müddətdə demokratik, dünyəvi və hüquqi dövlət təşəkkül tapmış, iqtisadiyyat inkişaf etmiş, insanların həyat tərzini xeyli yaxşılaşdırılmış, Şərqi və Qərbi Almaniya birləşərək vahid bir dövlət yaradılmışdır. Almaniyanın dünya və Avropa siyasətindəki rolunu yüksək qiymətləndirən dövlətimizin başçısı dedi ki, Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra ölkələrimiz arasında çox yaxşı, işgüzar, mehriban dostluq əlaqələri yaranmış və biz bütün sahələrdə, xüsusən iqtisadiyyat sahəsində əlaqələri genişləndirmək və inkişaf etdirmək əzmindəyik.

Almaniyanın bir çox şirkətlərinin Bakıda işlədiyini söyləyən Prezident Heydər Əliyev 1996-cı ildə Almaniya rəsmi səfər etdiyini, səfər zamanı dövlət və hökumət rəhbərləri ilə səmərəli görüşlər keçirdiyini, bir çox böyük şirkətlərlə əlaqələr yaradıldığını xatırladaraq dedi ki, aparılan danışıqlar nəticəsində Almaniyanın "Demineks" şirkəti Azərbaycanda neft sənayesində fəal iştirak edir və bizim bu sahədə əməkdaşlığımız davam edəcəkdir.

Azərbaycanın demokratiya sahəsində Almaniyanın təcrübəsindən istifadə etmək və Avropa Şurasına daxil olmaq istədiyini bildirən respublikamızın rəhbəri ötən ilin oktyabrında

Strasburqda Avropa Şurasının Zirvə görüşündə iştirakından danışdı, Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv kimi daxil olmaq üçün Azərbaycanda uğurlar qazanıldığını nəzərə çarpdırdı.

Azərbaycanın Şərqi aləmində ölüm hökmünü ləğv edən yeganə ölkə olduğunu bildirən və bunu yüksək qiymətləndirdiyinə görə qonağa təşəkkür edən Prezident Heydər Əliyev Azərbaycanın Avropa ilə Asiyanın qovuşduğu ərazidə yerləşdiyini, ölkəmizin demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət olduğunu, bütün işlərin Qərb, Avropa standartlarına uyğun qurulduğunu və bunun bizim üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini söyləyərək dedi ki, siz bütün bunları öz gözlərinizlə görürsünüz. Ümid edirəm ki, bütün bunlar Almaniya ilə Azərbaycan, eyni zamanda Azərbaycanla Avropa Şurası arasındakı əlaqələri daha da möhkəmləndirəcəkdir.

Səmimi sözlərə görə Prezident Heydər Əliyevə təşəkkür edən cənab İrmer Azərbaycanın Almaniya üçün əhəmiyyətli tərəfdaş olduğunu, mədəniyyət sahəsində mübadilələr aparılmasının vacibliyini vurğuladı və yaxın vaxtlarda Bakıda "Alman dili kitabxanası"nın açılacağı barədə məlumat verdi.

Qonaq daha sonra dedi ki, "Demineks" şirkəti Bakıda yeni bir yatağın işlənilməsində iştirak etmək istəyir və biz iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsinə çalışırıq.

Dövlətimizin başçısı "Demineks" şirkətindən və Almaniyanın Bakıdakı səfirliyindən təklif və məktub aldığını, bu barədə Dövlət Neft Şirkətinin rəhbərinə göstəriş verdiyini qeyd edərək bu təklifə baxılacağını vurğuladı. Bu şirkətin vaxtilə Azərbaycana gəlməsinə şəxsən səy göstərdiyini bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyası sədrinin müavini Ernst Mulemanı qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il mayın 22-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası sədrinin müavini, İsveçrə parlamentinin deputatı Ernst Mulemanı qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev hörmətli qonağı səmimi salamlayaraq dedi:

- Xoş gəlmisiniz! Sizin yenidən Azərbaycana gəlməyinizdən çox məmnunam. Sizinlə keçən görüşümü çox məmnuniyyətlə xatırlayıram. Bizim çox maraqlı söhbətimiz olmuşdu. Ümumiyyətlə, Sizin Avropa Şurasındakı fəaliyyətinizi də müəyyən qədər izləyirik. Sizin bu fəaliyyətiniz bizdə rəğbət doğurur. Şadam ki, aramızda yaxşı əlaqələr yaranıb və biz əməkdaşlıq edirik.

Ernst Muleman ölkəmizin rəhbərinə təşəkkür edərək dedi:

- Cənab Prezident, mən də çox seviniyəm ki, Sizi bir daha görmək imkanı əldə etmişəm. Bir az əvvəl parlamentin sədri ilə də cənab Yeltsinin Kremldəki görüşləri barədə söhbət etmişik. Məndən soruşdular ki, Yeltsinin davamçısı kim olacaq - Lujkov, Nemtsov, yaxud Lebed? Mən dedim ki, ən yaxşı namizədi bilirəm, - o, Bakıdan olan cənab Əliyevdir.

Cənab Prezident, zarafatı bir kənara qoyaq. Siz bu regionda sabitliyin dayağısınız. Mən İsveçrə Prezidenti Flavio Kottinin və xarici işlər nazirinin salamlarını Sizə gətirmişəm. Biz bilirik ki, Balkan yarımadası Avropada "barit çəlləyi"dir. Əfsuslar olsun ki, bu çəllək artıq partladı. Qafqaz da "barit çəlləyi"dir, lakin bu çəllək partlamadı. Bəlkə ona görə ki, burada Sizin kimi çox güclü siyasət xadimləri fəaliyyət göstərirlər.

Buna baxmayaraq, cənab Prezident, mən Sizə qibtə etmirəm. Sizin, doğrudan da, gözəl ölkəniz var. Bu, Xəzər dənizi, son dərəcə zəngin neft yataqları deməkdir. Dünyada hər bir uşaq da bilir ki, neft paytaxtının adı Bakıdır. Bilirlər ki, burada bütün insanlar əl-ələ verib işləyirlər. Ümumiyyətlə, bir daha Qarabağ müharibəsi olmayacaqdır. Əfsuslar olsun ki, Sizin iki böyük qardaşınız var - biri Moskvada yaşayır, o biri də Vaşinqtonda.

Mən Moskva barədə fikirlərimi dedim və bu haqda şərhimi Sizin xarici işlər nazirinizə bildirdim. Rusiya NATO-nun şərqə doğru genişlənməsindən narahatdır. Amerikanın irəliləməsi ilə Rusiya özünü divara qısnanmış hesab edir. Rusiya təcavüzkar diplomatiya arayır - məsələn, İran körfəzində, Rusiya Kosovoda da ABŞ-la qarşıdurmada oldu. Burada - Sizin fəaliyyətiniz göstərdiyiniz önəmli neft regionunda da Rusiya öz təsirini itirmək niyyətində deyildir.

Digər tərəfdən, Amerika Birləşmiş Ştatları indi dünyanın lideridir və bir növ qibtə olunmalı millətdir. Əfsuslar olsun ki, ABŞ-ın da çox təhlükəli dövlət niyyəti var. Mənim kiçik ölkəm İsveçrə Vaşinqtonla münasibətlərdə çətinliklərlə üzləşir. Amerikalılar İkinci Dünya müharibəsindən sonra bizə irad tutdular ki, biz müharibənin tələblərini ödəyək. Bunu ona görə edirdilər ki, guya biz Adolf Hitlerin "ev bankı" olmuşuq və almanların Stalinqraddakı məğlubiyyətindən sonra bitərəfliyimizdən əl çəkməmişik. Bu, gözlənilməz, ağılsız ittiham idi və təbii ki, biz də bunu qəbul edə bilməzdik.

Biz çox kiçik ölkəyik, hər şeyi hakimiyyətin, gücün üzərində yox, qanun üzərində qururuq. Bu yolla biz Amerika ilə hüquqlu uğrunda mübarizə aparırıq.

Cənab Prezident, biz Sizə məftunuq. Çünki Sizə bu iki dövlət - Amerika ilə Rusiya arasında ortaq bir yol tuta bilmək nəsib olmuşdur. Ümid edirik ki, siz indiyə qədər olduğu kimi, bundan sonra da haqqın təminatçısı olaraq qalacaqsınız. Cənab Prezident, dediklərim dünyanın indiki durumuna aid qısa fikirlərdir.

Azərbaycan Prezidenti **Heydər Əliyev** dedi:

- Fikirlərinizə görə, xüsusən ölkəmiz haqqında və mənim barəmdə dediyiniz xoş sözlərə görə təşəkkür edirəm. Siz dediniz ki, Yeltsindən sonra Rusiyada kim prezident ola bilər. Şübhəsiz ki, orada prezident olmaq istəyən adamlar çoxdur. Amma mən Yeltsin ilə son görüşüm zamanı belə hiss etdim ki, Yeltsin hələ 2000-ci ildə də yenidən prezident seçilmək arzusundadır.

O ki qaldı mənə, mən artıq başqa ölkənin vətəndaşıyam. Doğrudur, keçmişdə biz bir dövlətin vətəndaşı olmuşuq. Mən Sovetlər İttifaqının rəhbərlərindən biri olmuşam. O vaxt bir məqamda mənim həqiqətən Sovetlər İttifaqının başçısı olmaq şansım var idi. Ancaq indi çox məmnunam ki, bu, baş vermədi. Çünki bugünkü Azərbaycanın dövlət başçısı olmağı özüm üçün hər bir başqa dövlətin başçısı olmaqdan üstün tuturam. Çünki bu, mənim doğma xalqımdır, doğma Vətənimdir. Doğma xalqıma və Vətənimə xidmət etməyi özümün ən şərəfli vəzifəm hesab edirəm.

Rusiyada da əmin-amanlığın olmasını arzu edirəm. Çünki Rusiya böyük dövlətdir və bizimlə də qonşudur. Rusiya ilə tarixi əlaqələrimiz də sizə məlumdur. Ona görə əgər Rusiyada əmin-amanlıq olsa, bu, Azərbaycan üçün də faydalıdır. Mən bir neçə dəfə bəyan etmişəm və bu gün

də deyirəm, - Prezident Boris Yeltsinə, Rusiyanın başqa rəhbərlərinə də demişəm, - biz istəyirik ki, Rusiyada demokratiya inkişaf etsin, Rusiya müstəqil demokratik dövlət olsun. Yalnız belə halda Rusiyanın ətrafında olan, indi müstəqillik əldə etmiş ölkələr Rusiya ilə normal əlaqələr saxlaya bilərlər. Rusiyanın keçmiş rejimə qayıtması isə, hesab edirəm ki, hər bir ölkə üçün zərərli olar. Ona görə də biz Rusiyada əmin-amanlıq olmasını, demokratiyanın inkişafını arzulayırıq.

Siz doğru buyurdunuz, bizim region mürəkkəb regiondur. Qafqaz, Qafqazətrafi region bu gündə, gələcəkdə də özündə çox potensial münaqişələr saxlayan regiondur. Ona görə də bizim, şəxsən mənim də borcumuz ondan ibarətdir ki, birinci növbədə bölgəmizdə - Azərbaycanda sülhün, əmin-amanlığın qorunub saxlanmasını təmin edək. Mən çox məmnunam ki, Siz gördüyümüz bu işlərə və əldə etdiyimiz nəticələrə qiymət verirsiniz. Çünki biz nəyə qabiliksə, onu görürük. Ancaq eyni zamanda bizə dəstək, başqa ölkələrin dəstəyi də lazımdır. O cümlədən Avropanın dəstəyi lazımdır.

Sizin ölkəniz çox gözəl bir ölkədir. Keçmiş zamanlarda Sizin ölkəniz bizim xəyalımızda bir cənnət kimi təsəvvür olunurdu: dünyanın ən sakit, ən rahat, ən normal ölkəsi. Bu, böyük nailiyyətdir ki, siz ölkənizi qanunlar əsasında, qanunların gücü ilə idarə edirsiniz. Şübhəsiz ki, buna bir gündə, bir ildə nail olmamısınız. Bu, ölkənizin, xalqlarınızın tarix boyu keçdiyi yolun nəticəsidir. Sizin bitərəfliyiniz də həm ölkəniz üçün çox faydalar gətiribdir, həm də dünya birliyi üçün çox əhəmiyyətli bir amildir. Ona görə də mən sizin ölkənizə, quruluşunuza öz hörmət-ehtiramımı bildirirəm.

Siz bilirsiniz, - bunu keçən dəfə müzakirə etmişdik, - biz Avropa Şurası ilə çox geniş və sıx əməkdaşlıq etmək istəyirik. Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq arzusu və cəhdi təkcə ona görə deyil ki, biz bunu moda üçün edirik. Biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyərkən və bu yolda addımlarımızı atarkən, şübhəsiz ki, birincisi, üzərimizə böyük məsuliyyət götürürük, ikincisi də istəyirik ki, ölkəmizi Avropa Şurası ölkələrinin standartları səviyyəsinə qaldıraq.

Güman edirəm, Sizin müşahidələriniz bunu göstərməlidir ki, biz bu sahədə çox şeyə nail ola bilməmişik. İndi biz bu sınaq dövrünü keçirik və istəyirik ki, sınaqdan müvəffəqiyyətlə çıxaraq, imtahanı verək. Siz də ki, bizim bu imtahanımıza qiymət verənlərdənsiniz. Hansı qiyməti verəcəksiniz, - özünüz bilərsiniz. Amma aydındır ki, imtahan verən hər bir adam istəyir ki, yüksək qiymət alsın.

Güman edirəm, keçmiş səfərinizlə bu səfəriniz arasındakı dövrdə də Azərbaycanda mövcud olan dəyişiklikləri hiss etmisiniz. Bu meyl get-gedə güclənəcək və inkişaf edəcəkdir.

Ernst Müleman dedi:

- Cənab Prezident, İsveçrə barədə dediyiniz tərifli sözlərə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Bitərəflik o vaxt yaxşı olur ki, passiv şəkildə edilməsin. Bitərəfliyin o vaxt əhəmiyyəti olur ki, başqalarına müşahidəçi gözü ilə baxılmasın, həm də onun taleyinin birbaşa iştirakçısı olsun. Mən müəllim təhsili verən akademiyanın iki il rektoru olmuşam və rəqəmlərlə qiymət vermək işinə yaxşı yiyələnmişəm. İnsanları rəqəmlərlə dəyərləndirmək, qiymətləndirmək olmaz. Yəqin, Siz heyrlənməzsiniz ki, mən Əfqanıstana ən yuxarı qiymət olan 6 qiyməti verəm. Mən Avropa Şurasında çox mübariz yol tutmuşam ki, bu da Avropaya aid olan dövlətlərin hamısının bir yerdə birləşməsinə yönəlir.

Mənim yuxuma haram qatılıb, ona görə ki, Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan və Belarus hələ Avropa Şurasının üzvü deyillər. Biz kiçik olmağımıza baxmayaraq, bu sahədə böyük işlər görürük.

Siz çox güclü prezidentsiniz, Avropa Şurası üçün çox böyük nümunələr göstərmisiniz. Azərbaycan üçüncü ölkədir ki, burada ölüm cəzası ləğv olunmuşdur. Sizin qanunvericiliyinizdə

yaxşılığa doğru həddən artıq irəliləyişlər var. Sizin standartlarınız hətta Avropa Şurası üzvlərinin çoxlarının standartlarından yüksəkdir. Mən bu gün ona görə məmnuniyyətlə buradayam ki, Sizinlə çox konstruktiv dialoq apara bilirəm. Sizin Minskdəki həmkarınız Lukaşenko ilə söhbət aparmaq mənim üçün hədsiz dərəcədə ağırdır. O, bizimlə danışmağın yolunu hələ tapmayıb, baxmayaraq ki, bu, önəmli ölkələrdən biridir, Berlinlə Moskva arasında Polşa böyüklükdə bir dövlətdir.

Cənab Prezident, tam konkret olmaq üçün deyim ki, gələn həftənin birinci günü biz Lissabonda Avropa Şurasının Siyasi Komitəsində Gürcüstanın məsələsi barədə söhbət aparaçağıq. Mümkündür ki, o, birinci görüşdən qəbul olunsun. Mən özüm Azərbaycanın, Gürcüstanın və Ermənistanın Avropa Şurasına eyni vaxtda qəbul olunmasının tərəfdarıyam. Ola bilsin, bu, siyasi bir çeviklikdir ki, əvvəlcə Gürcüstan, sonra da çox qısa bir vaxtda Azərbaycan və Ermənistan qəbul edilsinlər.

Əfsuslar olsun ki, Avropa Şurasında çoxlu formalistlər - sağlam insan düşüncəsi olmayan hüquqşünaslar var. Onlar da deyirlər ki, Qarabağ münaqişəsi həll olunmamış biz Avropa Şurasına qəbul edə bilmərik. Cənab Prezident, biz Moldovanı məhz münaqişə mərhələsində Avropa Şurasına qəbul etmişik. Orada da Kişinyovla Tiraspol arasında münaqişə var idi, o məsələ bu günə qədər də həllini tapmayıbdır. Buna baxmayaraq, Moldova Avropa Şurasının üzvüdür.

Eyni hüquqla da Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü ola bilər. Siz həmişə aydın şəkildə ifadə etmişiniz ki, Qarabağ probleminin həlli sülh, barışıq yolu ilə olmalıdır, hərbi yolla heç cür həll edilə bilməz. Biz inanırıq ki, elə bunun özü yetərlidir. Əgər Sizin Yerevandakı həmkarınız da eyni sözləri deyirsə, maneə görə bilmirəm ki, Siz Avropa Şurasına nə üçün qəbul oluna bilməzsiniz. Cənab Bomel Avropa Şurasında Azərbaycan üzrə məsul şəxsdir.

Cənab Prezident, Siz də bilmirsiniz, Ermənistan Prezidenti də bilmir və sevimli Allah da bilmir ki, ümumiyyətlə Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nə vaxt həll olunacaqdır. Ona görə də mənim fikrim belədir ki, Sizin Avropa Şurasına qəbul edilməyinizi tam asanlıqla tələb etmək olar. Sizin nümayəndə heyəti Strasburqda həddən artıq fəal olmalıdır. Onlar qapını aşkar döyməlidirlər, deməlidirlər ki, "Sim-sim, qapını aç, mən içəri girmək istəyirəm".

Azərbaycan Prezidenti **Heydər Əliyev** AŞPA-nın sədr müaviniyə müraciətlə dedi:

- Biz Sizin Avropa Şurasındakı çox obyektiv, ədalətli mövqeyinizi həmişə yüksək qiymətləndiririk. Bu gün ifadə etdiyiniz fikirlərə görə də sizə bir daha təşəkkür edirəm. Siz prinsip etibarilə məsələni tamamilə düzgün qoyursunuz ki, Avropa ölkələrinin hamısı Avropa Şurasında olmalıdır. Mən çox məmnunam ki, Siz dediniz yaxın vaxtlarda Gürcüstanın qəbul olunması haqqında müzakirə aparacaq və qərar qəbul edəcəksiniz. Gürcüstan bizim qonşumuzdur, çox sıx dostluq əlaqələrimiz var. Onların da Abxaziya münaqişəsi var və biz arzu edirik ki, o münaqişə sona çatsın. Gürcüstanın ərazi bütövlüyü bərpa olunsun. Ümumiyyətlə, mən istərdim Siz biləsiniz ki, Gürcüstan ilə Azərbaycan arasında sıx dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq əlaqələri Qafqazda sülhün, əmin-amanlığın qorunub saxlanması üçün çox əhəmiyyətli amildir. Ona görə də mən alqışlayıram ki, siz Gürcüstanı yaxın zamanlarda qəbul edəcəksiniz.

Eyni zamanda anlamaq mümkün deyil: Nə üçün Avropa Şurasında üç Zaqafqaziya ölkəsini bir-birindən ayırırlar? Dağlıq Qarabağ münaqişəsi 10 ildir davam edir. Ancaq bu 10 ildən son dörd ilini biz atəşkəs rejimində yaşayırıq. Ermənistan ilə Azərbaycan arasında atəşkəs haqqında saziş imzalanmasının dörd il mayın 12-də tamam olub və biz bu atəşkəs rejimini qoruyub saxlamışıq. Aprelin 29-da mən Moskvada Ermənistanın yeni seçilmiş Prezidenti Robert Koçaryanla görüşdüm. Görüşün nəticəsi olaraq biz birgə bəyanat verdik və orada elan etdik ki,

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin bundan sonra da sülh yolu ilə həll olunmasına söz veririk. Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri bəyan etdilər ki, biz məsələ həll olunana qədər atəşkəs rejimini qoruyub saxlayacaq və onun pozulmasına yol verməyəcəyik.

Şübhəsiz ki, bu məsələnin tez həll olunmasını istəyirik. Çünki Siz bilirsiniz ki, ölkəmizin ərazisinin 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunubdur. İşğal edilmiş torpaqlardan bir milyondan artıq Azərbaycan vətəndaşı zorla çıxarılıb, onların əksəriyyəti çadırlarda yaşayırlar. Ona görə də münaqişənin sülh yolu ilə həlli, işğal edilmiş torpaqlarımızın azad olunması, vətəndaşlarımızın öz yerinə-yurduna qayıtması bizim üçün ən vacib məsələdir. Biz buna tezliklə nail olmağa çalışırıq. Ancaq hər şey bizdən asılı deyildir. Məsələn, Ermənistanda hakimiyyət dəyişikliyi - prezident dəyişikliyi olduğuna görə, demək olar, son beş ayda Minsk qrupunun həmsədrləri heç bir fəaliyyət göstərə bilmədilər. Əlbəttə, bu məsələnin həlli müəyyən vaxt tələb edir.

Hesab edirəm ki, Avropa Şurasında kimsə əgər Ermənistanın və Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmasını münaqişənin həlli ilə bağlayırsa, bu, çox perspektivsiz bir şeydir. Görünür, belə fikri irəli sürən adamlar həqiqəti, reallığı olduğu kimi bilmirlər. Amma eyni zamanda Avropa Şurasında bu məsələlərə çox real və ədalətli baxan Sizin kimi xadimlər də var. Güman edirəm, Avropa Şurasının Sizin kimi görkəmli xadimlərinin fikirləri üstünlük qazanacaqdır. Güman edirəm ki, Siz hər halda çalışırsınız və bundan sonra da çalışacaqsınız ki, bu məsələ tezliklə həll olunsun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il iyunun 15-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini - Azərbaycanın və Ermənistanın Avropa Şurasına daxil olması üzrə məruzəçilər Jak Bomel, Corc Klerfayt və Eysə Volteri qəbul etmişdir.

Dövlətimizin rəhbəri qonaqları səmimi salamlayaraq onların ölkəmizə yeni səfərini yüksək qiymətləndirdi və bildirdi ki, Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq ardıcıl surətdə

davam edir və bu, son nəticəyə gətirib çıxaracaqdır. Bu əməkdaşlıq Azərbaycanın reallığı ilə tanış olmağımıza imkan verir. AŞPA nümayəndələrinin Milli Məclis sədri ilə ətraflı söhbətindən, eyni zamanda onların çadır şəhərciyinə gedib məcburi köçkünlərlə görüşməsindən xəbərdar olduğunu vurğulayan Prezident Heydər Əliyev dedi ki, güman edirəm, bütün bunlar sizə Azərbaycanın bugünkü mənzərəsi haqqında lazımı məlumat vermişdir.

Cənab Jak Bomel səmimi qəbul üçün Azərbaycan Prezidentinə təşəkkürünü bildirdi, eyni zamanda onu Milli Qurtuluş günü münasibətilə təbrik etdi. Qonaq vurğuladı ki, hazırda Fransa Azərbaycana bağlılığını həmişəkindən daha çox göstərir, eləcə də Türkiyəyə yaxşı münasibətini nümayiş etdirir. **Jak Bomel** dedi: Cənab Jak Şirakin hökuməti mənə təkidlə bildirdi ki, xüsusilə son vaxtlar yaranmış anlaşmazlıqla əlaqədar bu fikri Sizə çatdırım. Qonaq səfərin məqsədini açıqlayaraq bildirdi ki, onlar Azərbaycanda və Ermənistanda, habelə Dağlıq Qarabağda vəziyyətlə ətraflı tanış olmaq istəyirlər.

Dövlətimizin başçısı ilə sonuncu görüşünün Avropa Şurasının Strasburq zirvə toplantısından sonra olduğunu xatırladan cənab Bomel dedi ki, Siz orada Ermənistan Prezidenti Ter-Petrosyanla, habelə Fransa Prezidenti cənab Jak Şirak ilə görüşmüşdünüz. Həmin görüşlər münaqişənin sülh yolu ilə həlli baxımından hamımızda böyük ümidlər doğurmuşdu. Lakin sonradan Ermənistanda prezident dəyişdi və yeni prezident bu məsələdə çox böyük tələblər irəli sürür. ona görə də prosesdə müəyyən qədər dayanma hiss olunur.

Çadır şəhərciyində yaşayan insanların vəziyyətinin ağır olduğunu söyləyən qonaq dedi ki, bizim əsas məqsədlərimizdən biri onların öz yerlərinə qayıtmasına kömək etməkdir. İstəyirik ki, münaqişə ədalətlə həll edilsin. Dağlıq Qarabağın statusu isə Helsinki aktına, Paris Xartiyasına və ümumən beynəlxalq hüquq normalarına əsasən müəyyən olunsun. Biz münaqişənin sülh yolu ilə həlli, Azərbaycanın Avropaya qovuşması üçün əlimizdən gələni edəcəyik. Çünki bilirik ki, Azərbaycan əsl Avropa ölkəsidir və Avropa ölkələri arasında öz yerini tutmalıdır.

Cənab Eysə Volter də görüş üçün təşəkkür edərək dedi ki, biz Dağlıq Qarabağ probleminin həllini bütün region üçün çox vacib sayırıq. Bu, həm siyasi sabitlik, həm də yerlərdən didərgin salınmış insanların gələcək həyatı üçün çox mühüm amildir. O, dövlətimizin başçısından regionda hadisələrin gələcək inkişafı, habelə münaqişənin sülh yolu ilə aradan qaldırılması prosesində Avropa Şurasının nə kimi köməyi ola biləcəyi barədə fikirlərini söyləməyi xahiş etdi.

Prezident **Heydər Əliyev** Fransa Prezidenti Jak Şirakin hökumətinin Azərbaycana münasibəti haqqında söylənilən fikirlərə görə təşəkkürünü bildirərək dedi: Hesab edirəm ki, Fransa ilə Azərbaycan arasında çox yaxşı dostluq, mehribanlıq və əməkdaşlıq əlaqələri yaranmışdır. Biz buna çox böyük əhəmiyyət verir. əlaqələrin daim inkişaf etdirilməsi üçün öz tərəfimizdən lazımı addımlar atırıq. Mən sentyabr ayında Prezident cənab Jak Şirakin Azərbaycana rəsmi səfərini səbirsizliklə gözləyirəm. Güman edirəm, bu səfər əlaqələrimizin daha da inkişafı, genişlənməsi üçün çox böyük imkanlar yaradacaqdır. Minsk qrupunun həmsədri kimi Fransanın fəaliyyətini yüksək qiymətləndirən dövlətimizin başçısı ümidvar olduğunu söylədi ki, o, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli sahəsində öz xidmətlərini bundan sonra da göstərəcəkdir.

Respublikamızın rəhbəri 1997-ci ilin oktyabrında Strasburqa səfərini çox əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirərək vurğuladı ki, mən Azərbaycanın dövlət başçısı kimi ilk dəfə Avropa Şurasının zirvə görüşündə iştirak etdim və ölkəmizin fikirlərini, dərini, problemlərini Avropa Şurasına çatdırmaq imkanı əldə etdim. Strasburqda Prezident Jak Şirak ilə görüşünü xatırladan

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, söhbətimizin çoxu Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllinə həsr olunmuşdu. Ondən sonra da bir-iki dəfə telefon söhbətimiz olub və bunlarda da həmin problem barədə danışmışıq. Strasburqda Prezident Ter-Petrosyanla görüşünün də əhəmiyyətli olduğunu vurğulayan dövlətimizin rəhbəri dedi ki, orada biz Minsk qrupu həmsədrlərinin təkliflərini qəbul etdiyimiz və bunların əsasında münaqişənin sülh yolu ilə həllini mümkün saydığımız barədə birgə bəyanat verdik. Bu, çox əhəmiyyətli hadisə idi.

Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, biz sonra da bu sahədə əlaqə saxlayırdıq. Ancaq fevralın əvvəlində Ermənistanda vəziyyət dəyişdi, Ter-Petrosyan istefa verdi. Robert Koçaryan Prezident seçildi. Təəssüf ki, bu proseslərin baş verdiyi dövrdə Minsk qrupu fəaliyyətini davam etdirə bilmədi, danışıqlar, demək olar, dayanmışdı. Ermənistanda prezident seçkilərindən sonra Minsk qrupunun həmsədrləri regionmuza gəlmişdilər və indi danışıqlar prosesi, demək olar, bərpa edilib, ancaq hələlik irəliləyiş yoxdur.

Dövlətimizin başçısı münaqişəyə son qoyulması sahəsində Azərbaycanın mövqeyinin dəyişməz olduğunu vurğulayaraq xatırladı ki, 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə həmin münaqişənin sülh yolu ilə həllinin prinsipləri müəyyən edilmişdir. Prezident Heydər Əliyev həmin prinsipləri açıqlayaraq daha sonra dedi ki, biz bunları qəbul etdik, ancaq o vaxt Ermənistan Prezidenti Lissabonda bu prinsiplərin əleyhinə çıxdı, amma 1997-ci ilin sentyabrında Minsk qrupu həmsədrlərinin təkliflərini qəbul etməklə Lissabon bəyanatını da qəbul etmiş oldu. Azərbaycan Prezidenti dedi: Hesab edirəm ki, uzun illər aparılan işlər nəticəsində hansı razılıq əldə edilibsə, hansı prinsiplər müəyyən olunubsa, onlardan istifadə etmək lazımdır. Minsk qrupunun həmsədrləri də son dəfə bu regionda olarkən bəyan etdilər ki, keçən il sentyabr ayında verdikləri təkliflərdən geri çəkilməyəcəklər.

Ölkəmizin rəhbəri münaqişənin iki mərhələdə həll olunmasını nəzərdə tutan təkliflərin məzmununu açıqlayaraq daha sonra bildirdi ki, biz o vaxt bunları qəbul etmişik və bu gün ən əlverişli təklif sayırıq. Bu təkliflər bizi tam qane etməsə də, kompromis yolu ilə gedərək onları qəbul etmişik. Azərbaycan Prezidenti dedi: Güman edirəm, Minsk qrupu bu təkliflərin həyata keçirilməsi istiqamətində fəaliyyət göstərməlidir və sizə də müraciət edirəm ki, bu sahədə yardım edəsiniz. Bu təkliflər beynəlxalq hüquq normalarının prinsipləri, o cümlədən Helsinki aktı, Paris Xartiyası əsasında irəli sürülmüşdür.

Prezident Heydər Əliyev çadırlarda dözülməz şəraitdə yaşayan vətəndaşlarımızın vəziyyətini xatırladaraq bildirdi ki, onlar altı ildir əziyyət çəkirlər. Çoxlu xarici nümayəndələr qaçqınların yaşadıkları yerlərə gedirlər və onların vəziyyətini görəndə dəhşətə gəlirlər. İnsanlar bəzən düşünürlər ki, belə vəziyyətdə bu qədər vaxt yaşamaq mümkündürmü? Ancaq nə etməli, ya müharibə etməli, yenə də qan tökməliyik, yaxud da dözümlü olub məsələni sülh yolu ilə həll etməyə çalışmalıyıq. Biz ikinci yolu seçmişik. Güman edirəm, siz də, Avropa Şurası da sülh yolunun tərəfdarisiniz. Amma məsələnin bu yolla həlli ədalətli olmalıdır.

Dövlətimizin başçısı sözüne davam edərək dedi: Əgər bəzi səbəblərə görə Ermənistan Azərbaycanın ərazisinin bir qismini işğal edibsə, bir milyondan artıq azərbaycanlı yerindən-yurdundan didərgin salıbsa, bu o demək deyil ki, onun beynəlxalq hüquq normalarını və bütün insan haqlarını pozmağa haqqı var! Ancaq təəssüflər olsun ki, bütün dünya ictimaiyyətinin və beynəlxalq təşkilatların gözünün qabağında belə bir ədalətsizlik mövcuddur və neçə ildir ki, davam edir.

Prezident Heydər Əliyev dedi: Ermənistan tərəfi daim bildirir ki, Dağlıq Qarabağa müstəqillik statusu verilməli və o, Azərbaycanın tərkibindən çıxarılmalıdır. Amma dünya birliyinin üzvü kimi Ermənistan bilməlidir ki, belə tələblər beynəlxalq hüquq normalarına ziddir. Onun bəzi səbəblər üzündən Azərbaycan ərazisinin bir qismini işğal etməsi heç də haqq vermir ki, bu ərazini tamamilə əlinə keçirsin. Biz Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək özünüidarə statusu verilməsinə razı olmuşuq. Baxmayaraq ki, vətəndaşlarımızın bir hissəsi bizim bu qərarımızı dəstəkləmir, hətta bunun əleyhinə çıxır. Ölkəmizin başçısı dedi ki, ağır vəziyyətdən çıxmaq üçün biz məsuliyyəti öz üzərimizə götürüb bu addımı atmışıq. Amma öz ərazimizin hansısa bir hissəsinin başqa dövlətin ixtiyarına keçməsinə heç vaxt imkan verə bilmərik. Azərbaycan Prezidenti xüsusi vurğuladı ki, heç bir dövlət, o cümlədən Fransa da, Rusiya da, ABŞ da, başqa dövlətlər də öz ərazisinin heç bir hissəsini başqa ölkəyə verməz, yaxud orada hansısa dövlətin yaranmasına imkan verməz. Əgər Minsk qrupunun həmsədrləri kimi Fransa, Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları öz ölkələrində yeni bir dövlətin yaranmasına razı ola bilməzlərsə və buna imkan verməzlərsə, onda nə üçün başqa ölkədə belə bir məsələnin mövcud olmasına razı olmalıdırlar?

Prezident Heydər Əliyev belə bir cəhətə də diqqəti cəlb etdi ki, Ermənistanda bəzən belə səslər eşidilir: Biz qan tökmüşük, torpaqları işğal etmişik və tələb etməyə haqqımız var. Amma bilirlər və bilməlidirlər ki, onların gördükləri bütün işlər haqsızlıqdır. Təəssüf ki, beynəlxalq ictimaiyyət, təşkilatlar da indiyə qədər bu haqsızlığa dözüblər. Doğrudur, beynəlxalq təşkilatlar, Avropa Şurası insan haqlarının qorunması üçün çox səylər göstərirlər - bu, təqdirəlayiqdir. Ancaq 1 milyon vətəndaşın hüququ, haqları pozulubdur, amma bu barədə heç kəs düşünmür. Ona görə də çox arzu edərdim ki, Azərbaycanın bugünkü reallığı, həqiqəti Avropa Şurasında hamıya çatsın. Dövlətimizin başçısı qonaqların Ermənistana qarşıdakı səfəri ilə bağlı dedi ki, siz öz nüfuzunuzla, səlahiyyətinizlə orada dövlət adamlarına başa sala bilərsiniz ki, təcavüzkar siyasətdən əl çəkmək lazımdır.

Ölkəmizin rəhbərinin fikrincə, Minsk qrupu və onun indiki üç həmsədri münaqişənin həlli üçün ən müvafiq təşkilatdır. Azərbaycan onların fəaliyyətini dəstəkləyir və məsələnin sülh yolu ilə həllində onlara böyük ümidlər bəsləyirik. Avropa Şurası da Minsk qrupu çərçivəsindəki fəaliyyətə öz təsirini göstərə bilər, bu baxımdan onun çox imkanları var.

Prezident Heydər Əliyev ölkəmizin Avropa Şurasına daxil olması məsələsinə toxunaraq, əvvəlki görüşdə bunun üçün imtahan dövrü keçirdiyimizi söylədiyini xatırladı və dedi ki, bu dövrü müvəffəqiyyətlə başa çatdırmağa çalışırıq. Amma bu imtahana verərkən bildirmək istəyirik ki, biz heç kəsin torpağını qəsb etməmişik. Ermənistanın ərazisinin bir metri də bizim tərəfimizdən zəbt olunmayıb, bir nəfər də vətəndaşını yerindən-yurdundan didərgin salmamışıq. Ona görə də, hesab edirəm, imtahan dövründə bu amilləri nəzərə almalısınız.

Dövlətimizin başçısı onu da xatırladı ki, işğal olunmuş ərazilərdən silahlı qüvvələrin qeyd-şərtsiz çıxarılması haqqında BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsi var. Təhlükəsizlik Şurası sədrinin yeddi bəyanatı var. Ermənistan bunları yerinə yetirmir. Əgər beynəlxalq təşkilatların cəza tədbiri varsa, təcavüzkar kimi Ermənistan cəzalandırılmalıdır. Amma biz məsələni belə qoymuruq, əksinə, sülh və ölkələrin bir-birinə inamı şəraiti yaratmaq istəyirik. Prezident Heydər Əliyev bu fikrini belə izah etdi ki, Ermənistan və Azərbaycan bir-biri ilə qonşudur, düşmənçilik heç vaxt daimi ola bilməz. Düşmənçiliyə son qoyulmalı, Azərbaycan və Ermənistan regionda sülh şəraitində yaşamalıdırlar. Əgər Avropa Şurası məsələnin ədalətli, sülh yolu ilə həllinə hansı yardımını edə bilsə, biz minnətdar olarıq.

Prezident Heydər Əliyev daha sonra bildirdi ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması məsələsinin də sonu olmalıdır. Ölkəmizin rəhbəri qonaqlara müraciətlə dedi ki, güman edirəm, siz hazırladığınız məruzələri həyata keçirəcəksiniz.

Cənab **Jak Bomel** ətraflı, tam məlumat üçün dövlətimizin başçısına minnətdarlıq edərək dedi: Sizin qeyri-adi nətiq olduğunuzu eşitmişdim, heç bir vəkil Sizinlə müqayisə oluna bilməz. Bütün məsələləri belə dəqiq, ətraflı təhlil etməyiniz bizə çox şey öyrətdi. Bildirmək istəyirəm ki, Avropa Şurası Minsk qrupunun fəaliyyətini dəstəkləyir və problemin ədalətli həlli üçün əlindən gələni edəcəkdir. Sülh prosesinə qədəm qoymağın vaxtı çatmışdır. Lakin son vaxtlar Minsk qrupunun fəaliyyətində müəyyən çətinliklər əmələ gəlmişdir. Düzgün qeyd etdiniz ki, beynəlxalq təşkilatlar bu məsələnin həlli sahəsində lazımi fəaliyyət göstərmirlər.

Qonaq belə bir cəhəti də vurğuladı ki, Rusiya və Amerika Birləşmiş Ştatları bir tərəfdən Minsk qrupunun fəaliyyətini dəstəkləyirlər, digər tərəfdən isə Rusiya Ermənistanla silah verməklə onun tərəfini saxlayır. ABŞ isə Ermənistanla milyonlarla dollar verməklə onun indiki vəziyyətini sabitləşdirmək istəyir.

Prezident Heydər Əliyev bu fikirlə bağlı əlavə etdi ki, ABŞ həm də 907-ci maddə ilə Azərbaycana qarşı qadağa qoyur.

Cənab Bomel dedi ki, rəsmi yox, adi dildə danışsaq, Ermənistan Dağlıq Qarabağın müstəqilliyini tələb edir, sonrakı fikri isə onu bir vaxt Ermənistanla birləşdirməkdir. Siz isə, əlbəttə, buna heç vaxt razı olmazsınız. Digər tərəfdən Azərbaycan Dağlıq Qarabağa ən geniş muxtariyyət vəd edir, buna da Ermənistan razı olmur. "Geniş muxtariyyət" deyəndə Siz konkret olaraq nəyi, hansı ölkələrdə olan nümunələri nəzərdə tutursunuz? Bu problemin həllində Avropa dövlətləri, Avropa Şurası da mühüm rol oynamalıdır, buna biganə qala bilməzlər. Eyni zamanda, münafişənin həllindən sonra bu regionda əmin-amanlığın olmasına böyük diqqət yetirməlidirlər, çünki diqqəti azaltsalar, onda Balkan yarımadasındakı vəziyyət gələcəkdə burada da yarana bilər.

Prezident Heydər Əliyev qonağın sualına cavabında dedi: Biz dəfələrlə bəyan etmişik və bu gün Sizə açıq-aydın bildirim: Dünya ölkələrinin təcrübəsində mövcud olan hansı özünüidarə, muxtariyyət statusu Dağlıq Qarabağ üçün əlverişlidirsə, onu verməyə hazırıq. Seçmə hüququnu Ermənistan tərəfinə veririk. Dünyada bir çox ölkələrdə muxtariyyət hüququ olan qurumlar var. Ermənistan tərəfinə demişəm, Sizə də deyirəm - onlar üçün hansı ölkənin təcrübəsi əlverişlidirsə, biz razıyıq.

Cənab Jak Bomel bu fikri çox vacib saydığını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Rusiya Federasiyasından da misal çəkərək dedi ki, 5 milyon əhalisi olan Tataristanın özünün prezidenti, parlamenti, idarəetmə orqanları var. Onun prezidenti də çox böyük səlahiyyətlərə malikdir. İstəyirlərsə, Tataristanın statusunu verək, yaxud İspaniyada olan Kataloniyanın, Finlandiyadakı Aland adalarının statusunu verək. Amma iş ondadır ki, onlar buna razı olmur, müstəqillik təklif edirlər. Biz də buna razı ola bilmərik.

Prezident Heydər Əliyev görüşün sonunda qonaqlara bir daha müraciət edərək ümidvar olduğunu söylədi ki, onlar Ermənistanda da məsələnin sülh yolu ilə həllinə çalışsınlar.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il oktyabrın 10-da Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Respublikamızın rəhbəri qonaqları salamlayaraq dedi ki, sizin ölkəmizə indiki səfəriniz Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın uğurlu olduğunu bir daha sübut edir. Sizin bu dəfəki gəlişiniz ölkəmizdə mühüm hadisə olan prezident seçkilərinin keçirilməsi ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın gənc müstəqil dövlət olduğunu vurğulayan Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, biz demokratiyanı yaratmaq, inkişaf etdirmək yolu seçmişik və növbəti prezident seçkilərini də demokratik prinsiplər əsasında keçirməyə çalışırıq. Seçki kampaniyasının birinci mərhələsi başa çatıb və seçkilərin demokratik, ədalətli keçməsi üçün bu müddətdə çox iş görüldü. Özümüzü yoxlamaq və beynəlxalq təşkilatların seçkilər barədə rəyini bilmək üçün müşahidəçilərin də olmasını zəruri hesab etmişik, o cümlədən Avropa Şurasından da nümayəndə heyəti gəlibdir.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Azərbaycanda seçicilərin hamısının demokratiyanı bizim kimi qavraya, anlama bildiklərini demək olmaz. Ancaq güman edirəm ki, Mərkəzi Seçki Komissiyasının və yerli seçki komissiyalarının gördüyü işlər, prezidentliyə namizədlərin apardıqları görüşlər seçkilərin demokratik keçirilməsinə imkan yaradacaqdır.

Sonra Xorvatiya parlamentinin deputatı xanım Zdravka Byüşic nümayəndə heyətinin üzvlərini Prezident Heydər Əliyevə təqdim etdi.

Fransa parlamentinin üzvü **Jak Bomel** dedi: Biz istərdik ki, Azərbaycanda prezident seçkiləri yaxşı başa çatsın və ölkənin Avropa Şurasına daxil olmasını asanlaşdırsın. Biz bilirik ki, Siz keçmiş totalitar rejimdən uzaqlaşmışınız və demokratiya yolu tutmusunuz. Son dövrdə Azərbaycanda ölüm hökmünü ləğv etməyiniz, kütləvi informasiya vasitələri üzərində hər cür nəzarəti aradan qaldırmağınız da bunu göstərir.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması haqqında ilk məruzənin müəlliflərindən biri olduğunu xatırladan cənab Bomel vurğuladı ki, bu istiqamətdə yolun əsas hissəsi keçilmişdir. O, seçkilərin nəticəsinin Ermənistan-Azərbaycan münafişəsinin sülh yolu ilə həllinə də kömək göstərməsini arzu etdiyini bildirdi.

Xanım Byüsiç prezidentliyə namizədlərlə, Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri, Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri, Ali Məhkəmənin sədr əvəzi ilə, boykot tərəfdarları ilə, parlamentdə həm iqtidarı, həm də müxalifəti təmsil edən deputatlarla görüşdüklerini söylədi. Hamı bu fikirdədir ki, indiki seçkilər Azərbaycanda həqiqi demokratik seçkilər ola bilər. Biz seçkiləri mənuniyyətlə müşahidə edəcək və çalışacağıq ki, mümkün qədər obyektiv raport yazaraq, Jak Bomet və Corc Klerfayt isə özləri əlavə raport yazacaqlar.

İspaniya parlamentinin üzvü, Avropa Şurasının Qaçqınlar, Köçkünlər və Miqrasiya üzrə Komissiyasının sədri Avqustin Dias de Meranın qaçqın və köçkünlərin seçki hüquqlarının təmin olunması vəziyyəti barədə sualına cavabında Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, Ermənistandan zorla çıxarılmış 300 minə qədər qaçqının seçki hüququ təmin edilib, məcburi köçkünlərimiz isə Azərbaycan vətəndaşlarıdır və onların bu hüququ həmişə olubdur. Qaçqın və köçkün seçicilərin hamısı siyahıya alınıb.

Dövlətimizin başçısı dedi ki, bu günlərdə mən məcburi köçkünlərin məskunlaşdıqları düşərgələrdə olmuşam və belə qənaətə gəlmişəm ki, onların hamısı seçkilərdə iştirak edəcəkdir. O yerlərdə də seçki məntəqələri təşkil olunubdur.

İspaniya parlamentinin başqa bir deputatı - xanım Ana Girado bildirdi ki, o, il yarım bundan əvvəl Azərbaycanda olub və AŞPA üçün məruzə hazırlayıb, eyni zamanda məcburi köçkünlərin yaşadığı düşərgələrə gedibdir. O, Azərbaycanda demokratiyanın gələcəyinin necə olacağını, prezident seçkilərinin demokratik şəraitdə keçirilməsi üçün hansı tədbirlər görüldüyü ilə maraqlandı.

Prezident Heydər Əliyev bir daha vurğuladı ki, seçkilərin tam demokratik keçirilməsi üçün mümkün olan hər şeyi etmişik. Seçkilər haqqında qanun qəbul etmişik və onu hazırlayarkən ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun, ABŞ-ın Milli Demokratiya İnstitutunun tövsiyələrini almışıq. Layihə parlamentdə bir neçə dəfə müzakirə olunub, orada təmsil edilən bütün qüvvələr öz təkliflərini veriblər. Hesab edirik ki, bu qanun seçkilərin demokratik keçirilməsi üçün yaxşı əsas yaradır. Prezidentliyə namizədlər seçicilərlə görüşüblər, radio və televiziya, mətbuat vasitəsilə öz fikirlərini açıq şəkildə bildiriblər. Mən özüm də çoxsaylı görüşlər keçirmişəm və respublikada seçki kampaniyasının geniş aparıldığını, insanların fəallığını öz gözümlə görmüşəm.

Jak Bomet bildirdi ki, Dağlıq Qarabağın rəhbərlərini noyabrda Strasburqa dəvət edib Avropa Şurası səviyyəsində danışıqlar aparmaq istəyirik. Bundan məqsədimiz münaqişənin həllinə kömək etməkdir. O, bu barədə və Dağlıq Qarabağın statusu haqqında Prezident Heydər Əliyevin rəyini bilmək istədiyini söylədi.

Dövlətimizin başçısı dedi ki, biz münaqişəni sülh yolu ilə həll etməyə çalışırıq və bununla əlaqədar Minsk qrupuna, onun həmsədrləri olan Rusiya, Fransa və Amerika Birləşmiş Ştatlarına çox böyük ümid bəsləyirik. Sülh danışıqları bir az zəifləyib, amma güman edirəm, bu yaxınlarda sürətlənəcəkdir. Qondarma "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nın rəhbərliyini Strasburqa çağırmağa gəldikdə isə, bu haqda məlumatım yoxdur. Hesab edirəm ki, Azərbaycan bu məsələni öyrənəndən sonra Avropa Şurasına öz fikrini bildirə bilər. Dağlıq Qarabağa Azərbaycan dövləti tərkibində veriləcək status haqqında fikrimiz dəyişməyib, yəni Lissabon Zirvə görüşündə qəbul olunmuş prinsiplər dəyişməzdir.

Xanım Zdravka Byüsiç görüş üçün dövlətimizin başçısına təşəkkür etdi və qarşıdakı seçkilərdə ona uğurlar arzuladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının Sədri lord Rassel-Constonu qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1999-cu il sentyabrın 17-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Sədri lord Rassel-Constonu qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli cənab lord, hörmətli cənab Sədr! Mən Sizi Azərbaycanda salamlayıram, bizim ölkəyə xoş gəlmisiniz. Mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Sədri seçilməyiniz münasibətilə Sizə təbrik məktubu göndərmişdim. İndi isə şəxsən görüşərək Sizi bir daha səmimi qəlbədən təbrik edirəm və bu böyük işinizdə Sizə gələcək uğurlar arzulayıram.

Bir müstəqil dövlət kimi Azərbaycan Avropa Şurası ilə hərtərəfli əməkdaşlıq edir. Biz bu əməkdaşlığı qiymətləndiririk. Hesab edirəm ki, biz ötən dövrdə bu sahədə xeyli işlər görmüşük. Şübhəsiz ki, Azərbaycan Avropa ölkəsi olduğu üçün və xüsusən Avropanın tam kənar bir hissəsində, Avropanın Asiya ilə birləşdiyi yerdə yerləşən bir ölkə kimi Avropanın bütün strukturlarında iştirak etmək istəyir. Biz məmnunuq ki, Azərbaycana Avropa Şurasında qonaq statusu verilibdir. Ümid edirik ki, indiyədək görülən işlər, bizim əməkdaşlığımız Azərbaycanın Avropa Şurasına tam üzv olmasına gətirib çıxaracaqdır. Yəni bununla onu demək istəyirəm ki, biz Avropa Şurası ilə bundan sonra daha da geniş əməkdaşlıq edəcəyik.

Məmnunam ki, Siz artıq bizim ölkəmizdə bəzi sahələrlə tanış olmusunuz. Xüsusi təşəkkür edirəm ki, Siz zəhmət çəkib, qaçqınlar yaşayan çadır şəhərciklərində olmusunuz, bizim həyatımızın, bugünkü reallığımızın bu ağır hissəsini öz gözlərinizlə görmüsünüz. Ona görə də yaqın sizin Azərbaycan haqqında müəyyən təəssüratlarınız vardır. Güman edirəm ki, bundan sonra bizim əməkdaşlığımız bu təəssüratları daha da genişləndirəcəkdir. Buyurun.

Qonaqpərvərliyə görə təşəkkürünü bildirən **lord Rassel-Conston** dedi:

- Cənab Prezident, bizi belə mehribanlıqla qarşıladığınıza görə Sizə səmimiyyətlə minnətdarlığımı bildirirəm.

Cənab Prezident, Siz dediniz ki, yaqın mənim Azərbaycan haqqında müəyyən təəssüratlarım artıq formalaşmışdır. Lakin mən bir qədər diqqətli və ehtiyatlı olmaq istədim. Mən istədim ki, Azərbaycan haqqında öz mülahizələrimi hələ bildirməyim.

Cənab Prezident, bilirəm ki, dünyada beynəlxalq sahədə ekspert adını bir neçə günə qazanmış adamların sayı çoxdur. Mən istəmirəm ki, onların sırasında olum. Lakin bir məsələni tam aydınlıqla deyə bilərəm və bu, həqiqətən belədir ki, mən burada çox hərarətlə, dostyana, yəni mənim istədiyimdən də artıq qarşılayıblar.

Cənab Prezident, yaqın Sizə məlumdur ki, mən buraya Cənubi Qafqaz ölkələri ilə bizim təşkilat arasında əməkdaşlığı daha da möhkəmləndirmək məqsədi ilə gəlmişəm və Bakıdan əvvəl Tbilisidə idim. Yaxşı anlayıram ki, Gürcüstanın bizim təşkilata qəbul olunması Azərbaycanı və Ermənistanı bir qədər narahat edir. Lakin biz hər üç ölkə ilə əməkdaşlıq etmək istəyirik.

Avropa Şurası elə bir təşkilatdır ki, o, münaqişələrin həll olunmasında birbaşa iştirak etmir. Lakin eyni zamanda, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası münaqişəyə qoşulmuş ölkələr arasında körpü, dialoq yaratmaq və onların bir-biri ilə dil tapmasına yardım etmək üçün kifayət qədər biliyə və təcrübəyə malikdir.

Mən Sizi əmin etmək istəyirəm, - biz heç də istəmirik ki, özümüzü göstərək ki, təşkilatımız hər şeyə qadirdir. Lakin onu da deməliyəm ki, bizim bu işdə müəyyən bacarığımız vardır.

Həmişə mənə elə gəlir ki, sülh yaratmaq müharibə etməkdən daha çətin məsələdir.

Məlumdur ki, 1999-cu il martın 6-da Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan parlamentlərinin sədr-ləri Strasburqda idilər. Biz orada razılaşdıq ki, bu cür görüşləri davam etdirək və bu görüşlərdən biri Tbilisidə baş tutdu.

Sizin qeyd etdiyiniz kimi, Azərbaycan Avropa Şurasına tam üzv qəbul olunmaq üçün müraciət etmiş ölkədir. Eləcə də Ermənistan bu sırada olan ölkələrdən biridir. Biz böyük ehtiyac duyuruq ki, bu ölkələr arasında əlaqə yaransın və həmin ölkələrin daxilindəki çətin məsələlər həll olunsun ki, hər iki ölkə Avropa Şurasının irəli sürdüyü standartlara cavab verə bilsin. Əlbəttə, Parlament Assambleyasının sədri kimi mən bu məsələlərə birbaşa cəlb olunmamışam. Lakin öz vəzifəmdə bu işə böyük maraq göstərirəm. Mən istəyirəm bütün ölkələrdə adını çəkdiyim məsələlər mümkün qədər tez və düzgün həll olunsun ki, həmin ölkələr Avropa standartlarına cavab versin-lər.

Mən bu səfərim zamanı Yerevanda Prezident Robert Koçaryanla və Tbilisidə Prezident Eduard Şevardnadze ilə görüşdüm. Əlbəttə, onların nə dediklərini Sizə demək mənim tərəfimdən düzgün olmazdı. Lakin bircə məsələni demək istəyirəm ki, hər iki prezident Sizin haqqınızda danışarkən onların nitqləri komplimentlərlə dolu idi.

Cənab Prezident, Siz elə bir şəxsiyyətsiniz ki, bu regionda və ümumiyyətlə dünyanın siyasi meydanında böyük nüfuz qazanmışınız. Sizinlə görüşmək mənim üçün böyük şərəfdir. Mən bu görüşdən istifadə edərək istərdim ki, ölkənizin və bölgənizin düşdüyü çətin problemlərin həlli barədə Sizin münasibətinizi və fikirlərinizi, şərtlərinizi eşidim, Sizdən öyrənim.

Söylədiyiniz fikirlərə görə qonağa minnətdarlığımı bildirən Prezident **Heydər Əliyev** dedi:

- Təşəkkür edirəm. Bizim ölkəmizin, gənc, müstəqil dövlətimizin problemləri çoxdur. Qısaca desək, məndən əvvəl Sizinlə söhbət aparan rəsmi şəxslər yaxın Sizə bildiriblər ki, Azərbaycanda demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi gedir. Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı prinsipləri qəbul olunubdur, bu sahədə xeyli işlər görülüb və gələcəkdə də görülməkdədir.

Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə əsasən böyük özəlləşdirmə proqramı, torpaq islahatı həyata keçirilir. Keçmişdə, sovet hakimiyyəti dövründə dövlətin əlində olan torpaqların hamısı indi bu islahatın əsasında kəndlilərə, vətəndaşlara qaytarılır.

Mən Sizə əvvəlcə də dedim ki, Azərbaycan Avropanın şərqində, Avropa ilə Asiyanın qovuşduğu yerdə yerləşən bir ölkədir. Elə buna və bir neçə başqa səbəblərə görə də Azərbaycan özündə həm Avropanın, həm də Şərq aləminin dəyərlərini toplayıbdir. Bu, bizim ölkəmizin tarixi keçmişinə aid olan xüsusiyyətidir. Ancaq belə bir tarixi keçmişə olan ölkə, xalq indi demokratik və dünyəvi dövlət qurur. Mən Azərbaycanda dünyəvi dövlət qurulduğunu xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Xüsusən indi Azərbaycanın ətrafında - Şimali Qafqazda, Orta Asiyada, cənubdakı və şimaldakı qonşu ölkələrdə gedən ağır proseslərə baxaraq, mən bir daha bəyan edirəm ki, Azərbaycan tutduğu bu yolla həmişə gedəcəkdir. Dünyəvi dövlət prinsiplərini inkişaf etdirmək üçün Azərbaycanda bütün əsaslar yaranıbdir və xalqımız bu ənənələri çoxdan mənimsəyibdir.

Azərbaycan xalqı hələ XIX əsrdən indiyə qədər Avropa dəyərlərindən bəhrələnməyə böyük inkişaf yolu keçibdir, ona görə də böyük elmə, mədəniyyətə, təhsilə malikdir. Ancaq şübhəsiz ki, Azərbaycanın həm daxilində, həm də xaricdə ölkəmizdə gedən bu proseslərə təsir edən qüvvələr, amillər vardır. Bunların heç birinə baxmayaraq biz öz tutduğumuz yolla gedirik. Biz demokratiya, insan, söz azadlığı, siyasi plüralizm və mətbuat azadlığı prinsiplərini - bütün bu prinsipləri həyata keçirmişik və bundan sonra da həyata keçirəcəyik.

Ölkəmiz üçün çox əhəmiyyət daşıyan odur ki, biz Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi təmin etmişik. Mən bunu ona görə xüsusi qeyd edirəm ki, 5-6 il bundan əvvəl bir tərəfdən Ermənistanla müharibə apararaq, ikinci tərəfdən daxilində ictimai-siyasi sabitlik olmadığından Azərbaycan çox böyük çətinliklər içərisində idi.

Siz 1999-cü ilin sonunda Azərbaycana gəlmisiniz. Əgər Siz 1993-cü, hətta 1994-cü ildə buraya gəlmiş olsaydınız Bakının küçələrində rahat gəzə bilməzdiniz. Biz ictimai-siyasi sabitliyi təmin etmək üçün çox ağır, çətin yol keçdik, ancaq buna nail olduq.

Azərbaycanın iqtisadiyyatı Sovet İttifaqı dağılandıqdan sonra yaranmış iqtisadi tənəzzülə bir neçə il bundan əvvəl son qoydu. 1995-ci ildən biz artıq ölkənin iqtisadiyyatında inkişafı təmin etdik. Biz inflyasiyanın qarşısını almışıq, milli valyutamızın dəyərini möhkəmləndirmişik və insanların yaşayışını müəyyən qədər yaxşılaşdırmışıq. Bu sahədə böyük nailiyyətimiz ondan ibarətdir ki, biz ölkəmizin qapılarını bütün dünyaya açaraq xarici investisiyanın Azərbaycana cəlb olunması sahəsində nailiyyətlər əldə etdik.

Biz iki gündən sonra Azərbaycanda tarixi bir hadisəni, dünyanın böyük neft şirkətləri ilə Azərbaycanın imzaladığı ilk müqavilənin - "Əsrin müqaviləsi"nin 5-ci ildönümünü qeyd edəcəyik. Biz 5 il bundan əvvəl böyük iradə nümayiş etdirib, böyük riskə gedib belə bir müqaviləni imzaladıq. Məmnuniyyətlə deyə bilərəm ki, bu 5 il müddətində biz böyük nailiyyətlər əldə etdik.

Sizin ölkənin, yəni Böyük Britaniyanın fəxri olan "Britiş Petroleum" şirkəti Azərbaycanda həm birinci müqavilədə, həm də sonrakı müqavilələrdə çox görkəmli yer tutur. Ancaq o, tək deyil, - ondan əlavə "Remko", "Monument oyl" və başqa şirkətlər də vardır. Sizin indi yaşadığınız Strasburqun, yəni Fransanın da iki böyük neft şirkəti - "Elf Akiten" və "Total" şirkətləri artıq bizimlə çox geniş əməkdaşlıq edirlər. Ötən dövr ərzində biz 19 müqavilə imzaladıq və bu müqavilələr 14 ölkəni təmsil edən 32 neft şirkəti ilə imzalanıb.

Mən bu məsələni ona görə xüsusi qeyd edirəm ki, biz bu 5 illik yubiley ərəfəsindəyik. Bir də ona görə ki, bu, sadəcə onu göstərir ki, bizim ölkəmiz açıqdır və biz xarici investisiyanı cəlb edə bilirik. Biz bundan sonra da xarici investisiyanı cəlb edib ölkəmizin iqtisadi inkişafını təmin edə biləcəyik.

Bu dediklərim həm bizim problemlərimizdir, həm də gördüyümüz işlərdir. Ancaq bizim ölkənin ən böyük problemi, dərdi Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. Bu münaqişə haqqında sizin yetərli məlumatınız vardır.

Bu münaqişə 1988-ci ildən başlayıb və indiyə qədər davam edir. Ermənistan silahlı qüvvələri müəyyən səbəblərə görə Azərbaycan ərazisinin 20 faizini işğal edib və indiyə qədər işğal altında saxlayırlar. İşğal olunmuş torpaqlardan Azərbaycan vətəndaşları zorla çıxarılıb və çadırlarda yaşayır. Mən bir daha Sizə təşəkkür edirəm ki, Siz zəhmət çəkib vertolyotla gedib onları gördünüz.

Biz Azərbaycanda heç vaxt müharibə tərəfdarı olmamışıq. Münaqişəni də Azərbaycan başlamayıb. Ermənistan Azərbaycanın torpağı olan Dağlıq Qarabağa iddia edərək münaqişə başlayıb. Bu isə böyük müharibəyə gətirib çıxarıb, qan tökülübdür, insanlar tələf olubdur.

İşğal olunmuş torpaqlarda 700-dən artıq kənd, şəhər, qəsəbə, yaşayış məntəqələri viran edilibdir. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, biz həmişə məsələnin sülh yolu ilə həll edilməsinin tərəfdarı olmuşuq. Məhz buna görə də 1994-cü ilin may ayında biz Ermənistanla atəşin dayandırılması haqqında saziş imzaladıq və bu sazişə indiyə qədər riayət edirik. Beş ildən artıqdır ki, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan atəşkəs rejimi şəraitində yaşayır. Amma məsələ bu vəziyyətdə qala bilməz. Bizim üçün bu, çox ağırdır. Çünki, artıq qeyd etdim, bizim torpaqlarımız işğal altındadır, insanlar çadırlarda yaşayırlar. Ermənistan üçün bəlkə bizim kimi ağır deyildir. Amma onlar üçün də bu, böyük bir problemdir. Ona görə də, şübhəsiz ki, dil tapmaq lazımdır. Düzgün qərar qəbul edilməlidir, ədalətli sülh əldə etməliyik.

Bilirsiniz ki, bu məsələ ilə ATƏT-in Minsk qrupu məşğul olur. Minsk qrupunun həmsədrləri - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransa bu işlərə rəhbərlik edirlər. Ötən illər biz onlarla çox geniş əməkdaşlıq etmişik. İki dəfə - 1994-cü ilin dekabrında və 1997-ci ilin dekabrında Budapeştdə və Lissabonda ATƏT-in zirvə görüşlərində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi müzakirə edilib və bu bərdə müvafiq qərarlar qəbul olunubdur. Ondan öncə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası Azərbaycanın torpaqları işğal olunan zaman işğal edilmiş torpaqlardan Ermənistan silahlı qüvvələrinin qeyd-şərtsiz çıxması haqqında qətnamələr qəbul edibdir. O qətnamələr Ermənistan tərəfindən yerinə yetirilməyibdir, Budapeştdə, Lissabonda qəbul olunmuş prinsiplər isə yenə də Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyinə görə həyata keçirilməyibdir.

Siz bilirsiniz, Lissabon Zirvə görüşündən sonra ATƏT-in Minsk qrupu iki təklif irəli sürdü. Biz onların ikisinə də müsbət münasibət göstərdik. Ancaq onlar həyata keçirilmədi. Çünki Ermənistan o təklifləri qəbul etmədi. Keçən ilin sonunda yeni bir təklif irəli sürüldü. Bu təklifi də biz qəbul etmədik. Əvvəlki iki təklif Azərbaycanın tələblərini o qədər də təmin etmirdi, ancaq müəyyən qədər ədalətli hesab oluna bilərdi. Onların əsasını təşkil edən prinsiplər ondan ibarətdir ki, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarəetmə statusu verilsin, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş Azərbaycan torpaqları azad edilsin və yerlərindən zorla çıxarılmış insanlar öz daimi yaşayış yerlərinə qayıtsınlar. Dağlıq Qarabağın əhalisinin hamısının - həm azərbaycanlıların, həm də ermənilərin təhlükəsizliyi təmin edilsin. Ermənistan bunu qəbul etmədi.

Son təklif isə ondan ibarətdir ki, "Ümumi dövlət" formulu irəli sürülür. Yəni formal olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyü saxlanılır və Azərbaycanın ərazisində Dağlıq Qarabağ kimi yeni bir dövlət yaranır. Azərbaycan dövlətinin isə özünün tərkibində olan və bu bölgəsində yaranan dövlətə heç bir hüququ olmur.

Məlumdur ki, Ermənistan tərəfi münaqişə başlandıqdan qarşısına məqsəd qoyub: ya Dağlıq Qarabağı Ermənistana tamamilə qatmaq, bağlamaq, yaxud da ki, Dağlıq Qarabağa müstəqillik statusu əldə etmək. Son təklif, yəni "Ümumi dövlət" formulu Ermənistanın bu iddiasını şübhəsiz ki, təmin edir. Biz isə, görünür ki, özümüz-özümüzü aldatmalı olacağıq. Düşünəcəyik ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulmayıb. Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın tərkibindədir, yəni ərazisindədir, amma Dağlıq Qarabağ tam müstəqildir. Təbii ki, biz bunu qəbul edə bilməzdik və bu gün də deyirəm ki, biz bunu qəbul edə bilmərik.

Son 15 gündə Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidentinin Dağlıq Qarabağ problemi üzrə xüsusi səfəri və Rusiyanın xarici işlər naziri bizim bölgəmizi - həm Ermənistanı, həm də Azərbaycanı ziyarət etmişlər. Mən onların ikisi ilə də çox ətraflı danışıqlar aparmışam və açıq-aydın bildirmişəm ki, həm Amerika Birləşmiş Ştatları, həm Rusiya, həm də Fransa Lissabon Zirvə görüşündə ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri kimi üzərlərinə düşən vəzifəni indiyə qədər

yerinə yetirməyiblər. Biz hesab edirik ki, Minsk qrupu və onun həmsədrləri Azərbaycan üçün münasib olan yeni təklif təqdim etməlidirlər. Belə olmasa məsələ həll edilə bilməyəcəkdir.

Siz bilirsiniz ki, Azərbaycan təcavüzə məruz qalmış bir ölkədir. Azərbaycanın bir milyondan artıq qaçqınları yeddi ildir ki, çadırlarda yaşayırlar. Bizim millətimiz dözümlüdür, ancaq hər dözümlünün də bir həddi vardır.

Mən bunları sizə bildirərək bir daha bəyan edirəm ki, biz məsələnin yalnız və yalnız sülh yolu ilə həll olunmasının tərəfdarıyıq. Bunun üçün bundan sonra da çalışacağıq, atəşkəs rejimini qoruyub saxlayacağıq. Bu məqsədlə son dəfə Yaltada Ermənistan Prezidenti Koçaryanla mənim görüşümün nəticəsində biz müdafiə nazirlərinə göstəriş verdik ki, onlar görüşsünlər və lazımı tədbirlər görsünlər. Bir neçə gün bundan öncə sərhəddə Ermənistanın müdafiə naziri ilə Azərbaycanın müdafiə naziri görüşüblər, danışıqlar aparıblar və atəşkəs rejiminin daha da möhkəmlənməsi üçün tədbirlər həyata keçirəcəklər.

Biz sülh əldə etmək üçün bütün vasitələrdən istifadə etməyə çalışırıq. O cümlədən, son zamanlarda Azərbaycan Prezidenti və Ermənistan Prezidentinin görüşləri də, hesab edirəm, çox əhəmiyyətlidir. Ancaq məsələni həll etmək üçün Minsk qrupu, ATƏT daha ciddi çalışmalıdır.

Siz buyurdunuz ki, təşkilatınız münaqişələrin həll edilməsi ilə məşğul olmur. Biz bunu bilirik. Ancaq eyni zamanda siz bu işə çox böyük maraq göstərsiniz. Bu, bizi sevindirir. Güman edirik ki, böyük maraq göstərərək və Avropa Şurası kimi, Avropanın bütün bölgələrində sülhün, əmin-amanlığın təmin olunmasına nail olmaq üçün siz də öz səylərinizi imkan dairəsində qoyacaqsınız.

Siz buyurdunuz ki, Gürcüstanın Avropa Şurasına qəbul olunmasından guya biz narahatıq. Bu, belə deyil. Biz sevinirik. Mən Prezident Şevardnadzeni bu münasibətlə təbrik etdim. Gürcüstanla Azərbaycan arasında çox gözəl dostluq, əməkdaşlıq əlaqələri vardır. Bizim xalqlarımız əsrlər boyu dostluq ediblər. İndi müstəqil dövlətlər kimi, Cənubi Qafqazda olan müstəqil dövlətlər kimi, Gürcüstanla Azərbaycanın əlaqələri, hesab edirəm ki, nümunə ola bilər. Xüsusən son vaxtlar Xəzər dənizinin enerji ehtiyatlarından istifadə olunması üçün, yəni Sizə söylədiyim müqavilənin həyata keçirilməsi üçün Bakıdan Gürcüstan ərazisi ilə Qara dənizdəki Supsa limanına neft kəmərinin çəkilməsi və Azərbaycandan Türkiyəyə nəzərdə tutulan Bakı-Ceyhan neft kəmərinin Gürcüstandan çəkilməsi - bunlar hamısı bizim Gürcüstanla nə qədər sıx əməkdaşlıq etdiyimizi göstərir. Biz arzu edirik ki, təkcə Gürcüstanla Azərbaycan arasında yox, bütün Cənubi Qafqaz ölkələri arasında sülh olsun, mehribanlıq olsun, əməkdaşlıq olsun.

Sizin Avropa Şurasının parlamentlər vasitəsilə Cənubi Qafqaz ölkələrində, onların arasında bir-birinə münasibət, inam yaranması üçün apardığınız tədbirlər də, şübhəsiz ki, əhəmiyyətlidir. Biz bu tədbirlərin - mart ayında üç ölkənin, yəni Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycanın parlamentləri sədrlərinin Fransada sizin rəhbərliyiniz altında keçirilən görüşünün, sonra Tbilisidəki görüşünün məhz Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması məqsədi daşdığını əsas götürürük.

Bizim başqa problemlərimiz də çoxdur. Onların hamısını danışsam gərək biz bir neçə saat söhbət edərdik. Ancaq mən əsas problem haqqında Sizə dedim və Sizi əmin edirəm ki, əgər bu əsas problem həll olunsay, sülh yaransa qalan problemlərin hamısı - həm daxili, həm xarici problemlər daha asanlıqla həll oluna bilər. Ona görə mən Sizə müraciət edirəm ki, Siz və ümumiyyətlə Avropa Şurası Cənubi Qafqazda tam sülhün, əmin-amanlığın, ədalətli sülhün yaranmasına bundan sonra da çalışsınız və bizə kömək edəsiniz.

Bəlkə Siz mənim bu sözlərimi dinləməkdən yorulduz. Ancaq mən Sizin sualınıza cavab olaraq bunları deyirəm.

Prezident Heydər Əliyevə dərin təşəkkürünü bildirən lord **Rassel-Conston** dedi:

- Cənab Prezident, həqiqətən mən verdiyiniz geniş şərhə görə Sizə çox minnətdaram. Siz dünyanın müxtəlif ölkələrindən burada işləyən, Azərbaycanın iqtisadi inkişafında iştirak edən neft şirkətlərinin, o cümlədən "Bi-Pi"-nin adını çəkdiniz. Əlbəttə, ilk əvvəl deməliyəm ki, mən özüm böyük britaniyalı-şotlandiyalıyam.

Cənab Prezident, artıq yeddi aydır ki, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına sədr seçilmişəm və bu müddət ərzində çalışmışam unudum ki, britaniyalıyam, şotlandiyalıyam. Çalışmam tam Avropalı kimi hərəkət edim, yəni 41 Avropa ölkəsi üçün işləyim. Biz üzv olan hər ölkənin nümayəndələri ilə görüşərkən, söhbət edərkən çalışırıq bunu əsas tutub onlara deyək ki, bilirik, Sizin ölkənizin milli maraqları vardır. Lakin biz həmin milli maraqları adlamağa, onlardan daha irəli getməyə çalışırıq. İstəyirik ümumi maraqlar, dəyərlər üçün işləyək ki, hər bir ölkə buradan öz xeyrini götürə bilsin.

Cənab Prezident, Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm ki, özünüzdən də dediyiniz kimi, bu çətin, ağırlı problemin öhdəsindən gəlməyə çalışırsınız. Əlinizdən gələni edirsiniz ki, bu problemi həll edəsiniz. Əlbəttə, mən bu gün Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nəticəsi kimi qaçqın düşmüş insanları gördüm. Onların vəziyyəti, şəraiti həqiqətən çox çətinidir. Sadəcə olaraq, bizim bu gün çalışdığımız xüsusilə müstəsna çətinliklər dövrünü unudurmaqdan, azərbaycanlıları və erməniləri sivil yolla bir-biri ilə söhbət etməyə, razılığa gəlməyə dəvət etməkdən ibarətdir.

Mən Tbilisidə olan görüşlərin birini müşahidə edirdim. Orada, düzü, Gürcüstan nümayəndələri azlıq təşkil edirdilər. Əsasən Ermənistan və Azərbaycan nümayəndələri öz aralarında söhbət aparırdılar. Onlar insan hüquqlarının tətbiq olunmasının nəzəri cəhəti haqqında deyil, praktiki həlli haqqında söhbət edirdilər. Yəni, aydındır ki, nəzəriyyədən praktikaya keçdikdə yerlərdə həm məhkəmənin, həm polisin işi nəzərə alınmalıdır.

Hazırda bizim işimiz ondan ibarətdir ki, aydın məsələdir, Dağlıq Qarabağ problemi Sizinlə Koçaryanın danışıqlarından sonra öz həllini tapacaqdır. Hər iki ölkənin baş nazirləri razılığa gələcəklər və yaxud da xarici işlər nazirləri öz aralarında razılıq əldə edəcəklər. Eyni zamanda Minsk qrupu bu işə yeni bir məqam gətirəcək və bu məsələnin həll olunmasına yardım edəcəkdir.

Lakin bütün bu müddət ərzində biz boş qalmırıq, öz işimizi davam etdiririk. İki ölkənin parlamentləri arasında görüşlərin keçirilməsinə əlimizdən gələni köməyi edirik. Yəni aydın məsələdir ki, Siz razılığa gəldikdən sonra istər-istəməz bu razılıq hər iki ölkənin parlamentləri tərəfindən ratifikasiyadan keçməlidir. Bizim də əsas məqsədimiz ondan ibarətdir ki, parlamentlər bütün bu müddət ərzində bir-birinə düşmən kimi baxmasınlar, əməkdaşlığa indidən başlasınlar.

Cənab Prezident, sonda isə Sizə başqa bir sual vermək istərdim. Əlbəttə, Siz özünüz qərara alacaqsınız ki, bu suala cavabı mətbuat nümayəndələri burada ola-ola verəsiniz, yoxsa onları. Məlumdur ki, bu məsələ hazırda həm Yerevanda, həm Tbilisidə, həm də Bakıda böyük narahatlıq doğurur. Bu məsələ eləcə də ətraf regionda narahatlıq doğurur, bütün keçmiş SSRİ ərazisində və həmçinin Avropada bu məsələdən çox narahatdırlar. Açıqını desəm, mən heç bilmirəm ki, bu məsələnin həllinə biz Avropa Şurası kimi və yaxud elə ATƏT-in özü necə yardım edə bilər. Mən Dağıstanda olan hadisələri, oradakı məsələləri nəzərdə tuturam. İstəyirəm ki, Siz buna öz münasibətinizi bildirəsiniz. Çünki məlumdur ki, bu hadisələr bütün əraziyə öz təsirini göstərir. Xüsusilə də bu məsələlərdən sonra Rusiya ərazisində olan bomba partlayışları hamımızı narahat edir. Məsələn, mən Tbilisidə olarkən Prezident Şevardnadze ilə görüşdüm və gördüm ki, o da bu məsələdən olduqca narahatdır. O, belə bir fikir söylədi ki, bu cür işlərə, terror aktlarına əl atırlar buna yenidən qayıda bilərlər, bu işi sonsuz davam etdirə bilərlər. Bir halda ki, bu hadisələr Sizin qonşuluğunuzda olan ölkədə baş verir, xahiş edirəm, öz fikrinizi, münasibətinizi bildirəsiniz.

Azərbaycan Prezidenti **Heydər Əliyev** dedi:

- Şimali Qafqazda və konkret olaraq indi Dağıstanın ərazisində gedən proseslər, yəni terror aktları, Dağıstanın ərazisinə soxulmuş quldurlar bizi çox narahat edir.

Bizim Rusiya ilə sərhədimiz Dağıstandan keçir. Dağıstan isə Rusiyanın tərkibində bir respublikadır, yəni Rusiya Federasiyasının bir subyektidir. Biz həmişə hər bir ölkənin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsinin tərəfdarı olmuşuq və bu gün də Rusiyanın ərazi bütövlüyünün təmin olunmasının tərəfdarı kimi çıxış edirik. Ona görə də biz hesab edirik ki, Dağıstan Rusiyanın ayrılmaz hissəsidir və ayrılmaz hissəsi olmalıdır. Rusiyanın hakimiyyəti Dağıstanda bundan sonra da davam etməlidir.

Belə döyüşlər, terror aktları, bu cür çox qorxulu partlayışlar və sairə hər bir ölkə üçün təhlükəlidir. Biz məsafəcə Dağıstana çox yaxın olduğumuza görə bundan çox narahatıq.

Bir də bilməlisiniz ki, Dağıstanda təxminən 120-130 min azərbaycanlı yaşayır. Dağıstanla Azərbaycan arasında belə bir vəziyyət var ki, Dağıstanda olan ləzgilərdən Azərbaycanda da yaşayanlar çoxdur. Azərbaycanda avarlar da çoxdur və Dağıstanın başqa etnik qruplarından da Azərbaycanda var. Ona görə də bunlar hamısı tarixən həmişə bizi bir-birimizə bağlayıbdır.

Dağıstan bizim üçün dost ölkədir. Şübhəsiz ki, Rusiyanın ayrılmaz bir hissəsi olaraq. Biz arzu edirik ki, tezliklə Rusiya federal qüvvələri və Dağıstanın öz qüvvələri Dağıstanda gedən bu proseslərə son qoysunlar, orada sabitliyi, əmin-amanlığı təmin etsinlər.

Mətbuatda verilən məlumatlardan demək istəyirəm ki, orada guya islam ekstremistləri, guya mürtəcə siyasət həyata keçirmək istəyənlər, başqaları - onlar şübhəsiz ki, Dağıstana heç vaxt xeyir gətirə bilməzlər. Dağıstan xalqlarının hamısı islam dininə itaət edirlər. Amma islam dini heç vaxt nə terrorizmin, nə də ekstremizmin tərəfdarı olmayıbdır. Hesab edirəm ki, o terroristlər sadəcə, insanların hissiyyatlarından istifadə edirlər.

Rusiyadakı partlayışlar, şübhəsiz ki, çox qeyri-adi bir haldır. Rusiyanın, yaxud keçmiş Sovet İttifaqının tarixinə nəzər salsanız mən belə şeylər xatırlaya bilmirəm. Mən bunu xatırlaya bilmirəm. Çünki hər halda o dövrün böyük bir hissəsi mənim gözümdən qarşısında olubdur. Bir də biz kitabları da oxuyuruq, tarixi oxuyuruq. 20-ci illərdən bu tərəfə mən Rusiyanın ərazisində belə partlayışlar olduğunu görməmişdim, eşitməmişdim. Bizim arzumuz odur ki, Rusiyanın hökuməti, Rusiyanın hakimiyyəti tezliklə bu hadisələrə son qoysun, onların qarşısını alsın. Cinayətkarlar yaxalansın, cəzələnsin və ümumiyyətlə, Rusiyada ictimai-siyasi sabitlik təmin olunsun.

Rusiya bizim üçün dost ölkədir. Rusiya ilə bizim geniş əlaqələrimiz vardır və istəyirik ki, Rusiyada, o cümlədən Rusiyanın böyük bir hissəsi olan Şimali Qafqazda sülh olsun, əmin-amanlıq olsun, sabitlik olsun.

Görürəm, daha sualınız yoxdur. Sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1999-cu il dekabrın 8-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Bakıda səfərdə olan nümayəndə heyətini - AŞPA-nın Siyasi Komitəsinin sədri Viktor Rufini, komitənin Azərbaycan üzrə məruzəçisi Jak Bomeli, AŞPA-nın Hüquqi İşlər və İnsan Hüquqları Komitəsinin Azərbaycan üzrə məruzəçisi Corc Klerfaytı və başqalarını qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Cənab Rufi, cənab Bomel, cənab Klerfayt, cənab səfirlər!

Mən sizin hamınızı səmimi qəlbədən salamlayıram. Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Mən bu görüşümüzə çox məmnun olduğumu bildirirəm.

Siz Avropa Şurasını təmsil edirsiniz. Azərbaycan son bir neçə ildir ki, Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq edir və bu əməkdaşlığı daha da sürətləndirmək istəyir. Ona görə də Azərbaycana sizin ziyarətiniz bizim üçün çox əhəmiyyətlidir.

Cənab Bomel Azərbaycanda bir neçə dəfə olubdur. digər qonaqlarımızın buraya neçə dəfə gəldiyini bilmirəm. Amma hər halda Azərbaycanı görmək, ölkəmizin bugünkü həyatı ilə tanış olmaq həm Avropa Şurası üçün, həm də sizin özünüz üçün əhəmiyyətlidir.

Güman edirəm ki, siz bu günlər burada - həm Milli Məclisdə, həm Xarici İşlər Nazirliyində və digər nazirliklərdə bir çox görüşlər keçirərək Azərbaycanın bugünkü vəziyyəti haqqında yetərli qədər təəssürat toplaya bilmisiniz. Ona görə də hesab edirəm ki, sizə ətraflı məlumat verməyə ehtiyac yoxdur. Amma mən onu demək istəyirəm ki, Azərbaycan dövlət müstəqilliyinin səkkizinci ilini keçirdi. Ötən müddətdə bizim dövlət müstəqilliyimiz ilbail möhkəmlənibdir və Azərbaycan bir müstəqil dövlət kimi dünyada özünəməxsus yer tutubdur.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən indiyə qədər tutduğu yolla gedir. Bu yol da Azərbaycanda hüquqi, demokratik dövlət qurmaq, ölkəmizdə bazar iqtisadiyyatı yaratmaq və inkişaf etdirmək, iqtisadi islahatlar keçirmək, Azərbaycanı dünya sisteminə - həm siyasi, həm də iqtisadi sistemə sıx bağlamaq, daha da yaxınlaşdırmaq yoludur.

Avropa qitəsində olan bir ölkə, dövlət kimi biz, şübhəsiz ki, birinci növbədə Avropa ilə, Avropa strukturları ilə inteqrasiya yaratmağa və inkişaf etdirməyə çalışırıq. Ancaq biz eyni zamanda dünyanın bütün beynəlxalq təşkilatları - ATƏT ilə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə və başqa təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq edirik. Biz ötən illərdə bu istiqamətdə müəyyən nailiyyətlər əldə etmişik. Baxmayaraq ki, ölkəmiz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra həm daxili, həm də xarici çətinliklərlə rastlaşıbdir.

Təbiidir ki, biz əldə etdiyimiz nailiyyətləri çox da şişirtmək istəmirik. Biz qüsurlarımızı, nöqsanlarımızı da bilirik və onların aradan qaldırılması üçün lazımı tədbirlər görürük.

Avropa Şurası ilə əməkdaşlığımız Azərbaycan Avropa Şurasında qonaq statusu alandan sonra daha da genişləniş, güclənibdir. Azərbaycan parlamentinin üzvləri, nümayəndə heyətləri Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında lazım olan vaxtlarda iştirak edirlər. Onlar mənə söyləyirlər ki, orada Azərbaycan haqqında məlumatlar verirlər. Bu illərdə biz Avropa Şurasının Azərbaycana qayğısını, diqqətini görmüşük, yardımını da almışıq və bunu çox yüksək qiymətləndiririk. Avropa standartlarına çatmaq üçün lazımı işlərin görülməsi barədə Avropa Şurasının tövsiyələri, təklifləri bizim üçün xüsusən çox əhəmiyyətli olubdur. Bu, xüsusən dövlətimizin qanunvericilik sistemə aiddir. Amma təbii ki, bizim əməkdaşlığımız bununla məhdudlaşmır. Biz Avropa Şurasının bütün tövsiyələrini, təkliflərini məmnuniyyətlə qəbul edirik və bir daha qeyd edirəm ki, bunu Azərbaycana qayğı və yardım kimi yüksək qiymətləndiririk.

Təbiidir ki, qısa bir zamanda hər şeyə nail olmaq mümkün deyildir. Əsas odur ki, biz bu yolla gedirik. Amma bəzən sürət yaxşı, bəzən zəif olur. Bunların da obyektiv və subyektiv səbəbləri vardır. Biz sizinlə - Avropa Şurası ilə əməkdaşlığımızı hər halda uğurlu hesab edirik.

Sizə bu ziyarətinizə görə təşəkkür edirəm. Əmin olduğumu bir daha bildirirəm ki, bu günlər siz Azərbaycanda son vaxtlar baş vermiş dəyişiklikləri görmüsünüz.

Bilirsiniz ki, Azərbaycanın ən böyük problemi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsidir. Biz bu münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin Ermənistan

silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilməsinə, bir milyondan çox azərbaycanlının işğal olunmuş ərazilərdən zorla çıxarılmasına, indi onların köçkün vəziyyətində, ağır şəraitdə yaşamasına baxmayaraq, biz beş ildən artıqdır ki, sülh danışıqları aparırıq. Ümidvaram ki, münaqişənin sülh yolu ilə həll edilməsinə nail olmaq mümkündür.

Bizim bütün bu və başqa çətin problemlərimizə baxmayaraq, Azərbaycanın iqtisadiyyatı inkişaf edir. Bizdə 1996-cı ildən iqtisadiyyatda tənəzzülün qarşısı alınmışdır, ölkəmizin iqtisadiyyatı ilbail inkişaf yolu ilə gedir. Ümumi daxili məhsul hər il artır. Bu ilin ötən aylarında da ümumi daxili məhsul təxminən 7 faiz artmışdır. Kənd təsərrüfatı, sənaye məhsulları istehsalı artır. Bu il sənaye məhsulu istehsalı təxminən 3 faiz, kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalı da bir o qədər artacaqdır.

Biz bunların nəticəsində xalqın rifah halını müəyyən qədər yaxşılaşdırırıq. Mən elə iki gün bundan öncə Azərbaycan müəllimlərinin əmək haqqının artırılması haqqında sərəncam verdim, mən onların maaşını 25 faiz artırdım. Bu artım ildə təxminən 40 milyon dollar təşkil edir. Bu, Azərbaycanın büdcəsi üçün çox böyük rəqəmdir.

Mən məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, maddi və maliyyə vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün onların aylıq müavinətini, pul gəlirini də artırdım. Məni sevindirən bir də o oldu ki, imkan yarandı, Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının balet truppasının bütün işçilərinin maaşını 5 dəfə artırdım. Mən bunu ona görə deyirəm ki, bunlar son 2-3 gün ərzində həyata keçirdiyim sərəncamlardır.

Biz keçmiş zamanlara nisbətən indi dövlət büdcəsini hər il vaxtında təşkil edirik və parlament, Milli Məclis onu təsdiq edir. Bu il də Milli Məclis onu hələ bir ay bundan əvvəl təsdiq edibdir.

Son beş ildir ki, Azərbaycanda inflyasiya yoxdur. Bizim milli valyutamız və onun dəyəri tamamilə sabitdir. İstehlak mallarının isə qiyməti artmır, azalır. Siz bilərsiniz, elə ölkələr var ki, inflyasiya artır, ona görə də maaşları artırmağa məcbur olurlar. Amma biz ötən beş ildə inflyasiyanın olmadığı, yəni maliyyə sahəsində tam sabitlik yarandığı halda, maaşların artırılmasına hər il nail ola bilirik. Bunlar görülən işlərin, xüsusən islahatları həyata keçirməyimizin nəticəsində mümkün olur. Amma bunlar ölkəmiz və əhalimiz üçün hələ çox azdır. Güman edirəm ki, biz bu minvalla getsək gələcəkdə vəziyyət daha da yaxşı olacaqdır.

Bizim ən böyük nailiyyətimiz odur ki, Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirmişik və son beş ildə bu sabitlik təmin edilir. Təbiidir ki, bunlar hamısı Avropa strukturları ilə yaxınlaşmağa, əlaqə qurmağa, inteqrasiya yaratmağa bizim üçün imkanlar açır.

Biz Avropanın Şərqdə ən sərhəddə olan ölkəsiyik. Şərq istiqamətində Azərbaycandan sonra Avropa qurtarır. Biz Avropanın kənarında olaraq istəyirik ki, Avropanın çox inkişaf etmiş ölkələri səviyyəsinə gəlib çıtaq.

Beləliklə, mən sizə öz sözlərimi qısa olaraq dedim. Mən sizi dinləməyə hazırım.

Qəbula görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirən cənab **Viktor Rufi** dedi:

- Cənab Prezident, bu gün Sizin tərəfinizdən qəbul edilməyimizdən çox böyük şərəf duyuruq. Mən yenə də demək istəyirəm - bu, bizim üçün bir neçə dəfə şərəfdir ki, bu gün qəbulunuzda Sizinlə qarşı-qarşıya oturmuşuq.

Cənab Prezident, mən, cənab Bomel və cənab Klerfayt burada həm Avropa Şurasını, həm də Avropa dəyərlərini təmsil edirik. Sizin də bu gün bizi qəbul etməyiniz onu göstərir ki, bu dəyərlərə çox böyük əhəmiyyət verirsiniz.

Cənab Prezident, Sizin bu diqqətinizə cavab olaraq demək istəyirəm ki, biz bu səfərə gəlməzdən əvvəl çox iş görmüşük, fəaliyyət göstərmişik. Onu da deməliyəm ki, burada olduğumuz, işlədiyimiz zaman Sizin diqqətinizin davamı kimi tərəfdaşlığımızın da bizə böyük diqqətini hiss etmişik.

Cənab Prezident, mən onu da demək istəyirəm ki, bugünkü nümayəndə heyətinin başçısı, Siyasi Komitənin sədri kimi mən Azərbaycana, Bakıya birinci dəfədir gəlirəm. Bu, paradoksal haldır. Mənə elə gəlir ki, cənab Bomeli və cənab Klerfaytı Sizə təqdim etməyə ehtiyac yoxdur.

Cənab Prezident, etiraf etmək istəyirəm ki, mənim ürəyimdə Sizə qərribə bir inam hissi yarandı. Qarşınızda əyləşən, Sizinlə danışan bu şəxs siyasətlə məşğul olan adamdır. Amma indi o, bu siyasətin sonuna yaxınlaşır. Mən bu Siyasi Komitədə növbəti sessiyanın əvvəlində - yəni 2000-ci ilin yanvar ayına qədər qalacağam. Mən Azərbaycana gələndə təyyarəyə oturarkən öz ölkəmin milli müşaviri idim, ancaq təyyarədən çıxanda artıq mən milli müşavir deyildim.

Cənab Prezident, Azərbaycana səfərimin əsas məqsədi odur ki, işimi burada tamamilə yekunlaşdırım, bunu həmkarıma elə bir vəziyyətdə təhvil verim ki, bu işin dəyərini onu bütünlüklə inandıra bilim.

Bizim hər üçümüz müxtəlif siyasi fraksiyalara mənsub olan adamlarıq, ayrı-ayrı ölkələri təmsil edən şəxslərik. Lakin bizim hamımız fransız dilində danışırıq və Avropa Şurasında hər birimiz aşkarlığın tərəfdarıyıq. Müxtəlif səbəblərə görə bəzilərinin dediklərinin əksinə olaraq, - bəziləri deyirdilər ki, Qafqaz ölkələri Avropaya aid deyildir, - biz bunlara əks arqumentlər tapdıq və Avropa Şurasında çoxluğu öz mövqeyimizə inandıra bildik. Biz Sizin ölkənin Avropa qitəsinə aid olmasına tamamilə əminik.

Cənab Prezident, bizim ən böyük təəssüratımız odur ki, Bosfor və Dardanel boğazlarını keçib buraya gələndə Cənubi Qafqazın təkə əhalisi, müəyyən yerləri ilə yox, ümumiyyətlə Cənubi Qafqazın Avropaya aid olan ölkələri ilə tanış oluruq. Bu həmin ölkələrdir ki, Avropa ilə müxtəlif vaxtlarda, dövrlərdə əlaqələri, mübadilələri olmuşdur. Müəyyən vaxtda bu əlaqələr kəsilmişdi. Lakin indi əsas vəzifə onları yenidən, ən yüksək səviyyədə bərpa etməkdən ibarətdir.

Cənab Prezident, mən həddindən artıq xoşbəxtəm ki, Azərbaycanda iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşması haqqında Sizin fikirlərinizi eşitdim. Biz əminik ki, bu vəziyyətin yaxşılaşması demokratiyanın inkişafı üçün ən gözəl amillərdən biridir.

Cənab Prezident, mən Sizə demək istəyirəm ki, bizim burada apardığımız işlər, keçirdiyimiz görüşlər həddindən artıq gərgin və səmərəli oldu. Mən Sizə Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasında olan əməkdaşlıq haqqında məruzə etmək istəyirəm. Bu əməkdaşlıq Azərbaycan parlamenti, hökuməti ilə olan əməkdaşlıqdır. Bu əməkdaşlıq çox gözəl inkişaf edir və biz indi onun meyvələrini dəririk. Mən Sizə bir nümunə söyləmək istəyirəm. Azərbaycan parlamenti və hökuməti ilə əməkdaşlığımızın meyvələrindən biri o idi ki, biz burada olduğumuz müddətdə, elə dünən axşam respublikanın Baş prokuroru mənə bu struktur haqqında qanunun parlamentdə qəbul edilməsi barədə məlumat verdi. Mən bunu çox gözəl bir nümunə kimi Sizin nəzərinizə çatdırıram.

Cənab Prezident, mən Sizinlə olan əməkdaşlığımızın daha da bir vacib elementindən danışmaq istəyirəm. Bu, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli uğrunda Sizin göstərdiyiniz səylərdir. Mən İsveçrədə, Cenevrə şəhərindən çox da uzaqda olmayan bir yerdə yaşayıram. Bizim hamımız, ümumiyyətlə, Avropa Şurası da əmindir ki, Azərbaycanın inkişafı, Avropa Şurası ilə əlaqələri də Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllindən çox asılıdır.

Cənab Prezident, biz çox şadıq ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Komitəsinin təklifi ilə parlament üzvləri arasında keçirilən görüşlər çox böyük nailiyyətlərdən biridir. Belə görüşlər Strasburqda, Tbilisidə keçirilibdir və bu günlərdə Parisdə də belə bir görüş olacaqdır. Ümumiyyətlə, biz istəyirik ki, Sizə verdiyimiz dəstəyi eləcə də Ermənistanla göstərək. Bu şərtlə ki, qoy bu hər iki dövlət lap tez bir zamanda və birlikdə Avropa Şurasına qəbul edilsinlər. Əlbəttə, bunun üçün bizə ən əvvəl sülhün daha da möhkəmləndirilməsi barədə təminat lazımdır. Sülhün daha da möhkəmləndirilməsi üçün bu təminatı hər iki tərəf verməlidir. Biz

bunu təkid edirik. Bu təkidin səbəbi aşağıdakılardan ibarətdir.

Mən Sizə dedim ki, Avropa Şurasında böyük əksəriyyət aşkarlığım, açıq qapı siyasətinin tərəfdarıdır. Onu da bildirmək istəyirəm ki, ümumiyyətlə, beynəlxalq təşkilatlar içərisində Avropa Şurası onların ən böyüyü, ən irisidir. Bu, elə bir təşkilatdır ki, onun daxilində müəyyən proseslərin təsiri ola bilər. Məsələn, bu günlərdə Rusiyanın Şimali Qafqazda, yəni Çeçenistanda həyata keçirdiyi əməliyyatların indinin özündə Avropa Şurasının mövqeyini zəiflətməmişdir. Çünki Rusiya Avropa Şurasının fundamental prinsiplərinə riayət etməyib, onları pozubdur. Hətta Rusiya Avropa Şurasının təkliflərini, tövsiyələrini bir aydır ki, qulaqardına vurur. Ona görə də demək istəyirəm ki, belə bir vəziyyət Avropa Şurasının mövqeyini həddindən artıq zəiflədib və ümumiyyətlə Avropa Şurası bu gün çox qərribə bir vəziyyətdə qalır, Rusiyanın belə fəaliyyəti onu çox zəiflədir.

Cənab Prezident, bütün bunlardan belə bir nəticəyə gəlməliyəm, - Bakıda gördüyümüz işlər də bunu sübut edir Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olmaq yolunda demokratiyaya doğru çox qəti addımlarla irəliləyir və elə bu proseslər də onu Avropa Şurasına yaxınlaşdırır.

Cənab Prezident, icazə ilə, mən sözü cənab Bomelə vermək istərdim.

Həydər Əliyev: Buyurun. Təşəkkür edirəm.

Dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirən cənab **Jak Bomel** dedi:

- Cənab Prezident, Siyasi Komitənin Azərbaycan üzrə məruzəçisi kimi mən Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması yolunda fəaliyyət göstərən bir məsul şəxsəm. Sizin vaxtınızı çox almaq istəmirəm.

Cənab Prezident, Sizə demək istəyirəm ki, mən yalnız son bir il ərzində burada olmamışam. Lakin Bakını, Azərbaycanı yenə də bu cür inkişafda, bu cür irəliləyişdə görmək məni həddindən artıq sevindirir. Eyni zamanda bu gün Sizinlə görüşmək, söhbət etmək bizim üçün böyük şərəfdir.

Cənab Prezident, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması üzrə məruzəçi kimi demək istəyirəm ki, 70 il ərzində qara dövr keçmiş Azərbaycanın bütün mərhələləri adlayaraq demokratik Avropa dövlətləri sırasına daxil olmasına böyük marağım var. İcazə verin, XXI əsrin astanasında bu fəaliyyətimlə bağlı üç arzumu Sizə bildirim.

Cənab Prezident, birinci, ən əsas arzum budur ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında olan münaqişə beynəlxalq hüquq normalarına əməl edilməklə, beynəlxalq aləmdə tanınmış sərhədlər gözlənilməklə və iqtisadi əməkdaşlıq müstəvisində həll olunsun.

İkinci arzum odur ki, istərdim qarşından gələn bələdiyyə seçkiləri çox yaxşı şəraitdə keçsin. Bu, Avropa Şurasına daxil olmaq üçün mühüm şərtlərdən biridir. Bütün nöqtəyi-nəzərlərdən, yəni həm iqtisadi, o cümlədən enerji, həm siyasi və həm də strateji cəhətdən gələcək üçün çox vacib olan bu regionda, sülh və təhlükəsizliyə böyük ehtiyac duyulan regionda əmin-amanlığın bərqərar olmasını istəyirəm. Cənab Prezident, Siz bu yaxınlarda İstanbul sammitində təhlükəsizlik və əməkdaşlıq paktı haqqında danışdınız. Mən istərdim ki, burada belə bir pakt yaransın, necə ki, Avropanın mərkəzində yerləşən dövlətlər sülh və təhlükəsizliyi təmin etmək üçün bu yoldan istifadə edirlər. Siz Avropanın elə bir cinahında yerləşirsiniz ki, ölkənin həm Şimalda, həm Cənubda, həm də digər istiqamətlərdə müxtəlif qonşuları var. Ona görə də biz Avropa olaraq Sizi hərtərəfli dəstəkləməliyik.

Cənab Prezident, nəhayət, üçüncü arzum. İstərdim yeni, qarşından gələn əsrdə ölkənizə, Sizə təmsil etdiyiniz dəyərlərin həyata keçirilməsi sahəsində ən xoş arzularımı yetirim, ən yaxşı şəraitdə, sülh şəraitində yaşamağımız barədə arzularımı çatdırım.

Nəhayət, icazə verin, bu fürsətdən istifadə edib, cənab Prezident Şirakin ən xoş arzu və istəklərini də Sizə yetirim.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm, sağ olun.

Viktor Rufi: Cənab Prezident, indi də cənab Klerfayt bir neçə kəlmə demək istəyir.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, hüquqi işlər və insan hüquqları sahəsində mürəzəci olduğum üçün mən də bir neçə kəlmə demək istərdim. Mənim buraya son gəlişimdən 14-15 ay keçibdir. Həqiqətən demək istəyirəm ki, mən çox böyük təəssürat altındayam. Bu təəssürat yalnız və yalnız Sizin dediyiniz iqtisadi nəticələrdən deyil, - əlbəttə, onların da böyük rolu var. - Azərbaycanın indiyə qədər ümumiyyətlə gördüyü nəhəng işlərdən doğmuşdur. Bu, Azərbaycanın bir çox strukturlarının - Ədliyyə Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin, başqa orqanların gördükləri işlərin təəssüratıdır.

Cənab Prezident, Siz dəfələrlə amnistiya haqqında qərar vermişiniz, həbsdə olan neçə minlərlə insanı azad etmişiniz. Kütləvi informasiya vasitələrində senzuranı götürmüşünüz. Ölüm hökmünü ləğv etmişiniz. Ümumiyyətlə buna oxşar nə qədər qərarlar qəbul etmişiniz. Əlbəttə, mən desəydim ki, indi Azərbaycanda hər şey ideal vəziyyətdədir, onda bunu bir qədər şişirtmiş olardım. Şübhəsiz, hələ görülməli işlər olan sahələr var.

Məsələn, mən insan ləyaqətinə hörmət məsələsini demək istərdim. Yəni, insanların şübhə altında olması, lakin hakimin qərarına qədərki dövrdə onlara olan münasibət. Yaxud, onların barəsində hökm oxunandan sonra həbsxanadakı münasibət. Mənə elə gəlir ki, bu sahədə hələ görülməli olan işlər vardır. Bu işlərdən biri o olardı ki, vəkillər gəlib həmin yerlərdə fəaliyyət göstərə bilsinlər. Mən bilirəm ki, dediyim bu məsələ, yəni vəkillər haqqında qanun layihəsi, deyərsən, bu günlərdə Azərbaycan parlamentinin müzakirəsinə veriləcəkdir.

Cənab Prezident, demək istədiyim ikinci məsələ demokratik prinsiplərin ən vacib amillərindən biridir. Bu, söz azadlığı, xüsusən jurnalistlərin söz azadlığıdır. Bu da tamamilə ideal şəkildə təmin olunmalıdır. Əlbəttə, mən başa düşürəm ki, jurnalistlər özlərinə aid olan prinsiplərə heç də həmişə axıradaq riayət etmirlər. Lakin buna o qədər də fikir verməyib onların azad fəaliyyətini təmin etmək yolunda müəyyən işlər görmək lazımdır.

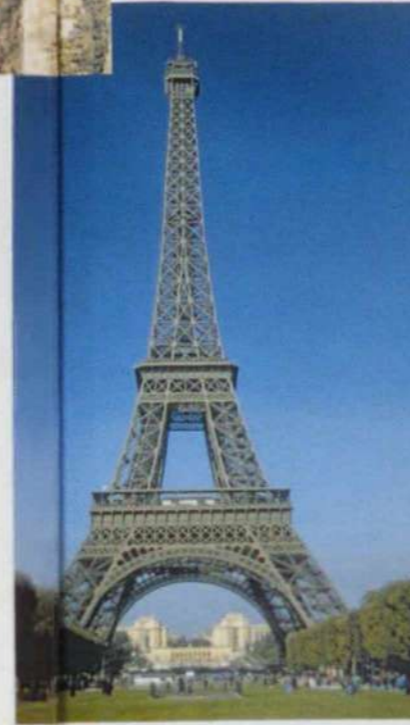
Cənab Prezident, bunları deməyimə baxmayaraq, ümumən bu işlərə qiymət versək, bildirməliyəm ki, Sizin cəmiyyətdə gördüyünüz işlər onu göstərir ki, səyləriniz davam edir və edəcəkdir. Mən əminəm ki, bunlar çox müsbət haldır və Siz Avropa Şurasına daxil olandan sonra da biz əməkdaşlıq edəcəyik, Sizin rəhbərliyiniz altında bunu lazımı səviyyəyə çatdıracağıq. Əlbəttə, bunun üçün təqvim hazırlamaq və qarşıya qoyulan öhdəliklər haqqında müəyyən tarixlər göstərmək olar ki, bu işə mərhələ-mərhələ nəzarət etmək mümkün olsun.

Cənab Prezident, mən deməliyəm ki, Azərbaycanda çox böyük uğurlar əldə ediləndir. Bu işdə mənim də müəyyən rolum olduğu üçün, bu əməkdaşlıqda iştirak etdiyim üçün özümü çox xoşbəxt sayıram.

Azərbaycan Prezidenti **Heydər Əliyev** qonaqlara müraciətlə dedi:

- Hörmətli cənab Rufi, cənab Bomel, cənab Klerfayt, dəyərli fikirlərinizə görə sizə təşəkkür edirəm. Siz Avropa Şurasının çox təcrübəli nümayəndələrisiniz. Sizin tərcümeyi-halınıza baxanda görürsən ki, siz neçə illər, on illərlə parlamentlərin üzvüsünüz. Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvüsünüz. Bəzən də təəccüb edirsən - nə cür olub ki, bunlar hər il bu qədər nailiyyət qazanırlar ki, daim seçilirlər və belə böyük məclisdə görkəmli yer tuturlar?

Təbii ki, Avropa dəyərləri və Avropa standartları sizin nəinki beyninizdə, həm də sümüyünüzdə, iliyinizdədir. Ona görə də Avropa Şurasının sizin kimi təcrübəli nümayəndələri ilə əməkdaşlıq etməyimiz bizim üçün çox şəərəlidir. Azərbaycanda son vaxtlarda olan dəyişikliklər haqqında sizin bu gün bəyan etdiyiniz fikirlər, ölkəmizin Avropa demokratiyası, ümumiyyətlə demokratiya yolu ilə getməsi, Avropa standartlarına yaxınlaşması sahəsində

gördüyümüz işlərə verdiyiniz qiymət, təbii ki, bizim üçün çox dəyərlidir. Bu, bizi ruhlandırır. İnsan isə ruhlananda daha da yaxşı işləmək istəyir.

Mən bu gün sizinlə söhbətə başlayanda dedim ki, təbii, bizim qüsurlarımız, çatışmazlıqlarımız, nöqsanlarımız da var və bir çox şeylərə hələ nail ola bilməmişik. Nəticə isə ondan ibarətdir ki, biz gərək bu günə qədər edə bilmədiyimizi sabah, yaxın gələcəkdə edək, nöqsanlarımızı aradan qaldıraq. Əmin ola bilərsiniz ki, əgər indiyədək biz bu qədər iş görmüşüksə və siz bu işləri qiymətləndirirsinizsə, demək, biz böyük təcrübə toplamışıq. Bu, birincisi. İkincisi də bu, artıq bizim tutduğumuz yoldur. Biz bu yoldan nə sağa, nə sola dönmə bilmərik.

Bu onu göstərir ki, biz daim irəli gedəcəyik və bundan sonra Avropa Şurası ilə əməkdaşlığımızda daha yaxşı nailiyyətlər əldə edəcəyik.

Bir neçə gündən sonra Azərbaycanda bələdiyyə seçkiləri keçiriləcəkdir. Bu seçkilər Azərbaycanda ilk dəfə keçirilir. Biz çalışırıq və demək istəyirəm, çox çalışırıq ki, birincisi, bələdiyyə seçkiləri tam demokratik şəraitdə, şəffaflıq şəraitində keçirilsin, bizim ölkənin demokratiya sahəsində irəliləməyə atdığı böyük bir addım olsun. Biz nəinki çalışırıq, çox istəyirik ki, buna nail olaq. Güman edirəm ki, seçkilərin nəticələri bunu göstərəcəkdir. Təbii ki, biz hesab etmirik ki, bu nəticələr tam ideal ola bilər. Bu, ilk bələdiyyə seçkiləridir. Son vaxtlara qədər Azərbaycanda heç bilmirdilər ki, bələdiyyələr nədir. Ancaq yenə də deyirəm, biz indiyə qədər bütün işləri görmüşük və qarşıdakı günlərdə də görəcəyik. Mən bu fürsətdən istifadə edib Azərbaycanın bütün vətəndaşlarına da müraciət edirəm ki, bələdiyyə seçkilərini demokratik şəraitdə keçirmək mümkün olsun, ədalətli olsun və insanlar istədikləri adama sərbəst səs verə bilsinlər.

Siz bizim qanunvericilik sahəsində gördüyümüz işləri qiymətləndirdiniz, prokurorluq haqqında qəbul olunmuş qanun barəsində müsbət fikrinizi bildirdiniz. Amma bilməlisiniz ki, bunlar asan keçmir, çünki bizdə hələ mühafizəkar qüvvələr var, keçmiş prinsiplərdən ayrılmaq istəməyənlər də var.

Məsələn, mən hesab edirəm ki, "Prokurorluq haqqında" qanunu biz bir il bundan öncə qəbul edə bilərdik. Nə üçün bunu edə bilməmişik? Çünki bir tərəfdən Avropa Şurasının tələblərini ortaya qoyan qüvvələr, ikinci tərəfdən isə öz mövqelərini əldən vermək istəməyən qüvvələr mübahisə aparırdılar. Mübahisə aparən bu qüvvələr bir nəticəyə gələ bilmirdilər. Ona görə mən bu işlərə qarışdım. Təbii ki, biz fikir azadlığına həmişə hörmət etməli və hər bir fikrə də öz münasibətimizi göstərməliyik. O tərəfi də, bu biri tərəfi də bir neçə dəfə dinlədim. Yenə də deyirəm, gərək hər bir tərəfin fikrinə ədalətli münasibət göstərsən. Mən bu prinsipi pozmayaraq, eyni zamanda əlimi vurdum stola: Avropa Şurasının təkliflərinin hamısı oraya düşməlidir! Əllərini qaldırdılar. Beləliklə, mən "Prokurorluq haqqında" qanunun layihəsini öz imzamlı Milli Məclisə göndərdim.

Siz soruşa bilərsiniz ki, bəs bir il bundan öncə niyə belə etmədiniz? Çünki mən istəyirəm ki, fikir mübadiləsi getsin. Heç kəsin fikrinə ayrı-seçkilik münasibəti bəsləmək istəmirəm. Mən istəyirəm ki, mühafizəkar fikrli adamlar özləri dərk etsinlər ki, artıq belə mühafizəkar fikirlərdən xilas olmaq lazımdır. Yəni mən o insanların fikrinə zor etmək istəmirəm. Bu da demokratiyanın prinsiplərindəndir. Yəni demək istəyirəm ki, biz bu qanunların vaxtında, Avropa standartlarına uyğun olaraq qəbul edilməsi üzərində işləyirik və çox işlər də görülmüdü. "Vəkillik haqqında" qanun da qəbul olunacaqdır. Bunlar hamısı bizim üçün yeni şeylərdir.

Mən sizə keçmiş tarixdən bir şey danışmaq istəyirəm. Mən Moskvada Baş nazirin birinci müavini və Siyasi Büronun üzvü vəzifələrində işləyirdim. Brejnev vəfat edəndən sonra, Andropov rəhbərlik etdiyi zaman biz sosialist sistemini bir az demokratikləşdirmək istəyirdik. Belə bir fikir meydana çıxdı ki, "Dövlət arbitrajı haqqında" qanun qəbul etmək lazımdır, arbitraj

müstəqil olmalıdır. Qərar qəbul olundu ki, bunun üçün bir layihə hazırlansın. Baş nazirin birinci müavini, Siyasi Büronun üzvü kimi mənə də bu komissiyaya sədr təyin etdilər. Mən Sovet İttifaqının ən hörmətli professorlarını, hüquqşünaslarını topladım. Layihəni hazırladıq. Bu layihə həqiqətən sovet sistemi içərisində arbitraja çox böyük müstəqillik verirdi.

O vaxta qədər arbitraj Nazirlər Sovetinin tərkibində idi. Yəni bir nazirlik kimi Nazirlər Sovetinin tərkibində idi. Biz isə onun statusunu dəyişdirdik ki, o, Nazirlər Sovetinin tərkibindən çıxmalıdır. Nazirlər Sovetində bunu müzakirə edəndə həmkarlarımla hamısı mənim üstümə düşdü. Məni günahlandırdılar ki, niyə belə layihə təqdim etmişəm. Deyirdilər ki, əgər arbitraj Nazirlər Sovetinə tabe olmasa, bizim işimiz pis gedəcəkdir.

Bir neçə ay mübahisə getdi. Mən və bir çox hüquqşünaslar çalışdıq ki, - mən Baş nazirin birinci müavini idim, məndən savayı bir on nəfər də müavin var idi, - onların hamısını inandırmaq ki, biz artıq o vəziyyətdən çıxmalıyıq. O müqavimətlərə görə mən bu layihəni dörd ay təqdim edə bilmədim. Gəldim Andropovun yanına, bu məsələni ona tövsiyə elədim. O, hamını topladı, bir-bir dinlədi. Dedi ki, siz düz demirsiniz, bu layihə düzdür. Beləliklə, Sovetlər İttifaqının tarixində ilk dəfə "Dövlət arbitraji haqqında" qanun qəbul olundu.

Yəni bununla onu demək istəyirəm ki, psixologiyada dəyişiklik birdən-birə getmir. İnsanların bir hissəsi bunu tez qavrayır, o biri hissəsi isə qavraya, yaxud da köhnə sistemdən ayrılı bilmir. Belə vəziyyəti mən burada da görürəm. Sizi bir daha əmin edirəm ki, biz bundan sonra da bütün qanunlarımızı Avropa Şurasının tələbləri ruhunda yaradacağıq.

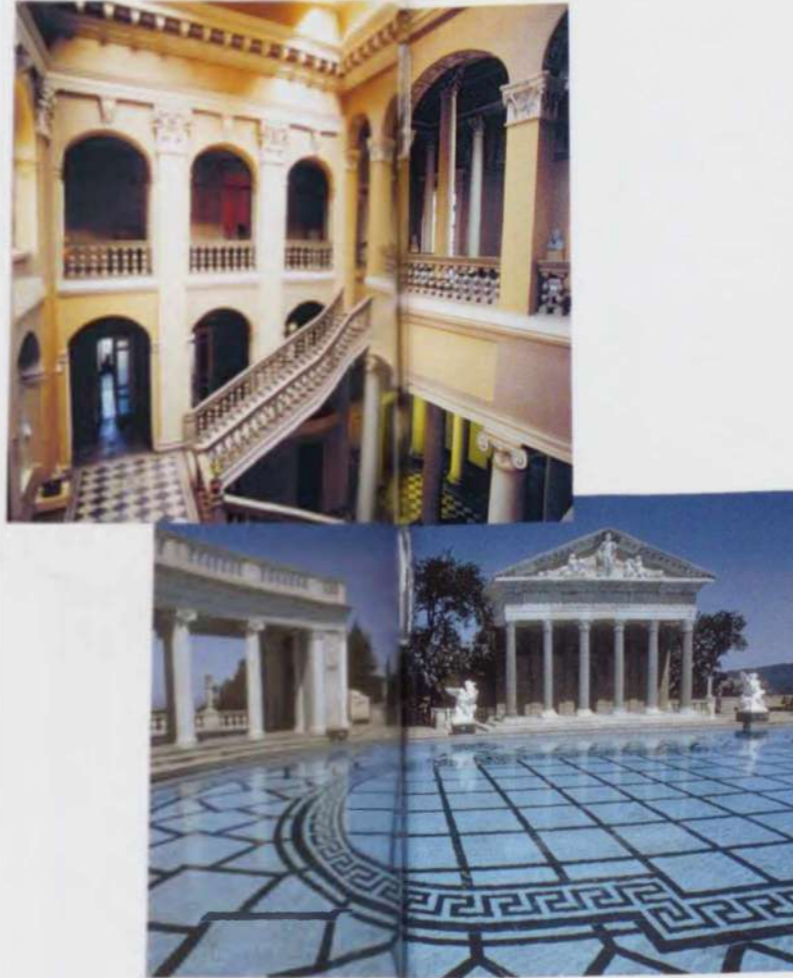
Cənab Klerfayt, siz Azərbaycanda mətbuat azadlığı sahəsində gördüyümüz işləri qiymətləndiriniz. Siz bilirsinizmi Azərbaycanda nə qədər qəzet çıxır? Nə Fransada, nə İtaliyada, nə də Belçikada o qədər qəzet çıxmır. Burada hər həftə yeni bir qəzet meydana çıxır. Yəni "qəzet xəstəliyi" başlanıbdir. Əgər qəzetlərin sayı artırsa, deməli, bu qəzetlərdə işləyən adamlar nə isə yazmalıdırlar. Biz imkan vermişik, nə istəyirlərsə, onu da yazırlar. Doğru şeyi də yazırlar, düzgün, sağlam tənqid də olur. Amma yalanlar, uydurmalar, böhtanlar da olur.

Bu, təbiidir, cəmiyyətimiz buna artıq öyrənir. Güman edirəm ki, bütün ölkələr də bunu beş il içərisində öyrənməmişdir, buna uzun illər lazım olmuşdur. Arxayın ola bilərsiniz ki, Azərbaycanda mətbuat, söz azadlığı tamamilə təmin edilir və ediləcəkdir. Jurnalistlər xüsusi status alıblar. Onların toxunulmazlıq statusu ölkənin bütün vətəndaşlarınınkindən yüksəkdir. Amma təbii ki, onlar da bundan sui-istifadə etməməlidirlər. Təəssüf ki, elə faktlar da var. Ancaq bu, prosesdir və biz bu proseslə gedirik.

Təşəkkür edirəm ki, amnistiya haqqında mənim son fərmanımı qiymətləndirirsiniz. Siz dediniz, artıq beşinci dəfədir ki, mən amnistiya haqqında təşəbbüsdə bulunuram. Bundan əlavə, əfvlər haqqında bilavasitə fərmanlar vermişəm. Son amnistiyaya görə 11 min adam cəza çəkməkdən azad olacaqdır. Bizdə hər 100 min nəfər hesabı ilə həbsxanada olanların sayı MDB ölkələrinin hamısına nisbətən azdır.

Siz hamınız Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həll olunması məsələsinə toxundunuz. Bildirdiniz ki, bu, Avropa Şurasına daxil olmaq üçün əsas şərtlərdən biridir. Bu, təbiidir, siz istəyirsiniz ki, Avropa Şurasında bir-biri ilə münaqişədə olan ölkələr olsun. Mən də tam belə fikirdəyəm.

Məsələn, siz bilirsiniz ki, bizim MDB təşkilatımız var. Keçmişdə Sovet İttifaqına daxil olmuş indiki müstəqil dövlətlərdən 12-si MDB təşkilatına daxildir. MDB dövlətləri başçılarımla görüşündə mən bir neçə dəfə bildirmişəm ki, bizim bu təşkilat sağlam təşkilat olmaq üçün gərək öz daxilində olan münaqişələri ləğv etsin. Əgər MDB-yə daxil olan 12 dövlətdən ikisi bir-biri ilə hərbi münaqişədədirsə, onda bu təşkilat normal təşkilat ola bilməz. Təəssüf ki, MDB-yə daxil olan başqa dövlətlər buna fikir vermirlər.

Yəni bu problem mənə məlumdur. Mən də hesab edirəm ki, Avropa Şurasına daxil olan ölkələr gərək bir-biri ilə münaqişədə olmasınlar. Ona görə də beş ildən artıqdır ki, biz məsələnin sülh yolu ilə həll olunması üçün Ermənistanla danışıqlar aparırıq. Sülhə nail olmamağın səbəbi də təbii ki, Ermənistan tərəfinin qeryi-konstruktiv mövqeyidir.

Ancaq buna baxmayaraq, bu barədə həm Minsk qrupu indi çox gərgin fəaliyyət göstərir, - Minsk qrupunun həmsədrəri Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransadır, - eyni zamanda bu il içərisində Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin bilavasitə, təkbətək görüşləri olubdur. Bu görüşlərin ikisi İsveçrədə, sizin vətəninizdə keçirilibdir. Biz birinci görüşü Vaşinqtonda keçirdik. Ondan sonra görüşü harada keçirmək haqqında fikirləşəndə mən dedim ki, yaxşı olar İsveçrədə keçirək. İki dəfə İsveçrədə görüşdük. Bundan sonra da görüşlərimiz olubdur. Mən İsveçrədə olmamışdım. Çox məmnunam ki, bu münasibətlə İsveçrəni də gördüm. Cenevrə kantonunda da mənə bir saat bağışladılar. Mənim bir saatım vardı, onu on beş il idi daşıyırdım. Ondan ayrılmaq istəmərdim. Bəzən də yaxşı işləmərdi. Amma mən onu çox sevirdim. Saatı mənə bağışladılar, əvvəlcə fikirləşdim ki, bəlkə o qədər də yaxşı saat deyildir. Amma qoluma bağladım və görürəm ki, çox yaxşı işləyir. Yəni məndə Cenevrədən yadigar da var.

Bizim bu danışıqlarımız nəticəsində hər iki prezident - həm Ermənistan Prezidenti, həm də Azərbaycan Prezidenti belə bəyan etmişik ki, sülh əldə etmək üçün hər iki tərəf kompromislərə getməlidir. Mən bunu İstanbulda, ATƏT-in Zirvə görüşündə də öz nitqimdə bildirdim.

Cənab Bomel, çox məmnunam və təşəkkür edirəm ki, Siz İstanbuldakı Zirvə görüşündə mənim Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və əməkdaşlıq paktının yaradılması haqqında təklifimi bilirsiniz və bu gün onu yada saldınız. Belə bir paktın yaranması həqiqətən çox zəruridir.

Mən orada həm Amerika Birləşmiş Ştatlarına, həm Rusiyaya, həm Fransaya, həm də ATƏT-in başqa üzvlərinə - Türkiyəyə, Gürcüstana, Ermənistanla və ATƏT-in bu işdə maraqlı olan ölkələrinə müraciət etdim ki, çox böyük əhəmiyyətə malik region kimi Cənubi Qafqazda belə bir paktın yaranması həm bu ölkələr, həm də bu ölkələrdə maraqlı olan ölkələr üçün çox vacibdir. Onun yaranması üçün isə, təbii ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ləğv olunmalı və Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh yaranmalıdır. Təbiidir ki, bu, beynəlxalq hüquq normaları əsasında olmalıdır.

Mən bu gün sizə bəyan edirəm və xahiş edirəm Avropa Şurasına çatdırasınız ki, Azərbaycan Ermənistanla olan münaqişənin yalnız sülh yolu ilə həllinin tərəfdarıdır. Ermənistan və Azərbaycan prezidentlərinin görüşləri bu barədə müəyyən imkanlar yaradıbdir. ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrəri - Rusiya, ABŞ, Fransa öz fəaliyyətlərini gücləndirməlidir və hamımız birlikdə bu məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail ola bilərik.

Mən sizin fikrinizlə razıyam ki, Azərbaycan və Ermənistan eyni zamanda Avropa Şurasına daxil olmalıdırlar. Bəyan edirəm ki, Azərbaycan tərəfdən heç vaxt döyüşlər, müharibə başlanmayacaqdır. Biz bu barədə Avropa Şurasına problem yaratmayacağıq.

Siz dediniz ki, Rusiyanın yaratdığı problem Avropa Şurasının işinə təsir edir. Münaqişə həll olunacaq, məsələnin sülh yolu ilə həllinə nail olmaq mümkündür və beləliklə, həm Ermənistan, həm də Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü ola bilərlər.

Hörmətli cənab Bomel, dostum Prezident Şirakdan mənə çatdırdığınız salama görə təşəkkür edirəm. İstanbulda Prezident cənab Şirakla mənim görüşüm və çox yaxşı danışığımız oldu. O, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması üçün son zamanlar atılan addımları çox yüksək qiymətləndirir. Təbiidir, o mənə bildirdi və hətta ATƏT-in zirvə görüşündəki çıxışında da dedi ki, əgər bu münaqişə həll olunarsa, Fransa və bütün Avropa birliyi bütün imkanlarını işğaldan azad edilmiş, dağılmış rayonların, şəhərlərin bərpası üçün səfər-

bər edəcəkdir. Prezident Jak Şirakin bu barədəki fəaliyyətinə mən çox yüksək qiymət verirəm, ümidlər bəsləyirəm. Çox məmnunam ki, bizim aramızda səmimi dostluq əlaqələri yaranıb. Xahiş edirəm, mənim hörmət və ehtiramımı, salamımı Prezident Jak Şiraka çatdırasınız.

Beləliklə, mən belə düşünürəm ki, bugünkü fikir mübadiləmiz həm sizin üçün, həm də bizim üçün çox sərfəlidir. Ancaq çox təəssüf ki, cənab Rufi, Siz dediniz ki, bir aydan sonra bu siyasətdən gedəcəksiniz. Təzəcə tanış olmuşuq, ancaq gedirsiniz. Bəlkə biz Avropa Şurasına yazaq ki, sizi buraxmasınlar, biz etiraz edirik? Təbii ki, bu, sizin öz işinizdir. Ancaq mənim xasiyyətim belədir ki, yeni dostlar qazananda onları itirmək istəmirəm.

Viktor Rufi: Cənab Prezident, əgər izn versəydiniz, bu cür xoş sözlərdən sonra mən bir neçə kəlmə deyərdim. Mən Sizi Cenevrəyə dəvət edirəm. Cenevrəyə gəlin, mən Sizi qarşılamağa həmişə hazırım. Sizde çox gözəl bir məqsəd var.- dünyada ən vacib məsələlərdən biri sülh axtarmaq məqsədidir.

Cənab Prezident, icazə verin, həm nəticə, həm də son söz kimi bir neçə kəlməni diqqətinizə çatdırım.

Heydər Əliyev: Buyurun.

Viktor Rufi: Cənab Prezident, Siz bayaq söhbətiniz zamanı bir qanun layihəsindən danışarkən misal çəkdiniz, daha doğrusu, bir hadisəni danışdınız. Yəni köhnə ilə yeni arasında mübarizədən söhbət açdınız. Mən Sizə deyim ki, hazırda bizim öz cəmiyyətlərimizdə, yəni bizdə də bu cür nümunələri həddən artıq çox göstərmək olar. Bu qarşıdurma həmişə olub, var və bundan sonra da olacaqdır.

Bu gün səhər biz Azərbaycanın müxalifət nümayəndələri ilə görüşdük, söhbət apardıq. Onlar da öz baxışlarını özlərinin düşündükləri kimi bizə çatdırmaq istədilər. Biz onları dinlədik. Mən Sizə demək istəyirəm ki, bizim onlarla görüşə bilməyimiz, bunun üçün şərait yaradılmasının özü hər şeydən əvvəl onu göstərir ki, Siz demokratiya yolundasınız.

Əlbəttə, müxtəlif tənqidlər, şikayətlər də eşitdik. Cənab Prezident, onlar öz mövqelərini şərh edir, bizə çatdırırdılar. Onların tərəfindən əsas narazılıq söz, mətbuat azadlığı barədə oldu. Bir də onlar yerli seçkilər, yəni bələdiyyə seçkiləri haqqında danışdılar. İddiaları da bu idi ki, bələdiyyə seçkiləri guya həqiqi siyasi seçkilər olmayacaq, yəni bunlar ədalətli deyildir. Bir də "Sara" televiziya kanalı ilə bağlı hadisəni bizə çatdırırdılar.

Bələdiyyə seçkiləri ilə bağlı əsaslandırmaq istəyirdilər ki, Bakı kimi bir şəhər üçün mənzərədə tutulmur, sadəcə, müxtəlif rayonların məsul şəxsləri nəzərdə tutulur. Parlament üzvlərindən birinin isə əsas fikri bu idi ki, informasiya vasitələri ilə, yaxud parlamentdə, televiziya kanalları ilə iqtidardan olan deputatların biri ilə qarşı-qarşıya oturub mübahisə aparmaq, mövqeləri tutuşdurmaq imkanı yoxdur. Təbii ki, biz bunların nə dərəcədə əsaslı olduğunu bilmirik və yoxlaya da bilmərik, buna imkanımız yoxdur. Lakin Sizin tərəfdən bütün bunlara cavab kimi müəyyən təkliflər etmək lazımdır.

Cənab Prezident, bir məsələni də nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Azərbaycanın orqanları ilə Beynəlxalq Qızıl Xaç Cəmiyyəti arasında anlaşılmaqlıq var. Yəqin ki, bunlara da aydınlıq gətirmək lazımdır. Mən bunların mahiyyətinin nədən ibarət olduğunu, razılaşmamağım, eyni fikrə gəlməməyin əsasının nə olduğunu dəqiq bilmirəm.

Sonda söylədiklərimin əsas məqsədi ondan ibarət idi ki, Sizə bildirəm - burada olduğumuz müddətdə biz bütün tərəfdaşlarımızla hərtərəfli söhbət etdik, hamı ilə dil tapdıq. Sağ olun. Bizim burada gördüyümüz işlərin tam olması üçün müxalifətlə də görüşmüşük, onlarla da söhbətimiz olubdur. Amma demək istəyirəm ki, ümumiyyətlə bütün ölkələrdə müxalifət var. Hansı ölkə

olur-olsun, müxalifətlə söhbət zamanı tənqid də, şikayət də eşidəcəksiniz. Sadəcə olaraq, mənim də deməyim o idi ki, bizim burada gördüyümüz işlər haqqında təsəvvürünüz tam olsun.

Cənab Prezident, mən bugünkü görüşümüzü elə söhbətimizin mahiyyətinə uyğun olan xoş bir ağızla da bitirmək istəyirəm. Mən buraya gələndə çox fikirləşdim ki, özümə İsveçrə şokoladı, yoxsa saatı götürürəm? Nədənsə, şokolad üzərində dayandım və indi görürəm ki, çox düz eləmişəm. Mən Sizin üçün xüsusi olaraq şokolad qutusu sifariş verib hazırlatdırdım. İndi də onu Sizə təqdim etmək istəyirəm.

Heydər Əliyev: Sağ olun, çox gözəl hazırlanıbdır. Bunu nəvələrimlə yeyəcək və Sizi yad edəcəyik. Təşəkkür edirəm.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndəsi Jak Bomeli qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il aprelin 10-da Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycan üzrə məruzəçisi, Fransa parlamentinin deputatı Jak Bomeli və digər qonaqları qəbul etmişdir.

Hörmətli qonağı mehribanlıqla salamlayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli dostumuz Jak Bomel!

- Hörmətli qonaqlar!

Sizə bir daha təşəkkür edirəm ki, mənim dəvətimi qəbul edib Azərbaycana gəlmisiniz və bizim üçün tarixi əhəmiyyəti olan "Kitabi-Dədə Qorqud"un yubiley mərasimlərində fəal iştirak edirsiniz. Siz bu gəlişinizlə müstəqil Azərbaycana, xalqımıza, Azərbaycan xalqının keçmiş tarixinə, mədəniyyətinə, tarixi köklərinə öz hörmətinizi ifadə etdiniz. Mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm. Güman edirəm, Siz hiss etdiniz ki, təkcə mən yox, bizim hökumətimiz, xüsusən ictimaiyyətimiz də bunu çox yüksək qiymətləndirir. Bununla bir daha nümayiş etdirdiniz ki, Siz həqiqətən Azərbaycan xalqı ilə səmimi dostluq əlaqələri saxlayırsınız.

Mən bilirəm ki, öz ölkəniz Fransada da, Avropa Şurasında da işləriniz çoxdur. Çünki son illər sizinlə əlaqə saxlayaraq bilirəm ki, həmişə çox məşğul olursunuz. Ancaq vaxt tapıb Azərbaycana gəlmisiniz. Güman edirəm, Siz də razı olmalısınız ki, bu yubiley mərasimlərində, keçirilən elmi simpoziumlarda iştirak edərək Azərbaycanın tarixini daha da yaxşı tanıdınız. Təbii ki, bu, birinci növbədə bizim üçün lazımdır. Amma güman edirəm ki, Sizin üçün də lazımdır. Siz artıq bizim üçün bir növ azərbaycanşünas kimi qəbul olunursunuz. Ona görə də Azərbaycanın keçmişini, tarixini, qədim mədəniyyətini bilməyiniz bir mütəxəssis, azərbaycanşünas kimi Sizi daha da zənginləşdirir. Mən Sizə təşəkkür edirəm.

Səmimi sözlərə görə respublikamızın rəhbərinə minnətdarlığını bildirən cənab **Jak Bomel** dedi:

- Cənab Prezident, mən hər şeydən əvvəl onu demək istəyirəm ki, Sizin tərəfinizdən dəvət edilmək şərəfinə nail olduğum üçün özümü çox xoşbəxt hiss edirəm. Bir də ona görə ki, bu dəvət xalqınız üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyan iki böyük hadisənin - türkdilli dövlətlərin başçılarından zirvə görüşünün və "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 illik yubileyinin tən-tənəli surətdə qeyd edildiyi bir vaxta düşdü.

Cənab Prezident, mən Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm. Çünki mən Sizin tərəfinizdən xüsusi şərəfə nail oldum. Birincisi ona görə ki, aprelin 9-da keçirilən rəsmi qəbulda Siz məni öz stolunuzun arxasında, YUNESKO-nun Baş direktoru ilə yanaşı əyləşdirdiniz. İkincisi isə ondan bir gün əvvəl türkdilli dövlətlərin başçıları üçün təşkil etdiyiniz rəsmi qəbulda da Siz məni dövlət başçıları ilə eyni stol arxasında oturmaq şərəfinə qovuşdurdunuz.

Cənab Prezident, istəyirəm Sizə məsləhət verəm ki, bir qədər ehtiyatlı olmaq lazımdır. Belə fikirləşirəm ki, əgər bu cür davam etsə, deyərsən, mən Fransadan daha çox Azərbaycanda məşhur olacağam. Bir gün də məcbur qalıb burada keçirilən seçkilər zamanı gəlib namizədliyimi verərəm və seçkilərdə keçə bilərəm.

Heydər Əliyev: Bu, çox gözəl olar. Bizim parlamentə Sizin kimi bir adam lazımdır.

Jak Bomel: Mən bunu heç vaxt yadımdan çıxarmayacağam.

Heydər Əliyev: Ola bilsin, bizim dostumuz Murtuz Ələsgərov bundan narahat olsun. Çünki qorxuram, sonra parlamentin sədri olmaq istəyirsiniz.

Jak Bomel: Yaşımı nəzərə alsaq, heç olmasa, onda mən Sizin Milli Məclisin aqsaqalı ola bilərəm. Cənab Prezident, çünki bu nöqteyi-nəzərdən Siz məndən yaşca çox-çox kiçiksiz.

Heydər Əliyev: Biz bu barədə sonra danışırıq. Amma Sizin bu fikriniz çox dəyərlidir. Çünki Siz bizim parlamentdə olsanız, onda nə Avropa Şurasında, nə də Avropa Birliyində deməyəcək-lər ki, Azərbaycanda demokratiya var, ya yoxdur, insan hüquqları qorunur, ya qorunmur. Bir halda ki, Jak Bomel kimi bir adam Azərbaycanın parlamentindədir, demək, orada hər şey düzdür.

Jak Bomel: Cənab Prezident, bu zarafatlarıma baxmayaraq, indi ciddi deyirəm, - mən həm də çox məmnunam, xoşbəxtəm ki, Sizin səhhətinizi əla vəziyyətdə görürəm. Çünki bu günlər ərzində mən də Sizin yanınızda olmuşam. Bu iş rejimi ilə, belə bir dinamika ilə işləmək başqa

insanlar üçün. hətta müxtəlif yaşlarda olan bütün adamlar üçün də həddindən artıq çətin olardı. Mən çox şadam ki, sağlamlığımız belə gözəl, yüksək vəziyyətdədir.

Cənab Prezident, mən bir məsələni də deməkdən çox məmnunluq duyuram. Bildirmək istəyirəm ki, Fransa Respublikasının Prezidenti Jak Şirak Sizə yenə də əvvəlki kimi yaxşı münasibət bəsləyir. O, Sizin burada gördüyünüz işlərə heyrandır və bütün bu işlərinizdə Sizə tam dəstəyini göstərir.

Mən demək istəyirəm ki, Fransa ilə Azərbaycan arasında yaratdığımız bu dostluq münasibətləri çox mühüm bir amildir. Mən əminəm ki, elə bu amil Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmasında və beynəlxalq aləmdə, regionda oynadığı rolun daha da yüksəlməsində xüsusi əhəmiyyət daşıyacaqdır.

Əlbəttə, bu dostluq həm də öz ifadəsini Azərbaycan ilə Fransa arasında siyasi, iqtisadi, mədəni sahələrdə əlaqələrin daha da gücləndirilməsində tapmalıdır. Mən bunları bir də ona görə deyirəm ki, həm Sizin dövlətin gələcəyi ilə bağlı, həm də sülh problemləri, insan hüquqları ilə əlaqədar ölkələrimizin mövqeləri eynidir.

Mən arzu edərdim ki, Azərbaycan ilə Fransa həm mədəni, həm də iqtisadi sahələrdə əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirdirsin, bu iki ölkə arasında sənaye və texnoloji əlaqələr baxımından bir qütb yaransın və bu, ölkələrimizin münasibətlərini daha da yaxınlaşdırsın.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyindən danışarkən onu deyə bilərəm ki, general de Qoll tərəfdarı kimi, mənim fikrimcə, Sizin ölkənin inkişafını təmin etmək üçün ümumi bir tarazlıq yarılmalıdır, yəni, maraqlar nöqtəyi-nəzərindən hər hansı bir tərəfə daha çox əyilmə meylləri olmamalıdır. Müxtəlif ölkələrlə münasibətlər elə qurulmalıdır ki, onların heç biri, hətta Fransa gələcəkdə Azərbaycana hər hansı siyasi təzyiç göstərmək iqtidarında olmasın. Əlbəttə, mən əminəm ki, bu, mümkün olacaqdır. Bunun üçün biz ölkələrimizin, xalqlarımızın bir-birini daha yaxından tanımasına səylər göstərməliyik, xüsusilə informasiya mübadiləsini daha da genişləndirməliyik.

Cənab Prezident, Sizə olan dostluq münasibətlərim imkan verir səmimiyyətlə deyəm ki, Azərbaycanın Avropada tanınması sahəsində hələ bu gün də müəyyən problemlər, çətinliklər vardır. Mən xüsusilə Fransanı misal çəkmək istəyirəm.

Cənab Prezident, mənim bu dediklərim xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Sizin ölkəniz Avropa Şurasına daxil olmaq ərəfəsini - mən xüsusilə mayın 3-də keçiriləcək müzakirələri nəzərdə tuturam - və bu dövrü güclü təbliğat kampaniyası ilə müşayiət etməlidir. Yeri gəlmişkən deyim ki, elə mənim özüm on il bundan əvvəl Azərbaycanı tamamilə tanıyırdım, ancaq müəyyən kitablardan oxuduğum bəzi məlumatlarım var idi. Vaxtilə mənim bildiyim əsas məlumat o idi ki, Fransanın mərhum Prezidenti general de Qoll 1944-cü ildə Moskvaya gedərkən bir gecə Bakıda qalmışdı. Digər məlumatım bu idi ki, cənab Rostropoviç Bakıda anadan olmuşdur.

Cənab Prezident, mən son illər Bakıya tez-tez gəldiyim üçün Azərbaycanda gedən prosesləri çox yaxşı bilirəm və hər dəfə də Sizin ölkədə baş verən tərəqqini görürəm. Bu, sadəcə nəzakət xatirinə bildirilən sözlər deyildir. 70 ilin zülmətindən çıxan Azərbaycan çox böyük uğurla güclü bir dövlətə çevrilir. Mən sadəcə enerji - neft, qaz sahəsində əldə edilən nailiyyətləri demirəm. Azərbaycan həqiqətən regionda siyasi cəhətdən güclü bir dövlətə çevrilir.

Mənim fikrimcə, bu nailiyyətlərin hamısını hər şeydən əvvəl bir amillə bağlamaq lazımdır. Ölkənin parlaq gələcəyini təmin edən əsas amil Azərbaycandakı möhkəm sabitlikdir. Cənab Prezident, mən onu da bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanda bu sabitlik məhz Sizin şəxsi fəaliyyətiniz, səyləriniz nəticəsində mümkün olmuşdur.

Cənab Prezident, ölkənizin qazandığı müvəffəqiyyətlər, əldə etdiyiniz tərəqqi, ümumiyyətlə,

demokratiya sahəsində nailiyyətləriniz, - baxmayaraq ki, bəzi müxalif qüvvələr bir qədər başqa cür danışirlar, - təkcə son zamanlar həyata keçirdiyiniz tədbirlər, türkdilli dövlətlərin başçılarındanın sammiti məni tam inandırır ki, Siz bu vəzifədə Azərbaycan xalqına hələ çox lazımsınız.

Mən daxili sabitlikdən danışdım. Əlbəttə, xarici sabitlikdən də danışmaq lazımdır. Ölkəniz çox güclü dövlətlərlə əhatə olunmuşdur. Həmin ölkələrin hər biri sərhədlərdən boylanaraq sizə baxır və bu qonşuların da hər birinin öz iddiaları vardır. Məsələ burasındadır ki, bu dövlətlər bu regionu nə vaxtsa yenidən öz nəzarətləri altına almaq iddiasındadırlar. Lakin siz öz müstəqilliyinizi qorumasınız. Azərbaycan Qafqazda yeganə ölkədir ki, onun ərazisində xarici dövlətin hərbi bazası yoxdur.

Cənab Prezident, Siz dünya, beynəlxalq aləm, region çərçivəsində düzgün xarici siyasət həyata keçirirsiniz. Mən Sizi müəyyən mənada Fransanın keçmiş Prezidenti general de Qolla müqayisə edirəm. Siz onun kimi mövqe tutaraq, bütün bloklardan kənar duran bir siyasət yeridirsiniz. Fikrimcə, elə buna görə də Azərbaycanın Avropa ilə münasibətlərinin daha da yaxınlaşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Əslində, Avropa bütün sahələrdə Sizin dəstəyinizdir. Bu isə Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunub saxlanmasına kömək edir.

Mən Sizin ölkəyə dəfələrlə gələrək, xalqınıza dost münasibəti bəsləmişəm, siyasət adamlarınızla yaxın əlaqələr qurmuşam, Azərbaycanda özümə çoxlu dost qazanmışam. Onlardan biri də cənab Murtuz Ələsgərovdur. Mən Milli Məclisin bir çox deputatları ilə də görüşmüşəm.

Dünən mən Bakı Dövlət Universitetində oldum. Orada doğrudan da çox yüksək səviyyəli adamların əhatəsində idim. Universitetin müəllimləri, tələbələri ilə görüşməkdən böyük şərəf duyduğum. Mənə elə gəlir ki, məhz belə seçmə adamlar Azərbaycanın gələcəyinin, demokratik yolla inkişafının təmin olunmasında mühüm rol oynayacaqlar.

Mən Fransaya qayıtdıqdan sonra burada gördüklərimin hamısını həmkarlarıma danışacağam. Çalışacağam ki, Fransanın siyasi dairələrində Azərbaycanın vəziyyəti və onun qarşılaşdığı problemləri daha yaxşı başa düşsünlər.

Vaxtilə Fransa Avropada təhlükəsizlik və sabitlik paktını həyata keçirmək üçün addımlar atdığı kimi, indi də Azərbaycan Qafqaz regionunda təhlükəsizlik və əməkdaşlıq paktını həyata keçirmək niyyətindədir.

Cənab Prezident, mən həmişəki kimi, çox danışdım. Sizə çox dərin dostluq hissləri bəslədiyim üçün ürəyimdə olanların hamısını Sizə demək istədim. Mən Sizin ildən-ildən qazandığınız yeni uğurlara heyran olduğumu mütləq bildirməliydim. Bildirməliydim ki, Azərbaycanın öz qonşuları və Avropa Şurası ilə gələcək münasibətlərinin inkişafına inamım çox möhkəmdir. Əminəm ki, Azərbaycan siyasi məsuliyyət hissini bilən, bütün demokratik, insan hüquqları təsisatları ilə birlikdə nümunəvi bir ölkə olacaqdır.

Cənab Prezident, mən Sizə ən səmimi arzularımı və ən xoş ümidlərimi çatdırıram. Çox sağ olun.

Xoş sözlərə görə hörmətli qonağa təşəkkür edən Prezident **Heydər Əliyev** dedi:

- Cənab Jak Bomel, Siz həqiqətən çox dəyərli və əhəmiyyətli fikirlər irəli sürdünüz. Bu onu göstərir ki, Siz həqiqətən ölkəmizin dostusunuz və Azərbaycana çox qayğı göstərirsiniz. Siz çox ağıllı və ölkəmizin gələcəyi üçün lazımlı məsləhətlər verdiniz.

Mən Sizə çox təşəkkür edirəm. Çox məmnunam ki, Siz dostum Prezident Jak Şirakın mənə olan münasibətini bir daha bildirdiniz və onun salamlarını mənə çatdırdınız.

Bildirmək istəyirəm ki, Prezident Jak Şirakla rəsmi olaraq dövlət başçısı kimi biz ilk dəfə 1997-ci ildə görüşmüşük. Qısa bir zamanda aramızda çox səmimi dostluq əlaqələri yaranıbdır. Mən Prezident Jak Şirakla hər görüşümdən sonra çox fikirləşirəm və bu insanın nə qədər böyük təcrübəyə, ağıllı siyasətə malik olduğunu bir daha dərk edirəm.

Mən yaxşı bilirəm ki, Prezident Jak Şirak Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması üçün çox böyük səylər göstərmişdir və göstərir. Son dəfə biz ötən ilin noyabrında İstanbulda ATƏT-in zirvə toplantısında görüşdüyümüz zaman çox ətraflı söhbət etdik. O, Ermənistan Prezidenti Robert Koçaryanla mənim görüşümü çox yüksək qiymətləndirdi. Təbiidir ki, Ermənistan Prezidenti ilə apardığım danışıqların məzmunu və razılıqlarımız haqqında onda müəyyən məlumat var idi. Cənab Jak Şirak bunları çox dəstəklədi və xüsusən mənim bu sahədə apardığım siyasətə çox yüksək qiymət verdi. O, inanırdı ki, biz sülhə nail olacağıq. Çox cəsarətlə mənə dedi ki, Siz bu yolu tutmusunuz, bu yolla ki, getməlisiniz, əgər sülhə nail olsanız, mən təkcə Fransanın yox, bütün Avropanın imkanlarını səfərbər edəcəyəm ki, bu sülhəyaranma işinə kömək etsinlər. Mən çalışacağam ki, xüsusən sülh yaranandan sonra bütün maliyyə mərkəzləri ölkənizin bərpası işində Sizə kömək göstərsinlər.

Təəssüflər olsun ki, oktyabrın sonunda Ermənistanda baş vermiş terror hadisəsi və bundan sonra Ermənistanda yaranmış vəziyyət bizim birbaşa danışıqlarımızın davam etməsinə imkan vermədi. Ancaq əminəm ki, biz müəyyən vaxtdan sonra bu danışıqları davam etdirəcəyik. İnanıram ki, Prezident Jak Şirak bu məsələlərin həll olunmasında çox fəal iştirak edəcək, həm Fransanın, həm də Avropa Birliyinin imkanlarından istifadə edərək bu işlərin həyata keçirilməsinə kömək göstərəcəkdir.

Siz son illər Azərbaycanda əldə olunmuş nailiyyətləri - həm iqtisadi inkişaf, həm daxili, həm xarici sabitliyin təmin olunması, həm də demokratiyanın inkişaf etməsi, dövlət quruculuğu sahəsində qazandığımız uğurları yüksək qiymətləndirdiniz. Mən, düzü, bundan çox ruhlanıram və Sizə çox təşəkkür edirəm.

Mənim şəxsi fəaliyyətimə də çox yüksək qiymət verdiniz. Hətta səhhətimlə maraqlanıb onun yaxşı olduğunu bildirdiniz. Mən buna görə də Sizə təşəkkür edirəm. Səhhətim çox yaxşıdır. Dostum Süleyman Dəmirəl mənimlə vidalaşarkən dedi ki, həkimlərin sözü mənə lazım deyil, son üç gündə sən çox böyük həkimlərin testini keçdin və bu testlər göstərdi ki, səhhətin həddindən artıq yaxşıdır.

Cənab Bomel, mən Sizə baxıram. - necə sağlamsınız, necə gözəl hafizəniz var. Sizin, yoxsa mənim yaşlı olmağımın o qədər də əhəmiyyəti yoxdur. Amma hesab edirəm ki, Siz məndən cavansınız. Dünən axşam keçirilən rəsmi qəbulda bizim milli rəqslərimizə Siz çox maraqla baxarkən mən bunu bir daha təsdiq etdim.

Jak Bomel: Mən həmin rəqsləri və rəqs edənləri çox yüksək qiymətləndirirəm.

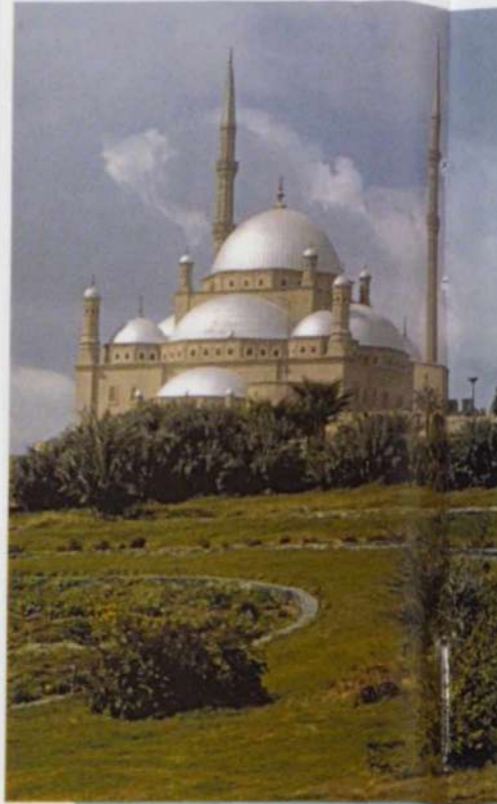
Heydər Əliyev: Bəli, mən də yüksək qiymətləndirirəm.

Jak Bomel: Bilirsiniz, mən onu da demək istəyirəm ki, qafqazlıların gözəlliyi də çox qədim bir ənənədir.

Heydər Əliyev: Amma gözəlliyi də hər adam qiymətləndirə bilmir. Gözəlliyi qiymətləndirmək üçün də xüsusi keyfiyyətlər lazımdır. Bir sözlə, Siz də, mən də sağlamam. Biz hələ bundan sonra da Sizinlə bərabər çox işlər görəcəyik.

Çox məmnunam ki, Siz bildirdiniz ki, mən hələ uzun müddət Azərbaycana lazımam. Mən də hesab edirəm ki, lazımam. Çünki çoxlu planlarım var, gərək onları həyata keçirəm. Sizin dediyiniz kimi, mən Azərbaycanı bundan da güclü, qüvvətli və yüksək iqtisadiyyata, sosial həyata malik olan bir dövlətə çevirməliyəm. Tarix bu missiyanı mənim üzərimə qoyubdur. Mən də bunu axıradək yerinə yetirməliyəm.

Siz general Şarl de Qollun siyasəti haqqında hər dəfə danışsınız, bu dəfə də bu barədə söhbət açdınız. Təbiidir ki, general Şarl de Qoll dünyanın ən böyük şəxsiyyətlərindən biridir. Həm İkinci dünya müharibəsi zamanı, həm də ondan sonra Şarl de Qollun gördüyü işlər əsrlər boyu

yaşayacaqdır və öz qiymətini itirməyəcəkdir. General Şarl de Qoll mənim üçün bir çox baxımdan həm idealdır, həm də örnəkdir.

Sizin dediyiniz tarazlı siyasəti, Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq siyasətini aparmaq mənim bugünkü siyasətimin əsasını təşkil edir. Təbiidir ki, bu siyasət, Avropa ilə əlaqələrimizi daha da genişləndirmək, əməkdaşlıq etmək mənim xarici siyasətimin əsas istiqamətlərindən biridir. Bizim Avropa Şurasına daxil olmağımız da bunun üçün böyük imkanlar yaradacaqdır.

Mən bilavasitə Fransa ilə əlaqələrimizin inkişaf etməsi üçün çox çalışıram. Amma xüsusən, iqtisadi əlaqələrimizin genişləndirilməsi sahəsində hələ ki, istədiyimizə nail ola bilməmişəm. Doğrudur, Azərbaycanın neft sektorunda Fransanın "Total", "Elf akiten" şirkətləri çox böyük yer tutur.

Xatirimdədir, 1993-cü ilin dekabr ayında mən Prezident Fransua Mitteranın dəvəti ilə Parisə ilk dəfə rəsmi səfərə getmişdim. Onunla görüşərkən mənə dedi ki, əgər Fransa ilə iqtisadi əlaqələr yaratmaq istəyirsənsə, birinci növbədə "Elf akiten"lə əlaqə qur. Onun bu məsləhətlərinə riayət edərək mən "Elf akiten"i Azərbaycana gətirdim. Həmin şirkət indi Azərbaycanda çox böyük qaz ehtiyatları olan məşhur "Şahdəniz" yatağının birgə işlənilməsi barədə imzalanmış müqavilədə özünəməxsus pay almışdır.

Sonra biz "Total" şirkətini buraya gətirdik. Mən Sizə onu da deyim ki, Amerikanın "Şevron" şirkəti ilə "Total" "Abşeron" yatağında çox böyük işlər görürlər. Həmin yatağın çox böyük perspektivləri vardır. "Şevron" şirkətinin prezidenti mənə deyibdir ki, görərsiniz biz "Şahdəniz" yatağından bir neçə dəfə çox qaz aşkar edib sizə təhvil verəcəyik. Burada müqavilə payının böyük bir hissəsi "Total"a məxsusdur.

Ancaq təbiidir ki, qeyri-neft sektorunda da bizim əməkdaşlığımız genişlənməlidir. Bu əməkdaşlıq var. Fransanın bir sıra şirkətləri Azərbaycanda fəaliyyət göstərirlər. Ancaq mən bunları kafi hesab etmirəm. Mən bütün tədbirləri görəcəyəm ki, bizim iqtisadi əlaqələrimiz daha da genişlənsin.

Fransa Avropada çox mühüm rol oynayır. Fransa Azərbaycanın dostudur, ona görə də biz bu ölkə ilə bütün sahələrdə əlaqələrimizi genişləndirəcəyik.

Siz dediniz ki, biz may ayının 3-dək təbliğati işləri gücləndirməliyik. Onu da bilirsiniz ki, ən böyük təbliğatçı Siz özünüsünüz. Bu fəaliyyətinizə görə Sizə təşəkkür edirəm. Ancaq məsləhətinizi nəzərə alaraq, cənab Murtuz Ələsgərov və mənim aparatımın rəhbəri əlavə təkliflər verməlidirlər. Çünki mayın 3-nə çox az vaxt qalır. Biz hansısa yeni tədbirlər görməliyik.

Cənab Jak Bomel, Sizinlə dostluğumuz Azərbaycana çox faydalar gətirir. Mən bu dostluq münasibətinə görə Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Bilin ki, biz bunu qiymətləndiririk. Xalqımız dostluqda çox etibarlıdır. Prezident Heydər Əliyev isə daha da çox etibarlıdır.

Jak Bomel: Cənab Prezident, mən bunu bilirəm, hətta hiss edirəm. Mən onu bildirmək istəyirəm ki, bu sədaqət hissləri bizim ölkələrimiz arasındakı dostluqda, necə deyərlər, sement rolunu oynamağalıdır və bu, ən vacib amillərdən biri olmalıdır.

Cənab Prezident, yeri gəlmişkən, mən Sizin ailəniz haqqında bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Mən dünən Sizin ailənin bir neçə üzvünü gördüm. Sizin oğlunuzu, gəlininizi və nəvələrinizi gördüm. Mən bununla bağlı Sizi həm də bir baba kimi təbrik edirəm. Mən özüm də babayam, ona görə də Sizi bir baba kimi təbrik edirəm.

Heydər Əliyev: Sağ olun, çox təşəkkür edirəm. Mən bununla çox məmnunam. Siz də, mən də babayam. Babalar adətən həm uşaqlarını, həm də nəvələrini çox sevdələr. Görünür, burada da bizim xasiyyətlərimiz uyğundur, bir-birinə bənzərdir. Mənim oğluma, nəvələrimə diqqət yetirdiyinizə görə təşəkkür edirəm.

Dostum cənab Jak Şiraka mənim salamımı, ən dərin hörmətimi və ən xoş arzularımı çatdırın. Sizə isə möhkəm cansağlığı və uğurlu fəaliyyət arzulayıram. Dünən də dedim ki, Sizin əlinizdə güc çoxdur. Həmin güc daim Sizinlə olsun.

Jak Bømel: Cənab Prezident, bu xoş sözlər üçün mən Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Onu da demək istəyirəm ki, noyabr ayında seçkilər zamanı yaxın ki, yenidən Azərbaycana gələcəyəm.

Heydər Əliyev: Mütləq gəlin. Sizsiz seçkilər keçməz. Sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il oktyabrın 27-də Prezident sarayında Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Mənə verilən məlumatlara görə, siz bir neçə gündür buradasınız. Təbii ki, biz buna çox müsbət münasibət bəsləyirik. Çünki gənc, müstəqil dövlət kimi Azərbaycan həmişə çalışır ki, öz ölkəsini tanıtsın. Bu da böyük və uzun sürən bir prosesdir. Hansısa bir ölkə öz müstəqilliyini əldə edəndən sonra elə düşünməməlidir ki, müstəqilliyini

elan etdisə, onu bütün dünyada tanıya bilərlər. Biz belə düşünmürük.

Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini 9 ildir ki, elan edibdir. Deyə bilərəm, biz bu illərdə çox işlər görmüşük ki, Azərbaycan dünya birliyində layiqli yer tutsun, ölkəmizi, onun həm tarixi keçmişini, həm müasir həyatını, həm zəngin mədəniyyətini, elmini, həm də yeni demokratik dövlət quruculuğu prosesini olduğu kimi tanınsınlar.

Azərbaycanın Prezidenti kimi mən hər bir qonağın ölkəmizə gəlməsinə sevinirəm. Doğrudur, bəzi qonaqlar gəlib Azərbaycanda yalnız mənfi şeyləri görürlər, müsbət işləri görmək istəmirlər. Çalışsınlar ki, mənsub olduqları ictimaiyyətdə Azərbaycan haqqında mənfi fikir yaratsınlar. Ancaq onlar azlıq təşkil edir.

Hər bir ölkədə mənfi cəhət vardır. Kim desə, yoxdur, bu, yaxın ki, ədalətli olmaz. Amma həmişə ölçmək lazımdır ki, nə qədər mənfi, nə qədər müsbət var. Mən qərəzli fikirlə insanların Azərbaycana gəlməsinə də heç vaxt etiraz etməmişəm. Təbii ki, Azərbaycana gələn qonaqların əksəriyyəti ölkəmiz haqqında ədalətli təəssüratlar toplayırlar, bu da ölkəmizi daha yaxşı tanımağa imkanlar yaradır.

Sizin bu ziyarətiniz adi, turist ziyarəti deyildir. Sizin bu ziyarətiniz bizim üçün çox əhəmiyyətlidir və siyasi xarakter daşıyır. Ona görə də mən sizin bu ziyarətinizi başqa ziyarətlərlə müqayisə etmək fikrində deyiləm.

Azərbaycan demokratik dövlət qurur, demokratik təsisatları təmin etməyə çalışır. Bu, bizim tutduğumuz yoldur. Bizi bu yolu tutmağa heç kəs məcbur etməyibdir. Biz vaxtilə sovet hakimiyyəti dövründə yaşamışıq. O vaxt xalqdan soruşmayıblar ki, siz bu sistemi istəyirsiniz,

yoxsa yox. 1917-ci ildə oktyabr inqilabı baş verib, bolşeviklər qalib gəlirlər. Onlar keçmiş rus imperiyasının yerində yeni bir dövlət qurublar. Doğrudur, onlarla mübarizə aparanlar çox olubdur. Ancaq mübarizə aparanlar məğlub olublar, sistem qalib gəlir. Biz də bu sistemin içərisində dünyaya gəlmiş, yaşamış insanlarıq.

O vaxt bizim seçimimiz yox idi, həmin sistem nə idisə, biz də onun içində yaşayırdıq və ona öyrənmişdik. Biz başqa sistemlərə, ayrılan təbliğatlara da o qədər müsbət münasibət göstərmirdik. Ancaq hamımızı narahat edən o idi ki, biz müstəqil millət, müstəqil dövlət deyildik. Təbiidir ki, müstəqillik əldə edəndən sonra biz keçmiş sistemdən imtina etdik. Hansı yolla getməliyik? Dünyada müxtəlif yollar var. Amma biz demokratiya yolunu seçdik. Bu yol asan yol deyildir. Özünü demokratik ölkə elan edib düşünmək olmaz ki, artıq bu ölkədə demokratiya tətbiq edildi və hər yerdə yayıldı.

Hər bir ictimai-siyasi proses, o cümlədən demokratik prinsiplər heç də asan həyata keçirilmir. Biz bir tərəfdən bunu öyrənirik. Çünki bu, bizim üçün o qədər də yaxın, tanış bir sistem deyildir. İkinci tərəfdən, biz bunu tətbiq edirik. Tətbiq etmək isə təcridi xarakter daşıyır, bu, birdən-birə ola bilməz. Belə olsa, qeyri-təbii alınar. Ancaq bu yolda bizim nailiyyətlərimiz vardır. Biz bu yolla gedərək indi yeni bir mərhələyə, parlament seçkilərinə gəlib çatmışıq.

Müstəqil dövlət kimi Azərbaycan birinci demokratik parlament seçkilərini 1995-ci ildə keçirdi. Biz ilk müstəqil, demokratik Konstitusiyamızı yaratdıq və ötən beş ildə bütün demokratik prinsipləri tətbiq edirik. Azərbaycanda hakimiyyətin bütün qanunları öz yerini tapıbdır. Ölkəmizin Milli Məclisi bu beş ildə 900-ə qədər qanun qəbul edibdir. Onların böyük bir hissəsi Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə qəbul olunubdur.

Təbiidir ki, biz keçmişdə sovet qanunları ilə yaşayırdıq. Yeni qanunların, demokratik prinsiplərə söykənən qanunların qəbul edilməsi əsas şərtlərdən biridir. Biz bu sahədə çox iş görmüşük.

Qanunu qəbul etmək dünya təcrübəsi, bilik, zəka tələb edir. Amma bu, o qədər çətin deyildir. Ancaq qanunu yerinə yetirmək ondan çox-çox çətinidir. Eləcə də Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsi çətinliklə başa gəlməyibdir. Sovetlər İttifaqı dağıldı, onun tərkibində olan 15 müttəfiq respublikanın hər biri bu fürsətdən istifadə edib öz müstəqilliyini elan etdi. Burada birinci nümunəni Rusiya göstərdi. Sovetlər İttifaqının əsasını Rusiya təşkil edirdi. Sovetlər İttifaqı Rusiyanın əlində idi. Ona görə də Sovetlər İttifaqına imperiya deyəndə, Rusiya imperiyası nəzərdə tutulurdu. Amma Rusiya bütün müttəfiq respublikalardan əvvəl öz müstəqilliyini, suverenliyini elan etdi. Beləliklə də, başqa respublikalara, millətlərə yol açdı.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, müstəqillik o qədər də çətinliklə başa gəlməyibdir. Amma müstəqilliyi saxlamaq, qorumaq və müstəqil dövləti inkişaf etdirmək, təbiidir ki, onu əldə etməkdən çox çətinidir. Hesab edirik ki, biz bu sahədə çox iş görmüşük, gələcəkdə daha da çox iş görmək üçün əsas yaratmışıq.

Biz müstəqillik dövründə ikinci parlament seçkilərinə hazırlanırdıq. Mən belə anlayıram ki, sizin də buraya gəlişinizin məqsədi Azərbaycanda seçkiqabağı vəziyyəti öyrənməkdən ibarətdir. Sizə təşəkkür edirəm ki, zəhmət çəkib buraya gəlmisiniz, bizim ölkəmizi görürsünüz. Güman edirəm, necə var, elə görürsünüz. Hesab edirəm ki, sizin bu təəssüratlarınız və eyni zamanda, burada olduğunuz zaman verdiyiniz tövsiyələr, məsləhətlər, təcrübəniz noyabrın 5-də olacaq parlament seçkilərinin uğurla keçirilməsinə kömək edəcəkdir. Mən sizi bir daha salamlayıram.

Respublikamızın rəhbərinə minnətdarlığını bildirən Avropa Şurası Parlament Assambleyası nümayəndə heyətinin başçısı **Dadli Smit** /Böyük Britaniya/ dedi:

- Cənab Prezident, hər şeydən öncə icazə verin, qiymətli vaxtınızı ayıraraq bizi qəbul etdiyiniz üçün Sizə təşəkkürümü bildirim. Bilirəm ki, dövlət başçısı kimi Sizin iş cədvəliniz çox gərgindir və bu günlər Sizi görmək istəyənlərin sayı da yaqın ki, haddindən çoxdur.

Mən bu yaxınlarda oteldə bir köhnə tanışım ilə rastlaşdım. Biz görüşən kimi o, məndən soruşdu ki, burada nə edirsiniz? Mən ona cavab verdim ki, Azərbaycana səfərə gəlmişəm. Dedim, bəs Siz nə edirsiniz? Bildirdi ki, mən Prezidenti görmək istəyirəm. Ona dedim ki, sabah biz Prezidentlə görüşəcəyik.

Cənab Prezident, doğru buyurdunuz, ölkənizi ziyarət etməkdə bizim iki əsas məqsədimiz var. Birincisi, biz - bu nümayəndə heyətinin üzvləri Avropa Şurasının fəxri üzvləriyik. Biz Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması üçün tövsiyə vermək və Sizi bu işə daha da ruhlandırmaq məqsədi ilə ölkənizə gəlmişik.

Səfərimizin ikinci məqsədi isə, Azərbaycanın Mərkəzi Seçki Komissiyası ilə sıx təmaslar qurmaqdan ibarətdir. Məmnuniyyətlə bildirmək istəyirəm ki, biz onlarla olduqca yaxşı, gözəl əməkdaşlıq münasibətləri qurmağa nail olmuşuq. Ümidvarıq ki, görüşlərimiz və söhbətlərimiz zamanı verdiyimiz tövsiyələr qarşından gələn parlament seçkilərinin müvəffəqiyyətlə keçirilməsi işində onlara yardımçı olacaqdır.

Cənab Prezident, beş həftə bundan öncə biz Sizin ölkənizdə olmuşduq. O zaman Sizinlə görüşmək arzusunda idik. Amma biz Bakıda olarkən Siz səfərdə idiniz və Amerika Prezidenti cənab Bill Klinton ilə görüşürdünüz. Görürsünüz, biz yenidən qayıtmışıq, məmnunuq ki, budəfəki səfərimiz zamanı Sizinlə görüşmək imkanı yaranıbdır. Bildirmək istəyirəm ki, indi biz vətənimizə yola düşmək ərafəsində olsaq da, noyabrın 5-nə çox az qalmış yenidən Azərbaycana qayıdacağıq və seçkilərdə müşahidəçi kimi iştirak edəcəyik.

Yüz illərlə öncə öz müstəqilliyini qazanmış, azad, suveren şəkildə yaşamış ölkələrin təmsilçiləri kimi bizə bəzən anlamaq çətin idi ki, totalitar rejimdən yaxa qurtarmış, azadlığını əldə etmiş bir ölkə öz həyatını necə qurur və hansı işləri görür. Totalitarizm şəraitində yaşamamış və belə bir təcrübəyə malik olmayan ölkələrin təmsilçiləri üçün burada nailiyyətləri, müvəffəqiyyətləri əldə etməyin və işləri başa çatdırmağın nə qədər çətin olduğunu anlamaq bəzən asan olmur.

Biz - ömrünü siyasətlə, dövlət işləri ilə məşğul olmağa həsr etmiş insanlar yaxşı anlayırıq ki, demokratiyaya gedən yol asan deyildir. Bu yol tufanlı, boranlı yollardır və burada çox böyük çətinliklər meydana çıxır.

Onu da bildirmək istəyirəm ki, əgər biz ölkənizin indi qarşılaşdığı obyektiv çətinlikləri nəzərə almasaq, Azərbaycanı dünyanın inkişaf etmiş dövlətləri ilə müqayisə etməyə cəhd göstərsək, yanılmış olarıq. Bəyan etmək istəyirəm ki, biz müstəqillik qazandıqdan sonra Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətləri, müvəffəqiyyətləri görməkdən çox məmnun olmuşuq, ruhlanmışıq. Ölkənizə hər iki ziyarətimiz Azərbaycanın bu nailiyyətləri barədə təsəvvürümüzü bir daha təsdiqlədi.

Onu da bildirim ki, bir həftə bundan əvvəl mən Londonda olarkən Sizin region - Azərbaycan, Gürcüstan barədə yazılmış bir məlumat bülleteni ilə tanış oldum. Bu, məni yaxşı mənada çox təsirləndirdi. Həmin bülletəndə Əfqanıstanda baş verən hadisələr barədə də məlumat var idi. Bülletenin Azərbaycanla bağlı hissəsində deyilir ki, sovet dövrünün xarabalıqları üzərində qurulmuş bir məmləkətdə böyük tərəqqi var və insanlar gələcəyə nikbinliklə baxırlar.

Məhz bütün bunlara görə də biz bu fikri dəstəkləyirik ki, Azərbaycan Avropa Şurasının fəal, tam hüquqlu üzvünə çevrilsin. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması Sizin ölkə üçün geniş imkanlar açmaqla bərabər, eyni zamanda, Avropa və dünya üçün də əhəmiyyətlidir.

Bildirmək istəyirəm ki, biz öz ölkələrimizdə müxtəlif siyasi partiyaların nümayəndələriyik. Məsələn, mən mühafizəkarlar partiyasındanam, sol tərəfimdə əyləşən cənab Almaniya sosialistlərini təmsil edir, bu xanım liberal-demokratdır, sağ tərəfimdə əyləşən cənab isə xristian-demokratdır. Amma biz dünyada bir şeyə - azadlığa inanırıq. Hesab edirik ki, bu azadlığa nail olmaq üçün biz hər

hansı bir dəstəyi verə bilərsə, yardım göstərərsə, demək, onun uğrunda mübarizə aparmaq işində eyni mövqedən çıxış edirik. Amma Azərbaycana səfərimizdə isə biz siyasi cəhətdən bitərəf mövqedəyik, yəni Azərbaycanda hər hansı bir siyasi partiyayı dəstəkləmirik.

Cənab Prezident, ona görə də tam bitərəflik mövqeyindən çıxış edərək, biz noyabrın 5-də ölkəmizdə keçiriləcək parlament seçkilərinin müvəffəqiyyətlə başa çatmasını arzulayırıq. Arzu edirik ki, bu seçkilər Azərbaycan üçün müvəffəqiyyətli seçkilər olsun.

Ümidvar olduğumuzu bildiririk ki, bu seçkilər Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması prosesinə öz töhfəsini, yardımını verəcəkdir. Beləliklə də biz gələcəkdə Sizinlə əməkdaşlığımızı daha yaxından, sıx surətdə davam etdirəcəyik.

Cənab Prezident, bu gün bizimlə görüşə vaxt ayırdığınıza görə Sizə bir daha təşəkkürümüzü bildiririk.

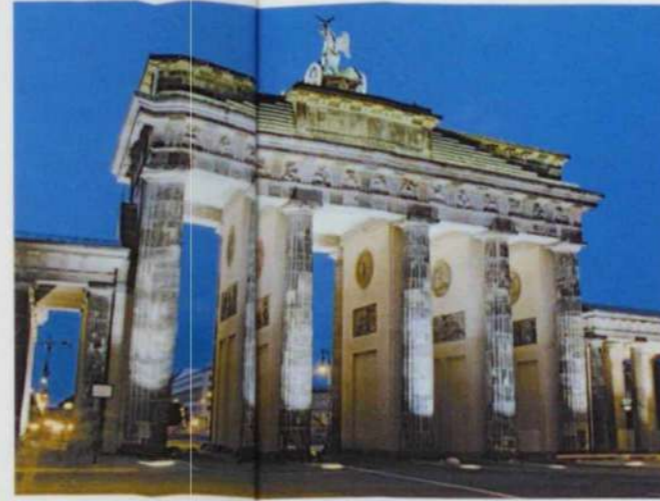
Heydər Əliyev: Hörmətli cənab Smit, dediyiniz bu sözlərə görə mən Sizə təşəkkür edirəm. Mən çox sevindirən odur ki, deyirsiniz, bitərəf mövqedən çıxış edirsiniz. Sizin ondan öncə dediyiniz sözlər də mənə belə təəssürat yaradır ki, Azərbaycandakı vəziyyəti həqiqətən obyektiv təhlil edə, qiymətləndirə bilərsiniz. Bunlar bizim üçün bəsdir. Mən nə üçün belə deyirəm? Çünki təəssüflər olsun ki, biz bir çox hallarda qərəzli fikirlərlə rastlaşırıq. Biz o qədər qərəzli fikirlərlə rastlaşmışıq ki, obyektiv, bitərəf bir fikir eşidəndə o, bizim üçün böyük sevinc gətirir.

Siz doğru dediniz, Londonda bülletəndə oxumusunuz ki, totalitar rejimin dağıntıları içərisində demokratik bir dövlət qurmaq və burada müəyyən nailiyyətlər əldə etmək özlüyündə böyük bir hadisədir.

Mən sovet hakimiyyətinin tarixi haqqında sizə qısaca olaraq bir neçə kəlmə söz dedim. Bildirdim ki, o vaxt bu rejimi insanlara zorla qəbul etdiriblər. İnsanlar bunu qəbul edib, amma həqiqi demokratiyanı, - çünki hesab edirdik ki, sovet rejimi də demokratikdir və biz də belə təsəvvür edirdik, - görməyiblər. Həmin rejimə uyğunlaşmaq necə çətin idisə, eləcə də bugünkü demokratiyaya, zorla olmasa da, uyğunlaşmaq asan deyildir. İndi insanların şüurunda, beynində dəyişikliklər prosesi gedir. Əsas odur ki, bu proses bizim istədiyimiz istiqamətdə gedir və zor işlədilmir. Sadəcə, insanlara anlatmaq, onları köhnə fikirlərdən yeni bir fikrə gətirmək lazımdır. Biz də bunu edirik.

Siz doğru dediniz ki, yüz illərlə demokratiya şəraitində yaşamış, inkişaf etmiş ölkələri yeni müstəqillik qazanmış, demokratiya yolu ilə gedən ölkələrlə müqayisə etmək olmaz. Ancaq təəssüf ki, respublikamızın daxilindəki bəzi qüvvələr öz şəxsi mənafeələrinə görə, - demokratiya naminə yox, - hesab edirlər ki, məsələn, İngiltərədə, Fransada, Amerikada olan demokratiya bu gün Azərbaycanda da olmalıdır. Onlara həqiqi demokratiya lazım deyildir. Onlar sadəcə, bu şüardan istifadə edib öz mübarizələrini aparırlar. Amma bu, sağlam mübarizə deyildir. Belələri ölkəmizin daxilindədir. Ancaq bəzi xarici qüvvələr, dairələr, mərkəzlər Avropadakı, Amerikadakı demokratiyanın Azərbaycanda olmasını tələb edirlər, belə olmadığı halda, ölkəmiz haqqında mənfəət fikirlər söyləyirlər.

Keçmiş sovet elmində belə bir mülahizə var idi ki, hər bir şeyə dialektik nöqteyi-nəzərdən baxmaq lazımdır. Amma bu, sovet fəlsəfəsi deyildir. Bu, ən qədim insan fəlsəfəsidir. Təbiidir ki, tarixdə hər bir ölkə müəyyən bir yolla gedib, müəyyən bir mərhələyə çatıbdir. Dünyada təkə əkilərdən başqa bir-birinə bənzər iki adam tapmaq mümkün deyildir. Amma bəzən əkilərin arasında da fərq tapmaq olur. Eləcə də dünyada hamısı, necə deyirlər, bir boyda, bir biçimdə, bir sifətdə, bir rəngdə olan ölkə tapmaq mümkün deyildir. Bunlar obyektiv xüsusiyyətlərdir. Onları nəzərə almayan, yaxud da Azərbaycanın reallığını, xalqımızın tarixini, millətimizin mentalitetini bilməyən, haradasa, Avropada, Amerikada oturan adam deyir ki, yox, Azərbaycanda da belə olmalıdır.

Azərbaycanda isə elə adamlar var ki, öz kəndindən, Azərbaycandan kənara çıxmayıblar, başqa yeri görməyiblər. Onlar xalqa, millətə, o cümlədən mənə də demokratiya dərsi vermək istəyirlər. Allaha şükürlər olsun ki, mən bütün dünyanı görmüşəm. Mənim dünyada görmədiyim az ölkə vardır. Təkrar edirəm, dünyada heç bir şey görməyən adam istəyir ki, mənə demokratiya dərsi versin. Bax, biz belə paradokslarla rastlaşırıq. Yəni də deyirəm, bunların səbəblərindən biri də ayrı-ayrı xarici dairələrdə Azərbaycana göstərilən qərəzli münasibətdir.

Dediniz ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının fəxri üzvləri kimi siz Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq məsələləri ilə də məşğul olursunuz. Onu da deyim ki, Avropa Şurasına daxil olmaq prosesi bizim üçün uzun çəkibdir. Hələ bir il bundan öncə belə bir qərar qəbul olunub ki, Cənubi Qafqazda Azərbaycan və Ermənistan eyni vaxtda Avropa Şurasına qəbul edilsin. Bu, çox yaxşı fikirdir. Çünki beləliklə, Avropa Şurası Ermənistanla Azərbaycan arasında olan münaqişənin aradan götürülməsi üçün yeni bir addım ata bilər.

Siz bilirsiniz ki, biz bu münaqişəyə son qoyulmasını istəyirik. Çünki bizim torpaqlarımızın 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunubdur. Azərbaycanın 8 milyon əhalisinin bir milyonu qaçqın vəziyyətində çadırlarda yaşayır. Bizim istəyimiz, arzumuzdur ki, bu məsələ sülh yolu ilə həll olunsun. Bu münaqişənin həll edilməsi də ondan ibarət olmalıdır ki, gərək Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilsin, Ermənistan silahlı qüvvələri işğal olunmuş torpaqlarımızdan çıxsın və həmin bir milyon insan darmadağın edilmiş o yerlərə qayıtsın, orada öz həyatını yenidən qursun. Ona görə də biz hər bir vasitədən istifadə edib məsələni bax, bu yolla həll etmək istəyirik.

Avropa Şurasının bəzi komissiyalarında bu məsələ müzakirə edilərkən Ermənistan haqqında bir dəfə də etiraz olmayıbdir, ancaq Azərbaycan barədə etirazlar olubdur. Bu, bizi incidir. Kim deyə bilsə ki, Ermənistanda demokratiya Azərbaycandan üstündür, o, çox böyük səhv etmiş olar.

Bəzən Azərbaycanda insan hüquqlarının pozulması haqqında danışırlar. Belə hallar hər bir ölkədə vardır. Mən istisna etmirəm, bizdə də vardır. Amma Ermənistan bir milyon azərbaycanlının hüququnu pozubdur, mənlisini tapdalayıbdır. Ona görə də bu məsələdə insanların hüquqlarının pozulmasını görməyənlərin və bunu görmək istəməyənlərin axtarıb Azərbaycanda həbsxanada bir nəfər cinayətkarın hüquqlarının pozulmasından, onun azad edilməsindən danışması, əlbəttə, bizi incidir. Ona görə də biz, xüsusi qeyd edirəm, bəzi qüvvələr tərəfindən Azərbaycana qarşı ikili standartlar tətbiq olunmasını görürük. Həmin qüvvələr səhv edirlər.

Biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik. Amma dərk edirik ki, bu, bizim üzərimizə daha da çox yeni vəzifələr qoyacaqdır. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması Avropa Şurası üçün də çox əhəmiyyətlidir. Çünki Şərq ilə Qərbin qovuşduğunda, Avropanın son nöqtəsində yerləşən, Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin sintezindən ibarət mədəniyyətə malik olan, öz milli, mədəni dəyərləri ilə bərabər ümumbəşəri dəyərləri, Avropa dəyərlərini özündə əks etdirən bir xalqın, bir ölkənin Avropa Şurasından kənarda qalması bu Şuraya heç də böyük hörmət gətirməz. Biz bu qərəzli qüvvələrlə mübarizəyə çox vaxt itiririk. Biz o qədər qərəzli hallara rast gəlirik ki, sizin kimi obyektiv adamları görəndə sevinirik.

Dediniz ki, seçkilərə hazırlıq prosesində artıq ikinci dəfədir buradasınız, ölkəmizin reallıqlarını görürsünüz. Təbiidir, bu proses elədir ki, orada hər şey ideal ola bilməz. Kim deyirsə ki, onun ölkəsində hər şey idealdır, o, səhv edir.

Biz əlimizdən gələni edirik ki, noyabrın 5-də Azərbaycanda parlament seçkiləri demokratik keçsin, beynəlxalq standartlara uyğun olsun. Biz bunun üçün çalışırıq, qarşıdakı günlər də çalışacağıq.

Ümidvaram ki, siz yenidən Azərbaycana gəlib seçki prosesini müşahidə edəcəksiniz və öz obyektiv fikirlərinizlə bizə kömək göstərəcəksiniz. Vaxt çox getsə də, ürəyimdə olanları sizə dedim. Sağ olun.

**Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev
Parlament Assambleyasının
nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il noyabrın 4-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının ölkəmizdə Milli Məclisə seçkiləri müşahidə etmək üçün Bakıya gəlmiş nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli cənab Qross!

- Hörmətli qonaqlar!

Mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasının belə mütəbər nümayəndə heyətinin Azərbaycana gəlməsindən çox məmnunam. Sizi Azərbaycanda səmimi qəlbədən salamlayıram.

Sizin Azərbaycana gəlməyiniz və bizim görüşümüzün məqsədi hamıya aydındır. Biz Azərbaycanda neçə aylardır ki, yeni parlament seçkilərinə hazırlıq işləri görürük. Nəhayət, sabah bu seçkilər baş verəcəkdir. Siz isə, bir çox başqa beynəlxalq təşkilatlar kimi, öz mütəbər nümayəndə heyətinizi Azərbaycana gətirmisiniz ki, bizim seçki prosesini müşahidə edəsiniz və ona qiymət verəsiniz.

Azərbaycan bir müstəqil dövlət kimi gəncdir. Demokratik seçkilərin keçirilməsində müəyyən təcrübə toplasa da, hələ bəlkə də, yüksək səviyyəyə çata bilməyibdir. Ancaq başlıcası ondan ibarətdir ki, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən indiyə qədər demokratiya yolunu özünün əsas yolu tutubdur və bundan sonra da tutacaqdır. Biz bu yol ilə gedirik və bundan sonra da gedəcəyik.

Demokratiyanın mühüm atributlarından biri də seçkilərin, xüsusən, parlament seçkilərinin keçirilməsidir. Biz beş il bundan öncə müstəqil Azərbaycanın ilk demokratik Konstitusiyasını qəbul etdik və o vaxt da Azərbaycanda ilk parlament seçkiləri keçirdik. Çalışdıq ki, seçkilər demokratik olsun. Hesab edirik ki, biz bu sahədə çox şeyə nail olduq. Çünki indiyə qədər mövcud olan Azərbaycan parlamentində müxtəlif qüvvələr təmsil ediləblər. Başlıcası ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın Milli Məclisi, parlamenti ötən beş il içərisində çox məhsuldar işləyibdir. Demək olar ki, Azərbaycanın həyatının bütün sahələrində demokratik prinsipləri yaratmaq, inkişaf etdirmək üçün çoxsaylı və dünya standartlarına uyğun qanunlar qəbul ediləblər.

Biz demokratiyanı təkcə seçkilərdə görmürük. Məsələn, Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatının həyata keçirilməsi və bunun vasitəsilə iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, sosial problemlərin həll olunması da demokratiyanın bir hissəsidir. Yaxud da dövlət quruculuğu prosesi, hüquqi islahatlar, bütün insan azadlıqları, mətbuat azadlığı, vicdan azadlığı, fikir azadlığı. Biz bu prinsipləri dövlətimizin əsası kimi qəbul etmişik. Ancaq onları tənziqləmək üçün, təbiidir ki, müvafiq qanunlar lazımdır.

Mən bu gün cəsarətlə deyə bilərəm ki, bu qanunların əksəriyyəti qəbul olunub və işləyir. Məhz bunların nəticəsində biz bugünkü Azərbaycanda real olan vəziyyətə və uğurlarımıza nail

ola bilmişik. Bu nailiyyətlərlə yeni seçkilərə gəldik. Biz belə hesab edirik ki, demokratiyanın əvvəli var, sonu yoxdur. Biz demokratiyanın birinci mərhələsindəyik və hesab etmirik ki, demokratiya, o cümlədən seçkilərin demokratik keçirilməsi sahəsində zirvəyə çatmışıq. Amma əsas şərt odur ki, biz bu yolu gedirik. Müəyyən bir məsafə qət etmişik, təcrübə əldə etmişik. Tam olmasa da, təbii ki, vətəndaşlarımızda demokratik fikirləri yarada bilmişik. İndi istəyirik ki, bu seçkilərdə demokratiya sahəsində irəliləyişə yeni bir addım ataq. Seçkiqabağı aparılan işlər hər halda bunu göstərir. Çünki müşahidəçilər olublar. Bu, onu göstərir ki, seçkiqabağı prosesdə, kampaniyada demokratiyaya uyğun olan bütün tədbirləri görə bilmişik.

Birincisi, seçkidə iştirak etmək arzusunda olan bütün partiyaların hamısı seçkilərdə iştirak edirlər. Onların bəziləri bizim seçki qanununa görə seçkidə iştirak etmək hüququ əldə edə bilməmişdi, buna baxmayaraq, Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən onlara güzəşt olunubdur. Çoxsaylı qəzətlərdə öz fikirlərini, mülahizələrini, bugünkü iqtidara münasibətlərini bildirirlər. Dövlət televiziyası, yaxud da özəl televiziya vasitələri ilə də çoxsaylı çıxışlar ediblər. Bu partiyaların əksəriyyəti bugünkü iqtidara müxalifətdə olan partiyalardır. Bu partiyaların nümayəndələrinin çıxışlarında, - mən onları dinləyirdim, - bir leytmotiv vardır: bugünkü iqtidarı sağna-soluna tənqid etmək, sübut etmək ki, 7 ildə bugünkü iqtidar Azərbaycanın heç bir problemini həll etməyibdir. Hər partiya bəyan edir ki, bugünkü iqtidar hakimiyyətdən getməlidir və vəd edir ki, biz gəlib Azərbaycanı daha da yaxşı idarə edəcəyik. Bəzən bu 7 il müddətində görülən işlərin hamısını inkar edərək, ortaya qovluqlar qoyurlar ki, bax, bu, bizim konsepsiyamızdır. Bunların hamısı Azərbaycanda fikir azadlığının, mətbuat azadlığının - bütün azadlıqların mövcud olduğunu sübut edir.

Məsələn, biz bilirik ki, xalqın əksəriyyəti o çıxışları qəbul etmir, yaxud da bunlara razı ola bilmir. Ancaq onların tərəfdarları yəqin ki, bu çıxışlarla həmrəydir. Bu da demokratiyanın təzahürüdür. Bu barədə çox danışmaq olar. Mən sadəcə, bu sözlərlə onu ifadə etmək istəyirəm ki, seçkiqabağı proses, hesab edirəm, çox açıq, aşkar, demokratik şəraitdə keçibdir. Bu da bizdə bir ümid, inam yaradır ki, sabah seçkilər demokratik şəraitdə keçəcəkdir. Hesab edirəm ki, hər halda bunun üçün lazım olan hər bir şəraiti yaratmışıq. Siz də müşahidə edəcəksiniz.

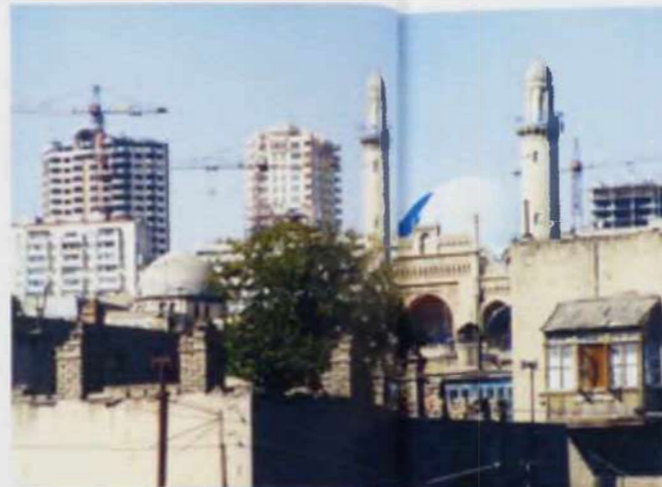
Əlbəttə, siz hamınız Avropadan gəlmiş adamlarsınız. Biz də Avropa qitəsində yaşayırıq. Amma Avropa ölkələrinin demokratiya sahəsində təcrübəsi və keçdiyi yol çox böyükdür. Biz də Avropa dəyərlərini Azərbaycanda təbliğ etməyə çalışırıq. Hətta Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik. Ona görə görə siz bu şeylərə sırf Avropa gözlüyü ilə yox, buradakı realığı nəzərə alaraq qiymət verəsiniz.

Mən hər halda öz fikrimi deyirəm. Amma mən bilirəm, sizin hər birinizin öz fikri vardır. Biz çalışacağıq seçkilər demokratik, aşkar, şəffaf, ədalətli keçirilsin. Müşahidəçilərdən arzumuz odur ki, onlar da ədalətli olsunlar.

Son illər demokratik ölkələrlə, Qərbin bütün demokratik ölkələri ilə bizim əməkdaşlığımız və birgə bir çox işlərimiz onu göstərir və bizi inandırır ki, siz, təbii ki, müşahidəçi kimi Azərbaycandakı seçkilərə ədalətli münasibət göstərəcəksiniz. Mən bu yolda sizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Prezident Heydər Əliyevə dərin minnətdarlığını bildirən nümayəndə heyətinin rəhbəri cənab **Andreas Qross** /İsveçrə/ dedi:

- Cənab Prezident, sağ olun. Bizi qəbul etmək üçün ayırdığınız vaxta görə Sizə təşəkkür edir, bunu çox yüksək qiymətləndiririk. Söylədiyiniz xoş sözlərə görə Sizə minnətdarlığımızı bildiririk və eyni zamanda demokratiyanın qurulmasında qətiyyətlik göstərmək barədəki sözlərinizi məmnuniyyətlə qarşılayırıq.

Bizim nümayəndə heyəti Avropanın 10 demokratik dövlətinin parlamentini təmsil edən nümayəndələrdən ibarətdir. Bu 10 ölkənin hamısı demokratik cəmiyyətlərdir. Lakin onu da yaxşı anlayırıq ki, demokratiyanın özü uzun bir prosesdir. Bu prosesin başlanğıcı var və daim davam edir. Ayrı-ayrılıqda götürülmüş heç bir demokratiya kamil demokratiya deyildir.

Nümayəndə heyətimizə həmçinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Komitəsinin üzvləri də daxildir. Bəzilərimiz bu komitədə çalışırıq və son dövrlər Azərbaycanın demokratiyaya gədən uzun yolda əldə etdiyi tərəqqi barədə tez-tez müzakirələr aparmışdıq. Hesab edirəm, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iyun ayında Azərbaycanı və Ermənistanı Avropa Şurasına qəbul etmək barədə qərarı onu göstərir ki, bizim mövqeyimiz ədalətli mövqedir və Sizin əldə etdiyiniz nailiyyətləri dəstəkləyirik.

Biz Azərbaycanda, eləcə də bütün Avropada demokratiyanın inkişaf etdirilməsi üçün sabahkı seçkilərin əhəmiyyətliyi barədə Sizin sözlərinizlə tamamilə şərikik.

Bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm ki, tənqid məsələsi və müxalifətin olması ən qədim tarixdən üzü bəri mövcuddur. Tənqid sözünün özü hətta XVII əsrdən bu yana hər zaman işlədilməkdədir. Bəzən müxalifətə, tənqid sözünə bir medalın iki üzü kimi baxırlar və bəzən bu sözlərin arasına hərəkətlik işarəsi də qoymaq olar. Yəni "bizim partiya daha yaxşı idarə edəcəkdir" mənasını verir. Bu, demokratiyanın ayrılmaz bir hissəsidir.

Cənab Prezident, bizim çoxumuzun Sizə sualı vardır. İcazə versəydiniz, o sualları Sizə verərdik. Əgər belə bir müzakirəyə icazə verirsinizsə, biz buna başlaya bilərik.

Heydər Əliyev: Yaxşı, mətbuat lazımdır, yoxsa yox?

Andreas Qross: Cənab Prezident, Siz qərar verin.

Heydər Əliyev: Yox, siz necə hesab edirsiniz?

Andreas Qross: Mətbuat işıq deməkdir. Demokratiyada da heç bir kölgə olmur. Biz heç bir işıqdan qorxmuruq. Ona görə də mətbuatın burada olmasına etiraz etmirik.

Heydər Əliyev: Biz də qorxmuruq. Mən bu sualı ona görə verirəm ki, qəbul etdiyim nümayəndə heyətləri bəzən az sonra xahiş edirlər, mətbuat iştirak etməsin. Mən isə adətən mətbuatın bizim danışıqlarda iştirak etməsinin daim tərəfdarıyam. Buyurun.

Andreas Qross: Cənab Prezident, birinci sualı mən verirəm. Adətən bu ölkələrdə seçki prosesində seçicilər az sayda iştirak edirlər. Məsələn, referendum, seçkilər keçirilərkən bunu müşahidə etmişik. Seçicilərin 30-40 faizinin seçki mətəqələrinə gəlib səs verməyə iştirak etməsinə müşahidə edirik. Güman edirik, belə gözlənilir ki, sabahkı seçkidə əhalinin 30-40 faizi iştirak edəcəkdir. Siz əhalinin seçkidə belə az sayda iştirakını necə izah edərdiniz?

Heydər Əliyev: Bilirsiniz, mən bilmirəm, neçə faiz gələcəkdir. Hər halda bizim qanunda yazılıb ki, 25 faiz gəlsə, seçki baş tutmuş hesab olunur. Bildiyimə görə, hətta bəzi ölkələrdə heç faiz də yoxdur. Nə qədər gəlir gəlsin, gələnlərdən kim daha çox səs alır, o da seçilir. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycanda seçkilərə maraq çoxdur. Həm əhalidə, həm də müxalifətdə çoxdur. Ona görə hesab edirəm, 25-30, bəlkə də 40 faizdən artıq gəlsinlər. Bəlkə bu işin sirrini siz bilirsiniz? Çünki seçkilərə sizin ölkələrdə də az gəlirlər.

Andreas Qross: Cənab Prezident, biz bunu sonra aydınlaşdırırıq. Növbəti sualı İspaniyanın nümayəndəsi vermək istəyir.

Heydər Əliyev: Buyursun.

Gilyermo Martines Kasan /İspaniya/: Cənab Prezident, son bir neçə il ərzində Sizin qarşınızda çox çətin vəzifələr olmuşdur. Bu vəzifələr birinci növbədə ölkənin müstəqilliyinin qorunub saxlanması və möhkəmləndirilməsi, ölkədəki ictimai-siyasi sabitliyin möhkəmləndirilməsi, dövlətinizdə demokratik təsisatların yaradılması və inkişaf etdirilməsi,

Azərbaycanda demokratik standartların bərqərar olunmasıdır. Bu sahədə əldə etdiyiniz nailiyyətləri yüksək qiymətləndiririk. Ola bilər, bu, Azərbaycanda parlament seçkilərini müşahidəçi qismində izləyəcəyimiz axırıncı seçkilərdir.

Siz dediniz, məhz Sizin sayənizdə son beş ildə ölkənizdə parlament fəaliyyət göstərmiş və dövrünü başa çatdırmağa nail olubdur. Bir çox Avropa dövlətləri sabahkı seçkilərə Azərbaycanda parlamentin fəaliyyəti istiqamətində mühüm bir addımın atılacağı kimi baxırlar.

Bu da bir reallıqdır ki, Azərbaycanda siyasi fəaliyyətin böyük bir qismi məhz Sizin üzərinizə düşübdür. Sizin çiyinlərinizdə, hökumətinizin üzərində olubdur. Ümidvarıq ki, növbəti parlament daha yetkin, daha kamil parlament kimi formalaşacaqdır. Beləliklə də ölkədə demokratiyanın, maddi rifah halının inkişaf etdirilməsinin və sabitliyin qorunub saxlanması kimi siyasi vəzifələrin müəyyən qisminin parlamentlə bölüşdürülməsi üçün vaxt yetişibdir.

Heydər Əliyev: Əvvəlcə, Azərbaycanda bizim əldə etdiyimiz nailiyyətlərə verdiyiniz müsbət qiymətə görə təşəkkür edirəm.

Siz deyirsiniz ki, bu işlərin hamısı mənim üzərimə düşübdür. Mən bununla razı ola bilmərəm. Çünki sizə dedim ki, bizim parlament çox məhsuldar işləyibdir. Təsəvvür edin, beş ildə 900 qanun qəbul edibdir. Özü də ən çətin qanunlar. Məsələn, bir neçə məəcəllələr vardır. İndiyə qədər biz SSRİ-nin məəcəllələri ilə işləyirdik. Cinayət məəcəlləsi, cinayət-prosessual, mülki, mülki-prosessual məəcəllələr, ailə məəcəlləsi, vergi məəcəlləsi, inzibati hüquqpozmalar məəcəlləsi. Bir qanun var, bir də məəcəllələr vardır. Təbii ki, qanun müəyyən bir məsələni əhatə edir. Ancaq məəcəllələr həyatın bütün sahələrini əhatə edir. Ona görə bu qanunlardan əlavə, məəcəllələri də deyirəm. Bunları hazırlamaq, parlamentdə müzakirə etmək, son həddə gətirib cəmiyyətə təqdim etmək - bunlar az iş deyildir. Əgər bu qanunlar, məəcəllələr olmasaydı, hökumət də bu işləri görə bilməzdi

və bu nailiyyətlər əldə oluna bilməzdi.

Biz hüquqi dövlət qururuq. Hüquqi dövlətin də əsasını təşkil edən qanunlardır. Ona görə bizim hamımızın üzərinə çox vəzifələr düşübdür. Amma hakimiyyətin hər qolu öz vəzifəsini yaxşı həyata keçirsə, demək, bizim ümumi işimiz yaxşı olacaqdır.

Əlbəttə, bir Prezident kimi mən işimi yüngülləşdirməyin əleyhinə deyiləm. Onsuz da işlərim çoxdur və nə qədər mümkündür, bunu edirik. Bundan sonra da edəcəyik.

Andras Barsoni /Macarıstan/: Cənab Prezident, ümidvarıq ki, sabah seçki məntəqələrinə gələcək seçicilərin bir qismi də yerindən-yurdundan köçkün düşmüş yüz minlərlə insanlardırlar. Onlar Azərbaycanın müxtəlif bölgələrinə səpələniblər. İndi onlar öz yurdlarında, kəndlərində səs vermək hüququndan məhrum olublar. Çünki onların torpaqları qonşu ölkə tərəfindən işğal edilibdir.

Bilmək istərdik ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında tarixi barışın əldə edilməsi prosesini necə görürsünüz? Həm Sizin ölkənin qarşısında duran əsas problem olan, həm də köçkünlərin ən ciddi, əsas problemi olan bu münaqişənin sülh yolu ilə həll olunması baxımından yaxın müddətdə hansı perspektivləri görürsünüz? Bu barədə fikirlərinizi bilmək bizim üçün maraqlı olardı.

Heydər Əliyev: Çox gözəl sualdır. Təşəkkür edirəm. Çünki bu, bizim xalqımızın, ölkəmizin ən ağır, ən çətin və ən vacib problemidir. Mən çox məmnunam ki, Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan torpağının 20 faizini işğal etdiyini siz bilirsiniz. İşğal olunmuş torpaqlardan bir milyona qədər azərbaycanlılar məcburən öz yerlərini tərk ediblər və əksəriyyəti çadırlarda yaşayır. Çadırda bir ay, bir il yaşamaq olar, amma çadırda səkkiz il yaşamaq, təsəvvür edin, nə qədər çətin bir şeydir.

Ona görə də bizim, hamımızın, yəni Azərbaycanın bugünkü hakimiyyətinin, o cümlədən də

mənim, Azərbaycan Prezidentinin ən əsas vəzifəsi və ən çox vaxt sərf etdiyi məsələ Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsini həll etməkdən ibarətdir.

Bilirsiniz ki, 1988-ci ildən 1994-cü ilə qədər müharibə gedibdir. On minlərlə adam həlak olubdur, çoxları yaralanıb, əlil olubdur. Sağ qalanları da işğal nəticəsində bizim ən məhsuldar torpaqlarımız olan rayonlardan, bölgələrdən zorla çıxarıblar. Vəziyyətdən çıxmaq üçün biz 1994-cü ilin may ayında, - bu, mənim təşəbbüsüm olmuşdur və Ermənistan da ona qoşulmuşdur, - atəşin kəsilməsi haqqında saziş əldə etdik. Ondan sonra sülh danışıqları aparırıq. Dünyada olan bütün beynəlxalq təşkilatların imkanlarından istifadə etməyə çalışırıq.

Bu məsələnin sülh yolu ilə həll olunması üçün ATƏT xüsusi bir Minsk qrupu yaradıbdir. Minsk qrupuna Rusiya, Amerika və Fransa rəhbərlik edirlər. Onlar dünyanın ən böyük ölkələridir. Biz onlarla mütəmadi əməkdaşlıq edirik. Minsk qrupunun bir neçə təklifləri olubdur. Bu təkliflər Azərbaycan üçün o qədər də məqbul olmayıbdir. Amma buna baxmayaraq, sülh əldə etmək üçün, işğal olunmuş torpaqları azad etmək və Dağlıq Qarabağa ən yüksək özünüidarə statusu vermək üçün biz bu təklifləri qəbul etdik. Amma Ermənistan bunu qəbul etmir.

Mən bilirəm ki, sizin ölkənizin Rumıniya ilə buna oxşar problemləri var idi. Elədimi?

Andras Barsoni: Bəli.

Heydər Əliyev: Amma siz onu həll etdiniz.

Andras Barsoni: Bəli, sülh yolu ilə həll etdik.

Heydər Əliyev: Sülh yolu ilə həll etdiniz. Mən Rumıniyanın Prezidenti ilə və sizin ölkənin Prezidenti ilə danışmışam, həll etdiniz. Amma burada Ermənistan tərəfi qeyri-konstruktiv mövqe tutur. O, torpaqları işğal etdiyi üçün öz üstünlüyündən istifadə edir və Dağlıq Qarabağa tam müstəqillik statusu almaq istəyir.

1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə bir sənəd qəbul olundu. Orada Azərbaycanın və Ermənistanın ərazi bütövlüyü Dağlıq Qarabağa Azərbaycan dövlətinin tərkibində ən yüksək dərəcəli özünüidarə statusu verilməsi prinsipləri var. Amma Ermənistan buna razı olmur. Ermənistan deyir ki, Dağlıq Qarabağa dövlət müstəqilliyi vermək lazımdır. Təbii ki, bu da beynəlxalq hüquq normalarına ziddir və Azərbaycanın suveren hüquqlarını, ərazi bütövlüyünü pozur.

1999-cu ilin aprel ayından mən Ermənistan Prezidenti Koçaryan ilə mütəmadi bir neçə görüşlər keçirmişəm. Biz bu görüşlərdə bir-birimizi müəyyən qədər anlaya bilmişik. Həm Prezident Koçaryan, həm də mən belə fikir irəli sürmüşük ki, hər iki tərəf müəyyən kompromislərə getməlidir. Bu məsələləri ATƏT-in Minsk qrupunun rəhbərləri bilirlər. Ancaq Ermənistan bu danışıqlardan da çəkilibdir. İndi nə edək?

İndi müxalifət bu seçiqabağı mənə ona görə günahlandırır ki, yeddi ildə Azərbaycanın Prezidenti olaraq, bu məsələni həll etməmişəm. Bəziləri də belə çağırışlar edirlər ki, əgər bu məsələ sülh yolu ilə həll olunmursa, müharibə etmək lazımdır. Olsək də, öz torpaqlarımızı azad etmək lazımdır. Bu da bəzi insanlarda belə əhval-ruhiyyə yaradır. Amma mən isə 1994-cü ildə müharibəni saxlamışam, qan tökülməsini saxlamışam və o vaxtdan indiyə qədər məsələnin yalnız sülh yolu ilə həll olunması mövqeyindəyəm.

Mən inanmıram, Azərbaycanda ikinci bir şəxs ola bilər ki, bu işlə mənə qədər dərin, ətraflı məşğul ola bilsin. Amma mənə qarşı ittihamlar irəli sürən müxalifətin hər biri deyir ki, Heydər Əliyev bu məsələni həll edə bilmir, biz hakimiyyətə gələcəyik, bunu həll edəcəyik. Vəziyyət belədir. Ancaq mən heç də ümitsiz deyiləm. İnanıram ki, biz bu məsələni sülh yolu ilə həll edəcəyik. Güman edirəm ki, Ermənistan da, Azərbaycan da tezliklə Avropa Şurasına daxil olsa, Avropa Şurası öz fəaliyyətini bu barədə daha da fəallaşdırma bilər.

Andreas Qross: Cənab Prezident, çox sağ olun. Sonuncu sözümlə əlaqədar onu bildirmək istəyirəm ki, biz bu fikri tamamilə bölüşürük. Hesab edirik ki, Avropa Şurası öz qapılarını hər iki ölkəyə açmalıdır. Bu iki ölkəni Avropa Şurasına üzv qəbul etməklə bu münaqişənin sülh yolu ilə həll olunmasına öz töhfəmizi verə bilərik. Hətta biz Avropa Şurasında artıq başqa ölkələrdə belə müvafiq münaqişələrin tarixini öyrənməyə, həmin ölkələrdə hansı qurumlara muxtariyyət statusunun verilməsi çərçivələri ilə tanış olmağa başlamışıq ki, Siz Avropa Şurasına üzv qəbul olunduqdan sonra bu təcrübəni hər iki ölkəyə təklif edək, münaqişənin həllinə töhfəmizi vermiş olaq.

Növbəti sualı Böyük Britaniyanın təmsilçisi vermək istəyir.

Xanım **Cenni Cons** /Böyük Britaniya/: Cənab Prezident, mən elə bir ölkəni təmsil edirəm ki, o, demək olar, 100 il bundan öncə bütün insanlara səs vermək hüququ veribdir. Lakin üç il bundan öncə biz ona nail ola bildik ki, əvvəlki illərlə müqayisədə parlamentə qadınlar daha çox seçilə bilsinlər. Xanımların parlamentə üzv seçilməyə ruhlandırılması, onlara kömək göstərilməsi yeni demokratik ölkələr kimi, əski demokratiya şəraitində yaşamış Avropa ölkələrinin də problemdir.

Bu parlament seçkilərindən sonra Siz hansı addımları atmağı və parlamentə necə tövsiyələr verməyi planlaşdırırsınız ki, yeni seçilmiş parlament gələcək seçkilərdə xanımların parlamentə daha çox seçilməsində rol oynasın, onları bu işə ruhlandırın?

Andreas Qross: Üzr istəyirəm, mənə söylədilər ki, cəmi beş dəqiqəlik vaxtımız qalıbdır. Amma bir-iki adam da sual vermək istəyir. Ona görə sual verənlərin hamısına birlikdə cavab verin.

Heydər Əliyev: Yox, mən cavab verəcəyəm. Bu da çox yaxşı sualdır.

Siz 100 il keçəndən sonra buna nail olmusunuz. Amma indi işini sona çatdıran bizim parlamentdə 120 deputatın 15-i qadındır. İndi görün, sizin parlamentdəki qadınların faizi ilə Azərbaycandakı faiz bir-birinə nisbətə nə qədərdir.

Bu seçkilərdə də çox qadınlar öz namizədliklərini irəli sürüblər. Partiya siyahısında da qadınlar vardır. Azərbaycanda qadınlara münasibət çox yaxşıdır. İnanıram ki, bu seçkilərdə də qadınlar keçən tərkibdən az olmayacaqlar. Mən şəxsən bunun tərəfdarıyam.

Yenə də deyirəm ki, Azərbaycanda qadınların emansipasiyası hələ 1920-ci illərdə başlayıbdir. Görürsünüz, burada mənə dəqiqləşdirirlər ki, 1918-ci ildə bizim ilk demokratik respublika yarananda qadınlara seçki hüququ verilmişdi. Baxmayaraq ki, Azərbaycanda o vaxt qadınların çoxu çadra altında idilər. Bizdə qadınlar çox fəaldır.

Məsələn, mən bir neçə il bundan öncə hökumətin tərkibində Qadın Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, yəni nazirliyi yaratmışam, fərman vermişəm. Professor Zəhra Quliyeva komitənin sədridir. Bundan arxayın ola bilərsiniz.

Vera Skuarcialupi /İtaliya/: Cənab Prezident, bu çox mühüm görüşünüz zamanı çıxış edərkən dediniz ki, seçkilərdə nə qədər adamın iştirak etməsi elə bir əhəmiyyət daşıdır. Nə qədər seçici iştirak edə bilsə, iştirak etsin. Bu, bizi bir az narahat edir. O mənada ki, seçicilərin məntəqələrə az gəlməsinin izahatı ola bilər. Bunlardan birincisi, bu ola bilər ki, insanlar mövcud durumdan narazıdırlar, ikincisi, onların səsinin heç bir əhəmiyyət daşmadığı fikrində ola bilərlər. Üçüncüsü, onlar düşünə bilərlər ki, kimə səs vermələrindən asılı olmayaraq, kimsə onların əvəzinə son qərarı verəcəkdir. Bizim ölkələrimizdə seçicilərin səs verməyə gəlməsi az olurdu. İndi bu, artmaqdadır. İstərdim, Siz bu məsələyə toxunasınız.

Heydər Əliyev: Birincisi, sizi əmin edirəm ki, Azərbaycanda seçkilərə İtaliyadakından çox adam gələcəkdir.

Vera Skuarcialupi: Cənab Prezident, bizdə 78-80 faiz seçkiyə gəlirlər.

Heydər Əliyev: Sızda elədir?

Vera Skuarcialupi: Bəli, bizdə 80 faiz təşkil edir.

Gilyermo Martines Kasan: Bizdə, İspaniyada da 80 faizdir.

Heydər Əliyev: Bizdə neçə faiz olacaq, deyə bilmərəm. Amma mənim bu cavabımın səbəbi nədən ibarətdir?

Keçmişdə seçkiyə çox adam gələndə Avropa təşkilatları deyirdilər ki, onları seçkiyə məcburi gətirirlər. SSRİ vaxtı seçkilərə gələnlər 99,99 faiz olurdu. Siz də buna inanmırdınız. İndi sizdə 80 faiz olur, mən necə inanım? Bəlkə siz də zorla gətirirsiniz? Ona görə hesab edirəm ki, Azərbaycanda seçicilər fəal olacaqlar. Amma deyə bilmərəm ki, nə qədər gələcəklər. Hər halda çox gələcəklər. Çünki nə mən, nə də hakimiyyət orqanları bunu tənzimləmirik. Gəlin, sabah axşamı gözləyək. Onda nəticə çıxarıyıq.

Andreas Qross: Cənab Prezident, sonuncu sözü Azərbaycanla uzun illər əlaqəsi olan və Sizin də yaxşı tanıdığımız Fransanın təmsilçisi cənab Bomelə verirəm.

Heydər Əliyev: Buyursun.

Jak Bomel /Fransa/: Cənab Prezident, başışlayın, mən fransız dilində danışacağam.

Heydər Əliyev: Tərcüməçimiz var.

Jak Bomel: Mən həmkarlarımdan sonra qısa danışacağam.

Bildiyiniz kimi, mən həmkarım cənab Klerfayt ilə birlikdə bu ölkə haqqında məruzə etmək missiyasını üzərimə götürəndən sonra buraya tez-tez gəlmişəm. Biz bunu bir daha təsdiq edirik ki, bu müddət ərzində bu ölkədə çox böyük dəyişikliklər olmuşdur. Arzu edirəm və istəyirəm ki, sabahkı seçkilər Azərbaycanın demokratiya yolu ilə gələcəyə inkişafında yeni və mühüm bir mərhələ olsun. Əlbəttə, bu, Azərbaycanda bir tərəfdən həm sabitliyin, həm də qanuniliyin təminatçısı olacaq və gələcəkdə Azərbaycanın sülh şəraitində inkişafına təkan verəcəkdir.

Ümid edirəm ki, sabahkı seçkilər Avropa Şurasının qayda-qanunlarına və standartlarına tam uyğun olacaqdır. Beləliklə, Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsində Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmasına kömək edəcəkdir.

Heydər Əliyev: Hörmətli dostum cənab Bomel. Mən Sizin son illərdə Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etməsi üçün göstərdiyiniz xidmətləri çox yüksək qiymətləndirirəm və buna görə təşəkkür edirəm.

Cənab Bomel, Sizinlə bərabər bizim də dostumuz cənab Klerfayt ilə birlikdə həqiqətən çox iş gördünüz ki, Azərbaycanda demokratiyanın inkişaf etməsi daha da sürətlənsin və Azərbaycan Avropa Şurasına daxil ola bilsin. Sizə də, cənab Klerfayta da xüsusi təşəkkür edirəm. İnanıram ki, Sizin də, bizim də bir neçə ay gördüyümüz işlər gərək, sabah öz müsbət nəticəsini göstərsin və nəhayət, biz Avropa Şurasına qəbul olaq.

Mən təşəkkür edirəm ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyası Azərbaycanı və Ermənistanı üzv qəbul etmək haqqında hələ iyunun 28-də qərar qəbul edibdir. Çox sağ olun. Amma bunu başa çatdırmaq lazımdır. İnanıram ki, Sizin köməyiniz ilə bu, başa çatır və bu günlərdə Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi yaqın ki, öz qərarını çıxarar.

Andreas Qross: Cənab Prezident, çox sağ olun. Doğru dediniz, Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi bu məsələyə yaqın zamanlarda baxacaq. Onlar bizim hesabatımızı gözləyirlər. Biz də çalışacağıq ki, yazacağımız hesabat həm Sizin ölkənizin, həm də bütün Avropanın maraqlarına cavab vermiş olsun. Bir daha çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Hamınıza əvvəlcədən təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il dekabrın 16-da Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası Komitəsinin sədri Andreas Qrossun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi.

Nümayəndə heyətinə ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun /DTİHB/ direktoru Jerar Ştudman, AŞPA-nın və DTİHB-nin təmsilçiləri daxildirlər.

Prezident **Heydər Əliyev** qonaqları mehribanlıqla qarşılayaraq dedi:

- Hörmətli qonaqlar, Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Mən məmnunam ki, siz bizim ölkəmizə tez-tez gəirsiniz. Bu onu göstərir ki, siz ölkəmizi sevirsiniz. Eyni zamanda, yaqın ki, biz də sizi sevirik. Ona görə də siz Azərbaycana tez-tez gəirsiniz və biz də sizi tez-tez görmək istəyirik.

Mənə dedilər ki, siz bu gün bir çox görüşlər keçirmisiniz. Məmnunam ki, mənimlə də görüşə gəlmisiniz.

Son dəfə sizinlə noyabrın 6-da görüşərkən razılığa gəldik ki, yenə görüşəcəyik. Mən çox şadam ki, Siz verdiyiniz sözə əməl etmişiniz. Buyurun.

Prezident Heydər Əliyevə təşəkkürünü bildirən cənab **Andreas Qross** dedi:

- Cənab Prezident, sağ olun.

Bizi səmimiyyətlə qarşıladığınıza görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Biz, təkcə yenidən Azərbaycana dönəcəyimiz barədə vədimizə deyil, eyni zamanda sizə verdiyimiz başqa bir vədimizə - Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə Azərbaycan barədə məruzə edəcəyimiz haqda söz vermişdik, - əməl etdik. Noyabrın 7-də məruzəni etdik.

Məhəbbət macəralarında bir-birini sevrəkən ən yaxşı əlamət açıqlıq, vicdanlılıq, düzgünlük və şəffaflıqdır.

Heydər Əliyev: Bir də səmimilik.

Andres Qross: Özü də bəzən dostlarla daha açıq, səmimi və cəsarətli söhbət aparmaq, düşmənə söhbətdən də çətin olur. Həm cənab Ştudman, həm də mən noyabrın 6-da, seçkilərdən dərhal sonra axşam Sizinlə görüşümüzə və o görüş nəticəsində Sizin müvafiq orqanlara, o cümlədən Mərkəzi Seçki Komissiyasına tövsiyələrinizi və lazımı addımların atılması barədə qərarlarınızı görməkdən məmnun olduq. Biz Azərbaycanda keçirilmiş seçkilərlə əlaqədar dərhal məruzə edərkən də, yol verilmiş pozuntuların və çətinliklərin aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməli barədə Sizin sözlərinizi nəzərə aldığımız. Ümidvarıq ki, təkrar seçkilər yanvarın 4-də, əvvəlki qüsurlar aradan qaldırılmaqla keçiriləcəkdir.

Lakin yenidən Azərbaycana gəldikdən sonra, təkrar seçkilər keçiriləcək dairələrdə işlərin təşkili ilə yaxından tanış olduqda, biz yenidən narahat olmağa başlamışıq. O mənada ki, problemlərin olduğunu görürük və ona görə də bu barədə danışmaq üçün Sizin hüzurunuza gəlmişik. Etiraz etməsəniz, qarşılaşdığımız, gördüyümüz bu problemlərin bəziləri barədə Sizinlə mən söhbət edərdim.

Heydər Əliyev: Bəli, mən çox məmnunam ki, noyabrın 6-dakı görüşümüzü Siz xatırlayırsınız. O vaxt Siz və cənab Ştudman təklif etdiniz ki, mən seçki zamanı buraxılmış səhvlərin, qüsurların, qanun pozuntularının aradan qaldırılması ilə əlaqədar bəyanat verim. Hətta cənab Ştudman o vaxt dedi ki, Siz bəyanat verəcəksiniz, ancaq lazımdır ki, bəyanatı həyata keçirəsiniz. Çünki bir neçə başqa ölkələrdə belə hallar olmuşdu ki, ya bəyanat verilməmişdi, ya da bəyanat sonra həyata keçirilməmişdi.

İndi siz şahidsiniz ki, mən dərhal bəyanat da verdim və bəyanatın həyata keçirilməsi üçün tədbirlərin də görülməsini təmin etdim. Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiyaya Məhkəməsi 11 dairədə seçkiləri etibarsız saydılar və seçkilərin yenidən keçirilməsi haqqında qərar qəbul etdilər. Mən öz qərarımla üç rayonda İcra hakimiyyəti başçılarını vəzifələrindən azad etdim. İndi mənə verilən məlumatlara görə, - siz bunu daha yaxşı bilirsiniz, - Mərkəzi Seçki Komissiyası iş aparır. 11 dairədə yenidən seçkilərin keçirilməsi üçün geniş iş aparılır və çoxlu namizədlər irəli sürülmüşdür.

Bilirsiniz ki, Prezident seçkilər aparmır. Seçkiləri Mərkəzi Seçki Komissiyası aparır. Mən sadəcə, vaxtaşırı onlardan məlumat alıram. Mən onların işinə qarışmıram. Ola bilər, onların işlərində yenə də hər hansı qüsurlar, səhvlər varsa, biz bu haqda danışa bilərik. Hesab edirəm ki, yanvar ayının 4-nə qədər hələ vaxt vardır. O qüsurların da aradan qaldırılması üçün birgə işlər görə bilərik.

Sizin dediklərinizi inkar etmək üçün mənim indi əsasım yoxdur. Ancaq Siz bunları konkret izah etməlisiniz. Mən Sizi dinləməyə hazırım.

Sonra görüş mətbuat nümayəndələrinin iştirakı olmadan davam etdirildi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Parlament Assambleyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il dekabrın 17-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyası Komitəsinin sədri Andreas Qrossun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi.

Nümayəndə heyətinə ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun /DTİHB/ direktoru Jerar Ştudman, AŞPA-nın və DTİHB-nin təmsilçiləri daxildirlər.

Prezident Heydər Əliyev qonaqları mehribanlıqla qarşılayaraq hal-əhval tutdu.

Dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirən **Andreas Qross** dedi:

- Biz yaxşıyıq, amma mən atamın sözlərini xatırlayıram. O, həmişə deyirdi ki, adamın kefinin yaxşı olmasının şərtləri vardır. Gərək özünə əziyyət verəsən, daha yaxşı olmağa çalışasan və özünü əla vəziyyətdə hiss edəsən.

Heydər Əliyev: Qərbdə bazar günləri insanlar, adətən, istirahət edirlər. Yəqin ki, siz də buna öyrəşmişsiniz. Ancaq indi bizim respublikamızın, ölkəmizin işlərinə görə siz bazar günü də burada işləyirsiniz, əziyyət çəkirsiniz.

Andreas Qross: Yox, bu, əziyyət deyil, biz işləməkdən zövq alırıq. İsveçrəlilər yaşamaq üçün işləyirlər, amma italyanlar işləmək üçün yaşayırlar.

Heydər Əliyev: Amma keçmiş Sovetlər İttifaqında yaşayanlarda, Qərbi görməyənlərdə,

ümumiyyətlə, dünyada belə fikir yaranıb ki, İsveçrə cənnətdir. Orada insanlar o qədər də çox işləmir, onların çoxlu gəlirləri var və çox da yaxşı istirahət edirlər. Doğrudur, indi İsveçrəni görənlər, o cümlədən mən də belə fikirdə deyiləm. Amma bir həqiqət vardır ki, Cenevrə çox gözəl şəhərdir.

İtalyanlarla isveçrəlilər barəsində bu cür sözlər də yaxşı sözlərdir. Amma iş buradadır ki, sizdə həm italyanlar, həm almanlar, həm də fransızlar var. Nədənsə, siz təkə italyanları dediniz.

Andreas Gross: Bilirsinizmi, İsveçrədə yaşayan italyanlar da elə İsveçrə vətəndaşlarıdır. Düzdür, bizdə milli azlıqlar da vardır. Mən İspaniyanın da adını çəkə bilərdim. Amma çəkəmədim. Çünki mənim sol tərəfimdə ispan dostum əyləşibdir.

Bilirsinizmi, illüziya ilə utopiya arasında çox böyük fərq vardır. Cənnətə düşməyin özü illüziyadır. Bəzən keçmiş dövrdə, sovetlər məkanında yaşamış insanlar bizim reallıq kimi baxdığımız məsələlərə, yəni kommersiya məsələlərinə, iqtisadi məsələlərə illüziya kimi yanaşırdılar.

Əgər belə götürsək, cənnət illüziyadırsa, onda demokratiya utopiyadır. Amma utopiyaya getmək üçün gərək illüziyalardan keçib, əziyyətlərə qatlaşıb demokratik cəmiyyətə doğru irəliləyəsən. Hər halda, mən hesab edirəm ki, İsveçrə və Azərbaycan xalqları birgə səylər göstərərək demokratik inkişaf yoluna üstünlük verirlər.

Heydər Əliyev: Doğrudur, amma siz İspaniyaya toxundunuz. Mən İspaniyanı müdafiə etmək istəyirəm. Çünki İspaniya bizim təsəvvürümüzdə həmişə bir möcüzələr ölkəsi olubdur. Məsələn, dünyanın heç bir yerində toreadorlar yoxdur, yalnız İspaniyada vardır, ispan rəqsləri də dünyada çox məşhurdur. Bizdə gənc estrada orkestrləri yaranıb, onların da proqramında mütləq ispan rəqsi olubdur. Ona görə də İsveçrənin və İspaniyanın hər birinin özünəməxsus gözəlliyi vardır. Amma indi əsas məsələ demokratiyadır.

Görüşdə iştirak edən Avropa Şurası Parlament Assambleyasında İspaniyanın təmsilçisi **Gilyermo Martines-Kasan** söhbətə qoşularaq dedi:

- Cənab Prezident, amma İspaniya ilə İsveçrə arasında fərq ondan ibarətdir ki, İspaniyada illüziyalar reallığa çevrilə bilər. Ona görə də dinə çox bağlı olan xalq kimi, biz ispanlar elə bir yol seçə bilərik ki, o, həm demokratiyaya, həm də bizim anlamamızda, elə cənnətə aparan yol olsun.

1977-ci ildən başlayaraq, İspaniya məhz iki yolun yolçusu olubdur. Əgər birinci yolla biz, həqiqi katoliklər, dini çox sevən xalq kimi, Allah-təala qarşısında böyük xidmətlər göstərmək, dinin göstərdiyi yolu tutmuşuqsa, ikinci yol mənim həmkarımın utopiya adlandırdığı demokratiyaya doğru gedən yoldur. Beləliklə, biz İspaniyada utopiya yolu ilə, yəni demokratiya yolu ilə illüziya adlandırılan dinə yaxınlaşmaq yolunu birləşdirərək, əsl cənnətə gedən yolun yolçusu yuq. Ona görə də sizləri İspaniyaya dəvət edirik ki, orada məhz belə düzgün yolun yolçuları olasınız.

Heydər Əliyev: Mən təşəkkür edirəm. Əlavə etməliyəm ki, İspaniyada bir də çox gözəl qadınlar vardır.

Yaxşı, bu sözlər bizim vaxtımızı ala bilər. Mən bilirəm ki, siz bu gün çox gərgin işləmişiniz. İndi biz görüşmüşük ki, fikir mübadiləsi aparaq. Yəqin ki, bu müqəddimədən sonra konkret söhbətə keçmək lazımdır.

Sonra söhbət mətbuat nümayəndələrinin iştirakı olmadan davam etdirildi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının və ATƏT-in parlament assambleyalarının nümayəndələrini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2001-ci il yanvarın 6-da Prezident sarayında beynəlxalq təşkilatların - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının, ATƏT-in Parlament Assambleyasının və Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "AQO" monitorinq qrupunun nümayəndələrini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli qonaqlar, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram. Azərbaycanda, bəlkə də, müxtəlif ölkələrin parlamentlərinin üzvləri, yaxud da səfirləri bu qədər birlikdə olmamışdılar. Mən görürəm ki, Avropada bizim ölkəmizə, xalqımıza diqqət get-gedə artır. Güman edirəm, təkə diqqət yox, yəqin ki, qayğı da artır. Ona görə mən sizinlə görüşümdən çox məmnunam.

Aydındır, siz nə məqsədlə gəlmisiniz. Biz bu barədə sizinlə əvvəllər də görüşmüşükdük. Keçən dəfə görüşəndə belə fikrə gəlmişdik ki, bir də görüşəcəyik. İndi vaxt gəlib çatıbdir. Siz Azərbaycandasınız. Biz də sizin gəlişinizlə əlaqədar və ümumiyyətlə, parlamentə təkrar seçkilərin keçirilməsi ilə əlaqədar çox işlər görmüşük. Güman edirəm ki, sabah bu işlərin nəticəsini müşahidə edə biləcəksiniz. Buyurun, sizi dinləyirəm.

Prezident Heydər Əliyevə minnətdarlığını bildirən ATƏT-in Parlament Assambleyasının müşahidə missiyasının rəhbəri, Finlandiya parlamentinin üzvü, ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin xüsusi nümayəndəsi xanım **Paula Kokkonen** dedi:

- Cənab Prezident, bizi qəbul etdiyinizə görə çox sağ olun. Mən təəssüf edirəm ki, keçən dəfə, dekabr ayında burada olarkən sonuncu görüşə qatıla bilməmişdim. Amma yenidən Azərbaycana gəlməyimdən çox məmnunam. Burada həmkarlarımızla birlikdə olmağımızdan, görüşməyimizdən çox şadıq. Biz söhbət edəndə bir-birimizə söylədik ki, Azərbaycan sanki "Nokia" mobil telefonuna bənzəyir. Adamları burada bir-biri ilə calaşdırır, birləşdirir.

Cənab Prezident, biz doğrudan da onu müşahidə etmişik ki, təkrar seçkilərin keçirilməsi irəliyə doğru bir addımdır, inkişafdır. Biz Azərbaycanın bu addımlarını dəstəkləmək və Qorb təsisatlarına inteqrasiyasını gücləndirmək məqsədi ilə Sizin ölkənizə gəlmişik. Demokratiya quruculuğu əməkdaşlıq deməkdir, həm dövlətlər arasında, həm də dövlətin özünün daxilində baş verən əməkdaşlıqdır.

Cənab Prezident, məlumatımız var - Siz hakimiyyət orqanlarına lazımı göstərişlər vermişiniz ki, seçkilərdə saxtakarlıq olmasın, hər şey açıq-aydın, şəffaf şəraitdə keçsin. Bilirik ki, belə bir göstərişi cənab Pənahov da müvafiq orqanlarına veribdir. Biz yenə də narahatıq, ehtiyat edirik ki, bəlkə yenə də müəyyən çatışmazlıqlar ola bilər.

Andreas Qross (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Seçkiləri Müşahidə üzrə Xüsusi Komitənin sədri):

- Cənab Prezident, bizim üçün vaxt ayırdığınıza görə mən də Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Heç olmasa, seçki dairələrinin bir qisminə təkrar seçkilərin keçirilməsi barədə qərarın qəbul olunmasını biz xoş məramla atılmış və tərəqqiyə doğru addım kimi qiymətləndirmişik. Belə bir addımın atılmasında bizim də iştirakımız ona yönəlmişdi ki, cəmiyyətdə olan qüvvələr arasında qarşılıqlı inamın möhkəmləndirilməsinə doğru addımlar atmaq, yardım edək. Amma bu qısa müddətdəki müşahidələrimiz belə qənaətə gəlməyə bizi sövq edir ki, cəmiyyətdə

gözlədiyimiz inamın yaranmasına tam nail olmaq mümkün olmayıb. Cənab Prezident, ona görə də mən sizə belə bir sualla müraciət etmək istəyirəm. Siz bunu necə izah edərdiniz ki, seçkiyə bir gün qalsa da, cəmiyyətdə qüvvələr arasında qarşılıqlı inamın yaradılmasına çox da nail olmaq mümkün olmamışdır.

Heydər Əliyev: Mən bunu anlamıram. Fikrinizi bir az dəqiqləşdirin.

Andreas Qross: Belə mühüm tədbirlə qarşılaşan ölkələrdə, adətən, seçkinin keçirilməsinin təzahürləri olan ictimai debatların aparılmasının, təbliğat işinin təşkil edilməsinin əlamətləri görünür. Belə günləri yaşayan ölkələrdə, adətən, insanlar bazar günü seçkiyə gedib səs vermək əhval-ruhiyyəsinə köklənmiş olurlar. Demokratiya üçün ən təhlükəli hal nə müxalifətdir, nə də başqa fikirdə olmaqdır. Demokratiya üçün ən təhlükəli hal etinasızlıqdır.

Bizim nümayəndələrimizin bir qismi artıq iki həftədir, bir qismi isə bir həftədir Azərbaycandadırlar. Biz burada ictimaiyyət arasında seçkilərlə əlaqədar qızgın fəallığın olduğunu görmürük. Düzdür, bəzi partiyalar bu seçkilərdə iştirak edir, digərləri isə iştirak etmirlər. Baxmayaraq ki, onların iştirak etməsi üçün biz də müəyyən cəhdlər göstərdik, bu prosesa töhfə verməyə çalışdıq. Bəzi partiyalarda isə bütün bu prosesin özünə inam qalmayıb, azdır. Sualım ondan ibarətdir ki, Sizcə, ölkədə baş verən bu proseslərə ictimaiyyətdə və siyasi partiyalarda inam, etibar nə üçün daha çox olmadı?

Heydər Əliyev: İndi başa düşdüm. Birincisi, mən bilmirəm siz nəyi nəzərdə tutursunuz? Burada ayın 7-də bütün respublika üzrə seçki keçirilmir, sadəcə, ayrı-ayrı dairələrdə, 11 dairədə seçki keçirilir. Siz bilirsiniz, seçkinin qanunu onu tələb edir ki, ümumi seçkilərdə iştirak edən partiyalar, yaxud da fərdi namizədlər öz təbliğat işlərini qururlar və aparırlar. Bunun üçün onlar kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə edirlər. Bir də dairələrin çərçivəsində öz işlərini

aparırlar. Mən hesab edirəm ki, bu işlər gedir. Amma ümumi respublika miqyasında bunu müşahidə etmək bir az çətindir.

Çünki bu, birincisi, majoritar prinsip əsasında dairələrdə keçirilən seçkilərdir. Mənə verilən məlumata görə, hər bir dairədə həm lazımi təşkilati iş aparılıb, həm də namizədlər öz seçiciləri ilə görüşlər keçiriblər və seçilmək üçün lazımi tədbirlər görüblər. 11 dairədə orta hesabla bir yerdə 8 namizəd vardır. Demək, bunun özü insanların fəallığını göstərir. Burada etinadsızlıq haqqında danışmağa əsas yoxdur. Mən bəzən baxıram, namizədlər bizim televiziya vasitəsilə də çıxış edirlər. Onlar dövlət televiziyasından pulsuz istifadə edirlər. Özəl televiziyalarda isə yəqin ki, müəyyən pul verir və çıxış edirlər. Mən görürəm, özəl televiziyanın nümayəndələri burada oturublar, onlar da bilirlər ki, çıxışlar olur. Bir də deyirəm, bu, ümumxalq seçkiləri deyil, bu, ayrı-ayrı dairələrdə ayrı-ayrı namizədlərin seçilməsi üçün aparılan işdir. Bu işi isə birinci növbədə, seçilmək üçün namizədliyini vermiş insanlar özləri aparırlar. Seçki dairələri isə onlara şərait yaradır. Dövlət, icra orqanları bu işlərə qarışa bilməz və bir daha göstəriş vermişik ki, qarışmasınlar.

Mən ikinci tərəfi başa düşürəm, siz nə demək istəyirsiniz. Bu da ondan ibarətdir ki, partiyaların bəziləri bu seçkidə iştirakdan etməkdən imtina ediblər. Məsələn, onlardan Müsavat Partiyası əvvəldən seçkilərdə iştirak etməkdən imtina edibdir. Milli İstiqlal Partiyası, - mən görürəm, bizim qəzetlərdə yazırlar, özəl televiziya hər gün verilişlər verilir, - bir gün deyirlər ki, biz seçkiyə gedirik, o biri gün deyirlər, getmirik.

Mən bildiyimə görə, hər halda mətbuatdan aldığım məlumata görə, onlar, nəhayət, partiyanın üzvlərinə səlahiyyət veriblər ki, kim istəyir seçilsin. Milli İstiqlal Partiyasının bizə məlum olan bir çox fəalları gəlib dairələrdə ərizə veriblər, imza yığıblar, qeydiyyatdan keçiblər və seçilmək üçün çox işlər aparıblar. Ancaq ayın 4-də onlardan bəziləri dairələrə müraciət ediblər ki, seçkidən imtina edirlər. Ancaq hamısı yox. Milli İstiqlal Partiyasının 6 nəfər nümayəndəsi seçkilərdə iştirak edir. Xalq Cəbhəsi Partiyasından 4 nəfər, Yurddaş Partiyasından 1 nəfər iştirak edir. Bir nəfər Sosial-demokrat Partiyasından iştirak edir. Mən müxalifət partiyalarını deyirəm. Amma partiyalar var ki, onlar orta mövqedədir, nə müxalifətdədirlər, nə də iqtidarda, onların da nümayəndələri iştirak edirlər. Biz hansısa partiyanı məcbur edə bilmərik ki, daha çox namizəd verin.

Məsələn, Milli İstiqlal Partiyasının çox tanınmış, hörmətli rəhbərlərindən biri Şadman Hüseynov 7-ci dairədə ərizə verib, imza toplayıb, qeydə alınmışdı. Hətta plakatlarını gətirmişdi ki, istifadə etsin. Ayın 4-də gəlib deyib ki, bizim partiya qərar çıxarıbdır, mən namizədliyimi geri götürürəm. Soruşurlar ki, nə üçün? Deyir ki, partiya belə qərar çıxarıbdır. Mən bunu ayın 4-də axşam eşidəndə çox təəssüf etdim. Çünki o şəxs dörd il, Avropa Şurasında bizim namizədliyimiz dövrümüzdən indiyə qədər, Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü olubdur və özü də orada çox fəal işləyibdir. Amma indi biz ona nə təsir edə bilərik, nə də onu məcbur edə bilərik.

Ümumiyyətlə, bir çox namizədlər bitərəfdirlər, heç bir partiya daxil deyillər. Ancaq siz bilərsiniz ki, Azərbaycanda partiyalar əhalinin bütün hissəsini təmsil etmirlər. Əhalinin əksəriyyəti bitərəfdir, heç bir partiya daxil deyil və heç bir partiya ilə də əlaqəsi yoxdur. Deputatlığa namizədlərdən 49-u bitərəfdir. Yəni, biz bu məsələləri tənzimləyə bilmərik. Ona görə mən hesab etmirəm ki, əhalidə etinasızlıq vardır.

Bir şeyi də nəzərə almaq lazımdır ki, əsas seçki keçirilən zaman bir neçə ay ölkə üzrə ümumi təbliğat aparılır. Partiyalar öz təbliğatını aparır, müstəqil deputatlar öz təbliğatını aparır. Bu, əhalinin demək olar ki, əksər hissəsini əhatə edir. Amma indi tutaq ki, Yasamal rayonundakı 7

nömrəli dairədə beş-altı namizəd vardır. Orada, yaxud Xətai rayonunda, Sabunçu rayonunda - mən Bakını götürürəm - seçkinin keçirilməsinə heç kəsin marağı yoxdur. Bizdə 100 majoritar dairə var. Biri var ki, noyabrın 5-dəki kimi onların hamısına seçki keçirilsin, biri də var ki, 11 dairədə keçirilsin. Təbii ki, sonuncusu ümumrespublika probleminə çevrilə bilməz. Ona görə, ola bilər, hansısa rayonda hansı dairədə seçki keçiriləcəyindən heç xəbərləri də yoxdur. Ancaq mənə verilən məlumatdan bilirəm ki, namizədlər çox fəal iş aparırlar. Bəziləri də, dediyim kimi, əvvəl namizədliyini veriblər, qeydiyyatdan keçiblər, sonra namizədliyini geri götürüblər. Bu halda da heç bir şey etmək mümkün deyildir. Real vəziyyət bundan ibarətdir.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, icazə verin, öncə sözü səfirlərə verim, sonra Avropa Şurasında Azərbaycan üzrə məruzəçiyə söz verərəm.

Pyetro Ercole Aqo (Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "AQO" monitorinq qrupunun rəhbəri, Avropa Şurasında İtaliyanın səfiri):

- Cənab Prezident, icazə verin, mən də Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "AQO" monitorinq qrupu adından, səfirlərin təmsilçisi kimi Sizə müraciət edirəm. Olduqca məmnunam ki, biz Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin nümayəndə heyətinin, ATƏT və Avropa Şurasının parlament assambleyalarının nümayəndə heyətlərinin birgə əməkdaşlıq edərək, bu seçkiləri müşahidə etməsini görürük.

Ötən ilin iyun ayında, - o vaxt İtaliya Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin sədri vəzifəsini daşıyırdı, - ölkəmizin naziri ilə sizin regionu ziyarət etdik. Məqsədimiz regiondakı vəziyyətlə əlaqədar, məxsusi olaraq Azərbaycanın və Ermənistanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə bağlı AŞPA-ya məruzə hazırlamaq idi.

Cənab Prezident, bildiyiniz kimi, İtaliya Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinə sədrlik etdiyi vaxt Azərbaycanın və Ermənistanın tezliklə Avropa Şurasına qəbul olunmaları üçün əlindən gələnləri göstərdi. Lakin Azərbaycanda noyabrın 5-də keçirilmiş seçkilərin yekunu qənaətbəxş olmadığına görə, Avropa Şurasında aparılan müzakirələrdə belə nəticəyə gəldi ki, həmin ölkələrin Avropa Şurasına qəbul edilməsi iki mərhələdə həyata keçirilsin. Nazirlər Komitəsinin sonuncu iclasında qərar verildi ki, Avropa Şurasına qəbul olunmaq üçün hər iki ölkəyə dəvət göndərsin və bu dəvət yanvar ayında imzalanma mərasimi ilə rəsmiləşdirilsin.

Bu qərarı rəsmiləşdirmək üçün 13 ölkənin təmsilçilərindən ibarət monitorinq qrupu yaradıldı və həmin qrupun rəhbəri mənəm. Məqsədimiz bu ölkəni ziyarət edərək, buradakı vəziyyətlə əlaqədar məruzə hazırlamaq və yanvar ayının 17-də Nazirlər Komitəsinin iclasında onlara tövsiyə verməkdir. Əgər hər şey qaydasında getsə, ATƏT-in və Avropa Şurasının parlament assambleyalarının, ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun pozitiv rəyini alsaq, onlar təkrar seçkilərin yaxşı keçməsi barədə rəy versələr, onda biz Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinə tövsiyə edəcəyik ki, yanvar ayının sonuncu həftəsində AŞPA-nın iclasında Azərbaycanın və Ermənistanın AŞ-ya qəbulunu rəsmi surətdə təsdiqləsinlər.

Cənab Prezident, onu da bildirmək istəyirəm ki, Sizin hökumətinizin təmsilçisi cənab Araz Əzimov Strasburqa gələrək, bizimlə və cənab Qross ilə, habelə ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun rəhbərliyi ilə görüşlər keçirdi. Həmin görüşlər nəticəsində biz ümumi məsləhətləşmələrdən sonra belə qənaətə gəldik ki, Azərbaycan hökuməti 5 noyabr seçkilərindən sonra müəyyən çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün lazımi addımlar atıbdır. Ona görə qərara aldığımız ki, belə bir nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana gələk. Lakin eyni zamanda cənab Qrossun dediyi kimi, bizdə hələ də bəzi narahatçılıqlar qalmaqdadır.

Şübhəsiz, biz istərdik ki, seçkilərdə bütün müxalifət partiyaları iştirak etsinlər. Bəzi müxalifət partiyalarının seçkilərdə iştirak etməməsi ilə əlaqədar Sizin verdiyiniz izahatı nəzərə alırıq. Ola bilər ki, bu partiyalar parlament seçkilərində iştirak etməməyi özlərinin strategiyalarının tərkib hissəsi sayırlar.

Biz Azərbaycan Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri ilə keçirdiyimiz görüşdən razı qalmışıq. Qənaətbəxş məlumat almışıq ki, 11 dairənin hər birində, heç olmasa, bir müxalifət nümayəndəsi namizədliyini irəli sürübdür. Yəni müxalifət nümayəndələri də iştirak edirlər. Bu da prularizmin göstəricisidir. Amma bununla bərabər, hesab edirik ki, gərək seçkilər sərbəst, azad, ədalətli olsun və noyabrın 5-də müşahidə edilmiş ciddi çatışmazlıqlar bu dəfə olmasın.

Bildirmək istəyirəm ki, onu da məmnuniyyətlə qəbul etdik ki, bütün Azərbaycan cəmiyyəti, o cümlədən də müxalifət partiyalarının təmsilçiləri Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını ali məqsəd hesab edirlər. Onlar da Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmasını istəyirlər. Ona görə hesab edirik ki, bu məsələ, yəni Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunmaq məsələsi bütün cəmiyyətin arzusu və istəyidir.

Bizdə olan digər narahatçılıq əhalinin seçkilərdə iştirakı məsələsidir. Başqa sözlə desək, narahatçılığımız var, ola bilsin ki, 25 faizlik kvorum olmasın. əgər belə olarsa, yəni müəyyən dairələrdə seçicilərin 25 faizi səsvermədə iştirak etməsə, o zaman həmin dairələrdə seçkinin nəticələri ləğv olunmalıdır.

Bir daha demək istəyirəm və ümidvarıq ki, Avropa Şurasının, ATƏT-in parlament assambleyalarının burada olan nümayəndələrinin təsdiqindən sonra, yəni müşahidəçilərin rəylərini aldıqdan sonra, qismən də olsa, müxalifətin də bu seçkilərdə iştirak etməsi nəzərə alınmaqla, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması barədə müsbət tövsiyə verə biləcəyik. Xüsusi bildirirəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulunu təmin etmək hazırda qarşımızda duran məqsəd olsa da, bu, yalnız başlanğıc nöqtədir. Yəni Azərbaycan ilə Avropa Şurası arasındakı əməkdaşlığın başlanğıcıdır. Ümidvarıq ki, bu əməkdaşlıq nəticəsində Avropa Şurasının təcrübəsi ilə Azərbaycanda demokratiyanın daha da dərinləşməsi üçün birgə səylər qoyacağıq və buna nail ola biləcəyik.

Bir daha bəyan etmək istəyirəm ki, sizin hökumətiniz əməkdaşlıq xəttini, demokratik cəmiyyət quruculuğu xəttini yaxşı qoruyub saxlamışdır.

Heydər Əliyev: Hörmətli cənab səfir, təşəkkür edirəm. Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olmaq prosesi haqqında, ölkənin Avropa Şurasına sədrlik etdiyi zaman görülən işlər haqqında verdiyiniz geniş məlumat məni çox məmnun edir. Hərçənd, biz hesab edirik ki, həmin prosesdə *ayrı-ayrı komitələrdə*, komissiyalarda Azərbaycana qarşı qeyri-ədalətli fikirlər də söylənilibdir. Biz nöqsanlarımız haqqında ədalətli sözlərin hamısını qəbul edirik. Ancaq ədalətsiz fikirlər, təbiidir ki, bizi narahat edir və bunları qəbul edə bilmərik. Bütün bu proses zamanı biz bildirmişik və bu gün də bildiririk ki, Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olmaq istəyir. Siz də deyirsiniz ki, istəyirsiniz Azərbaycan Avropa Şurasına qəbul olunsun. Azərbaycan bu müddətdə, namizədlik dövründə də Avropa Şurasına daxil olmaq istəyini daim sübut edibdir.

Biz yaxşı bilirik ki, Avropa Şurasının əsas prinsipi demokratiyadır. Azərbaycanda biz demokratik quruluş yaradıırıq, ölkəmizdə demokratik, dünyəvi, hüquqi dövlət qurulur. Bütün sahələrdə islahatlar aparılır. Söz azadlığı, mətbuat azadlığı tamamilə təmin olunubdur. Viedan azadlığı, milli mənsubiyyətdən, irqindən asılı olmayaraq, Azərbaycanda insanların bərabər hüquqa malik olması da təmin edilibdir. Təbiidir ki, seçkilər də bu demokratiya prosesinin bir hissəsidir. Əgər biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyiriksə, demək, çalışırıq və çalışmalıyıq ki,

Avropa Şurasının əsas prinsiplərinin hamısına riayət edə bilək. Bu işdə nəşə alınır, nəşə alınmır.

Siz özünüz buyurdunuz ki, Avropa Şurasına daxil olmaq iki mərhələdir. Daxil olmaq istəyi ilə yanaşı, biz eyni zamanda öz məsuliyyətimizi hiss edirik. Bu vasitə ilə demokratiya təcrübəsinə daha da yaxşı mənimsəmək, demokratik quruculuq prosesini daha da sürətlə inkişaf etdirmək istəyirik.

Təbiidir ki, 5 noyabr seçkilərində nöqsanlar olubdur. O nöqsanlara görə də Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiya Məhkəməsi 11 dairədə seçkilərin nəticələrini etibarsız hesab edibdir. Amma bütünlükdə seçkilərə mənfi qiymət vermək doğru deyildir. Mən bununla heç də razı ola bilmərəm. Əgər Siz hesab edirsinizsə ki, mütləq müxalifətdən çox adam olmalıdır - onlar nə qədər səs toplayıblar, o qədər də yer alıblar. Amma bəzi müxalifət partiyaları istəyirlər ki, dövlətə, hökumətə, iqtidara öz istəklərini diqtə etsinlər və bunların həyata keçirilməsinə nail olsunlar. Məhz ona görə də indi bəzi partiyalar cürbəcür maneəvirlər edirlər.

Səbəbi nədir? Yəni Azərbaycanda seçkilər baş tutmasın, Azərbaycanın parlamenti legitim olmasın, filan. Bu məqsədlərə nail olmaq istəyirlər. Son illərdə böyük çətinliklə əldə etdiyimiz ictimai-siyasi sabitliyi pozmaq və bundan da şəxsi məqsədləri üçün istifadə etmək istəyirlər. Kim mane olur ki, onların hərəsi 11 dairədə 2-3 namizəd irəli sürsün. Özü də bilirlər ki, bu 11 dairədə keçirilən seçkilər xüsusi nəzarət altında olacaqdır. Belə xüsusi nəzarət altında olan seçkilərdə iştirak etmək lazımdır. Amma onlar bunu da etmirlər. Mən hələ o tərəfini demirəm ki, onlar özlərinə inanmırlar. Siz nəhaq elə düşünürsünüz ki, onların hər biri dedikləri qədər sosial baza-ya malikdirlər.

Cənab səfir, Siz deyirsiniz ki, bu məsələni, yəni Azərbaycanla Ermənistanın qəbul olunmasını təxirə saldınız. Biz də bunu qəbul etdik. Bunun əleyhinə çıxmağa hüququmuz yoxdur. İxtiyar sizin əlinizdədir. İndi 11 dairədə seçkilər keçirmək üçün mənə verilən məlumata görə, hakimiyyət orqanları, Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən və dairə seçki komissiyaları tərəfindən lazım olan işlər görüldür. Siz də - yüksək səviyyəli səfirlər, çox təcrübəli parlament üzvləri buna nəzarət etməyə gəlmisiniz. Çox gözəl. Nəzarət edin, ondan sonra nəticə çıxarın, amma əvvəlcədən fikir demək ki, bu belədir, bu belə deyil - mən bunu anlaya bilmirəm. Bizim müvafiq orqanlar bu barədə əllərindən gələni ediblər.

Siz dediniz ki, seçicilərin iştirakı 25 faiz olmalıdır. Qanunda da belə yazılıbdır. Təbiidir ki, əgər seçicilərin 25 faizi seçkiyə gəlməsə, onda seçki etibarlı hesab oluna bilməz. Əgər siz düşünürsünüzsə ki, biz belə yola gedə bilərik, onda mən çox narahat oluram. Sizin bizim haqqımızda nə qədər mənfi fikirləriniz vardır!

Bir sözlə, nə cür istəyirsiniz, o cür də nəzarət edin. Ancaq ədalətli, obyektiv olun və müxalifətin dediklərinin hamısını, necə deyərlər, son həqiqət kimi qəbul etməyin.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, sağ olun. İcazə verin, Azərbaycan üzrə məruzəçi də çıxış etsin.

Heydər Əliyev: Buyursun, buyursun, bilirəm ki, o, məruzəçidir və deyir ki, hər şey ondan asılıdır.

Gilyermo Martinez Kasan (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Xüsusi Komitəsində məruzəçi, İspaniya parlamentinin üzvü): Cənab Prezident, hər şey Sizin əlinizdədir, Sizdən asılıdır. Həqiqi və sabit demokratiya quruculuğu hamının işidir. Bu, həm hökumətin, həm də müxalifətin vəzifəsidir. Ona görə də hesab etdik ki, bütün müxalifət partiyalarının bu seçkilərdə iştirakı vacib idi, lazım idi. Baxmayaraq ki, onların bir sıra narahatçılıqları və iddiaları, tələbləri vardır.

Biz o tələbləri legitim tələblər hesab edirik. Düşünürük ki, demokratik bir cəmiyyətdə qərarlar hüquqi dövlət çərçivəsində, qanunun aliliyi şəraitində qəbul olunmalıdır. Hesab edirik ki, cəmiyyətdə demokratiyanın qurulması, onun daha da dərin kök atması legitim strukturlar və qanun çərçivəsində, parlament tərəfindən formalaşdırılmalıdır. Çünki biz hesab edirik ki, siyasi partiyalar parlamentdə müzakirələrdə və debatlarla iştirak etməyəndə, təmsil olunmayanda, bu, ona sövq edir ki, onlar qeyri-qanuni hesab etdiyimiz fəaliyyətlə məşğul olmağa başlasınlar, cəmiyyətdə istəklərinə qeyri-qanuni vasitələrlə nail olmağa səy göstərsinlər. Bu da son nəticədə ona gətirib çıxarır ki, cəmiyyətdə sabitlik pozulur. Azərbaycanda bunun baş verməsinə yol vermək olmaz. Biz Avropa Şurasının üzvü olan heç bir ölkəyə imkan verməyəcəyik, şərait yaratmayacağıq ki, Azərbaycanda hər hansı dəyişikliklərə sabitliyin pozulması vasitəsilə nail olmağa can atsın.

Cənab Prezident, çox ümidvar olduğumuzu bildirmək istəyirik ki, iki gündən sonra gələcəyimiz qənaətə ondan ibarət olacaqdır ki, Azərbaycan demokratiya məktəbi hesab etdiyimiz Avropa Şurasına üzv qəbul oluna və o dəyərlərdən bəhrələnmə biləcəkdir.

Cənab Prezident, xatırlayırsınızsa, keçən dəfəki görüşümüzə Sizə bunu söyləmişdim. Mən Avropa Şurası Parlament Assambleyasında fəaliyyət göstərən həmkarlarıma bu dəfə də tövsiyə edəcəyəm ki, Azərbaycanın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığı prosesini ciddi monitorinq altında saxlasınlar. Beləliklə, məxsus olduğunuz Avropa ilə öz ölkəniz arasında olan münasibətlərdə vasitəçilərlə və yaxud hər hansı çətinliklərlə qarşılaşmırsınız.

Cənab Prezident, qarşıdan gələn illər ərzində biz həm Azərbaycan iqtidarı ilə, həm də müxalifəti ilə bəzən lazım ola biləcək sərt tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün müzakirələr aparacağıq. Bəzən ağırlı qərarların qəbul olunmasına ehtiyac duyulacaqdır. Amma bu qərarlar cəmiyyətinizin inkişafına xidmət etdiyi üçün onlara nail olmaq lazım gələcəkdir. Xahiş edirəm, bizi özünüzdən dostu və həmkarı kimi hesab edəsiniz. Biz gələcəkdə də Sizinlə əməkdaşlıq etmək fikrindəyik və bunu səbirsizliklə gözləyirik.

Endrik Vagenmakers (Avropa Şurasında Hollandiyanın səfiri): Cənab Prezident, mən burada olmağımdan çox məmnunam və fürsətdən istifadə edərək, qonaqpərvərliyinizə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Bir neçə gündür ki, mən sizin ölkənizdəyəm. Latviyanın xarici işlər nazirini müşayiət edən nümayəndə heyətinin tərkibində buraya gəlmişdim. Bilirsiniz ki, Latviya indi Nazirlər Komitəsinə sədrlik edən ölkədir. Burada olduğum günlər ərzində Azərbaycan dövləti, xalqı barəsində bilgilərimi artırmışam və daha çox məlumat toplamışam. Buraya gələndə özümü Azərbaycan xalqının dostu sayırdımsa, indi daha yaxın dostu hesab edirəm. Eyni zamanda hesab edirəm ki, təkrar seçkilərin nəticələri çox mühümdür. Ümidvaram ki, sabahkı seçkilərin nəticələri azad, ədalətli keçirilmiş seçkilərin nəticələri olacaqdır.

Mən əməkdaşlığımızın çərçivəsini təkcə seçkilərlə məhdudlaşdırmaq istəməzdim. Bundan daha irəliyə baxmaq istərdim. Səfir Aqo və cənab Prezident, Sizin tərəfinizdən toxunulan əməkdaşlığımızın yalnız başlanğıcı məsələsinə istinad etmək istəyirəm. Başqa sözlə desək, söz əmələ sübut olunmalıdır. Ona görə də lütfkarlıq göstərib, bəzi məsələləri bu nümayəndə heyətinə də izah etsəydiniz, Sizə çox minnətdar olardım.

Cənab Prezident, həm təmsil etdiyim hökumət üçün, həm mənim üçün, həm də burada iştirak edən nümayəndə heyəti üçün çox əhəmiyyətli olardı ki, Siz deyəsiniz, Azərbaycanın Avropa Şurasının İnsan Hüquqları Komissiyası tərəfindən qaldırılmış və Azərbaycan üzrə məruzəçi Klerfaytın məruzəsində qeyd olunmuş və Sizin də razı olduğunuz öhdəliklərin həyata keçirilməsini necə təmin edəcəksiniz? Mən xüsusilə siyasi məhbusların işinə yenidən baxmaq

məsələsinə dair Azərbaycanın öz üzərinə götürdüyü öhdəliyi necə yerinə yetirəcəyi ilə maraqlanıram. Bu sualı verməyimin səbəbi odur ki, Hollandiyanın xarici işlər nazirinə parlamentdə belə sualla müraciət edirlər. Ona görə bu suala cavab verilməsində mən ona yardımçı olmalıyam. Təşəkkür edirəm.

Heydər Əliyev: Cənab səfir, sağ olun. Siz bu sualı keçən dəfə mənə vermişdiniz. Mən də Sizə cavab verdim. Ona görə yenidən təkrar etməyə ehtiyac yoxdur. Amma ümumi olaraq, xüsusən bizim dostumuzun, Azərbaycan üzrə məruzəçinin çıxışından sonra məndə belə bir fikir yarandı ki, Siz bizi elə qorxudursunuz ki, biz düşünürük, bəlkə bizim Avropa Şurasına girməyimiz heç lazım deyil? İndidən bizə deyirsiniz ki, sizinlə sərt danışacağıq, biz bunu edəcəyik, onu edəcəyik. Onda gərək biz fikirləşək. Biz indi müstəqil dövlətik. Avropa Şurası da beynəlxalq təşkilatdır. Biz daxil olmaq arzusunda olanda bu təşkilatın tələblərini öz üzərimizə götürürük. Ancaq indi siz bizi qorxudursunuz. Bilmirəm, bu, nə məqsəd daşıyır? İstəyirsiniz ki, biz qaçaq? Amma biz qaçan deyilik. Qorxan da deyilik. Nə imkan var, onu edəcəyik.

Mən son 4-5 ayda gələn nümayəndə heyətlərindən, o cümlədən sizdən demokratiya haqqında bir çox mühazirələrə qulaq asıram. Mən başa düşürəm ki, siz hamınız demokratiyanın professorunuz. Amma biz də hələ birinci sinifdə deyilik. Əgər bizim demokratiya haqqında təsəvvürümüz olmasaydı, demokratiyanın tarixini, onun nə olduğunu bilməsəydik, biz özümüzü gətirib bu quruluşa bağlaya bilərdikmi? Sizin hər bir dəyərli tövsiyanızı mən məmnuniyyətlə qəbul edirəm. O cümlədən çalışacağam ki, demokratiya haqqında kitablar oxuyum, gəlim sizin səviyyəyə çatım. Gəlib Sorbonna Universitetində doktorluq dissertasiyası müdafiə edəcəyəm.

Mən Sizinlə zarafat edirəm. Sizə bir söz deyə bilərəm ki, biz demokratiya yolu ilə gedirik və gedəcəyik - Siz ya başqası istəsə də, istəməsə də. Amma demokratiya prosesdir. Demokratiyanın əvvəli var, axırı yoxdur. Mən hesab etmirəm ki, siz də demokratiya sahəsində dağın zirvəsinə çatmışınız. Biz sizə görə dağın ətəyindəyik. Amma hələ siz də getməlisiniz. Biz çalışacağıq ki, sizdən daha sürətlə gedək və ürəyimizi, əzələlərimizi möhkəmlədəcəyik ki, sürətimiz artanda buna dözə bilək. Amma buna tamamilə çata bilmərik. Çünki bunun üçün zaman lazımdır. Ona görə gəlin, belə ümumi razılıq ki, biz demokratiya ailəsindəyik. Amma hər ailədə hamı bir boyda deyildir. Hər atanın, ananın uşağı da eyni ağılda deyil və eyni təcrübəyə malik deyildir. Bildiyimizi edirik, bilmədiyimizi öyrənirik. Sizin tövsiyələriniz də bizə xeyir verir.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, heç də hesab etmirik ki, yalnız stolun bu tərəfində oturanlar həqiqəti deyən adamlardır. Bizim ölkələrimizin bəziləri düzənlik ölkələridir, orada dağ da yoxdur ki, dağa çıxma bilək. Hesab edirəm ki, hamımızın bir məqsədi var - gözlərimizi açaraq və düşünərək bu xeyirxah işdə iştirak etmək.

Cənab Prezident, görüşümüzün sonunda bütün nümayəndə heyətləri adından Sizə bir daha təşəkkürümüzü bildirərək, bir xahişimizi yetirmək istəyirik. Keçən dəfə biz Sizinlə seçkidən dərhal sonra, mətbuat konfransına gəndən sonra görüşmüşdük. Xahiş edirik, bu dəfə mümkün-sə, bu işi tərsinə edək. Seçkidən sonra Sizin üçün münasib vaxtda, mətbuat konfransından əvvəl görüşək, fikirlərimizi birinci Sizə bildirək. Başqa sözlə, bizim fikirlərimiz barədə mətbuatdan, televiziyaadan yanlış məlumat almıyasanız.

Heydər Əliyev: Bilirsiniz ki, ayın 8-də mənim işim çoxdur. Ayın 9-da Rusiyanın Prezidenti cənab Putin buraya rəsmi səfərə gəlir. Biz bir neçə sənəd üzərində işləyirik. Ona görə ayın 8-i mənim üçün çox gərgin gündür. Amma sizinlə qısa bir görüş keçirə bilərəm.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, nümayəndə heyətlərinin başçılarından ibarət kiçik bir qrupla görüşünüzlə gələcəyik. Çox sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının və ATƏT-in nümayəndələrini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2001-ci il yanvarın 8-də Prezident sarayında beynəlxalq təşkilatların - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının, ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun, Parlament Assambleyasının, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "AQO" monitorinq qrupunun nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Hörmətli qonaqlar, bilirəm ki, siz çox gərgin işləmişiniz. Dünən də, gecə də işləmişiniz. Bilmirəm, istirahət etməyə vaxtınız olub, yoxsa yox, hər halda mən bilirəm ki, siz çox gərgin işləmişiniz. Amma istirahət edə bilməmişiniz, ya da bilməmişiniz - bu, sizin öz işinizdir.

Sizinlə keçən görüşümüzə çox ətraflı söhbət etdik və belə razılığa gəldik ki, seçkilər qurtarandan sonra bir də görüşəcəyik. Buyurun.

Paula Kokkonen (ATƏT-in Parlament Assambleyasının müşahidə missiyasının rəhbəri, Finlandiya parlamentinin üzvü, ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin xüsusi nümayəndəsi): Cənab Prezident, sağ olun. Gərgin iş cədvəlinizin olmasına, çox mühüm qonaqların səfəri ilə əlaqədar hazırlıq işləri görməyinizə baxmayaraq, vaxt tapıb bizi qəbul etdiyinizə görə bütün nümayəndə heyətlərinin adından Sizə təşəkkür edirəm. Mən şadam ki, noyabrın 5-də keçirilmiş seçkilərdən sonrakı görüşümüzlə müqayisədə Sizinlə bugünkü görüşə daha xoş ovqatla gəlmişik. Sizinlə keçən dəfəki görüşümüz zamanı söylədik ki, çoxlu işlər görməyinizdən xəbərimiz vardır. Bizdə belə bir ümumi rəy vardır ki, Sizin gördüyünüz tədbirlər, işlər dünən öz müsbət nəticəsini göstərdi. Müəyyən çatışmazlıqların olmasına baxmayaraq, dünənki ab-hava, əhval-ruhiyyə noyabr ayındakından xeyli fərqli idi. Demək olar ki, bütün məntəqələrdə müşahidəçiləri dostcasına, xoş məramla qarşılamışlar. Başqa sözlə desək, yuxarıdan aşağılara verdiyiniz göstərişlər, tapşırıqlar yerli işçilərə yaxşı çatmışdır. Seçkilər barədə fikirlərini və rəylərini Sizinlə bölüşmək üçün indi sözü həmkarlarıma vermək istədim.

Andreas Qross (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Seçkiləri Müşahidə üzrə Xüsusi Komitəsinin sədri, İsveçrə parlamentinin üzvü): Cənab Prezident, çox sağ olun. Minnətdarım, bizə belə bir imkan verdiniz ki, seçki ilə əlaqədar mətbuat konfransı vasitəsilə deyil, öz rəyimiz, düşüncələrimiz və gəldiyimiz qənaət barədə birbaşa Sizə məlumat verək. Mən üç məqamı xüsusi vurğulamaq istəyirəm.

Birincisi, Prezident tərəfindən xoş məramın göstərilməsi və 11 dairədə yenidən seçkilərin keçirilməsi iqtidarın xoş məramından xəbər verirdisə, dünənki seçkilər onu göstərdi ki, Azərbaycanda yaxşı seçkilər keçirmək mümkündür.

Təkrar seçkilərin keçirilməsi üçün Prezidentin iradəsinin, Prezidentin müdaxiləsinin olmasını ona görə xüsusi vurğulayıram ki, bu, Azərbaycanda dövlət təsisatlarına etimadın, inamın güclənməsi istiqamətində çox mühüm addım olmuşdur.

İkincisi, mən şəxsi müşahidələrim nəticəsində özlüyümdə bir daha təsdiq etdim və belə qənaətə gəldim ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunması istiqamətində göstərdiyim səylər doğru, düzgün idi və bu işdə yanılmamışdım. Eyni zamanda mən bir daha bu qənaətə gəldim və fikirlərim təsdiqləndi ki, respublikanız Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul edildikdən dərhal sonra, gərək Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Azərbaycandakı prosesləri nəzərdə saxlamaq üçün tezliklə xüsusi monitorinq qrupu yaratsın.

Cənab Prezident, istərdim ki, bizimlə dəfələrlə keçirdiyiniz görüşlər zamanı əməkdaşlıq ruhunu bizlərə necə izah etdinizsə və biz, yəni Avropa Şurasından buraya gəlmiş şəxslər buna necə hirsizlik inandıqsa, istərdik ki, gələcəkdə yaranacaq monitorinq qrupu ilə də, AŞ-nin Sizinlə bu müzakirələrimizdə bilavasitə iştirak etməyən digər təmsilçiləri ilə də əməkdaşlıq ruhunun olmasını təmin edəsiniz. O insanlar da Azərbaycanın həqiqətən düzgün yolda olduğunu görsünlər və bu, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının həm Sizə, həm də Azərbaycana, onun dövlətinə inamının, etimadının daha da artmasına gətirib çıxarsın.

Mən monitorinq barədə fikir söylədim, amma bir cəhəti də aydınlaşdırmalıyam. Monitorinq deyərək, mən Avropa Şurasından gələcək nümayəndə heyətinin Sizlərə nəzarəti həyata keçirməsini nəzərdə tutmuram. Bu, sadəcə, Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında demokratiya yolunda əməkdaşlıq üçün birgə səylərin göstərilməsi olacaqdır.

Cənab Prezident, üçüncüsü, mən dünən baş verənləri bir növ sabahkı hadisə ilə uzlaşdıraraq Sizə belə bir sualla müraciət etmək istəyirəm. Rusiyanın Prezidenti cənab Putin Sizin ölkənizə səfər edəcəkdir. Siz Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində cənab Putinin və Rusiyanın fəal rolunun təmin olunması üçün onlar tərəfindən hansı işlərin görülməsini istəyəcəksiniz? Bu barədə bizə nə deyə bilərsiniz ki, Avropa Şurasının Parlament Assambleyası tərkibində gələcəkdə biz də Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc vasitələrlə həll edilməsinə təşkilatın üzvü olan ölkələr çərçivəsində öz töhfəmizi verə bilək.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, icazənizlə, biz öncə bütün suallarımızı deyək, sonra Siz cavab verəsiniz.

Heydər Əliyev: Buyurun.

Jerar Ştudman (ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun direktoru): Cənab Prezident, hesab edirəm ki, 11 dairədə seçkilərin yenidən keçirilməsi barədə Sizin verdiyiniz qərar düzgün idi. Bu, bir daha onu göstərdi ki, Sizin Avropa Şurasına üzv olmağa və ATƏT-lə yaxından əməkdaşlığa yönəldilmiş siyasətiniz və bu yolda gördüyünüz tədbirlər doğru imiş. Dünənki seçkilər Azərbaycan ilə daha sıx təmaslarımızı genişləndirmək, demokratiyanın inkişaf etdirilməsi üçün Sizinlə əməkdaşlığımızı möhkəmləndirmək baxımından ruhlandırıcı bir hadisə oldu.

Burada deyildiyi kimi, biz dünən keçirilmiş təkrar seçkilərdə bir sıra irəliləyişlərin olduğunu müşahidə etdik. Bu irəliləyişlər xüsusilə Mərkəzi Seçki Komissiyasının fəaliyyətinə, namizədlərin qeydə alınması, müvafiq şikayətlərə baxılması istiqamətində görülmüş işlərə aiddir. Bu, xarici müşahidəçilərə münasibətdə, seçki məntəqələrində onlara lazımı şərait yaradılması və ümumiyyətlə, seçkilərin keçirilməsində təşkilati məsələlərdə də özünü göstərdi. Şübhəsiz ki, bunların hamısı Sizin tərəfinizdən verilmiş göstərişin açıq-aşkar nəticəsi idi.

Beləliklə, biz belə qənaətə gəlmişik ki, dünən 11 dairədə əldə edilmiş uğurlara, nəticələrə gələcək seçkilər zamanı bütün dairələrdə nail olmaq mümkündür. Seçkilərlə əlaqədar yuxarıdan göstərişlər verilmişdi, amma buna baxmayaraq, bizdə belə məlumatlar var ki, müəyyən məntəqələrdə həmin göstərişlərə əməl edilməmişdir. Bəzi yerli icra orqanlarının və seçki komis-

siyalarının nümayəndələri özləri təşəbbüs göstərmiş, müəyyən addımlar atmışlar. Halbuki, bilirəm ki, Sizin verdiyiniz göstərişlərdə belə hallar yolverilməz hesab edilirdi.

Bizim məlumatımıza görə, belə hallar da var ki, bəzən səs-lər iki dəfə sayılıb, seçki qutularına əlavə saxta bülletenlər doldurulub, rüşvətخورluq halları olubdur. Seçki komissiyasının üzvləri təzyiqa məruz qalmışlar, yəni müvafiq namizədi dəstəkləmək barədə dairə seçki komissiyasının sədri tərəfindən verilmiş göstərişi yerinə yetirmədiyinə görə komissiya üzvləri işdən, vəzi-fəsindən azad edilmişlər.

Şübhəsiz ki, sadaladıqlarım əvvəlki seçkilərlə müqayisədə indiki seçkilərin irəliləyiş olduğuna heç cür kölgə salmır. Deyilənləri tam təfərrüatı ilə izləyə bilməmişik. Sadəcə, bu cür ittihamlar olubdur, səslənibdir. Bunların konkret olaraq hansı halları əhatə etdiyini bilmirik. Lakin xahiş edərdik ki, prokurorluq orqanları bunları araşdırıb lazımı tədbirlər görsünlər. Xüsusən, Sumqayıt seçki dairəsində.

Bu çatışmazlıqlar barədə biz Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədrinə məlumat vermişik və demişik ki, ona yardımçı olmağa hazırıq. Eyni zamanda Sizin müvafiq işçilərinizə də yardım göstərməyə hazır olduğumuzu bildirirəm. Bir daha təkrar edirəm ki, sadaladığım nöqsanlar seçkilərlə əlaqədar hamımızda yaranmış müsbət fikrə kölgə salmamalıdır. Sağ olun.

Pyetro-Erkole Aqo (Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin "AQO" monitoring qrupunun rəhbəri, Avropa Şurasında İtaliyanın səfiri): Cənab Prezident, beynəlxalq müşahidəçilərin gəldiyi rəylər ilə tanış olduğdan, o cümlədən xanım Kokkonenin, cənab Qrossun, cənab Ştudmanın söylədiklərindən sonra mən də bir daha əmin oldum və bizim özümüzün də gəldiyimiz qənaət belədir ki, yanvarın 17-də Avropa Şurası Azərbaycanın bu təşkilata qəbul edilməsi üçün müsbət qərar verə bilər. Hesab edirik ki, təkrar seçkilər uzun sürən prosesə, yəni Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması prosesinə öz müsbət töhfəsini vermişdir.

Bizdə olan məlumata görə, Siz yaxın zamanlarda böyük amnitsiya keçirməyi planlaşdırırsınız. Hesab edirik ki, bu tədbiri Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə əlaqələndirsəniz çox yaxşı olardı. Yanvarın 17-nə qədər bizə, Avropa Şurasına xəbər verilsəydi ki, yaxın zamanlarda belə bir tədbir planlaşdırılır və bu addım Azərbaycanın Avropa Şurasına

qəbul olunması şərəfinə atılacaqdır, bu, bizim ümumi işimizə də yardımçı olardı və biz bunu alqışlayardıq.

Gilyermo Martinez Kasan (Avropa Şurası Parlament Assambleyasının xüsusi komitəsində Azərbaycan üzrə məruzəçi, İspaniya parlamentinin üzvü): Cənab Prezident, əgər xatırlayırsınızsa, Sizinlə axırncı görüşümüzə söyləmişdim ki, bu seçkilər nəticəsində müşahidəçilərin gəldiyi qənaət müsbət olarsa, onda Azərbaycan üzrə məruzəçi kimi mən Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinə və Parlament Assambleyasına tövsiyə edəcəyəm ki, ölkənizi AŞ-yə tam hüquqlu üzv kimi qəbul etmək lazımdır. İndi mən belə bir addımı atacağam. Həmçinin tövsiyə edəcəyəm ki, Azərbaycana dərhal monitorinq prosedurları da tətbiq edilsin və biz bu monitorinqi Azərbaycandan Avropa Şurasında təmsil olunacaq hörmətli deputatlarla bərabər həyata keçirəcəyik. Avropa Şurasında olacaq nümayəndə heyətinizin üzvlərindən bəziləri ilə mən iki gün öncə şam süfrəsi arxasında görüşmək şərəfinə nail oldum. Onlardan bəziləri ilə çox yaxından tanış oldum. Xüsusən çox hörmətli bir şair ilə, o, deputat və Müsavat Partiyasının üzvüdür.

Cənab Prezident, ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, gələcəkdə Sizin sayınızda Azərbaycanda parlament seçkiləri və digər seçkilər daha demokratik şəraitdə keçiriləcəkdir. Bu seçkilərdə Azərbaycanın həm iqtidar qüvvələri, həm də müxalifətdə təmsil olunan qüvvələr, siyasi partiyalar tam tərkibdə iştirak edə biləcəklər. Beləliklə, Azərbaycan öz demokratiyası ilə ümumavropa evimizə, demokratiyamıza öz töhfəsini verəcəkdir. Bütün bunlara nail olmaq üçün biz hər zaman Sizin sərəncamınızdayıq.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, Sizə bir daha çox-çox təşəkkür edirik. Əgər gələcəkdə ehtiyacınız olarsa, bizim hamımız Sizin xidmətinizdəyik. Fikir verdinizsə, biz bu gün geniş məruzə etmədik.

Heydər Əliyev: İndiyə qədər hamısını etmişiniz. Yəqin ki, gələn dəfəyə qədər yeni mövzular hazırlayacağımsınız.

Hörmətli qonaqlar, dostlar!

Verdiyiniz məlumata görə sizə təşəkkür edirəm. Dünən keçirilən təkrar seçkilər haqqında sizin ümumən müsbət fikrə gəlməyiniz məni sevindirir. Biz bir neçə dəfə görüşərkən demişik ki, demokratiya daim inkişafda, daim hərəkətdə olan bir prosesdir. Bu, bir mərhələdən o birinə qədər təkmilləşmə yolu ilə getməlidir.

Mən bir neçə dəfə demişəm və yenə də deyirəm ki, bu təkmilləşmə təkamül yolu ilə olmalıdır. Çünki hər bir şeyə tezliklə nail olmaq çətindir. Əgər siz hesab edirsinizsə ki, dünəki seçkilərdə Azərbaycanın hakimiyyət orqanları, Mərkəzi Seçki Komissiyası, yerli seçki orqanları irəliləyiblərsə, bu, təbiidir ki, mənim sözlərimi təsdiq edir.

Mənə dedilər ki, bu seçkilərdə seçicilərin 48 faizi iştirak edibdir. Hesab edirəm ki, bu, böyük göstəricidir. Əgər nəzərə alsanız ki, bu, təkrar seçkilərdir və keçən dəfə mən dediyim kimi, ümumxalq seçkiləri deyil, belə bir rəqəmin olması onu göstərir ki, hər halda seçicilər seçkilərə maraq göstəriblər və etinasız olmayıblar.

Mən bir neçə dəfə demişəm ki, noyabrın 5-də keçirilən seçkilərdə qüsurlar, səhvlər olmuşdur və bunlar az deyildi. Ona görə də Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiyə Məhkəməsi 11 dairədə seçkilərin nəticələrinin ləğv edilməsi haqqında qərar çıxardı. Amma, ümumiyyətlə, mən noyabrın 5-dəki seçkilərə tam mənfi qiymət verilməsi ilə razı deyiləm. Parlamentin əksəriyyəti seçilibdir, parlament işləyir, bir çox partiyaları, qüvvələri təmsil edir. Amma bir də deyirəm, səhvlər, nöqsanlar, təbii ki, olmuşdur. Bu müddətdə siz də bizə çox kömək etdiniz. Biz özümüz də nöqsanlarımızı dərinlən təhlil edə bildik. Ona görə də indi siz etiraf edirsiniz ki, irəliləyiş var və bundan sonra da ola bilər. Əsas odur ki, Azərbaycan demokratiya yolu ilə gedir və bundan sonra bu yolla gedə bilər. Bizim gələcəkdə də sizin yardımınıza ehtiyacımız olacaqdır.

Siz dediniz ki, monitorinq yaratmaq istəyirsiniz. Yaradın. Mən elə başa düşürəm ki, Avropa Şurasına girməklə daim monitorinq altında olacağıq. Amma güman edirəm, bir zaman gələ ki,

biz də həddi-bülüğa çatırıq və monitorinqə ehtiyac olmaz. Çünki ailədə uşaq böyüyənə qədər ata-anası ona çox nəzarət edir. Amma övlad böyüyüb müstəqil yaşayanda, müstəqil işləyəndə valideynlərinin ona nəzarət etməsinə ehtiyac olmur. Mən belə başa düşürəm ki, Avropa Şurası Azərbaycana münasibətdə çox qayğıkeş və diqqətli "valideyn" olacaqdır.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, Siz dediklərinizi mən başa düşdüm. Sadəcə, bilmirəm, doğrudan da elə olacaqdır, yoxsa yox. Hətta uzun müddətdən bəri demokratik şəraitdə yaşayan ölkələrdə də biz cənnətdə deyilik.

Heydər Əliyev: Siz cənnətdə yaşamırsınızsa, bizim cənnətə çatmağımıza, görünür, hələ vaxt var. Biz də çalışacağıq ki, çataq.

Mən sizə bir də təşəkkür edirəm. Siz dediniz ki, Azərbaycan artıq Avropa Şurasına daxil ola bilər. Təbii ki, biz bunu çox böyük hadisə kimi qarşılayırıq və çalışacağıq ki, Avropa Şurası ailəsində əla oxuyan olmasa da, yaxşı oxuyan bir tələbə olaq.

Cənab Qross məndən sabahkı səfər haqqında soruşdu. Təbii ki, bu, Rusiya Prezidentinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəridir. Mən bu barədə vaxtımdan əvvəl bir şey demək istəmirəm və deyə də bilmərəm. Ancaq onu deyə bilərəm ki, bizim danışıqlarımızda, söhbətlərimizdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması xüsusi yer tutacaqdır. Cənab Qross soruşdu ki, biz onlardan nə qopara biləcəyik? İndiyə qədər ATƏT-in Minsk qrupundan hələ bir şey qopara bilməmişik. Minsk qrupuna rəhbərlik edən Rusiyadır, Amerika Birləşmiş Ştatlarıdır, Fransadır. Altı ildən artıqdır ki, atəşkəs rejimində yaşayırıq. Sülh danışıqları aparırıq. Sülh yaratmaq istəyirik. Amma Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyi belə nəticəyə gəlməyə imkan vermir.

Təbii ki, mən çalışacağam Rusiya hökumətinin bu sahədə fəaliyyətinin artırılması haqqında öz fikirlərimi ifadə edim. Amma eyni zamanda Avropa Şurası bizim üzərimizə çox böyük vəzifələr qoyduğu kimi, indi biz də Avropa Şurasından bu məsələnin həll olunması üçün təsirli tədbirlər görməsini arzu edirik. Ona görə ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Avropa Şurası bu sahədə fəaliyyətini dünyaya sübut edə bilər. Münaqişə 12 ildir davam edir. Azərbaycanın torpaqları işğal olunubdur. İşğal olunmuş torpaqlardan bir milyon azərbaycanlı zorla çıxarılıbdır. Bu ədalətsizliyə nəhayət son qoyulmalıdır. Ona görə kim bizə bu barədə kömək etsə, ola bilər ki, biz ona tarix boyu minnətdarlıq edəcəyik, təsirli bir iş görmüş olsa, o cümlədən də Rusiyaya, Avropa Şurası, yaxud ATƏT bu barədə öz fəaliyyətini gücləndirə bilsə - onlara. Hər şey bu təşkilatlardan və bu ölkələrdən asılıdır.

Mən ümidlə yaşayıram. Hesab edirəm ki, nəhayət, beynəlxalq birlik belə vəziyyətə son qoyulması üçün ciddi tədbirlər görməlidir. Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Yenidən Azərbaycana gəlin. Təkcə monitorinq üçün yox, sadəcə, qonaq kimi gəlin və Azərbaycanın reallığını həmişə görün.

Paula Kokkonen: Cənab Prezident, mən də Sizə çox təşəkkür edirəm. İcazə verin, mən mətbuat üçün hazırladığımız məlumatın bir nüsxəsini və bizim müşahidəçilərin ilkin rəyini Sizə təqdim edirəm. Bundan əlavə, bir halda biz mühazirələrdən çox danışdıq, mən Sizə demokratiya barədə bir kitab da bağışlamaq istəyirəm və istərdim ki, növbəti görüşümüzə bu məsələ barədə fikir mübadiləsi aparaq.

Heydər Əliyev: Mən gərək bunu oxuyam, sonra sizə imtahan verəm?

Paula Kokkonen: Xahiş edirəm. Nə qədər vaxt istəyirsinizsə, onunla məşğul ola bilərsiniz. Sizin üçün test tezliklə olmayacaqdır. Cənab Prezident, bu testin, imtahanın nə zaman keçirilməsi qərarını Siz özünü verəcəksiniz. Çox sağ olun.

Heydər Əliyev: Sağ olun, təşəkkür edirəm.

Avropanın Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropanın Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1999-cu il dekabrın 10-da Prezident sarayında Avropanın Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətini - Böyük Britaniyanın Suonsi şəhər və Qraflıq bələdiyyəsinin üzvü, Leyboristlər Partiyasının üzvü Alan Loydu (nümayəndə heyətinin başçısı), Belçikanın Namür Əyalət Şurasının üzvü, Sosialist Partiyasının üzvü Gi Milkampsı, Yerli Özüünüidarəyə dair Avropa Xartiyası üzrə Müstəqil Ekspertlər Komitəsinin üzvü, Ankara Universitetinin professoru Ruşen Keleş, Konqres katibliyinin hüquqi işlər bölməsi rəhbərinin müavini Rikardo Prioreni və işçi qrupun üzvü İvan Volodini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə qarşılayan dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Azərbaycana xoş gəlmisiniz, mən sizi salamlayıram. Siz Azərbaycanda ilk dəfə keçirilən bələdiyyə seçkilərinin müşahidəçisi olacaqsınız. Bu, bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycanda bələdiyyə seçkiləri ilk dəfə keçirilir.

Güman edirəm ki, son 4-5 ayda aparılan işlər nəticəsində vətəndaşlarımız bələdiyyə seçkiləri haqqında lazımı qədər təsəvvür əldə edə biliblər. Dünən mərkəzi seçki komissiyasının məlumatı elan olundu. Oradan göründü ki, vətəndaşlar bu seçkilərdə iştirak etmək üçün böyük fəallıq göstərirlər. Bu, çox yaxşı haldır. Biz arzu edirik ki, seçicilər də belə fəallıq göstərsinlər, səs verməyə gəlsinlər və beləliklə də seçkilər baş tutsun. Yenə də deyirəm, biz birinci dəfədir ki, bələdiyyələrə seçki keçiririk. Ancaq bizim demokratik seçkilər keçirmək təcrübəmiz vardır. Güman edirəm ki, bu seçkini də keçirə biləcəyik və siz də bizə yardım edəcəksiniz.

Mən güman edirəm ki, siz təkcə müşahidəçi kimi yox, eyni zamanda bizə kömək etmək məqsədi ilə gəlmisiniz. Buyurun, sizi dinləyirəm.

Qəbula görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirən cənab **Alan Loyd** dedi:

- Cənab Prezident, səmimi, hərarətli salamlarınıza görə çox sağ olun.

Doğrudur, biz buraya dekabrın 12-də keçiriləcək seçkilər üçün gəlmişik. Lakin mən eyni zamanda, Avropanın Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin nümayəndə heyətinin üzvü

kimi Sizin ölkədəyəm və bu sahəyə nəzarət edirəm. Bu işdə mənim çox yaxşı bir yardımçım vardır. O, Türkiyənin Ankara Universitetinin professoru cənab Ruşen Keleşdir.

Cənab Prezident, biz yaxşı dərk edirik ki, Sizin ölkəniz Avropa Şurasına üzv qəbul olunmağın astanasındadır. Əlbəttə ki, bu şuraya üzv qəbul olunmağın əsas şərtlərindən biri də yerli özünüidarəyə dair Avropa xartiyasının tələblərini tam yerinə yetirməkdən ibarətdir.

Bazar günü keçiriləcək seçkilər uzun sürən prosesin yalnız bir hissəsidir. Biz burada gördüyümüz böyük ruh yüksəkliyinə əsasən qətiyyətlə deyə bilirik ki, siz bu sahədə də böyük nailiyyətlər əldə edəcəksiniz.

Məlum olduğu kimi, Avropanın Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi ümumiyyətlə Avropa Şurasının qanadlarından biridir. Biz yerli demokratik seçkilərə nəzarət edirik ki, demokratik seçkilər nəticəsində seçilmiş yerli hakimiyyət orqanlarının nümayəndələri çox tezliklə Strasburqa gələcək və bizim bütün fəaliyyətimizin iştirakçısı olacaq. Biz tam dərk edirik ki, demokratiya bir gecənin içərisində baş vermir.

Seçki demokratiyaya doğru bir addımdır. Biz ümid edirik ki, seçkidən sonra, yaxud gələcəkdə də yerli hökumətlərin işinə nəzarət edəcəyik. Məlumdur ki, sizin ölkə Avropa Şurasına üzv qəbul olunmağa lap yaxındır. Mən tam əminəm ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının üzvü olacaqdır. Sizin ölkə Avropa Şurasının üzvü olduqdan sonra da bizim nəzarətimiz davam edəcəkdir.

Çünkü biz yerli özünüdarəyə dair Avropa xartiyasını imzalayan bütün yerli hökumətlərdən müvafiq iş tələb edirik.

Cənab Prezident, bizə məlumdur ki, Azərbaycanda qanunlar dəyişir, tənzimləmələrə yeni nəfəs verilir. Yerli hökumətlərin xüsusi əhəmiyyətə malik olan rolu müvafiq səviyyəyə çatdırılmalıdır. Bizim indiyədək söhbət etdiyimiz bütün adamlar - həm rəsmi, həm də qeyri-rəsmi şəxslər bizdə ümid doğurublar. Biz əminik ki, bu seçkilər yaxşı səviyyədə keçiriləcəkdir.

Cənab Prezident, yenə də deyirəm, sizin ölkəniz tezliklə Avropa Şurası ailəsinə daxil olacaqdır. Əminik ki, yerli demokratik idarəetmə orqanları da işlərini müvafiq səviyyədə quracaqdır. Avropa Xartiyasını imzalayacaqlar və biz ümumi bir ailədə xoşbəxt yaşayacağıq.

Səmimi sözlərə görə qonağa təşəkkürünü bildirən Prezident **Heydər Əliyev** dedi:

- Mən çox məmnunam ki, siz ölkəmizdəki vəziyyətlə çox qısa bir zamanda yaxından tanış olmusunuz və müəyyən qədər müsbət fikirlər söylədiniz. Bu ümidlərinizə, arzularınıza, Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunması haqqında dediyiniz sözlərə görə də sizə təşəkkür edirəm.

Yaxşı bilirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq eyni zamanda üzərimizə yeni böyük məsuliyyət götürmək deməkdir. Məsələn, indiyə qədər Azərbaycanda bələdiyyələr olmamışdı, bu sahədə bizim məsuliyyətimiz də yox idi. İndi seçkilər keçiriləcək, bələdiyyələr yaranacaq, şübhəsiz ki, bələdiyyələrin iş səviyyəsi Avropa Şurasında və başqa beynəlxalq təşkilatlarda müəyyən qədər qiymətləndiriləcək və bu da Azərbaycana olan münasibətə təsir göstərəcəkdir. Amma biz bu çətinliklərə özümüz cəsarətlə giririk, Avropa Şurasının qapısını üç ildir döyürük və istəyirik ki, bu qapı açılsın. Başa düşürük ki, bu, bizim məsuliyyətimizi daha da artıracaqdır. Yəni biz bunların hamısını şüurlu edirik. Çünki biz Avropa Şurasının tam bərabər hüquqlu üzvü olmaq, öz işimizi Avropa standartlarına yaxınlaşdırmaq istəyirik, hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qururuq. Bu yol nə qədər çətin olsa da, bizim üçün o qədər də vacibdir, lazımlıdır.

Avropa Şurasının üzvü olmaq bizə kömək edəcəkdir. Çünki bir tərəfdən, məsuliyyətimizi özümüz daha da qaldıracağıq, digər tərəfdən, Avropa Şurasının üzvü kimi ölkəmizdə hansısa nöqsan olsa, həmin şura buna diqqət yetirəcək və dövlət, hakimiyyət orqanlarımız da çalışacaqlar ki, o nöqsanlara yol verməsinlər. Güman edirəm ki, bunlar düzgün istiqamətdə gedən işlərdir.

Mən məmnunam ki, siz bu sahədə təcrübəli adamlarsınız. Mən heç də böyük illüziyada deyiləm. Çünki bu, ilk dəfə keçirilən seçkilərdir. Mən 30 dəqiqə bundan əvvəl, bələdiyyələrə seçkilər münasibətilə respublika televiziya və radiosu vasitəsilə Azərbaycan vətəndaşlarına müraciətimi yazdırdım, axşam onu verəcəklər.

Mən xalqa, bütün vətəndaşlara müraciətlə birincisi, onu xahiş etdim ki, seçkilərdə fəal olsunlar, ikincisi, seçkilər tam sərbəst, azad, aşkar keçirilsin, insanlar öz istədikləri namizədlərə səs versinlər. Yerli icra hakimiyyəti orqanları, ümumiyyətlə, icra hakimiyyəti, dövlət orqanları seçki komissiyalarının işinə müdaxilə etməsinlər. Özlərinin müdaxilə etməməsi azdır, başqa müdaxilə hallarının da qarşısını alsınlar.

Mən bir çox arzularımı bildirdim. Əgər vaxtınız olsa televiziya baxa bilərsiniz. Ümumi məqsədimiz odur ki, biz demokratiya yolunda böyük bir addım ataq.

Mən dedim, illüziyaya qapılmıram. Ona görə ki, hesab etsəm, biz bələdiyyə seçkilərini Avropa standartları səviyyəsində keçirə bilərik, bu, bir az çətin olacaqdır. Mənə məlumat veriblər ki, Bakıda hər bir rayon bələdiyyəsinə 70-80 namizəd var, amma 19 adam seçilməlidir. Oturub fikirləşdim, mən seçki kabinetinə girəndə necə edəcəyəm ki, bu 70 adamdan 19-nu seçib səs verim. Bu, əvvəlki seçkilər deyil ki, orada 3-4-5 namizəd var idi. İndi görək 70 namizəddən

19-na səs verəsən. Bunun özü də problemdir. Mən fikirləşdim, bəlkə bu bülletenləri əvvəldən paylasınlar, insanlar fikirləşdikdən sonra seçki kabinetinə girsinlər. Amma bu da mümkün deyildir. Bir də ki, bu insanların hamısını axı, hamı tanımır. Məsələn, mən çox adamları tanıyıram. Amma yaşadığım rayonda 70 namizəddən ola bilər, 5-6 nəfəri tanıyıram, qalanları tanıya bilməyəcəyəm. Buna görə də bu, çox çətin prosesdir. Siz bu işlə illərlə, on illərlə məşğulsunuz. Ona görə də bu, artıq sizin üçün adi bir məsələdir, bizim üçün isə yenidir. Amma bu o demək deyil ki, biz bunu etməməliyik. Biz bunu etməliyik ki, öyrənib gəlib sizin səviyyəyə çataq. Hesab edirəm ki, bu, sizin köməyinizlə mümkündür.

Məqsədimiz odur ki, seçkilər demokratik, sərbəst, aşkar keçsin. Kimin seçilib-seçilməməsi bizim üçün heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. Amma şübhəsiz, hər bir bələdiyyənin ərazisində yaşayan insanlar kimi seçdiklərini bilməlidirlər və inanmalıdırlar ki, həmin adamlar yerli idarəetmə orqanlarında səmərəli fəaliyyət göstərəcəklər.

Güman edirəm ki, bizim indiyədək gördüyümüz işlər bələdiyyələrə seçkilərin keçirilməsini təmin edəcəkdir. Seçiciləri bu seçkilərlə tanış etmək üçün televiziya və qəzetlər vasitəsilə çoxlu verilislər, materiallar verilibdir. Mən özüm də bəzən çox şeyləri televiziya dan öyrənirəm. Çünki onlar bu məsələni çox yaxşı izah edirlər. Yəni bu işləri mərkəzi seçki komissiyası təşkil edir. Amma bu məsələləri sadə izah edəndə adam çox şeyi yaxşı öyrənir.

Beləliklə, biz bu seçkiləri iki gündən sonra sizinlə birlikdə keçirməliyik. Təbii ki, Avropa Şurasının da qapısı Azərbaycan üçün açılmalıdır və yerli bələdiyyələrin nümayəndələri də oraya gələcəklər.

Respublikamızın Prezidentinə təşəkkür edən cənab **Alan Loyd** dedi:

- Cənab Prezident, demokratiyanın həyata keçirilməsi də, onun həyata keçirildiyinin sezişməsi də çox vacibdir. Bizə namizədlərin necə olması, onların hansı normalara cavab verməsi barədə çoxlu suallar verirlər. Mən öz təcrübəmdən görmüşəm ki, biz siyasətçilərdənsə adi camaat, seçicilərin özləri onlara necə adam lazım olduğunu daha yaxşı bilirlər.

Cənab Prezident, demokratiya elə bir vasitədir ki, o, insanlara öz qərarlarını qəbul etməyə, istədikləri adamları seçməyə imkan verir. Biz siyasətçilər həmin adamlarla razılaşa da bilərik, yaxud onlara qarşı çıxa da bilərik. Lakin hər şey seçicilərin öz əlinədir. Mən ümid edirəm ki, rəhbərlik etdiyiniz ölkənin bütün vətəndaşları bu imkandan istifadə edəcək, seçki məntəqələrinə gedəcək və öz nümayəndələrini seçəcəklər.

Cənab Prezident, bazar günü keçiriləcək seçki çox vacib bir seçkidir. O, yerli özünüdarə orqanlarının seçkisidir ki, bu da insanlara ən yaxın olan hakimiyyət formasıdır.

Cənab Prezident, mənim ölkəmin, o cümlədən Avropa Şurasının üzvü olan başqa ölkələrin təcrübəsindən məlumdur ki, digər seçkilərdə seçilmiş adamların bir çoxu öz vaxtlarını əsas etibarilə parlamentdə, paytaxtda keçirirlər. Yerli hakimiyyət orqanlarının nümayəndələri isə öz vaxtlarının ildə 52 həftəsini, yaxud 365 gününü onları seçmiş adamlarla birlikdə öz ərazilərində keçirirlər. Yəni onların başqa işlərə vaxtı olmur. Bazar günü bu seçkilərin ilk mərhələsidir. Əsas iş ondan sonra başlayacaqdır. Yəni yerli hakimiyyət orqanlarına seçilmiş nümayəndələrə cavabdehlik və hakimiyyət üçün hüquqlar verəcəkdir. Əsl iş də bundan sonra başlayacaqdır.

Cənab Prezident, yerli hakimiyyət orqanlarına kifayət qədər hüquqlar və cavabdehlik verilməlidir ki, onlar öz ərazilərində müvafiq xidmətləri həyata keçirə bilsinlər. Bu xidmət növləri yerli hakimiyyətlərin özləri istədikləri xidmət növləri deyil, onları seçmiş adamlara gərəkli olan xidmət növləri olmalıdır. Elə bilirəm, bu haqlar verildikdən sonra ölkədə müvafiq qanunlar tənzimlənməlidir ki, yerli hakimiyyət orqanları bu hakimiyyətlərini qanun çərçivəsində həyata keçirə bilsinlər.

Cənab Prezident, mən Sizin diqqətinizi bir məsələyə də cəlb etmək istəyirəm. Yeni seçilmiş adamların təhsil alması, həm də düzgün təhsil alması çox vacibdir. Yəni onlar müvafiq qanunlara uyğunlaşmalı, tabe olmalıdırlar. Məlumdur ki, seçiləcək adamların hamısı bu işdə yeni adamlar olacaqlar. Mən onların təhsil alması üçün sizə və hökumətinizə müraciət, xahiş etmək istəyirəm. Biz isə öz növbəmizdə onların təhsil alması üçün hansı yardım lazımdırsa, onu etməyə hazırıq.

Bizə məlumdur ki, Azərbaycan parlamentində müəyyən qanunlar qəbul edilmək üzrədir. İndi parlamentdə həmin qanun layihələrinə baxılır. Bu qanun layihələri ilə biz də tanış, onlar bizim də çox xoşumuza gəlir. Lakin çox vacibdir ki, yerli hökumətlər bu qanunlarla işləsinlər. Onlar gələcəkdə də bu qanunlarla işləməli olacaqlar. Yenə də deyirəm, yeni seçiləcək adamların təhsil alması və seçicilərin ümidlərini doğrultması çox vacibdir.

Bu seçkinin demokratik şəraitdə keçirilməsi çox vacibdir. Məlumdur ki, seçiləcək bu adamlar 3-4 il müddətində, yəni növbəti seçkilərdə seçicilərin ümidini doğrultmalıdırlar. Ola bilər, onlar növbəti dəfə bir daha seçilsinlər, yaxud seçilməyə namizəd olsunlar. Ona görə də onların təhsil almasına diqqət yetirməyinizi xahiş edirəm.

Cənab Prezident, yenə də deyirəm, biz bunların hamısının bir gecədə həll olunması illüziyasına qapılmırıq. Biz başa düşürük ki, müəyyən bir keçid dövrü olacaqdır, icra hakimiyyətləri ilə yerli hakimiyyətlər arasında iş qurulması üçün vaxt tələb ediləcəkdir. Lakin biz Azərbaycanda müşahidə etmişik ki, icra hakimiyyətlərinin bəziləri bu işə çox böyük ruh yüksəkliyi ilə yanaşırlar, bu seçkilərdə fəal iştirak etmək fikrindədirlər. Bazar günü biz bu işdə sizə kömək edəcəyik. Amma bizim əsas köməyimiz bazar günündən sonra olacaqdır.

Mən ümid edirəm ki, bu seçkilər açıq, səmimi şəraitdə keçəcəkdir, biz isə geri qayıtdıqdan sonra müsbət bir raport yazacağıq. Bizim raportumuz Avropa Şurasının Parlament Assambleyasına, Nazirlər Şurasına təqdim ediləcəkdir. Bu raportu oxuyandan sonra hamı razılaşacaq və deyəcək ki, Azərbaycan Avropa Şurasına xoş gəlir. Kaş həmin gün tezliklə gəlsin!

Bu xoş sözlərə görə qonağa minnətdarlığımı bildiren dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** dedi:

- Sağ olun, çox dəyərli fikirlərinizə görə Sizə təşəkkür edirəm. Həm seçkinin keçirilməsi, həm də xüsusən, seçki başa çatdıqdan sonra bələdiyyələrin əməli fəaliyyəti haqqında sizin tövsiyələriniz çox əhəmiyyətlidir. Siz dediyiniz kimi, həqiqətən əsas iş bələdiyyələr seçildəndən sonra başlayacaqdır. Bu sahədə sizin yardımınıza çox böyük ehtiyacımız olacaqdır. Məmnunam, Siz bunu indi bəyan edirsiniz ki, bizə hər cür kömək göstərəcəksiniz. Belə olan halda biz nəinki bələdiyyələri uğurla seçə bilərik, eyni zamanda gələcəkdə onların işlərini daha da yaxşı təşkil edə bilərik.

Mən onların təhsil alması barədə Sizin fikirlərinizlə tam razıyam. Görünür, bunun üçün xüsusi bir proqram təşkil olunmalıdır. Biz sizin tövsiyələrinizi, təcrübənizi nəzərə alaraq, onları həqiqətən təhsilləndirməliyik. Bir sözlə, bizim əməkdaşlığımız uzun müddət davam edəcəkdir.

Bugünkü fikirlərinizə görə sizə bir daha təşəkkür edirəm. Ümidvaram ki, bizim əməkdaşlığımız gələcəkdə də uğurlu olacaqdır. Sağ olun.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Hüquq islahatı yolunda birgə səylər

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının nümayəndəsi, Avstriya Konstitusiya Məhkəməsinin üzvü doktor Maxaçeki qəbul etmişdir

1996-cı il mayın 23-də Prezident sarayında Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurasının insanlara işgəncə verilməsinin qarşısının alınması məsələləri üzrə komitəsinin və Avstriya Konstitusiya Məhkəməsinin üzvü doktor Rudolf Maxaçeki qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan Prezident Heydər Əliyev Azərbaycan ilə Avstriya arasında yaranmış əlaqələrdən razılıqla söhbət açdı və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin vacib olduğunu vurğuladı. Bu ölkədən gələn hər bir nümayəndə heyətinin respublikamızda məmnunluqla qarşılandığını qeyd edən dövlətimizin başçısı 1996-cı il mayın 21-də Avstriyanın Azərbaycana yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul etdiyini xatırladı.

Avstriyanın məhkəmə sisteminin, Konstitusiya Məhkəməsinin, demokratik təsisatlarının və bu sahədə bütövlükdə dünya təcrübəsinin kənc müstəqil Azərbaycan dövləti üçün çox maraqlı və əhəmiyyətli olduğunu söyləyən Heydər Əliyev doktor Rudolf Maxaçekin respublikamızda keçirdiyi görüşlərin də faydalı olacağına ümid etdiyini bildirdi.

Prezident Heydər Əliyev ilə görüşdən şərəf duyduğunu qeyd edən doktor Maxaçek ölkələrimizin, paytaxtlarımız Bakı və Vyananın bir-birinə bənzədiyindən geniş söhbət açdı. Avstriyanın məhz İkinci dünya müharibəsindən sonra azad bir dövlət kimi formalaşmasından bəhs edən qonaq həmin dövrdə ölkədə demokratik çəmiyyət qurulması yolunda qarşıya çıxmış çətinlikləri də xatırladı.

Avstriya ilə Azərbaycan arasında hazırkı əlaqələri gələcək dostluq münasibətlərinin başlanğıcı hesab edən doktor Maxaçekin fikrincə, bunun özü gediləcək yolun yarısı deməkdir. Respublikamıza gəlməzdən əvvəl Avropa Şurasında keçirdiyi görüşdən söhbət açan qonaq dedi ki, Şuranın Baş direktorunun müavini Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi sahəsindəki söyləri yüksək qiymətləndirir. O, əmin olduğunu bildirdi ki, Azərbaycanın bu Şuraya qəbul edilməsi sahəsində mühüm addımlar atılacaq və gənc müstəqil respublika onun imkanlarından daha geniş faydalanmaq imkanı qazanacaqdır.

Avropanın bütün ölkələrində, habelə Azərbaycanda yaranan bugünkü problemlərin məsuliyyət yükünün Avropa Şurasının da üzərinə düşdüyünü nəzərə çarpdıran qonaq ölkəmizin qarşılaşdığı çətinliklərin aradan qaldırılmasına əlindən gələni köməyi əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Azərbaycanın Avropa Şurasına qonaq kimi qəbul edilmək ərəfəsində olduğunu söyləyən Prezident Heydər Əliyev bu məsələlərdə doktor Maxaçekin məsləhətlərinin də fayda verəcəyinə ümid bəslədiyini vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Venetsiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1996-cı il sentyabrın 19-da Prezident sarayında Avropa Şurasının "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Venetsiya Komissiyasının Metyu Rassel başda olmaqla nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimiyyətlə salamlayan dövlətimizin başçısı respublikamızın bu komissiyaya üzv olmaq istədiyini bildirdi. Nümayəndə heyətinin Bakıda keçirdiyi görüşlərdən və ölkəmizdəki vəziyyətlə tanışlığından razılıqla bəhs edən Prezident Heydər Əliyev yeni müstəqillik qazanmış dövlətlərin mürəkkəb yol keçdiyini nəzərə çarpdırdı.

Ötən dövrdə respublikamızın qarşılaşdığı çətinliklərdən söhbət açan dövlətimizin başçısı Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycana təcavüz etməsini, ərazimizin 20 faizini işğal etməsini və son vaxtlaradək ölkənin daxilində sabitliyin olmamasını vurğulayaraq dedi ki, bütün bunlara baxmayaraq biz Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurmaq yolunda mühüm addımlar atmışıq: ilk demokratik konstitusiya qəbul olunmuş, parlament seçilmiş və bir çox başqa işlər görülmüşdür.

Prezident Heydər Əliyev Azərbaycanın Avropa Şurasına bərabər hüquqlu üzv kimi qəbul olunmaq istədiyini, ölkəmizin bu şuraya "Xüsusi qonaq" statusu ilə, "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Venetsiya Komissiyasına isə assosiativ üzv kimi qəbul olunduğunu bildirdi. Respublikamızın rəhbəri onun fərmanı ilə Azərbaycan Ali Məhkəməsinin sədri Xanlar Hacıyevin həmin komissiyada ölkəmizin nümayəndəsi təyin edildiyini xatırladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevlə görüşdən şərəf duyduqlarını bildiren cənab Rassel dedi ki, 1990-cı ildə Venetsiya şəhərində təşkil olunmuş "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Venetsiya Komissiyası Avropa Şurasında məsləhətçi orqandır. Komissiyanın fəaliyyəti, Avropanın və dünyanın bir çox digər ölkələri ilə əlaqələri barədə respublikamızın rəhbərinə ətraflı

məlumat verən qonaq Azərbaycanın ilk demokratik konstitusiyasını nəzərdən keçirdiyini bildirdi.

Venesiya Komissiyasının əvvəllər yeni müstəqillik qazanmış ölkələrdə qəbul edilmiş konstitusiyalarla əlaqədar apardığı işdən ətraflı bəhs edən cənab Rassel dedi ki, indi biz insan hüquqlarının qorunması və digər məsələlərlə məşğul oluruq.

Respublikamızda konstitusiya məhkəməsi haqqında qanun layihəsi ilə tanış olduqlarından və ölkəmizdə keçirdikləri görüşlərdən danışan qonaq Azərbaycanın Avropa ilə bağlılığa olan böyük marağını və ölkədə demokratiyanın sürətli inkişafı üçün görülən işləri çox yüksək qiymətləndirdi. Onun fikrincə, bu sahədə Azərbaycanda görülən tədbirlər taktiki gediş deyildir və ölkənin Avropa ilə bir sırada olmaq arzusunu əks etdirir.

Azərbaycan parlamenti nümayəndə heyətinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyasında iştirak etmək üçün Strasburqa yola düşdüyünü xatırladan qonaq respublika Ali Məhkəməsi sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin də yaxın günlərdə həmin şəhərə gedəcəyini və "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Komissiyasında danışıqlar aparacağını bildirdi. Venesiya Komissiyası ilə Azərbaycan arasında əlaqələrin hazırkı vəziyyətindən razılıqla bəhs edən cənab Rassel dedi ki, mən komissiyamızın hər hansı bir ölkə ilə əlaqələrinin bu qədər sürətli inkişafını öz təcrübəmdə hələ indiyədək müşahidə etməmişəm.

Bu məlumatlara və ölkəmizdə demokratiyanın inkişafı sahəsində görülmüş işlərə yüksək qiymət verdiyinə görə qonağa öz təşəkkürünü bildirən dövlətimizin başçısı "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Venesiya Komissiyasının çox əhəmiyyətli olduğunu vurğuladı.

Keçmiş Sovet İttifaqına mənsub olmuş və yeni müstəqillik qazanmış bir çox ölkələrdə demokratiyanı hər kəsin öz istəyi kimi anladığını nəzərə çarpdıran Prezident Heydər Əliyev dedi ki, bu sistemdə yaşamış respublikalar Qərbi ölkələrindəki demokratiyanın həqiqi demokratiya olduğunu nəhayət qəbul etdilər və bu yolun uğurlu olduğunu başa düşdülər. Yeni müstəqillik qazanmış ölkələrdə demokratiyanın bir-birinə bənzəmədiyini, bəzilərinə çox sakit, bir çoxlarında bu prosesin çox hay-küylü keçdiyini bildirən dövlətimizin başçısı dedi ki, vaxtı ilə

Azərbaycanda da demokratiya bayrağı altında mitinqlər keçirilib, hakimiyyət devrilib və bunlar demokratiya hesab olunub.

Son üç ildən əvvəl respublikamızda baş verən hadisələrdən bəhs edən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, Azərbaycanda 1989-cu ildən küçələrdə, meydanlarda çox hay-küy edənələr 1992-ci ildə hakimiyyətə gəldikdən sonra bir tərəfdən özlərini demokratiya tərəfdarları adlandırıb, digər tərəfdən isə deyirdilər ki, biz hakimiyyətə tanklarla gəlmişik, tanklarla da gedəcəyik. Dövlətimizin başçısı dedi ki, demokratiya birinci növbədə qanuna tabe olmaqdan və qanun vasitəsilə demokratiya yolu ilə getməkdən ibarətdir, eyni zamanda yüksək mədəniyyət deməkdir.

Respublikamızda son üç ildə görülmüş tədbirlər nəticəsində insanların həqiqi demokratiyanı tədricən öyrəndiyini və ölkəmizdə həqiqi demokratiyanın öz yerini tutduğunu nəzərə çarpdıran Azərbaycan rəhbəri qeyri-qanuni silahlı dəstələrin zərərsizləşdirilməsindən, görülmüş digər işlərdən də söhbət açdı. Son illərdə Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirildiyini vurğulayan Prezident Heydər Əliyev indiki şəraitdə ölkəmizin Avropa Şurası ilə əməkdaşlığının böyük perspektivləri olduğunu qeyd etdi.

Əvvəllər ölkəmizdə qeyri-qanuni, konstitusiyaya uyğun olmayan hərəkətlərin baş verməsində Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünün də xüsusi rol oynadığını qeyd edən respublikamızın rəhbəri müharibədə 1994-cü ilin mayından əldə edilmiş atəşkəs haqqında sazişin Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşdirilməsi və insanların həqiqi demokratiya yolu ilə getməsi sahəsində böyük əhəmiyyətindən danışdı.

İlk demokratik konstitusiyanın qəbul edilməsini və demokratik parlamentin seçilməsini ölkəmiz üçün mühüm hadisə hesab edən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, respublikamız indən sonra da demokratiya yolu ilə gedəcəkdir. Venesiya Komissiyası nümayəndə heyətinin Azərbaycanda Konstitusiya Məhkəməsinin yaradılması barədə qanun layihəsi ilə tanışlıqdan məmnun qaldığını bildirən dövlətimizin başçısı dedi ki, bu, respublikamız üçün yeni bir orqandır və güman edirəm ki, siz bu sahədə öz köməyinizi əsirgəməyəcəksiniz.

Respublikamızda hüquqi islahatlar aparmaq üçün yaradılmış komissiyadan və ona özünün rəhbərlik etməsindən söhbət açan Prezident Heydər Əliyev işçi qrupu tərəfindən hazırlanmış layihələrdən də ətraflı bəhs etdi. Azərbaycanın hüquqi, demokratik, dünyəvi bir dövlət olduğunu nəzərə çarpdıran dövlətimizin başçısı ölkəmizdə hüquqi islahatların keçirilməsi, qəbul olunmuş qanunların tətbiqi və bütövlükdə demokratik proseslərin sürətli inkişafı sahəsində görülmüş işlər barədə qonağın söylədiyi fikirlərdən məmnun qaldığını bir daha bildirdi, görüləsi işlərdən ətraflı söhbət açdı. Prezident Heydər Əliyevin fikrincə "Qanun vasitəsilə demokratiyaya doğru" Komissiyası ilə Azərbaycanın əməkdaşlığı daha faydalı olacaqdır.

Demokratiyanın Azərbaycanın daimi yolu olduğunu bir daha vurğulayan respublikamızın rəhbəri dedi ki, xalqımızın da əhval-ruhiyyəsi belədir, dövlət də öz işini bu iradə ilə aparır və biz indən sonra da demokratiya yolu ilə sürətlə gedəcəyik, bütün məsələləri qanun çərçivəsində həll etməyə çalışacağıq.

Görüşün sonunda Prezident Heydər Əliyev ölkəmizə göstərdiyi köməyə görə Avropa Şurası Komissiyasının nümayəndə heyətinə minnətdarlığını bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa Şurası Baş Katibliyinin Hüquq Məsələləri üzrə direktoru Gi de Veli qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1996-cı il dekabrın 16-da Prezident sarayında Avropa Şurası Baş Katibliyinin Hüquq Məsələləri üzrə direktoru Gi de Vel başda olmaqla bu qurumun nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı qonaqları salamlayaraq dedi ki, siz respublikamızda bizim üçün çox əhəmiyyətli işlə məşğul olursunuz. Dövlət orqanlarımızla birgə gördüyünüz işlər barədə məlumatım var. Mən bunu qiymətləndirirəm, çünki Avropa Şurası ilə Azərbaycan Respublikası arasında olan əlaqələri daha da genişləndirmək, inkişaf etdirmək istəyirik. Bu baxımdan atılan hər bir addım bizim üçün əhəmiyyətlidir. Sizin burada keçirdiyiniz seminarda bizim məhkəmə-ədliyyə orqanlarının işçiləri maraqlı və əhəmiyyətli məlumat alıblar. Güman edirəm, Azərbaycanın bugünkü reallığı ilə tanış olmaq sizin üçün əhəmiyyətlidir. Bu vasitə ilə Avropa Şurasında da Azərbaycan haqqında daha geniş məlumat yarana bilər. Dövlətimizin başçısı ümidvar olduğunu bildirdi ki, bütün bunlar öz müsbət nəticələrini verəcəkdir.

Cənab Gi de Vel görüş üçün təşəkkür edərək dedi ki, biz burada hər yerdə qonaqpərvərliklə qarşılandığ. Keçirdiyimiz seminarlara çoxlu mütəxəssislər toplaşır və biz söhbəti diskussiya şəklində aparırıq. Sizin işçilər böyük maraq göstərirlər. Azərbaycanın Avropa Şurasında xüsusi qonaq statusu aldığını və tam hüquqlu üzvlüyə qəbul olunmaq barədə məktubla müraciət etdiyini xatırladan cənab Gi de Velin fikrincə, respublikanın hüquq-mühafizə, məhkəmə orqanlarında çalışan işçilərlə indi keçirilən və gələcəkdə nəzərdə tutulan seminarlar Avropa Şurasına Azərbaycanın tam hüquqlu üzv kimi qəbul olunmasına kömək edəcəkdir. Nümayəndə heyətinin başçısı Prezident Heydər Əliyevə müraciətlə dedi ki, biz Bakıda seminara Sizin bu sözlərinizlə

başladıq: Azərbaycanın inkişafı onun milli ənənələrinə əsaslanacaq, eyni zamanda Azərbaycan dünya təcrübəsinə əsaslanacaq və dünya siyasətinə qovuşacaqdır.

Prezident Heydər Əliyev nümayəndə heyətinin gördüyü işlərdən məmnun qaldığını bir daha qeyd edərək bildirdi ki, bu, Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunması üçün yaxşı mərhələdir. Belə bir ümid ifadə edildi ki, nümayəndə heyətinin üzvləri Bakıda gördükləri işlər, Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanlarında islahatların keçirilməsi haqqında Avropa Şurasına lazımı məlumatlar verəcəklər.

Dövlətimizin başçısı qonaqlara bildirdi ki, ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra ilk konstitusiyamızı qəbul etmişik və indi hüquq-mühafizə, məhkəmə orqanlarında islahatlar keçirilməsi və onların səlahiyyətinin, vəzifələrinin konstitusiyaya və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması üçün xüsusi komissiya yaradılmışdır. Komissiyanın hazırladığı layihələrin bəziləri ekspert rəyləri almaq üçün Avropa Şurasına göndərilmişdir. Bunlardan bir neçəsi barədə Avropa Şurasının müvafiq orqanlarının rəyləri alınmışdır. Prezident Heydər Əliyev sözüne davam

edərək dedi: Biz bunları nəzərə alaraq layihələri təkmilləşdirib parlamentə təqdim edəcəyik. Güman edirəm ki, bunlar yaxın vaxtlarda parlament tərəfindən qəbul olunacaqdır. Bütün bunlar ölkəmizdə dövlət quruculuğu prosesinin tərkib hissələri. Azərbaycanda demokratiyanın bərqərar olması sahəsində apardığımız işlərdir və bizi Avropa Şurası ilə daha da yaxınlaşdırır. Ümid edirəm ki, müvafiq orqanlarımız gələcəkdə də sizinlə əlaqə saxlayacaq, sizdən məsləhətlər və yardım alacaqlar.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi sədrinin müavini Rudolf Bernardtı qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il mayın 9-da Prezident sarayında Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi sədrinin müavini Rudolf Bernardt başda olmaqla Avropa Şurasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Prezident Heydər Əliyev qonaqları salamlayaraq dedi ki, neçə gündür burada məhsuldar işləyirsiniz, gördüyünüz işlər barədə mənə məlumat veriblər. Son vaxtlar biz Avropa Şurası ilə sıx əməkdaşlıq etməyə çalışırıq. Avropa Şurasında bizə qonaq statusu veriblər, indi isə onun tam hüquqlu üzvü olmaq istəyirik.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan nümayəndələrinin bir neçə dəfə Strasburqda olduqlarını, bu yaxınlarda xanım Leni Fişerin respublikamıza səfər etdiyini də xatırladı vurğuladı ki, biz Avropa Şurasının üzvü olmaq istəyiriksə, üzərimizə böyük məsuliyyət götürürük. Biz bunu dərk edirik və özümüza inanaraq bu addımı atmışıq. Yəni inanırıq ki, işlərimizi Avropa Şurasının standartlarına uyğun apara bilərik.

Cənab Bernardt bildirdi ki, bu onların Azərbaycanda keçirdikləri son görüşdür və səfərin yekunları barədə fikirlərini Azərbaycan Prezidenti ilə bölüşmək istəyirlər. Qonaq dedi ki, onların

Bakıya səfəri Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmaq haqqında müraciəti ilə əlaqədardır. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Azərbaycanın şuraya daxil olması üçün bir sıra addımlar atıb: tanınmış hüquqşünaslardan xahiş etmişdir ki, Azərbaycana gəlib burada insan hüquqlarının müdafiəsinin və demokratiyanın səviyyəsini öyrənsinlər. Bizim missiyamızın məqsədi Azərbaycanda bu sahədəki vəziyyəti öyrənməkdən ibarətdir. Üzvlüyə qəbul olunmaq məsələsini biz həll etmirik, ancaq buraya səfərimizin özü Avropa Şurasının Azərbaycana göstərdiyi böyük marağın nümunəsidir.

Nümayəndə heyətinin rəhbəri dedi ki, dörd gün davam edən səfər müddətində onlar ən müxtəlif səviyyələrdə çoxlu görüşlər keçirmiş, o cümlədən milli azlıqların nümayəndələri ilə görüşmüşlər. Məruzə hazırlamaq üçün bütün məlumat toplanmışdır. Belə bir cəhət xüsusi vurğulandı ki, görüşlərdə fikir müxtəlifliyi olsa da, hamı Azərbaycanı Avropa Şurasının üzvü kimi görmək istəyir. Cənab Bernardt hətta həbsxanalarda, o cümlədən xüsusi rejimli həbsxanalarda da olduqlarını və məbuslarla görüşdükələrini bildirdi və bunu onların missiyasına göstərilən diqqətin nümunəsi kimi qiymətləndirdi. O, səfər zamanı respublikamızda onlara hərtərəfli kömək göstərildiyini də xatırladı və dedi ki, bütün görüşlərdə həmsöhbətlərimizin diqqət mərkəzində olan əsas problem Dağlıq Qarabağ problemi idi. Bu səfər zamanı vaxtımız çox məhduddu idi, ona görə də bu sahədə sizə hansısa böyük kömək edə bilmirik. Ancaq əlimizdən gələni edəcəyik ki, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında bu məsələyə tam diqqət yetirilsin.

Daha sonra cənab Bernardt dövlətimizin başçısına müraciətlə dedi: Siz ölkənin gələcəkdə atdığı addımlardan söz açdınız. Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq istəyiniz, demokratiyanı Avropa Şurasının tələblərinə uyğunlaşdırmağa çalışmağınız həqiqətən təqdirəlayiqdir. Qəti inanıram ki, bu ölkənin həqiqi lideri olan prezident islahatlar vasitəsilə problemlərin həlli yolunu tapacaq və öz xalqını Avropa Şurasına gətirəcəkdir. Biz isə ona kömək edəcəyik.

Prezident Heydər Əliyev Avropa Şurası missiyasının ölkəmizə səfəri ərzində gördüyü işlərə və respublikamızın bugünkü vəziyyətini öyrəndiyinə görə təşəkkür edərək dedi ki, biz Azərbaycanı dünyaya açmışıq, hüquqi demokratik, dünyəvi, sivilizasiyalı dövlət qurur, iqtisadi, siyasi islahatlar aparırıq. Azərbaycanın iqtisadiyyatını bazar münasibətləri yolu ilə qurmaq, inkişaf etdirmək istəyirik.

Bu sahədə bir çox ciddi addımlar atıldığını vurğulayan dövlətimizin başçısı Azərbaycanda ümumxalq səsverməsi yolu ilə demokratik konstitusiyanın qəbul edildiyini, müstəqil dövlətimizin ilk demokratik parlamentinin seçildiyini, iqtisadiyyatı böhrandan çıxarmaq, keçid dövründə nəzərdə tutulmuş dəyişikliklər aparmaq üçün qanunlar, qərarlar, qəbul olunduğunu, fərmanlar verildiyini xatırladı. Eyni zamanda qeyd olundu ki, xüsusən özəlləşdirmə proqramının qəbul edilməsi və həyata keçirilməsi Azərbaycanın həyatında tarixi hadisədir.

Azərbaycan Prezidenti "Torpaq islahatı haqqında" qanunu ölkəmizdə iqtisadiyyat sahəsində qəbul edilmiş qanunlardan ən mühümünü kimi qiymətləndirərək dedi ki, biz bunun əsasında torpağı şəxsi mülkiyyətə veririk. Keçmiş Sovetlər İttifaqına daxil olmuş indiki müstəqil dövlətlərin heç birində belə radikal, cəsarətli qanun qəbul olunmayıbdır. Biz bu cəsarətli addımı atmışıq və şəxsən mən onun müsbət nəticələrinə inanıram.

Ölkəmizdə demokratik prinsiplərin bərqərar edildiyi, insan hüquqlarının qorunması sahəsində dəyərli işlər görüldüyü, söz, mətbuat, vicdan azadlığının, fikir müxtəlifliyinin, siyasi plüralizmin müasir Azərbaycan cəmiyyətinin xarakterik cəhətləri olduğu vurğulandı. Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, uzun illər bir hakim partiyanın mövcud olduğu ölkədə indi 30-40 partiya var. Bunlar kiçik partiyalar olsa da, böyük təcrübələri yoxsa da, hər halda bu proses siyasi həyatda gedən böyük dəyişikliyi göstərir. Ölkəmizdə müxtəlif qəzetlər çıxır, onların cəmi bir neçəsi dövlətə bağlıdır, qalanları isə müstəqildir. Bizdə mətbuat azadlığı var, istədiklərini yazırlar, bəzən ədalətsiz, yalan şeylər yazırlar, ancaq insanlar sərbəstdirlər. İstədiklərini deyər, yaza bilirlər. Bir sözlə, çox qısa müddətdə - cəmi 3-4 ildə görülən bu işlər bizim nailiyyətimizdir.

Prezident Heydər Əliyev belə bir cəhəti də xatırladı ki, Avropanın inkişaf etmiş dövlətləri bu yolu on illər ərzində keçmişlər, biz isə qısa müddətdə keçirik.

Ancaq heç də hesab etmirəm ki, biz hər şeyə nail olmuşuq. Hələ çox problemlərimiz var. Ölkənin demokratiya yolu ilə getməsi, iqtisadiyyatda islahatların aparılması çox ağır şəraitdə keçir. Başqa ölkələrə nisbətən bu yolda Azərbaycana ən böyük çətinlik yaradan problem Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi, torpaqlarımızın Ermənistan silahlı birləşmələri tərəfindən işğal olunmasıdır.

Respublikamızın başçısı ölkənin daxilində getmiş gərgin proseslərdən, dövlət çevrilişi cəhdlərindən də danışaraq bildirdi ki, artıq bunlar aradan qaldırılıb, indi respublikada ictimai-siyasi sabitlik yaranıbdır. Biz münaqişəni də sülh yolu ilə aradan qaldırmağa çalışırıq, ölkəmizdə, bölgəmizdə, dünyada sülh olmasını istəyirik.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, doğrudur, iqtisadi çətinliklərimiz çoxdur, yerindən-yurdundan didərgin düşmüş bir milyondan çox vətəndaşımızın əksəriyyəti çadırlarda yaşayır. Ancaq son illərin ən böyük müsbət nəticəsi odur ki, indi insanlarımız rahat yaşayırlar. İqtisadi sistemin dəyişdirilməsi prosesi, şübhəsiz ki, çox çətinliklər yaradıbdır. Ancaq hesab edirik ki, iqtisadiyyatda apardığımız siyasət düzgündür və ölkəmizi yaxşı nailiyyətlərə gətirib çıxaracaqdır, ictimai-siyasi sahədə görülən işlər də dinamik gedir, bunlar ölkəmizi daha demokratik ölkəyə çevirəcəkdir.

Prezident Heydər Əliyev daha sonra qeyd etdi ki, əlbəttə, bizim bugünkü reallığımız istədiyimiz səviyyədə deyildir. Avropanın inkişaf etmiş ölkələrinin səviyyəsinə çatmaq istəyiriksə, buna hələ xeyli yol var. Ancaq hesab edirəm ki, bu vəziyyət indikdə yetərlidir və gələcəkdə daha da irəli getmək üçün yaxşı əsas var. Qonaqların səfər müddətində gördükləri işdən məmnun qaldığını bildirən Prezident Heydər Əliyev dedi: Ölkəmiz açıqdır, hər şeyi göstəririk və göstərməyə hazırıq. Əgər ölkəmizin, cəmiyyətimizin hansısa yeri indi bəlkə də ləkə gətirirsə, onu da göstərməyə hazırıq. Çünki istəyirik ki, hər şey açıq olsun, nəyi edə bilməmişiksə, onu görsünlər, nəyi edə bilməmişiksə, onu da görsünlər. Onu da görsünlər ki, hansı şeyi edə bilməmişiksə, onu etməyə çalışırıq, əgər bu gün etməmişiksə, sabah edəcəyik. Burada gördüyünüz işlər, söylədiyiniz fikirlər, ölkəmizin vəziyyətinə verdiyiniz qiymət mənim üçün çox əhəmiyyətlidir. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, ölkəmizi demokratiya yolu ilə aparmaq üçün bundan sonra da çox işlər görəcək və Avropa Şurasına daxil olmağa, orada layiqli yer tutmağa çalışacağıq.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev "Hüquqi dövlətdə Konstitusiyaya Məhkəməsi" seminarının iştirakçılarını qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il dekabrın 5-də Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının və bir sıra ölkələrin Konstitusiyaya Məhkəmələrinin rəhbərləri və nümayəndələrinin iştirak etdiyi "Hüquqi dövlətdə Konstitusiyaya Məhkəməsi" seminarının iştirakçılarını qəbul etmişdir.

Bakıda belə yüksək səviyyəli hakimlərlə görüşündən məmnun qaldığını söyləyən dövlətimizin başçısı Konstitusiyaya Məhkəməsinin dövlət sisteminin ayrılmaz atributu olduğunu vurğulayaraq təəssüflə bildirdi ki, qanun qəbul olunsa da, Azərbaycanda hələ Konstitusiyaya Məhkəməsi yaradılmamışdır. Respublikamızda onun vəzifələrini hələlik Ali Məhkəmə həyata keçirir və Bakıda keçirilən seminar göstərir ki, o, Avropa Şurasının Venesiya Komissiyası, bir sıra ölkələrin Konstitusiyaya məhkəmələri ilə yaxşı əlaqələr yarada bilməmişdir. Prezident Heydər Əliyevin fikrincə, bu seminar Azərbaycanın, ölkəmizin ictimaiyyətinin həyatında əlamətdar hadisə olmuşdur.

Venesiya Komissiyasının sədri Antonio Perqola Bakıda görülmüş işlər barədə ölkəmizin rəhbərinə məlumat verərək bildirdi ki, seminarla Azərbaycanın gələcək Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında söhbət getmişdir. Respublikamıza səfərə böyük əhəmiyyət verən xarici qonaqlar öz ölkələrinin Konstitusiyaya məhkəmələrinin iş təcrübəsindən danışmışlar. O, hüquqi islahatların

aparılmasında Venesiya Komissiyasının Azərbaycana bundan sonra da kömək göstərməsini təklif etdi.

Azərbaycanda dövlətçiliyin inkişafı mexanizminin yaradılması ilə əlaqədar Prezident Heydər Əliyevi təbrik edən Rusiya Konstitusiyası Məhkəməsinin sədri Marat Baqlayın fikrincə, Konstitusiyası Məhkəməsi ölkənin demokratiya və Konstitusiyası yolu ilə getdiyinə inam yaradır. O, əmin etdi ki, Rusiyanın Konstitusiyası Məhkəməsi Azərbaycanın gələcək Konstitusiyası Məhkəməsi ilə əməkdaşlıq üçün mümkün olan hər şeyi edəcək və öz təcrübəsini bölüşdürməyə hazırdır.

Bakıda keçirilən seminar və Azərbaycan mütəxəssislərinin buradakı çıxışları Gürcüstan Konstitusiyası Məhkəməsinin sədri Avtandil Demetraşvilini əmin etmişdir ki, Azərbaycanda Konstitusiyası Məhkəməsi yaratmaq üçün hər cür şərait var. O, Konstitusiyası Məhkəməsinin müəyyən narahatlıq gətirməsi barədə rusiyalı həmkarının fikri ilə razılaşmaqla yanaşı, eyni zamanda vurğuladı ki, bu məhkəmə "inkişaf üçün gözəl perspektiv təmin edir".

Konstitusiyası Məhkəməsinin müəyyən narahatlıq gətirməsi barədə fikirlə razılaşmayan Prezident Heydər Əliyev bildirdi ki, o, islahatların həyata keçirilməsində və dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsində mühüm amilə çevrilə bilər. Dövlətimizin başçısı dedi: Mən Azərbaycanın gələcək Konstitusiyası Məhkəməsinə dövlətçiliyi möhkəmləndirəcək, müstəqil dövlətimizdə hüquqi islahatların həyata keçirilməsində, demokratiya və hüquq prinsiplərinin bərqərar olunmasında bütün orqanlara, prezidentə kömək edəcək struktur kimi baxıram.

Respublikamızın rəhbəri Azərbaycanda Konstitusiyası Məhkəməsi yaradılmasının gecikməsinə obyektiv səbəblərlə izah edərək, Konstitusiyası Məhkəməsinin tezliklə formalaşdırılması ərafəsində olduğumuzu bildirdi və onun uğurla fəaliyyət göstərməsi üçün görüş iştirakçılarının məsləhət və tövsiyələrlə köməyə hazır olmalarını razılıqla qarşıladı. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Venesiya Komissiyası, Avropa Şurasının və Avropa Birliyinin strukturları ilə fəal əməkdaşlığından məmnun qaldığını söylədi.

Prezident Heydər Əliyev dedi: Azərbaycanın bir çox layihələrinin həmin strukturlarda rəydən keçməsində məsələlərin düzgün həllinin mühüm amilini görürük və bu göstərir ki, biz öz qərarlarımızı Avropa və dünya standartlarına uyğun şəkildə hazırlayırıq.

Respublikamızın rəhbəri hüquq və konstitusiyası məsələlərinə dair çox mühüm layihələrin hazırlanmasında göstərdikləri köməyə görə Venesiya Komissiyasına, Avropa Şurasına, Avropa Birliyinə təşəkkür edərək gələcəkdə bu əməkdaşlığın daha da genişlənməsinə ümidvar olduğunu söylədi. Ölkəmizin rəhbəri, həmçinin vurğuladı ki, Azərbaycan bu məsələlərlə əlaqədar keçmiş SSRİ-yə daxil olan ölkələrlə, o cümlədən Rusiya və Gürcüstanla da fəal əlaqələr saxlayacaq, onların Konstitusiyası məhkəmələrinin topladığı təcrübədən istifadə edəcəkdir.

Prezident Heydər Əliyev görüşün sonunda bir daha ümid etdiyini bildirdi ki, uğurlu və səmərəli əməkdaşlıq bundan sonra da genişlənəcəkdir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev İnsan Hüquqları üzrə Avropa Komissiyasının sədri Stefan Trexseli qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il fevralın 17-də Prezident sarayında Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Avropa Komissiyasının sədri Stefan Trexseli qəbul etmişdir.

Qonağı səmimiyyətlə salamlayan respublikamızın rəhbəri Azərbaycana gəldiyinə, ölkəmizin həyatı, insanları ilə tanış olduğuna görə ona təşəkkürünü bildirdi.

Avropa Şurası ilə bütün sahələrdə əlaqələrin inkişaf etdirilməsindən razı qaldığını vurğulayan, ölkəmizin müstəqil dövlət kimi gənc olduğunu söyləyən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, bu sahədə problemlər olmasına baxmayaraq biz demokratik hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə gedirik, ölkəmizin iqtisadiyyatında islahatlar aparır, böyük dəyişikliklər, nailiyyətlər əldə edirik.

Ermənistan-Azərbaycan münasibətinin respublikamız üçün ən ağır problem olduğunu qeyd edən dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Ermənistanın Azərbaycana etdiyi təcavüzə əlaqədar ərazi bütövlüyümüzün pozulması, torpaqlarımızın 20 faizinin işğal edilməsi və işğal olunmuş ərazilərdən bir milyondan artıq vətəndaşımızın yerindən-yudundan didərgin düşməsi nəticəsində insanların hüquqları kütləvi surətdə pozulmuşdur.

Mövcud problemlərin aradan qaldırılmasının vacibliyini vurğulayan respublikamızın rəhbəri dedi ki, biz bu problemlərin düzgün yolla həllinə çalışırıq və məqsədimiz vətənimizə gələn insanlara Azərbaycanı olduğu kimi göstərməkdir.

Prezident Heydər Əliyevlə görüşündən şərəf duyduğunu bildirən cənab Stefan Trexsel dövlətimizin başçısına dedi ki, bizi qəbul etməyiniz Sizin, Azərbaycanın arzu və iradəsini bildirir və bu göstərir ki, ölkəniz insan hüquqlarına yüksək dərəcədə hörmət edir. O, Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv olunması barədə verdiyi bəyanata və bu barədə parlamentə etdiyi müraciətə görə Prezident Heydər Əliyevi təbrik edərək dedi ki, Sizin bu cəsur addınızı Avropada çoxları bəyənir, yüksək qiymətləndirirlər. Qonaq həmçinin Türkiyənin NTV kanalının keçirdiyi sorğu nəticəsində "Dünyada ilin adamı" seçilməsi münasibətilə dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevi təbrik edərək bildirdi ki, bu, onun fəaliyyətinə verilən ən böyük qiymətdir.

Bir il öncə həmkarlarının Bakıda Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunması üçün şəraiti öyrəndiyini xatırladan cənab Trexsel bu səfərin respublika Ali Məhkəməsi sədrinin dəvəti ilə həyata keçirildiyini və məqsədinin Azərbaycan haqqında həqiqətləri Avropaya yaymaqdan ibarət olduğunu bildirdi.

Qonaq Dağlıq Qarabağ münasibəti nəticəsində Azərbaycanın üzləşdiyi ağır-acıların ona dərin təsir etdiyini və bu məsələnin tezliklə həll olunacağını vurğuladı. Sonra o, Azərbaycanda insan hüquqları ilə bağlı bir sıra qanunların hazırlanmasından, bunların Avropa Şurasının insan hüquqları konvensiyası baxımından böyük əhəmiyyət kəsb etdiyindən razılıqla söhbət açdı. Bakının gözəlliyinin, insanların onda xoş təəssürat oyatdığını bildirdi.

Xoş sözlərə görə cənab Trexselə təşəkkürünü bildirən, Azərbaycana gələn hər bir insanın ölkəmiz haqqında doğru - düzgün məlumat toplamasını məmnunluqla qarşılayan, respublikamızda ölüm hökmünün ləğv edilməsinin heç də asan olmadığını, bunun Azərbaycanın çoxminillik tarixində atılan ilk addım və Şərq, eləcə də islam aləmində Azərbaycanın ölüm hökmünü ləğv edən yeganə ölkə olduğunu vurğulayan Prezident Heydər Əliyev bunu tarixi hadisə kimi qiymətləndirdi.

Avropada ölüm hökmünün ləğv edilməsinin böyük tarixi olduğundan danışan respublikamızın rəhbəri vurğuladı ki, bəzi Avropa ölkələrinin bu məsələyə yüksək hüquqi münasibəti

və mənəvi dəyərləri vaxtilə belə bir qərarın qəbul edilməsinə imkan vermişdir.

Respublikamızın rəhbəri Ermənistan-Azərbaycan münasibətində 1994-cü ilin may ayından atəşkəs əldə olunduğunu və Azərbaycanın buna daim riayət edəcəyini söyləyərək bildirdi ki, münasibətə hələlik son qoyulmasa da, bu çətin şəraitdə ölüm hökmünü ləğv etmək böyük iradə tələb edir.

Respublikamızda son dövrlərdə cürbəcür qatı cinayətkarların, terrorçuların mövcud olduğunu söyləyən Prezident Heydər Əliyev dedi ki, son illərdə Azərbaycanda hakimiyyətə qarşı bir neçə dəfə terror cəhdləri baş versə də bunların qarşısı qətiyyətlə alınmışdır. O, Azərbaycanın daxilində və xaricində yenə də terror meyilləri ilə yaşayan qüvvələrin, qrupların, insanların olduğunu təəssüflə qeyd etdi.

Dövlətimizin rəhbəri Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv olunmasının Avropada yüksək qiymətləndirilməsindən məmnun qaldığını söylədi, Türkiyənin NTV kanalının ona verdiyi mükafatdan ətraflı bəhs etdi.

Ölkəmizdə insan hüquqlarının qorunmasını tutduğumuz demokratik yolun vacib hissəsi kimi qiymətləndirən Prezident **Heydər Əliyev** axırda dedi:

- Mən Azərbaycanın dövlət başçısı kimi insan hüquqlarının qorunmasına çalışıram və bundan sonra da çalışacağam. Avropa Şurasından, Avropa Komissiyasından bu sahədə təcrübələnmək və əməkdaşlığımız nəticəsində aldığımız tövsiyələr bizim üçün çox əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Hüquq Məsələləri və İnsan Hüquqları Komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il aprelin 1-də Prezident sarayında Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Hüquq Məsələləri və İnsan Hüquqları Komitəsinin İnsan Hüquqları üzrə Yardımçı Komitəsinin ölkəmizdə səfərdə olan nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Prezident **Heydər Əliyev** qonaqları salamlayaraq dedi: Avropa Şurasının belə yüksək səviyyədə çoxsaylı nümayəndə heyətinin Azərbaycana gəlməsindən çox məmnun olduğumu bildirmək istəyirəm. Bu, Avropa Şurasının Azərbaycana diqqətinin artmasını göstərir və bu da bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Biz Azərbaycanda Avropa Şurası ilə əməkdaşlığa xüsusi əhəmiyyət veririk. Avropa ölkəsi olaraq və Avropa standartlarına uyğun surətdə öz ölkəmizdə dövlət quruculuğunu apararaq Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq arzusundayıq.

Biz bilirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq üçün bir neçə mərhələlərdən, imtahanlardan keçmək lazımdır. Bəzən mənə belə gəlir ki, gənc adamın hansısa bir böyük universitetdə imtahan verməsi bizim kimi ölkənin Avropa Şurasına girməsindən asan olur. Ancaq bu çətinliklərə baxmayaraq, biz çalışırıq ki, bütün imtahanları verək. Sizinlə bizim hər birimiz vaxtilə, gənc yaşımızda universitetlərə daxil olarkən imtahan verməyin nə qədər əziyyətli olduğunu hiss etmişik. Siz də indi hiss edirsiniz ki, bu yoxlamalarınız, maneələriniz bizim üçün nə qədər əziyyətlidir. Ancaq biz bunların hamısına razıyıq, çünki həqiqətən istəyirik ki, ölkəmiz Avropa Şurasının tələblərinə uyğun olsun. Gənclər arasında belə bir fikir də var ki, əgər tələbə yaxşı biliyə malikdirsə, o, imtahan qəbul eləyən müəllimin ciddi və qəti olmasından heç vaxt çəkinmir. Çünki biz cürbəcür müəllimlər görmüşük: bəziləri liberal olur, dərsi o qədər yaxşı bilməsən də qiymət verir, ancaq bəziləri çox tələbkar olurlar. Siz çox tələbkarsınız, biz bunu bilirik. Biz də hesab edirik ki, biliyimiz o qədərdir ki, siz nə qədər tələbkar olsanız da biz imtahana verəcəyik. Amma nəşə çatmışırsa, bunların hamısını qaydaya salmağa da hazırıq. Yəni biz özümüzə razı deyilik, hesab edirik ki, bu keçid dövründə çox şeyləri hələ istənilən səviyyədə edə bilməmişik. Ancaq əsas bu deyil, əsas odur ki, biz istəyirik bütün məsələlərdə Avropa Şurasının tələblərinə uyğun səviyyəyə çataq. Güman edirəm, biz buna nail olacağıq.

Güman edirəm, siz bu günlərdə bizim ölkəmizlə tanış olub, bugünkü günümüzü görə bilmisiniz. Ölkəmizdə həll olunması çox problem var. Ən çətin, ən ağır problem torpaqlarımızın 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi, bir milyondan artıq azərbaycanlının yerindən yurdundan didərgin düşməsi və köçkün vəziyyətində yaşamasıdır. Onların çoxu çadırlarda yaşayır, siz bunu bilirsiniz.

Bununla əlaqədar, eyni zamanda təkcə bununla deyil, ümumiyyətlə, keçid dövrü ilə əlaqədar, şübhəsiz ki, iqtisadi, sosial problemlər də var. Biz bu problemlərin həll olunması ilə də məşğuluq. Şübhəsiz, ictimai-siyasi həyatımızda da həll olunması problemlər var, bunlarla da məşğul oluruq.

Biz istəyirik ki, kənardan baxanlar və Azərbaycana gələnler ölkəmizin reallığını olduğu kimi bilsinlər - nə artıq, nə əskik. Güman edirəm, sizin belə imkanınız olmuşdur.

Belçika parlamentinin deputatı **Corc Klerfayt** dövlətimizin başçısına təşəkkür edərək dedi: Mən çox şadam ki, Siz vaxt taparaq Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Hüquq

Məsələləri və İnsan Hüquqları Komitəsinin nümayəndə heyətini qəbul edirsiniz. Biz əsas etibarilə insan hüquqları problemləri ilə məşğul oluruq və Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv olmaq üçün müraciət etdiyi bir vaxtda buraya gəlmişik.

Azərbaycana gəldiyimiz müddətdə bizim çox intensiv proqramımız var idi. Biz ədliyyə, xarici işlər, daxili işlər nazirləri və digər dövlət adamları ilə, rəsmi şəxslərlə görüşmüşük. Cənab Prezident, biz Sizi heç də imtahana çəkməyə yox, dostunuz kimi Sizə yardım etməyə gəlmişik. Ümid edirəm, bir vaxt elə olacaq ki, Azərbaycan da Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olacaq və onun nümayəndəsi bizim ümumi nümayəndə heyətimizin tərkibində digər ölkəyə gedərək orada insan hüquqları ilə tanış olacaqdır.

Heydər Əliyev: Doğru deyirsiniz, elə gün olacaqdır.

Corc Klerfayt: Biz böyük şərəf hissi duyuruq ki, imtahana çəkmirik, ümumiyyətlə, demokratiya prosesini irəlilətməkdən ötrü millətlərə, xalqlara kömək edirik. Cənab Prezident, icazə versəydiniz, bu imkandan istifadə edərək Sizə bir neçə sual vermək istərdim.

Birinci sualım belə olacaqdır: Qarabağ məsələsinin həlli sahəsində son inkişaf haqqında nə deyə bilərsiniz? Xüsusilə Ermənistandakı son seçkilərdən sonra Siz məsələni necə görürsünüz? Sizcə, bu seçkilər məsələnin ümumi inkişafına necə təsir edəcəkdir? Mən bilirəm ki, Qarabağ problemi Sizin ölkəniz, xalqınız üçün çox vacib problemdir. Biz çadır şəhərciyində qaçqınların vəziyyəti ilə tanış olmuşuq.

İkinci sualım isə insan hüquqları haqqında və ümumiyyətlə, hüquqi aktlar barədə olacaqdır. Hər şeydən əvvəl qeyd etmək istəyirəm ki, son müddət ərzində Azərbaycanda bu sahədə müəyyən tərəqqi əldə edilmişdir. Bəzi layihələr var, onlar işlənilib hazırlanmaqdadır. Bu layihələr hüquq, məhkəmə, ədliyyə sahəsi ilə bağlıdır. İstədim biləm ki, bu proses nə vaxt tamamlanacaqdır?

Eyni zamanda istədik ki, Siz cavabınızda bizim rolumuza da yer ayırasınız. Avropa Şurasının Sizə nə cür yardım göstərə biləcəyi haqqında məlumat verəsiniz. Bilirik ki, Siz həm də MDB-nin üzvüsünüz. İstəyirik bilək, Avropa Şurası ayrılıqda və ümumiyyətlə, MDB çərçivəsində Azərbaycana hansı yardımı edə bilər?

Biz dünən GUAM çərçivəsində əməkdaşlıq məsələsini də müzakirə etmişik. İstədik bu haqda da bir neçə kəlmə deyəsəniz. Sağ olun, cənab Prezident, əvvəlcədən xəbərdarlıq etmək istəyirəm ki, həmkarlarımızın başqa sualları da ola bilər. Lakin istədim, əvvəlcə bu suallara cavab verəsiniz.

Heydər Əliyev: Biricisi, imtahan barəsində dediyim sözlər zarafat xarakteri daşıyır. Şübhəsiz ki, biz sizin ölkəmizə ziyarətinizi Azərbaycanda dövlət quruculuğu, demokratiyanın inkişafı, insan hüquqlarının qorunması sahəsində Azərbaycana yardım kimi qəbul edirik. Amma eyni zamanda Sizin suallarınız müəyyən qədər mənim bu fikrimə əsas verir ki, sual verib məndən cavab almaq istəyirsiniz. Bu, istər-istəməz imtahana oxşayır.

Mən artıq dedim ki, Dağlıq Qarabağ problemi, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi bizim həyatımızda ən çətin problemdir. Birinci, bilmək lazımdır ki, bu problemi yaradan Azərbaycan

tərəfi deyil, Ermənistan tərəfidir. Azərbaycan Ermənistana təcavüz etməyib, Ermənistanın torpağını ələ keçirməyə cəhd etməyibdir.

Münaqişə Ermənistanın Azərbaycana qarşı on il bundan öncə başlanmış torpaq iddiası ilə, Dağlıq Qarabağ vilayətini Azərbaycanın əlindən alıb Ermənistana bağlamaq niyyəti, cəhdi ilə başlanmışdır. Bunu bilmək lazımdır ki, münqişənin günahkarı Azərbaycan tərəfi deyildir.

İkincisi, münaqişə nəticəsində Azərbaycan təcavüzə məruz qalıbdır, torpaqları işğal olunubdur. Dediym kimi, bir milyondan artıq insan öz yerindən-yurdundan didərgin düşübdür. Əgər insan hüquqlarından danışırıqsa, Azərbaycanda, yaxud Ermənistanda, yaxud Gürcüstanda, yaxud da hansısa Avropa ölkəsində hansısa bir insanın hüquqlarının pozulması insan hüquqlarını qoruyan cəmiyyətləri narahat edir. Ancaq yerindən-yurdundan zorla çıxarılmış, varını-yoxunu itirmiş, çox şeylərindən məhrum olmuş insanların hüquqlarının pozulması kimi qiymətləndirilmir.

Bunlara baxmayaraq, bildiyiniz kimi, biz 1994-cü ilin mayında atəşin dayandırılması haqqında saziş əldə etmişik. Təxminən bir aydan sonra dörd il tamam olacaqdır ki, atəş yoxdur, atəşkəs rejimində yaşayırdıq. Biz bəyan etmişik və indiyə qədər gördüyümüz işlər də bunu sübut edir ki, bu münaqişəni sülh yolu ilə həll etmək istəyirik. Bildiyiniz kimi, bu işlə Minsk qrupu və onun həmsədrləri olan Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları və Fransa hökumətləri məşğul olurlar. Mən bu gün də bəyan edirəm ki, biz bundan sonra da məsələnin Minsk qrupu çərçivəsində, həmsədrlərin köməyi ilə sülh vasitəsilə həll olunmasına çalışacağıq. Hesab edirəm ki, Minsk qrupu öz səylərini bundan sonra da davam etdirməlidir.

Ermənistanda rəhbərlik dəyişilibdir, keçmiş prezident fevral ayının əvvəlində istefa verib və

nəhayət, prezident seçkiləri qurtarmaqdadır. Bu, Ermənistanın daxili işidir, biz buna qarışmırıq. Ümumiyyətlə, hesab edirik ki, heç bir ölkə başqa ölkənin daxili işinə qarışmamalıdır. Bizim isə Ermənistanla əlaqələrimiz çox həssas olduğuna görə Ermənistanın heç bir işinə qarışmaq fikrində deyilik və qarışmırıq. Ermənistan vətəndaşlarının seçdiyi prezidentlə əməkdaşlıq edəcəyik, çünki bunu həm Ermənistanın, həm də Azərbaycanın düşdüyü indiki vəziyyət tələb edir. Hesab edirəm ki, bu gün sülh yolundan başqa bir yol nə Ermənistan üçün, nə də Azərbaycan üçün məqbul ola bilməz. Ümidvaram ki, Avropa Şurası da öz imkanları içərisində sülh prosesinə kömək edəcəkdir.

İkinci sualınız insan hüquqları və qanunların qəbul edilməsi ilə əlaqədardır. Azərbaycanda insan hüquqlarının qorunması və bunu təmin etmək üçün lazımı qanunların, qərarların qəbul olunması sahəsində son vaxtlar, hesab edirəm, çox iş görmüşük. Yəqin siz nəzərə almalısınız ki, Azərbaycan dövlət müstəqilliyi əldə edəndən sonra həm Ermənistanla münafişə ölkəmizin vəziyyətini çox mürəkkəbləşdirib, həm də Azərbaycanın daxilində ictimai-siyasi şəraitin qeyri-sabit olması vəziyyəti mürəkkəbləşdiribdir. Biz yalnız 1995-ci ilin sonunda Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşməsinə nail ola bildmişik. Dediym kimi, 1994-cü ilin mayında atəşi dayandıra bildmişik, 1995-ci ilin sonunda ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirə, yəni mövcud olan qanunsuz silahlı dəstələri, ayrı-ayrı cinayətkar qrupları ləğv edə bildmişik. 1995-ci ilin noyabrında ilk Konstitusiyamızı qəbul etmişik və bu gün fəaliyyət göstərən parlamenti seçə bildmişik.

Ona görə də Konstitusiyamız əsasında qanunlar qəbul etmək və həyata keçirmək üçün bizim əlimizdə olan vaxt 1996-1997-ci illər olubdur. Hesab edirəm ki, iki il o qədər də çox bir zaman deyildir. Amma bu iki il müddətində az iş görməmişik. Bir çox qanunlar qəbul olunub həyata keçirilir. O cümlədən insan hüquqlarına aid həm qanunlar, həm də çox ətraflı prezident fərmanları qəbul olunmuşdur və bir neçə çox vacib qanun layihələri də hazırdır. Sizə bildirmək istəyirəm ki, hazır olan layihələr aprel-may aylarında qəbul oluna biləcəkdir. O cümlədən, hesab edirəm ki, aprel ayında Azərbaycanda Konstitusiya Məhkəməsi də yaranacaq və bəzi başqa qanunların da icrası sürətləndiriləcəkdir.

Biz MDB-nin üzvüyük və bu təşkilatda əməkdaşlıq etməyi özümüz üçün vacib hesab edirik. Bu təşkilatda əməkdaşlıq etməyimiz, iştirakımız daha çox iqtisadi inteqrasiya məqsədi daşıyır. Müstəqil Dövlətlər Birliyini Avropa Şurası, yaxud Avropa Birliyi ilə müqayisə etmək olmaz. Mən hesab edirəm ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyi hələ beynəlxalq təşkilatlar standartına çata bilməyibdir. Bu təşkilatın işində çox nöqsanlar var və bu nöqsanları son görüşümüzə, yəni oktyabrın 23-də Kişinyovda - Moldovada Müstəqil Dövlətlər Birliyi başçıların görüşündə bəyan etmişik. Bu görüşdə mən - Azərbaycanın Prezidenti də MDB-nin işində olan çox ciddi nöqsanlar haqqında öz fikrimi bildirmişəm. Mən bu gün də hesab edirəm ki, MDB öz işini ciddi təkmilləşdirməlidir.

Ən əsas məsələ ondan ibarətdir ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyində belə bir əsnə var ki, fəvqəlmillə strukturlar yaratmağa cəhd göstərilir. Biz bunun əleyhinəyik. MDB-dəki ölkələrin hamısı eyni hüquqda olmalıdır, hansısa bir ölkə öz üstünlüyünü başqa ölkəyə göstərməməlidir. Müstəqil Dövlətlər Birliyinin fəaliyyətində hələ ki bu nöqsanlar var və biz çalışırıq bu nöqsanları aradan götürək. Son görüşümüzə - keçən ilin oktyabrında, dediyim kimi, bu barədə çox ciddi danışıq aparmışdıq. Bizim tənqidimizi Rusiyanın Prezidenti ədalətli tənqid kimi qəbul etmişdir. Bununla yanaşı, hesab edirəm ki, MDB-nin işini təkmilləşdirib bu birlikdən daha səmərəli nəticələr əldə etmək mümkündür. Biz bu sahədə öz səylərimizi qoyuruq və qoyacağıq.

GUAM keçən ilin oktyabrında Avropa Şurasında olduğumuz zaman yaranmış bir təşkilatdır.

Strasburqda olarkən biz - Ukraynanın, Gürcüstanın, Moldovanın və Azərbaycanın prezidentləri görüşdük və belə qərara gəldik ki, GUAM adında təşkilat yaradaq. Bizim bu təşəbbüsümüzün və yaratdığımız təşkilatın ilkin məqsədi iqtisadi inteqrasiyanı təmin etməkdən ibarətdir. Çünki Azərbaycan, Gürcüstan Qara dəniz vasitəsilə Ukrayna, oradan isə Moldova ilə bir çox səbəblərə görə çox bağlıdır. Şübhəsiz, biz onu da nəzərə alırıq ki, Ukrayna, Moldova Avropa Şurasının üzvləridir, Gürcüstan və Azərbaycan isə Avropa Şurasına üzv olmaq üçün qonaq statusu alıblar. Bizi bu da birləşdirir. Yəni coğrafi yaxınlıq, iqtisadiyyatımızda bir-birinə olan meyllər, nəqliyyat-kommunikasiya problemləri belə bir təşkilatın yaranması zərurətini meydana çıxarmışdır. Hesab edirəm ki, bu təşkilat çərçivəsində fəaliyyətimiz səmərəli olacaqdır. Biz Azərbaycanda bu sahədə çalışırıq və çalışacağıq.

Ümumiyyətlə, son vaxtlar Avropa ilə Asiya arasında nəqliyyat magistralının yaranması ideyası Avropa Birliyi tərəfindən də dəstəklənir. Bilirsiniz ki, Avropa Birliyinin TRASEKA proqramı var. Bu proqram eyni zamanda qədim "İpək yolu"nun bərpası ilə əlaqədardır. Biz bu proqramda çox fəal iştirak edirik. Bir ay bundan öncə mən Yaponiyada rəsmi səfərdə idim və Yaponiya hökumətinin, xüsusən Baş nazirinin bu proqrama nə qədər böyük marağı olduğunu hiss etdim. Mən bunu ona görə deyirəm ki, Yaponiya Asiyanın ən kənarında yerləşən bir ölkədir. Asiyanın bu yolla Avropa ilə birləşməsi həm Avropa, həm də Asiya üçün çox əhəmiyyətlidir. GUAM da bunun bir hissəsi kimi bir şeydir.

Core Klerfayt: Cənab Prezident, istərdim xanım Hannike Gelderblumu təqdim edim. O, Hollandiyadandır, onun da Sizə sualı var.

Hannike Gelderblum: Cənab Prezident, mən yenidən Qarabağ məsələsinə qayıtmaq istəyirəm. Siz doğru dediniz ki, Avropa Şurası insan hüquqları ilə məşğuldur. Bu məsələlər həm də Avropa Şurasını narahat edir, ona görə də biz vətəndaşların insan hüquqlarından çox narahatıq. Sizin ölkədə gördüklərimiz bizi çox narahat edir, çünki insanlar çadırlarda, ulu əcdadları kimi qazmalarda yaşayırlar. Bunu Sizə deməyə ehtiyac yoxdur, Siz özünüz hamısını yaxşı bilirsiniz. Təəssüf ki, çox hallarda insanlar gücsüzdürlər. Mən elə bir ölkədən gəlmişəm ki, orada belə şeylər yoxdur. İnsanlar hamısı sülh istəyir, lakin gözləyirlər ki, kimsə danışıqlara başlasın və tezliklə sülh əldə olunsun.

Siz izah etdiniz ki, Minsk qrupu var, işə çox ciddi yanaşır. Biz bilirik ki, Lissabon bəyanatı var. Lakin elə görünür ki, proses durğunluq vəziyyətindədir. Mənim sualım belə olacaq: ilk təşəbbüsü kim başlayacaq ki, Ermənistanla Azərbaycan danışıqlar masası arxasında əyləşsin? Üç variantdan hansını qəbul edərsiniz - istərsiniz ki, bu məsələ ilə Avropa Şurası məşğul olsun, yoxsa özünüz təşəbbüs göstərərək Ermənistan Prezidentini danışıqlar stolu arxasına dəvət edərsiniz, yoxsa Azərbaycan Prezidenti kimi gözləyəsiz ki, kimsə üçüncü tərəf məsələyə qarışsın? Bəlkə Minsk qrupuna demək lazımdır ki, gəlin birlikdə bir iş görək?

Heydər Əliyev: Bilirsiniz ki, ATƏT-in Minsk qrupu 1992-ci ildə yaranıb və 1996-cı ilin dekabrında ATƏT-in zirvə görüşündə Ermənistan-Azərbaycan münafişəsi müzakirə olunubdur.

ATƏT bu münafişənin sülh yolu ilə həll olunması üçün üç prinsip qəbul etmişdir. Bu prinsiplər - birincisi, Azərbaycanın və Ermənistanın ərazi bütövlüyünün tanınması; ikincisi, Dağlıq Qarabağa Azərbaycan Respublikasının tərkibində özünüidarəetmə hüququ verilməsi; üçüncüsü, Dağlıq Qarabağın bütün əhalisinin - həm erməni, həm Azərbaycan millətindən olan əhalisinin təhlükəsizliyinin təmin olunmasıdır. Suverenliyimizə müəyyən qədər zərər verməsinə baxmayaraq, biz bu prinsipləri qəbul etmişik. Ancaq Ermənistan bu prinsipləri qəbul etmədi. ATƏT-in üzvü olan 54 dövlətdən 53-nün başçıları bu prinsiplərə səs verdi, yalnız Ermənistan ona etiraz

etdi. Fərsətdən istifadə edib demək istəyirəm ki, Hollandiyanın Baş naziri də Lissabon zirvə görüşündə bu prinsipləri nəinki qəbul etdi, hətta bu prinsipləri qəbul etmək üçün zirvə görüşünün son iclasında yaxşı bir çıxış etdi. Lissabonda buna görə mən onun əlini sıxdım. Amma buna baxmayaraq mən bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

1996-cı ilin dekabrından ötən müddətdə, 1997-ci ildə ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransa bu prinsiplərin həyata keçirilməsinə çalışdılar, nəhayət, sentyabr ayında təkliflər verildilər. Bu təkliflər münaqişənin iki mərhələdə həll olunmasını nəzərdə tutur. Birinci mərhələdə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ ətrafında işğal olunmuş altı inzibati rayonunun işğalçı dəstələrdən azad olunması, həmin rayonlardan zorla çıxarılmış qaçqınların öz yerlərinə qayıtması, Ermənistan ilə Azərbaycan arasındakı kommunikasiyaların bərpa edilməsi, ikinci mərhələdə isə azərbaycanlılar yaşayan iki rayonun - Laçın və Şuşa rayonlarının işğalçı dəstələrdən azad olunması və Dağlıq Qarabağın statusunun müəyyən edilməsi nəzərdə tutulur.

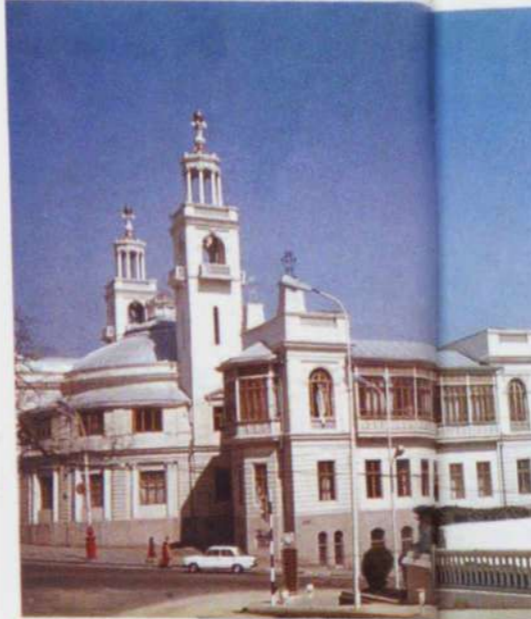
Bu təkliflər bizi tam qane etməyən təkliflərdir. Ancaq biz kompromisin olmasını nəzərə alaraq bu təklifləri qəbul etmişik. Ermənistan əvvəlcə bunu qəbul etmədi. Sonra isə Ermənistanın Prezidenti bildirdi ki, Ermənistan bu təklifləri qəbul edir. 1997-ci il oktyabrın 10-da Strasburqda olarkən biz - Ermənistan Prezidenti Levon Ter-Petrosyan və Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev - görüşdük, danışıqlar apardıq və birgə bəyanat verdik ki, Minsk qrupunun bu təkliflərini qəbul edirik və onu həyata keçirəcəyik. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Strasburqdakı bəyanatı çox mühüm bir sənəddir. Ancaq təəssüflər olsun ki, Ermənistanda Prezident Ter-Petrosyanın bu mövqeyini bəziləri sonra dəstəkləmədilər. Nəhayət, 1998-ci il fevralın əvvəlində Ter-Petrosyan istefa verdi. Ona görə də ötən bu müddətdə danışıqlar prosesi dayanıbdır. Mən güman edirəm ki, Ermənistanda yeni prezident seçildəndən sonra bu danışıqlar prosesi yenidən başlanacaqdır. Hesab edirəm ki, Minsk qrupu verdiyi təklifini yenə də təsdiq edəcəkdir.

Mən hiss edirəm ki, Minsk qrupunun həmsədrləri, üç böyük ölkə - Rusiya, Amerika Birləşmiş Ştatları, Fransa bu münaqişənin sülh yolu ilə həll olunmasına çalışırlar və əminəm ki, onlar bu məsələ ilə bundan sonra da məşğul olacaqlar. Buna görə də indi yeni bir danışıqlar formatı yaratmağa ehtiyac yoxdur. Biz hesab edirik ki, həmsədrlərin və ümumiyyətlə, Minsk qrupunun hələ böyük imkanları vardır. Güman edirəm ki, bu proses davam etməlidir. Bu məsələyə əlavə təşkilatların qarışmasına ehtiyac yoxdur.

Sizin sualınıza cavab olaraq demək istəyirəm ki, Ermənistan və Azərbaycan prezidentləri bu prosesdə dəfələrlə görüşüb, üz-üzə əyləşiblər. Bizim son görüşlərimiz 1997-ci il oktyabrın 10-da Strasburqda, oktyabrın 23-də Kişinyovda olubdur. Mən Kişinyovda olarkən Ermənistan Prezidenti Ter-Petrosyan ilə yanaşı, o vaxt Baş nazir olan Robert Koçaryanla da görüşmüşəm. Ona görə də bizim görüşlərimiz bundan sonra da davam edəcəkdir.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, icazə versəniz, mən həmin sualına bir beynəlxalq məqamı əlavə edərdim. Siz digər beynəlxalq təşkilatların bu münaqişənin həllində iştirak etməsi imkanlarından danışdınız. Sizcə, bu münaqişənin sülh yolu ilə həllində digər bir ölkə nə dərəcədə rol oynaya bilər? Siz Rusiyanın adını çəkdiyiniz. Məlumdur ki, Rusiyanın Ermənistanda hərbi bazaları vardır. Bu fakt da məlumdur ki, GUAM təşkilatı heç də hamını razı salmır.

Heydər Əliyev: Bəli, Ermənistanın və Gürcüstanın ərazisində Rusiyanın hərbi bazaları vardır. Azərbaycan buna etiraz edir. Biz bu barədə öz fikrimizi dəfələrlə bildirmişik. Azərbaycanın ərazisində Rusiyanın heç bir hərbi bazası yoxdur. Sizə bildirmək istəyirəm ki,

Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzvü olan ölkələrin başçılarının oktyabrın 23-də Kişinyovda keçirilmiş görüşündə mən bu barədə öz fikirlərimi açıq-aydın söyləmişəm. Açıq bildirmişəm ki, Ermənistanda və Gürcüstanda Rusiyanın hərbi bazalarının saxlanmasına heç bir ehtiyac yoxdur və mən bunun zəruriliyini görmürəm. Mən bu gün də belə hesab edirəm.

Keçən il avqustun 29-da Rusiya ilə Ermənistan arasında hərbi ittifaq haqqında müqavilə imzalanmışdır. Mən bu hərbi ittifaq haqqında müqaviləyə də etirazımı bildirmişəm. Çünki bilirsiniz, əgər biz Müstəqil Dövlətlər Birliyində bərabər hüquqlu dövlətlərsə, MDB tərkibində olan iki ölkə bir-biri ilə hərbi ittifaq bağlamamalıdır. Amma Rusiya Ermənistan ilə belə bir hərbi ittifaq bağlayıbdir. Beləliklə, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin tərkibindəki iki ölkə arasında xüsusi bir əlaqə yaranır. Şübhəsiz ki, bu da bizim ümumi işimizə kömək edə bilməz.

Yəqin sizə məlumdur ki, Rusiya son üç ildə Ermənistana gizli, qeyri-qanuni olaraq bir milyard dollar dəyərində silah-sursat da veribdir. Bu faktlar keçən ilin əvvəlində Rusiyanın dövlət orqanları tərəfindən bəyan olunubdur. Biz Rusiyanın rəhbərliyinə müraciət edib, xahiş etmişik ki, Ermənistana gizli, qeyri-qanuni yolla verilmiş silahlar geri qaytarılsın və qeyri-qanuni iş görənlər cəzalandırılsınlar. Ancaq bir nəticə əldə edə bilməmişik. Bu faktlar vardır.

Mən inanıram ki, buna baxmayaraq Rusiya ABŞ və Fransa ilə birlikdə Minsk qrupunun həmsədri kimi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunması üçün çox iş görə bilər. O cümlədən ona görə ki, Rusiyanın Ermənistana təsiri böyükdür və bu da məsələnin ədalətli həllində Rusiya üçün çox yaxşı imkanlar yaradır. Mən buna ümid edirəm.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, icazə versəydiniz, mən daxili məsələ ilə əlaqədar da bir sual verərdim. Məlumdur ki, Siz çox güclü, bacarıqlı bir Prezidentsiniz. Bunu bizimlə söhbətdə hamı qeyd edirdi. Biz Azərbaycanda müxalifətin parlamentdə olan üzvləri ilə də söhbət etmişik. Onlar öz narahatlıqlarını bildirirlər ki, respublikada hakimiyyət bölgüsü kifayət qədər deyildir, bütün hakimiyyət prezidentin əlində cəmləşibdir. Siz Azərbaycanda müxalifəti necə qəbul edirsiniz və necə qiymətləndirirsiniz? Ümumiyyətlə, necə fikirləşirsiniz - Azərbaycanın gələcək inkişafında müxalifət hansısa bir rol oynaya bilərmi?

Heydər Əliyev: Birincisi, mən onların sizə dedikləri ilə razı deyiləm. Azərbaycanda hakimiyyət bölgüsü Konstitusiyaya əsasən tamamilə təmin olunubdur. Parlament qanunverici orqandır. Prezident, icra orqanı qanunvericilik orqanının işinə qarışmır. Hakimiyyət bölgüsünün əsasını təşkil edən budur. Hərə öz işi ilə məşğul olmalıdır. Qanunvericilik orqanı qanunvericiliklə, icra orqanı isə icra ilə məşğul olmalıdır. Biz də bunu təmin edirik. Konstitusiyamızda nə yazılıbsa, hamısı həyata keçirilir. Kimsə Konstitusiyadan kənar nə isə iddia edərsə, onda gərək Konstitusiyayı dəyişdirək. Konstitusiyayı isə biz ümumxalq referendumu ilə qəbul etmişik. Konstitusiyanın qəbul olunmasında o cümlədən müxalifət də iştirak edibdir. Onların parlamentdə və ümumxalq səsverməsində söz deməyə həmişə imkanları olubdur. Əgər prezident öz səlahiyyətlərini tamamilə həyata keçirirsə, bu o demək deyil ki, hər şey prezidentin əlindədir. Əgər müxalifət istəyir ki, respublikada prezident keçmişdə olduğu kimi zəif olsun, güman edirəm ki, bu, ölkə, xalq üçün də lazım deyildir. Mən də özümü zəiflədə bilmərəm, necə varam, eləyəm. Mən özümü gücləndirə bilərəm, amma zəiflədə bilmərəm.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, mən bilirəm ki, Siz çox güclü bir şəxsiyyətsiniz. Bunu söhbətlərimizdə də hamı bizə demişdir ki, Siz çox güclü, gözəl və cazibədar şəxsiyyətsiniz. Mən Sizə Sabirabaddan bir salami çatdırmaq istəyirəm. Mən Sabirabad rayonunda 4 yaşında olan bir uşaqla söhbət etdim. Azərbaycanda kimin Prezident olduğunu soruşduqda o dedi ki, Prezidentimiz Heydər babadır, hətta Sizin haqqınızda bir mahnı da oxudu, onun salamlarını Sizə çatdırmağı xahiş etdi.

Heydər Əliyev: Çox sağ olun. Təşəkkür edirəm. Mən o uşağı tanımıram, amma bu, o uşağın qəlbində olan bir hissdır. Əgər mən zəif Prezident olsaydım, yəqin ki, uşaq o mahını oxumazdı.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, mən bilirəm ki, bizə həddindən artıq vaxt sərf edirsiniz, lakin bir məsələ haqqında da Sizə sual vermək istəyirəm. Məlumdur ki, ölkədə sabitlik əldə olunubdur. Çoxları bu fikirdədir ki, bu sabitlik məhz Sizin şəxsi hörmətiniz, nüfuzunuzla bağlıdır. Siz necə fikirləşirsiniz, respublikada Konstitusiyaya, qanunvericilik kifayət qədər güclüdülmü ki, sabitlik saxlanılsın?

Heydər Əliyev: Güclüdür və Azərbaycanda sabitlik saxlanılacaqdır. Buna heç kəsin şübhəsi olmasın.

Siz sual verdiniz ki, mən müxalifəti necə qəbul edirəm. Azərbaycanda müxalifət olmalıdır. Bir halda ki, biz demokratik bir dövlətlik və demokratik dövlət qururuq, onun cürbəcür fikirli adamları var. Təbii ki, bu da müxalifətin mövcud olmasını tələb edir. Ancaq müxalifət nə qədər gücə malikdirsə, o qədər də hərəkət etməlidir.

Məsələn, Rusiyada parlamentin əksəriyyəti Prezidentə qarşı müxalifətdədir. Bilirsiniz ki, orada Kommunist Partiyasının gücü çox böyükdür, başqa partiyalar var. Ona görə də Prezident bəzən Kommunist Partiyasının liderləri ilə görüşür, bu da lazımdır. Çünki onların parlamentdə böyük imkanları var və Prezident onlarla müəyyən bir dil tapmalıdır.

Birincisi, siz bilirsiniz ki, bizim parlamentdə Kommunist Partiyası yoxdur. Ona görə ki, respublikada Kommunist Partiyası hörmət qazanmayıbdır və seçkilər zamanı parlamentdə yer ala bilməyibdir. Parlamentdə başqa müxalifət partiyaları var, ancaq onlar azlıq təşkil edirlər. Onlar cəmiyyətdə də azlıq təşkil edirlər. Güman edirəm ki, oktyabr ayındakı prezident seçkilərində də bu bir daha görünəcəkdir. Cəmiyyətdə və parlamentdə azlıq təşkil edərək çox böyük iddialar etmək əsassızdır.

Rusiyada Prezident hökuməti istefaya göndərmişdir, yeni Baş nazir təyin etmək istəyir. Amma parlamentdə, Dumada müxalifət qüvvələr bunun əleyhinə çıxırlar, Prezident üçün çətinliklər yaradırlar. Ancaq mən Azərbaycanda Baş naziri təyin edəndə parlamentdə mənim əleyhimə çıxan olmadı. Müxalifətdə olan partiyalar əleyhinə səs verdilər, amma bu, həlledici deyildi. Ona görə də müxalifət hakimiyyətlə, iqtidarla əməkdaşlıq etməlidir. Mən belə əməkdaşlığa hazırım. Ancaq müxalifət çox az bir təbəqəni təmsil edərək iddia edir ki, gərək biz gedib müxalifətlə əməkdaşlıq edək. Biz bunu qəbul edə bilmərik. Müxalifət hansı bir konstruktiv addım atsa, biz bunu qəbul edəcəyik. Ancaq təəssüf ki, belə konstruktiv addımlar görmürəm.

Corc Klerfayt: Cənab Prezident, bugünkü görüşə, çox dəyərləli şərtlərə görə Sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Biz Sizə uğurlar arzulayırıq, Sizə ən xoş arzularımızı yetiririk. Ümid edirik ki, Azərbaycan çox tezliklə Avropa Şurasının güclü üzvlərindən biri olacaqdır.

Heydər Əliyev: Çox sağ olun, mən sizə təşəkkür edirəm. Azərbaycanda söz azadlığının, demokratiyanın olması bu qədər mətbuat nümayəndələrinin burda əyləşməsindən görünür. Mən çox ölkələrə gedirəm, prezidentlərlə, baş nazirlərlə görüşürəm. Orada mətbuat nümayəndələrini belə görüşlərə iki dəqiqəlik buraxırlar ki, gəlib şəkil çəksinlər. Ancaq mətbuat həmişə bizim yanımızdadır və onların arasında müxalifəti təmsil edən jurnalistlər də vardır, burada oturublar, qulaq asırlar. Mənim onlardan heç bir sirrim yoxdur, mən öz fikirlərimi açıq deyirəm. Yaxşı olar ki, onlar hər şeyi mənim dilimdən eşitsinlər, nəinki mətbuat katibim gedib onlara çatdırsın.

Corc Klerfayt: Dedi-qodular çox təhlükəli şeydir.

Heydər Əliyev: Bəli, mətbuat çox sağ olsun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Venetsiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 1998-ci il sentyabrın 11-də Prezident sarayında Belçikanın Konstitusiyaya və Arbitraj Məhkəməsinin sədri Mişel Melşorun rəhbərlik etdiyi Venetsiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Hörmətli qonaqları səmimiyyətlə salamlayan, Venetsiya Komissiyasının mütəbər nümayəndələrinin Azərbaycana gəlməsini və Bakıda seminar keçirməsini yüksək qiymətləndirən dövlətimizin başçısı Azərbaycanın bu komissiya ilə əməkdaşlığının respublikamızın Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri Xanlar Hacıyev tərəfindən həyata keçirildiyini, alınan məlumatların maraqla müzakirə edildiyini vurğuladı.

Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesi aparıldığını nəzərə çarpdıran Prezident Heydər Əliyev dedi ki, biz dünyanın bütün demokratik təsisatlarının təcrübəsindən və imkanlarından istifadə etməyə çalışırıq. Bu münasibətlə Venetsiya Komissiyası da bizim üçün çox böyük maraq kəsb edir.

Ölkəmizin başçısı qonaqların Bakıda təşkil etdikləri seminarın Azərbaycanla tanışlıq yaratdığını və bunun respublikamızın tanınması sahəsində əhəmiyyətli olduğunu vurğuladı.

Çox qiymətli vaxtını sərf edib onları səmimi qəbul etdiyinə görə Prezident Heydər Əliyevə təşəkkürünü bildirən, onunla görüşməkdən şərəf duyduqlarını və bunu yüksək qiymətləndirdiklərini söyləyən nümayəndə heyətinin başçısı cənab Mişel Melşor təmsil etdikləri komissiyanın

ünvanına dediyi xoş sözlərə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlıq etdi. Venesiya Komissiyasının xətti ilə Bakıda üçüncü dəfədir ki, seminar keçirdiyini nəzərə çarpdırdı.

Azərbaycandakı müsbət yenilikləri öz gözləri ilə gördüyünü, ötən bir il ərzində ölkəmizdə baş vermiş demokratik dəyişikliklərin şahidi olduğunu qeyd edən hörmətli qonaq dedi: Cənab Prezident, Siz ölüm hökmünü ləğv etmişiniz, bütün kütləvi informasiya vasitələrinə sərbəstlik vermişiniz və ölkədə Konstitusiyaya Məhkəməsi yaratmışınız. Bunlar isə demokratik islahatların içərisində ən vacibidir.

Azərbaycanda iqtisadiyyatın əvvəlki illərə nisbətən xeyli inkişaf etdiyini, həyat səviyyəsinin yüksəldiyini məmnuniyyət hissi ilə vurğulayan qonaq Avropa Şurasının texniki və məsləhətçi orqanı olan Venesiya komissiyasının işi barədə ətraflı məlumat verdi.

1999-cu ilin Azərbaycanın Avropa Şurasına inteqrasiyası ilə olacağını nəzərə çarpdıran cənab Mişel Melşor respublikamızın Avropa Şurası ilə əməkdaşlığından razılıqla bəhs etdi, Bakıda "Hakimiyyətin bölünməsi" mövzusunda keçirilmiş seminar barədə geniş söhbət açdı.

Azərbaycanda Prezident Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin yaradılmasını yüksək qiymətləndirən hörmətli qonaq Azərbaycan rəhbərinin diqqət və qayğısı sayəsində Konstitusiyaya Məhkəməsinə gözəl qədim bina verilməsi xəbərini də minnətdarlıq hissi ilə qarşıladı. O, inkişaf etmiş Avropa ölkələrinin Konstitusiyaya Məhkəmələrinin fəaliyyətinə təmsil etdiyi komissiyanın köməyindən danışdı, Azərbaycanda yeni yaradılmış bu məhkəmə orqanına uğurlar arzuladı.

Cənab Melşor 1999-cu ilin yanvar ayında Azərbaycanın Venesiya Komissiyasının üzvü olacağını vurğuladı və Venesiya Komissiyasının bayrağını xatirə olaraq dövlətimizin başçısına hədiyyə etdi.

Bakıda keçirdikləri seminar haqqında verdiyi məlumatlara, Azərbaycanda son vaxtlar baş vermiş dəyişikliklər barədə müsbət müşahidələrini ona çatdırdığına görə qonağa təşəkkürünü bildirən respublikamızın rəhbəri **Heydər Əliyev** dedi: Şübhəsiz ki, biz tutduğumuz yolla gedirik. Azərbaycanda demokratik prosesləri, bazar iqtisadiyyatını inkişaf etdiririk, iqtisadi islahatlar keçiririk. Bunların hamısı insanların həyat tərzinin yaxşılaşdırılmasını təmin etməlidir. Biz bu sahədə nailiyyətlərimizi görürük. Ancaq bunları kənardan gələn şəxslərin müşahidə etməsi və qiymətləndirməsi bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Çünki bu bizi həvəsləndirir, bu istiqamətdə daha da irəliləməyə sövq edir.

Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev cənab Melşorun Konstitusiyaya Məhkəməsinin rolunu hakimiyyətin dördüncü qanadı hesab etməsi fikrinin, Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi, bütün kütləvi informasiya orqanlarına tam sərbəstlik verilməsi, Konstitusiyaya Məhkəməsinin yaradılması kimi böyük hadisələri müşahidə etməsinin və qiymətləndirməsinin əhəmiyyətli olduğunu vurğuladı.

Ölkəmiz üçün Konstitusiyaya Məhkəməsinin çox hörmətli və mötəbər bir orqan kimi fəaliyyətə başladığını bildirən Prezident **Heydər Əliyev** dedi: Güman edirəm, Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri və üzvləri öz əməli fəaliyyətləri ilə çalışacaqlar ki, bizim cəmiyyətimizdə daim yüksək hörmət səviyyəsində olsunlar. Biz həqiqətən Konstitusiyaya Məhkəməsinə Bakının mərkəzində yerləşən qədim və çox gözəl binalardan birini vermişik. Bu, şəxsən mənəm Konstitusiyaya Məhkəməsinə göstərdiyim münasibəti nümayiş etdirir, eyni zamanda onun işinə verdiyimiz əhəmiyyəti və onların fəaliyyətinin səmərəli keçməsi üçün şərait yaradılmasının lazım olduğunu göstərir. Hesab edirəm ki, Konstitusiyaya Məhkəməsi öz işini yaxşı aparmaq üçün bu binadan səmərəli istifadə edəcəkdir. Şübhə etmirəm ki, bu orqan Azərbaycanda demokratiyanın inkişafı, dövlətçiliyin möhkəmlənməsi və dövlət quruculuğu prosesinin uğurla həyata keçirilməsi üçün öz xidmətlərini göstərəcəkdir.

Hörmətli qonağın arzularının yerinə yetiriləcəyini, Azərbaycanın həm Avropa Şurasının, həm də Venesiya Komissiyasının üzvü olacağına inamını nəzərə çarpdıran dövlətimizin başçısı dedi ki, güman edirəm, siz bundan sonra da Azərbaycana bu sahədə öz yardımınızı və dəstəyinizi göstərəcəksiniz.

Venesiya Komissiyasının bayrağını məmnuniyyət hissi ilə qəbul edən respublikamızın rəhbəri Heydər Əliyev Azərbaycanın tezliklə Venesiya Komissiyasının üzvü olacağına inamını bir daha vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 1999-cu il aprelin 21-də Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bükkiyonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi.

Dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** qonaqları salamlayaraq dedi:

- Hörmətli qonaqlar, Azərbaycana xoş gəlmisiniz. Mən sizi salamlayıram və sizin Azərbaycanda görəcəyiniz işlərə uğurlar arzulayıram.

Sizin planlaşdırdığınız seminar bizim üçün çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan gənc demokratik,

hüquqi dövlət kimi həyatımızın, dövlət quruculuğunun hər sahəsində demokratiyanın yaranmasını və inkişaf etməsini əsas fəaliyyət hesab edir. Biz son illər Avropa Şurası ilə uğurlu əməkdaşlıq edirik və Azərbaycanda gördüyümüz işlərdə Avropa Şurasının tövsiyələrindən, məsləhətlərindən istifadə etməyə çalışırıq. Azərbaycanın Konstitusiya Məhkəməsi bu məsələlərdə xüsusi rol oynayır. Bu münasibətlə Azərbaycanın Konstitusiya Məhkəməsinin sizinlə birlikdə təşəbbüsü ilə bizim üçün çox mühüm bir mövzuya həsr olunmuş seminarın Azərbaycanda keçirilməsi də çox əhəmiyyətlidir. Seminarın mövzusu indi dünyada gedən bir sıra proseslərə görə çox əhəmiyyətlidir, vacibdir, maraqlıdır və Azərbaycan üçün bunun xüsusi əhəmiyyəti vardır. Biz ümid edirik ki, sizin seminarınız bu problemin, yəni muxtariyyətin statusuna aid problemin doğru, düzgün və beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq formalaşması üçün çox əhəmiyyətli olacaqdır. Buyurun.

Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi cənab **Canni Bukkio** Prezident Heydər Əliyevə təşəkkür edərək dedi:

- Cənab Prezident, icazə verin, qiymətli vaxtınızı sərf edib bizi qəbul etdiyiniz üçün mən hər şeydən əvvəl həm öz adımdan, həm də həmkarlarım adından Sizə dərin minnətdarlığımızı bildirim. Bu salonu hamı tanıyır və demək olar ki, o, mənim üçün də tanışdır. Ona görə ki, mən özüm şəxsən Sizin tərəfinizdən bu salonda dörd dəfə qəbul edilmək şərəfinə nail olmuşam. Sonuncu dəfə Sizi bu salonda keçən ilin sentyabrında görmək səadətinə nail olmuşam. Bu, elə dövr idi ki, Azərbaycanda Konstitusiya Məhkəməsi təzəcə yaranmışdı və mən də bu Konstitusiya Məhkəməsinin yaranmasında, andiçmə mərasimində iştirak etmişəm. Biz bir neçə

aydan sonra indi yenidən Bakıdayıq. Ötən dövr ərzində böyük dəyişikliklər baş verdiyini və Konstitusiya Məhkəməsinin möhtəşəm bir binada yerləşdiyini gördük. Bu gün o, Azərbaycan üçün çox vacib olan məsələlərlə məşğuldur. Hətta bu dövr ərzində Konstitusiya Məhkəməsi çox mühüm qərarlar qəbul etmişdir ki, bu da beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Əlbəttə, bütün bunlar xüsusilə Sizin dəstəyinizlə həyata keçmişdir.

Biz bunu hər dəfə görüşümüzdə də qeyd etmişik. Ümumiyyətlə Konstitusiya Məhkəməsinə dövlətin dəstəyi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Konstitusiya Məhkəməsi ölkədə, dövlətdə demokratiyanın sabitliyinin bir təminatçısıdır. Eyni zamanda, Konstitusiya Məhkəməsi dövlətin, ölkənin, cəmiyyətin demokratiyasının inkişaf etməsinin bir növ vitrinidir. Qeyd etməliyəm ki, Konstitusiya Məhkəməsinin hüquqi fəaliyyəti xaricdə də yüksək qiymətləndirilir və beləliklə, Sizin dövlətinizin nüfuzunu yüksəldir.

Sizin qeyd etdiyiniz kimi, bizim bu dəfəki gəlişimiz çox mühüm, vacib və aktual məsələlərin - muxtariyyət məsələsinin müzakirəsinə həsr ediləcəkdir. Ona görə mən deyirəm ki, bu mövzu çox aktualdır. Biz bunu öyrənəcəyik. Çünki bu gün dünyada belə bir proses müşahidə olunur: bu proses bir növ mərkəzdənqaçma qüvvəsinin güclü olmasından ibarətdir. Başqa sözlə desəm, bölgələşmə, yaxud muxtariyyətə daha çox fikir, diqqət yetirilməsi və canatma prosesini qeyd etmək istərdim. Məsələn, Avropa qitəsində İspaniya və İtaliya kimi ölkələri də buna nümunə gətirmək olar. Qeyd etdiyim kimi, bu, çox aktual məsələdir. Ona görə ki, bizim yaşadığımız dövr çox çətin, mürəkkəb bir dövrdür. Məsələn, Yuqoslaviyada baş verən hadisələri nümunə gətirə bilərik.

Çox təəssüf olsun ki, muxtariyyət məsələləri adətən münaqişə yaranıb ortaya çıxdandan sonra qarşımızda dayanır. Ona görə də bu məsələlərə yanaşmaqda əsas məqsəd odur ki, münaqişə yaranmazdan əvvəl qarşısı alınsın. Xüsusilə, ərazi zəminində baş verən münaqişələrdən söhbət gedir. Əsas vəzifələrdən biri də münaqişələrin qarşısını əvvəlcədən almaqla, tərəfləri bir-birinə yaxınlaşdırmaq və onları barışdırmaq, üzə çıxan iki global məsələni bir-biri ilə uyğunlaşdırmaqdır.

Bunlardan birincisi, ərazi zəminində ayrılma cəhdləri və ərazi bütövlüyünün saxlanmasıdır. Bizim qarşımızda müvafiq yerli qanunlara uyğun olaraq xüsusi status hazırlamaq məsələsi durur. Xüsusi statusun hazırlanması mövcud tərəfləri bir-biri ilə birləşdirib münaqişənin həllinə nail olmaq məqsədini daşıyır. Bu məsələ hazırda Yuqoslaviya üçün də çox aktualdır.

Venesiya Komissiyası Bakıya gəlməzdən əvvəl, yəni ötən ilin axırlarında Kosovo problemi ilə bağlı məsələyə ərazi baxımından yanaşaraq muxtariyyət statusu hazırlamışdır. Amma qeyd etmək lazımdır ki, Venesiya Komissiyasının nə siyasi çəkisi, nə də siyasi rolu vardır. Buna görə də əlaqə qrupu səfir Kirin etdiyi təklifə əsasən onun fikirlərini daha da genişləndirmək və formalaşdırmaq məşğul olur. Bundan sonra Venesiya Komissiyası bu münaqişənin ətrafında gedən söhbətlərdə və Fransada, Rambuyədə keçirilən danışıqlarda da iştirak etdi. Danışıqlar prosesində Venesiya Komissiyası münaqişənin həlli üçün irəli sürülən təklifləri yaxşılaşdırmaq, yəni məsələnin həllini yüksək səviyyədə nizama salmaq üçün əlindən gələni etdi. Bu məsələdə Venesiya Komissiyasının əsas səyləri ondan ibarət oldu ki, irəli sürülən təkliflərin Avropa qitəsi nöqteyi-nəzərindən həllinə çalışsın. Danışıqlar nəticəsində biz elə bir muxtariyyət statusu hazırlamışdıq ki, o, az qala hər iki tərəfdən qəbul ediləcəkdə. Lakin bədbəxtlikdən, hadisələrin sonunda bir tərəf bunu rədd etdi.

Mənim fikrimcə, Avropa qitəsi bu münaqişələrin həllində daha vacib rol oynamalıdır. Çünki bu, Avropa münaqişələridir. Həm Avropa Şurası, həm də Venesiya Komissiyası bu məsələlərlə müəyyən mənada məşğul olduqları üçün bundan sonra belə münaqişələrin həllinin axtarılması yolunda daha yaxından, fəal iştirak etmək fikrindədir.

Venesiya Komissiyası həm də "Demokratiya uğrunda Avropa komissiyası" adlanır. Lakin proseslərin inkişafını nəzərə alıb bunu başqa cür, yəni "Demokratiya vasitəsilə sülh uğrunda Avropa komissiyası" adlandırsaydıq, daha yaxşı olardı. Ona görə ki, bu, məsələlərin və münaqişələrin həlli bir tərəfdən siyasi xarakter daşıyarsa, digər tərəfdən bunun hüquqi xarakteri vardır və bunları hər iki yol ilə həll etmək mümkün olsa, onda Avropa qitəsində sülh tamamilə bərpa olunur.

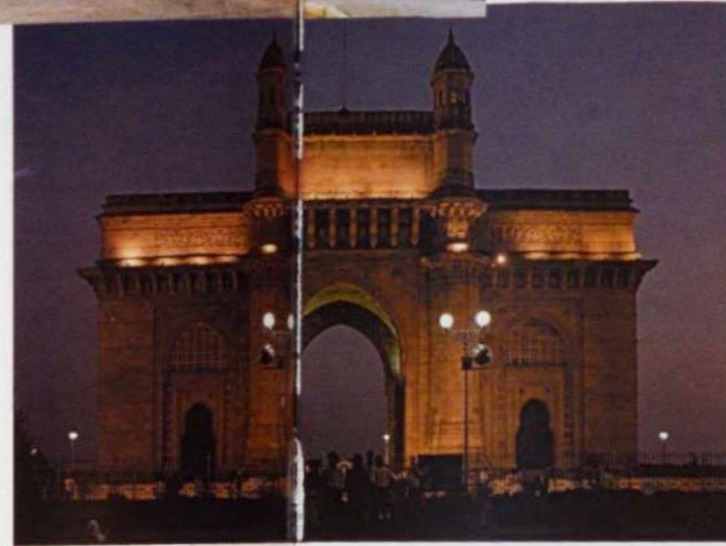
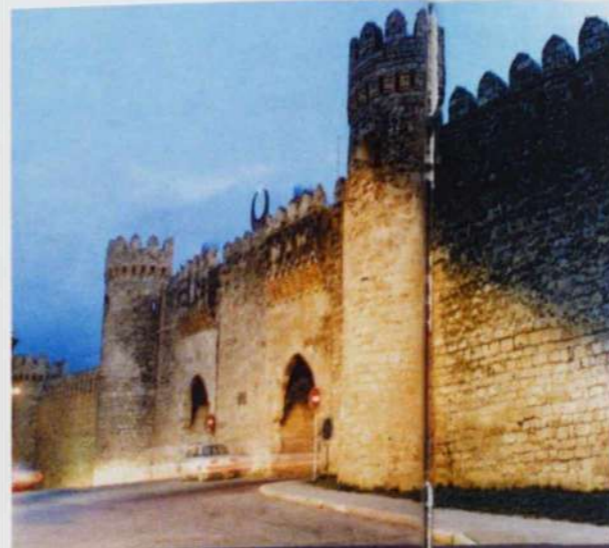
Cənab Prezident, mən deməliyəm ki, Sizin fəaliyyətiniz bütünlüklə sülh uğrunda fəaliyyətdir. Mən son zamanlar mətbuatda oxumuşam ki, Siz "Atatürk Beynəlxalq Sülh Mükafatı"na layiq görülmüşünüz və bu münasibətlə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Siz tezliklə NATO-nun 50 illik yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarına gedəcəksiniz. Mən bununla maraqlanaraq mətbuat vasitəsilə öyrənmişəm ki, Sizin orada mühüm danışıqlarınız olacaqdır. Xüsusilə orada Sizi bu qədər narahat edən Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün mühüm səylər göstərəcəksiniz.

Cənab Prezident, mən Sizi əmin edirəm ki, həm Avropa Şurası, həm də Venesiya Komissiyası qarşınızda duran bu çətin məsələnin həllində Sizə həmişə dəstək verməyə, kömək etməyə hazırdır.

Cənab Prezident, icazə verin, ürəyimdən gələn bir fikrimi də Sizə çatdırım: Sizi fiziki cəhətdən belə gözəl formada gördüyüm üçün çox şadam və Sizə daha da möhkəm cansağlığı arzulayıram.

Prezident **Heydər Əliyev** cənab Bukkikiyaya minnətdarlıq edərək dedi:

- Sağ olun, Təşəkkür edirəm. Azərbaycan haqqında, xüsusən Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi haqqında dediyiniz xoş sözlərə görə təşəkkür edirəm. "Atatürk Beynəlxalq Sülh Mükafatı" münasibətilə məni təbrik etdiyinizə görə də təşəkkür edirəm.

Sizin verdiyiniz məlumatlar mənim öncə dediyim fikirləri bir daha təsdiq edir ki, burada aparacağımız seminar, görəcəyiniz işlər bütün dünya üçün, dünya birliyi üçün çox əhəmiyyətlidir. Həqiqətən, son illər dünyada separatizm meyilləri çox inkişaf edibdir, genişləndirib. Dünyanın bir çox bölgələrində, o cümlədən Avropada separatistlərin hərəkətlərinin və bunların bəzilərinin hərbi münaqişələrə gətirib çıxarmasının şahidiyik. Bilirsiniz ki, biz özümüz bu separatçılıq hərəkətlərindən - Azərbaycanda, Dağlıq Qarabağda yaranmış separatçılıq hərəkətlərindən və bunun nəticəsində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin baş verməsindən 10 ildən artıqdır əziyyət çəkirik.

1988-ci ildən Ermənistanla Azərbaycan arasında başlanmış müharibəni biz 1994-cü ilin may ayında dayandırdıq və atəşkəs haqqında saziş imzaladıq. Beş ilə yaxındır ki, biz məsələnin sülh yolu ilə həll olunması və Azərbaycanın işğal edilmiş torpaqlarının azad olunması, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi işi ilə məşğuluq. Ancaq Dağlıq Qarabağın erməni separatçıları və onlarla birlikdə Ermənistan dövləti, təəssüflər olsun ki, məsələnin sülh yolu ilə həllinə normal münasibət göstərmirlər.

1996-cı ilin dekabr ayında ATƏT-in Lissabon Zirvə görüşündə məsələnin sülh yolu ilə həlli üçün götürülmüş prinsiplərdən biri də Dağlıq Qarabağda Azərbaycan dövlətinin tərkibində yüksək dərəcəli özünüidarə statusu verilməsidir. Biz belə bir statusu təqdim edirik. Ancaq Ermənistan tərəfi bunu qəbul etmir, çünki onlar əvvəldən də, indi də Dağlıq Qarabağda yalnız müstəqillik statusu əldə etmək istəyirlər.

Təbii ki, biz buna razı ola bilmərik. Eyni zamanda dünya birliyi də, beynəlxalq hüquq normaları da, ATƏT də bununla razı olmamalıdır. Çünki hər bir separatçı qüvvə öz hərəkətləri nəticəsində, yaxud hərbi münaqişə meydana çıxandan sonra özünə müstəqillik əldə etmək istəmə dünyadakı dövlətlər dağılacaqdır. Məsələn, görürsünüzmü, Yuqoslaviya, Kosovo hadisələri dünyada böyük bir münaqişənin yaranmasına gətirib çıxardı. Burada nə Yuqoslaviya hökumətinə, nə də Kosovo albanlarına bəraət qazandırmaq olmaz. Yuqoslaviyanın tərkibində Kosovonun muxtariyyəti on illərlə olubdur. Amma Yuqoslaviya hökuməti, Miloşeviç ədalətsiz olaraq bu muxtariyyəti ləğv edibdir. Nəticədə müharibə başlayıb, indi Kosovo daha muxtariyyət yox, müstəqillik istəyir.

Təbii ki, biz belə fikirdəyik və ümumiyyətlə beynəlxalq hüquq normaları tələb edir ki, hər bir ölkənin, hər bir dövlətin ərazi bütövlüyü dəyişməz olmalıdır. Bu baxımdan biz Yuqoslaviyanın ərazi bütövlüyünü müdafiə edirik. Amma eyni zamanda Yuqoslaviya hökuməti, Miloşeviç tərəfindən Kosovoda etnik təmizləmə aparılmasına da tam etiraz edirik. Bu yolverilməzdir.

Görürsünüz, bəzən muxtariyyət olanda bu hüquqdan istifadə edən insanlar buna qane olmurlar, bundan artığını istəyirlər. Bəzən də ölkələr ayrı-ayrı xalqların muxtariyyət hüquqlarını pozaraq belə qanlı münaqişələrə gətirib çıxarırlar. Azərbaycanda Dağlıq Qarabağın muxtariyyəti 1923-cü ildən mövcud olubdur. Amma 1988-ci ildə Dağlıq Qarabağ erməniləri bu muxtariyyət statusuna sığışmayaraq ya Dağlıq Qarabağda müstəqillik əldə etmək, yaxud da onu Ermənistanla birləşdirmək cəhdləri göstərmişlər. Bu da müharibəyə, qanlı münaqişəyə gətirib çıxarıb.

Ona görə də biz sizin fəaliyyətinizi çox yüksək qiymətləndiririk. Hesab edirik ki, bütün bu axtarışların, müzakirələrin nəticəsində muxtariyyət modeli yaratmağınız və bunu Avropa Şurası vasitəsilə bütün ölkələrə tətbiq etməyiniz bu münaqişələrin sülh yolu ilə həll olunmasına, o cümlədən bizə də çox kömək edəcəkdir.

Biz Dağlıq Qarabağa özünüidarə statusu vermək üçün müəyyən təkliflər irəli sürmüşük. Ancaq onlar hər dəfə deyirlər ki, bu səlahiyyətlər, - hansılar ki, özünüidarə etmə çərçivəsində verilə bilər, ondan artıq verilə bilməz, - guya yetərli deyildir. Ona görə biz arzu edərdik ki, siz, Avropa Şurası muxtariyyətin ən yüksək statusunun, yəni yüksək dərəcəsinin sərhədini, həddini müəyyənləşdirəsiniz və onu da dünya birliyi üçün, hər halda Avropa ölkələri üçün bir model kimi təqdim edəsiniz. Biz arzu edirik ki, sizin bu axtarışlarımız nəticəsində, Azərbaycanda keçirəcəyiniz seminar nəticəsində, gördüyünüz işlər nəticəsində belə bir xeyirli təkliflər meydana çıxsın. Siz bununla bizə kömək etmiş olarsınız.

Təkcə bizdə yox, məsələn, qonşu Gürcüstanda da bu problemlər var. Qonşu Rusiyada, Moldovada da bu problemlər var. Bu məsələ indi çox aktual xarakter daşıyır.

Canni Bukkikio ölkəmizin rəhbərinə müraciətlə dedi:

- Cənab Prezident, icazə versəydiniz, mən çox kiçik bir replika verərdim. Siz danışıqda bir daha, yenidən xatırladım: indi Sizin qeyd elədiyiniz problemlərin hamısı haqqında əvvəllər də çox dərinlən düşünürdüm. Yəni başqa yerlərdə - Osetiyada, Moldovada və digər yerlərdə olan problemlər haqqında düşünürdüm. Bu halların hamısında bizim gəldiyimiz nəticə odur ki, hər bir xüsusi hal üçün ayrıca muxtariyyət modeli hazırlamaq lazımdır. Bu, ümumiyyətlə mümkün məsələdir. Ümumi bir modelin hazırlanmasına gəldikdə isə, əlbəttə, həm Moldovada, həm Dağlıq Qarabağda, həm Çeçenistanda, həm Abxaziyada tətbiq edilə biləcək belə model mümkün deyildir. Bu, ümumiyyətlə özünü doğrultmaz. Yəni bu elə məsələdir ki, hər yerin təmsilçisi, necə deyirlər, o yerin özünəməxsus paltarını geyinməlidir.

Ümumiyyətlə, dünya praktikasında müəyyən ərazi muxtariyyəti modelləri mövcuddur. Dediğim kimi, onların hər biri öz yerlərinin xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdiribdir. Belələri Braziliyada, Hollandiyada, İtaliyada və başqa yerlərdə var. Bu modellərin hamısı xüsusi vəziyyətlərə uyğunlaşdırılmalıdır.

Cənab Prezident, elə bu baxımdan da mən bayaq Siz dediyiniz fikirlərə müvafiq olaraq demək istəyirəm ki, biz Kosovo münaqişəsinin həlli ilə bağlı danışıqlarda, muxtariyyət modelinin hazırlanmasında iştirak etmişik. İndi də tamamilə Sizin ixtiyarınızdayıq və bayaq dediyim kimi, Dağlıq Qarabağ üçün də müəyyən muxtariyyət modelinin hazırlanmasında iştirak edə bilərik, buna tamamilə hazırıq. Əlbəttə, bəri başdan deyim ki, statusun hazırlanması ilk növbədə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü prinsipi və Lissabon bəyannaməsinin prinsipləri çərçivəsində olmalıdır. Biz Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusunu öyrənmişik. Bizim xəbərimiz var və nəzərinizə çatdırmaq istəyirik ki, hətta Gürcüstan rəhbərliyi də bizə müraciət etmək istəyir ki, Abxaziya, Cənubi Osetiya məsələlərinə dair fikirlərimizi cəmləşdirib onlara çatdıraq. Bu baxımdan demək istəyirəm ki, Sizin ixtiyarınızdayıq və münaqişələrin həlli üçün əlimizdən gələnlə köməyi etməyə hazırıq.

Prezident **Heydər Əliyev** qonağa təşəkkür edərək dedi:

- Sağ olun, elə bizə də bu lazımdır. Əgər siz Dağlıq Qarabağın muxtariyyət, yaxud da özünüidarə statusu haqqında təklif verə bilsəniz ki, biz bunu tətbiq edə bilək, Ermənistanla razılaşıra bilək - bu, böyük hadisə olardı. Sizin verdiyiniz təklif bəlkə də bizə kömək edərdi ki, Ermənistanla məsələni həll edə bilək. Çünki biz özünüidarə sahəsində nə təklif ediriksə, onlar qəbul etmirlər. Amma siz - Venesiya Komissiyası, Avropa Şurasının bir hissəsi kimi bunu təşkil etsəniz və qəbul olunması haqqında təkidlə öz fikirlərinizi desəniz, bizə çox böyük kömək olardı. Sizin işlərinizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il aprelin 18-də Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukkikionun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı **Heydər Əliyev** qonaqlara müraciətlə dedi:

- Hörmətli qonaqlar, mən sizi Azərbaycanda salamlayıram və çox məmnunam ki, Avropa Şurasının Məhkəməsi, Venesiya Komissiyası Azərbaycana belə diqqət göstərir. Bu, bizim üçün onu göstərir ki, Azərbaycanın Konstitusiyası Məhkəməsi artıq yaxşı fəaliyyətdədir, yaxşı beynəlxalq əlaqələr qurubdur və Venesiya Komissiyası ilə, Avropa Məhkəməsi ilə olan əlaqələrin nəticəsində siz burada çox maraqlı tədbir keçirmisiniz. Sizin burada keçirdiyiniz tədbirin mövzusu da ümumiyyətlə çox əhəmiyyətlidir və xüsusən Azərbaycan üçün Konstitusiyası Məhkəməsi insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəçisi kimi əhəmiyyətlidir.

Həqiqətən, biz Konstitusiyası Məhkəməsinə ümumiyyətlə Azərbaycanda hüququn, azadlığın müdafiəçisi olan bir təşkilat kimi nəzərdə tuturuq və Konstitusiyası ilə də Azərbaycanın

Konstitusiyə Məhkəməsinə belə bir rol ayrılıbdır.

Mən məmnunam ki, Azərbaycanın Konstitusiyə Məhkəməsi öz üzərinə düşən bu mühüm vəzifəni artıq yerinə yetirir və bir də qeyd edirəm, sizin kimi mötəbər təşkilatlarla əməkdaşlıq edir.

İnsan hüquqları və azadlıqları indi dünyada ən mühüm məsələlərdən biridir. Demokratiya cəhətdən çox yüksək inkişaf etmiş ölkələrdə də bu problemlər vardır. Demokratiya yolu ilə gedən yeni müstəqil dövlətlərdə, təbii ki, bu problemlər daha da çoxdur. Bu keçid dövründə demokratiya yolu ilə gedən ölkələr, onların dövlətləri demokratiyanı inkişaf etdirərək insan hüquqlarının qorunmasını, insan azadlıqlarının təmin olunmasını nə cür həyata keçirirlər və nə etməlidirlər, - təbii ki, bu, ən mühüm məsələlərdən biridir.

Sizin Azərbaycanın Konstitusiyə Məhkəməsi ilə birlikdə məhz bu mövzuya həsr olunmuş tədbirləriniz, təbii ki, bizim ictimaiyyətimiz üçün çox əhəmiyyətlidir və Azərbaycanın dövləti üçün də çox əhəmiyyətlidir. Buna görə də mən sizə təşəkkür edirəm.

Venesiya Komissiyası ilə bizim əlaqələrimiz artıq müəyyən bir tarixə malikdir. Bu, sizinlə birinci görüşümüz deyildir. Ancaq onu deyə bilərəm ki, bu müddətdə bizdə xeyli tərəqqi əldə edilmişdir. Azərbaycan indi Avropa Şurasına qəbul olunmaq ərafındadır. Təbii ki, Avropa Şurasının məhkəməsi ilə də əlaqələrin inkişaf etdirilməsi çox əhəmiyyətlidir.

Biz bilirik ki, tələblər çox yüksəkdir. Eyni zamanda dərk edirik ki, bir halda ki, biz bu yol ilə

gedirik, demək, bu tələbləri yerinə yetirməyə məcburuq və yerinə yetirməliyik. Amma bu işdə nəzəriyyədən əlavə təcrübə də lazımdır. Sizin keçirdiyiniz bu tədbirlər, bu görüşlər, təbii ki, bizim təcrübəmizi artırır. Bir daha təşəkkür edirəm.

Prezident Heydər Əliyevə dərin minnətdarlığını bildirən Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi **Canni Bukkikio** dedi:

- Cənab Prezident, hər şeydən əvvəl icazə verin, Sizə deyim ki, mən və nümayəndə heyəti hər dəfə buraya gələndə belə böyük imtiyaza malik olaraq Sizin tərəfinizdən qəbul edilməyimizdən çox fəxr duyuruq və bu şərəfə nail olduğumuz üçün Sizə minnətdarlığımızı bildiririk. Mən deməliyəm ki, doğrudan da 1996-cı ildən bu günə kimi ildə bir dəfə görüşürük.

Cənab Prezident, mən söhbətimə başlamazdan əvvəl, icazə versəydiniz, nümayəndə heyətinin üzvlərini Sizə təqdim edərdim. Onların hamısı burada Sizinlə birinci dəfə görüşmək şərəfinə nail olublar.

Cənab İgnasio Boraxo İspaniya Konstitusiyə Məhkəməsinin elmi müşaviridir. Cənab Çezare Pinelli İtaliyanın Maçetara Universitetinin hüquq üzrə professorudur, bu sahədə mütəxəssisdir. Cənab Luici Ferrari Bravo İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin hakimidir və San-Marino üzrə mütəxəssisdir. Xanım Fransiska Land Almanyanın Federal Konstitusiyə Məhkəməsinin hüquqi məsələlər üzrə mütəxəssisi, katibidir. Mənim həmkarım xanım Karolin

Marten Avropa Şurasının Venesiya Komissiyası katibinin köməkçisidir. Cənab Edvard Anceletti isə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Baltimor şəhərinin dairə məhkəməsinin hakimidir. Ümumiyyətlə, elə cənab Anceletti ilə birlikdə adlarını çəkdiklərimi götürsək bu, bir İtaliya nümayəndə heyətidir. Buradakıların hamısının İtaliya ilə bağlı və bunların mənşəyinin də İtaliya ilə bağlı olmasına baxmayaraq, hər kəs bir ölkəni təmsil edir.

Cənab Prezident, Sizə dedim ki, mən Bakıya 1996-cı ildən bu günə kimi gəlirəm. Mən indi burada doğrudan da elə bil xarici bir müşahidəçinin fikirlərini Sizə çatdırmaq istəyirəm. Cənab Prezident, Sizə deməliyəm ki, mən hər dəfə Bakıya gələndə əvvəlkinə nisbətən burada çox böyük dəyişikliklər, inkişaf, yaxşılaşma və tərəqqi görürəm. Deməliyəm ki, bunu bütün sahələrə, xüsusən sosial, iqtisadi, insan hüquqları və demokratik sahələrə aid etmək lazımdır. Mən bu dəfə də gələndə ilk ən böyük dəyişikliyi Binə hava limanında gördüm. Doğrudan da indi Sizin hava limanınız böyük bir ölkənin paytaxtına layiq hava limanıdır. Ümumiyyətlə, burada olduğum müddətdə paytaxtdan şimala - Xaçmaz rayonuna səfər edərkən, oranı gəzərkən sosial və iqtisadi sahələrdə olan dəyişikliklərin şahidi oldum, onları gördüm.

Bizim müşahidələrimizin nəticəsi budur ki, doğrudan da kənd təsərrüfatı sahəsində, heyvandarlıq sahəsində, hətta sosial sahədə, yəni yeni evlərin tikilməsi sahəsində çox böyük dəyişikliklər gördük. Bakı şəhərinə gəldikdə isə mən deməliyəm ki, doğrudan da hara baxırsan - orada tikinti, bərpa işləri gedir.

Mən inkişafın daha bir göstəricisini qeyd etmək istəyirəm. Biz burada buna da rast gəlirik. Bu da Bakı şəhərində maşınların hərəkətinin daha da sıxlaşmasıdır. Bu da inkişafın bir göstəricisidir. Əlbəttə, demokratik inkişaf bütün bunların hamısından daha vacibdir və Avropa Şurası üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Cənab Prezident, bilmirəm Siz bunu xatırlayırsınız, ya yox. - mən keçən dəfə Sizinlə görüşəndə də qeyd etmişdim ki, doğrudan da demokratik inkişaf iqtisadi inkişafsız heç mümkün deyildir. Demək istəyirəm ki, əgər mədə boşdursa, onda demokratiyanı inkişaf etdirmək heç asan deyildir. Bununla demək istəyirəm ki, bu nöqteyi-nəzərdən iqtisadiyyat ilə demokratiya eyni xətlə, bir-biri ilə yanaşı irəliləməlidir.

Mən qeyd etdiyim müşahidələri, yəni bu inkişafı, tərəqqini bizə aid olan, məşğul olduğumuz sahədə də müşahidə etdik. Bizim işlədiyimiz, fəaliyyət göstərdiyimiz, daha yaxşı bildiyimiz sahə isə konstitusiyaya qanunları və Konstitusiyaya Məhkəməsidir. Əlbəttə, biz burada olan zaman Konstitusiyaya Məhkəməsindən əlavə, başqa strukturlarla da, başqa hakimiyyət orqanları ilə də əməkdaşlıq etdik, onlarla birlikdə fəaliyyətdə olduq. Lakin indi biz əməkdaşlığı daha çox Azərbaycanın Konstitusiyaya Məhkəməsi ilə edirik. Biz təsdiq edə bilərik ki, doğrudan da Azərbaycanın Konstitusiyaya Məhkəməsi çox xeyirli, yaxşı iş görür.

Sizin özünüz Konstitusiyaya Məhkəməsinin insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində çox böyük rolunu qeyd etdiniz. Lakin ümumiyyətlə, biz Konstitusiyaya Məhkəməsinin funksiyasını bundan daha geniş görürük. Yəni Konstitusiyaya Məhkəməsi həm də hər hansı bir dövlətdə sabitliyin təminatçısı kimi çıxış edir. Konstitusiyaya Məhkəməsi yeri gəldikdə, ölkədə olan müxtəlif qüvvələr arasında tarazlıq da yarada bilər. Elə buna görə də, əlbəttə, Sizin dediyiniz kimi, onun rolu, funksiyası çox mühüm və vacibdir. Bununla belə, Konstitusiyaya Məhkəməsi öz vəzifələrini, funksiyalarını və öz səlahiyyətlərini həmişə sübut etməlidir. Bu, o Konstitusiyaya Məhkəməsidir

ki, ümumiyyətlə onu yaradanda qarşısında bu vəzifələri qoyub onun həyata keçirilməsi üçün səlahiyyətlər verilir. Artıq bir neçə illik fəaliyyəti müddətində Konstitusiyaya Məhkəməsi sübut etdi ki, o, yaxşı Konstitusiyaya Məhkəməsidir.

Cənab Prezident, demək istəyirəm ki, bu nəticəni əldə etmək üçün Siz çox böyük rol oynamısınız. Cənab Prezident, mən bunu ona görə deyirəm ki, yaxşı bilirəm ki, Siz Konstitusiyaya Məhkəməsinə həm mənəvi cəhətdən, həm də maddi cəhətdən həmişə dəstəkləmişiniz.

Ümumiyyətlə, büdcəyə əsaslanaraq fəaliyyət göstərmək, əlbəttə, asandır. Bununla bağlı demək istəyirəm ki, Siz həmişə hakimiyyət orqanlarına Konstitusiyaya Məhkəməsinə ön plana çək-məyi, yəni onun bütün fəaliyyətinə diqqət yetirməyi tövsiyə etmişiniz. Çünki Siz istəməmişiniz ki, Konstitusiyaya Məhkəməsi müəyyən çətinliklər hiss etsin.

Cənab Prezident, mən Sizin bu sahədə olan xüsusi rolunuza görə öz minnətdarlığımı bildirib Sizi təbrik edirəm.

Cənab Prezident, mən hər dəfə gəlib burada Sizinlə görüşəndə, Sizinlə söhbət edəndə sözümlərimin sonunda ümidvar olduğumu bildirirəm ki, Azərbaycan tezliklə Avropa Şurasının üzvü olacaqdır. Amma bu dəfə mən Sizə bu sözləri deməyəcəyəm. Mən bu dəfə Sizə bu sözləri ona görə deməyəcəyəm ki, artıq əminəm və qəti əmin olduğumu bildirirəm ki, Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olmağa hazırdır və Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olacaqdır. Əminəm ki, bu hadisə bu ilin iyun ayında həyata keçə bilər, ən gec isə bu hadisə sentyabr ayında ola bilər. Mənim üçün çox xoşdur deyim ki, Azərbaycan Avropa Şurasına İtaliyanın sədrlik etdiyi vaxt daxil olacaqdır.

Cənab Prezident, demək istəyirəm ki, may ayından sədrliyə başlayacaq İtaliyanın ən birinci vəzifələrindən biri də odur ki, Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul olunmasını təmin etsin. Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmasında da Siz çox böyük rol oynamısınız.

Cənab Prezident, ümumiyyətlə, mən bilirəm və öz aramızda demək istəyirəm ki, Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisi, inkişafı Azərbaycanın Avropa Şurasına hələ bir qədər əvvəl üzv olmasına imkan verərdi. Lakin bu, ona görə kifayət etmədi ki, Azərbaycanın bu gün Dağlıq Qarabağ problemi vardır. Elə bu yolda da, cənab Prezident, Sizin şəxsi təşəbbüsünüz, yəni Sizin Azərbaycan Prezidenti kimi, Ermənistan Prezidenti ilə birbaşa danışıqlara getməyiniz Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olması məsələsini həddindən çox reallaşdırdı. Mən ümid edirəm ki, Siz bu münaqişənin həllində də uğur qazanacaqsınız.

Cənab Prezident, mən bir daha Sizə demək istəyirəm ki, Venesiya Komissiyası siyasi bir təşkilat olmasına baxmayaraq, öz sahəsinin bir mütəxəssisi kimi bütünlüklə bu məsələlərin texniki tərəfində Sizə kömək etməyə hazırdır. Çox sağ olun.

Cənab Bukkikiya minnətdarlığını bildirən Prezident **Heydər Əliyev** dedi:

- Azərbaycan haqqında və son illər ölkəmizdə müşahidə etdiyiniz müsbət dəyişikliklər barədə söylədiyiniz fikirlərə görə Sizə təşəkkür edirəm.

Sizinlə hər dəfə görüşəndə bildirmişəm ki, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra ardıcıl olaraq demokratiya yolu ilə gedir. Təbii ki, siz demokratiyanı bizdən yaxşı bilirsiniz. Bu, geniş bir anlayışdır. Bu, həm dövlət quruluşuna, həm insan azadlıqları və hüquqlarına, həm də siyasi plüralizmə, bazar iqtisadiyyatına aiddir. Bunun bir çox başqa elementləri də vardır. Yenə də deyirəm, siz onları bizdən yaxşı bilirsiniz. Bunların hamısına bir gündə, bir ayda, bir ildə nail olmaq mümkün deyildir.

Bəziləri hesab edirlər ki, dövlətin adı dəyişən kimi, gərək onun məzmunu da dərhal dəyişsin. Bu, qeyri-təbii bir məsələdir. Bir məsələ ki, insan fikri, psixologiyası ilə əlaqədardır, burada həmişə müəyyən bir proses gedir. Dövlətin də, hakimiyyət orqanlarının da bu demokratiyanı təmin etməsi, demokratik dövlət quruculuğu prosesini aparması üçün çoxlu tədbirlər, əməli iş görmək, qanunlar qəbul etmək lazımdır. Əsas odur ki, biz bu yolla inamla gedirik. Biz belə başa düşürük ki, demokratiyanın başlanğıcı var, amma sonu yoxdur. Siz də son həddə hələ gəlib çatmamısınız.

Biz demokratiyanın ilk mərhələsindəyik. İnsanlar bir marafon qaçışı edəndə, təbiidir ki, həmin məsafəni öz güclərinə qədər qət edə bilirlər. Məsələn, 100 metrlik məsafəni 10 saniyəyə, yaxud 9 saniyəyə qaçanlar vardır. Amma bu məsafəni heç bir insan 4 saniyəyə qaça bilməz. Analogiya olanda, bu, bəlkə də düz qəbul edilməz. Ancaq mən bunu loru dildə demək istəyirəm. Biz yolla nə qədər gücümüz var, o qədər qaçırıq. Amma dayanmırıq, geri də dönmürük, irəli gedirik.

Mən çox məmnunam ki, siz bunları müşahidə edirsiniz. Siz doğru dediniz, Azərbaycan kimi ölkələrdə demokratiyanın inkişafı üçün iqtisadiyyat inkişaf etməlidir. Amma Azərbaycan üçün və bizə bənzər digər ölkələr üçün ictimai-siyasi sabitliyin təmin olunması mühüm şərtidir.

1991-ci ilin sonunda Azərbaycan müstəqilliyini qazananda elan etdi ki, o, demokratiya yolu ilə gedir. Amma bundan öncə Azərbaycanda daxili ictimai-siyasi vəziyyəti sabitləşdirmək lazım idi. Bu isə asan deyildi. Çünki Azərbaycanda çoxsaylı qanunsuz silahlı dəstələr var idi. Onlar hakimiyyət uğrunda bir-biri ilə mübarizə aparırdılar, çoxsaylı cinayətlər edirdilər. Azərbaycanda insanlar rahat yaşaya bilmirdilər, sosial-iqtisadi vəziyyət də ağır idi. Belə bir şəraitdə "demokratiya, demokratiya" demək olar, amma demokratiya qurmaq mümkün deyildi.

Bizim üçün lazım idi ki, ölkədə ictimai-siyasi sabitliyi təmin edək. Bunu etdik. İndi Azərbaycanda sabitlik təmin olunubdur. Bizim üçün lazım idi ki, Ermənistan-Azərbaycan müharibəsini, döyüşlərini dayandıraq. Bunu etdik, 1994-cü ildə atəşin dayandırılması haqqında saziş imzaladıq və indiyə qədər atəş yoxdur.

Lazım idi ki, sosial-iqtisadi vəziyyətin geri düşməsinə dayandıraq və onun inkişafını təmin edək. Buna da nail olduq. Biz 1995-ci ildən iqtisadiyyatın geri getməsinə dayandırdıq. İndi ölkəmizin iqtisadiyyatı ilbəil inkişaf edir, iqtisadi islahatlar, özəlləşdirmə həyata keçirilir, bazar iqtisadiyyatı prinsipləri tətbiq olunur. Azərbaycana güclü xarici investisiya gəlir. Bunlar hamısı Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafını təmin edir.

Doğrudur, hələ problemlər çoxdur. Çünki bu keçid dövrü bir ilə, iki ilə bitən deyil. Bu islahatlar davam etdirilməlidir. Biz insanların əksəriyyətini işlə təmin etməliyik. Yoxsulluq vəziyyətində yaşayan insanların iqtisadi təminatına nail olmalıyıq. Hər şeydən də əvvəl, biz Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarını azad etməliyik.

Bilirsiniz ki, Azərbaycan ərazisinin 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altındadır. İşğalçı Ermənistan ordusu Azərbaycan torpaqlarından çıxmalıdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır. Çadırlarda ağır vəziyyətdə yaşayan bir milyondan çox azərbaycanlı qaçqınlar, köçkünlər öz yerlərinə qayıtmalıdır. Biz bu istiqamətdə də çox iş görürük. Siz düzgün dediniz ki, Ermənistan Prezidenti Robert Koçaryanla mənim görüşlərim bu məsələnin həll olunması üçün çox əhəmiyyətli amildir.

Yəni bizim nailiyyətlərimiz də var, amma biz bununla öyünmürük və arxayınlaşmırıq. Lakin həll ediləsi problemlərimiz də çoxdur. Biz bunları da bilirik və həmin problemləri həll etməyə çalışırıq. Bunun üçün isə zaman lazımdır.

Azərbaycandakı vəziyyəti obyektiv qiymətləndirdiyinizə görə mən Sizə bir daha təşəkkür edirəm. Məmnunam ki, Siz Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul olunacağı haqqında bizim üçün çox əhəmiyyətli sözlər söylədiniz. İtaliya Avropa Şurasına sədrliyə başlayan kimi bu şuranın ilk qərarlarından biri Azərbaycanın qəbul edilməsi barədə olarsa, bu, çox gözəl olar.

Amma biz bilirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bal yemək deyildir. Bu, bizim üzərimizə yeni məsuliyyətlər qoyur. Bu, bəlkə də bal yemək deyil, istiot yeməkdir. Ancaq istiot bizi qorxutmur. Ola bilər ki, bəzən o, ağzımızı yandıracaq, lakin biz ölkəmizi demokratiya yolu ilə daha da inkişaf etdirəcəyik. Ona görə də biz Avropa Şurasına daxil olmaq istəyirik. Belə halda, üzərimizə düşən məsuliyyəti də dərk edirik. Bilirik ki, bu da demokratik bir dövlət kimi, Azərbaycanın inkişafına çox böyük yardım göstərəcəkdir.

Bir daha deyirəm, burada toplaşmağınızın, çox mühüm məsələləri müzakirə etməyinizin özü də sizin həm Azərbaycana diqqətinizi, həm də ölkəmizdə demokratik mühitin mövcud olduğunu göstərir.

Biz bundan sonra da sizinlə səmərəli əməkdaşlıq etmək istəyirik. Sağ olun.

Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevə minnətdarlığını bildirən cənab **Canni Bukkikio** dedi:

- Cənab Prezident, mən onu demək istəyirəm ki, biz həmişə olduğu kimi, eyni dalğa üzərindəyik. Demokratiya inkişafa daim ehtiyacı olan bir anlayışdır. Əlbəttə, mən Sizinlə razıyam ki, bir neçə il ərzində, birdən-birə demokratiyanın ən yüksək səviyyəsinə çatmaq mümkün deyildir. Ona görə ki, bu, çətindir. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycan xalqı neçə müddət sovet hakimiyyəti altında yaşamışdır, insanların mentalitetini, mədəniyyətini birdən-birə dəyişdirmək mümkün deyildir. Mən başa düşürəm ki, ictimai-siyasi sabitlik demokratiya yolu ilə inkişaf etmək üçün vacib şərtlərdən biridir.

Üç həftə bundan əvvəl mən Moldovada oldum. Biz cənab Luçinski ilə görüşdük. Mən söhbətimiz zamanı başa düşdüm ki, sabitliyi təmin etmək sahəsində onun da problemləri vardır. O, xahiş etdi ki, biz orada Prezident və parlament tərəfindən təşkil olunmuş xüsusi komissiyanın işinə rəhbərlik edək. Yəni işin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, ümumiyyətlə, bu komissiya Moldovanın yeni, elə bir Konstitusiyası üzərində işləməli idi ki, bu Konstitusiya Moldovanın sabitliyini təmin etməkdə mühüm rol oynasın.

Cənab Prezident, mən Sizinlə razıyam ki, Avropa Şurasında istiot çoxdur. Biz Rusiyada baş vermiş dəhşətli hadisələr və Ukraynadakı hadisələrlə bağlı elə bu yaxınlarda bunun şahidi olduq. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan heç vaxt belə bir vəziyyətlə qarşılaşmayacaqdır.

Cənab Prezident, mən bilirəm ki, iradənin və təşəbbüsün olması belə bir işdə əsas məsələdir. Yəni bu yolda iradənin və təşəbbüsün olması mühüm şərtidir. Demisiniz, mən də bilirəm ki, Siz doğrudan da bu yolda çox təşəbbüskar və iradəlisiniz. Elə buna görə də Sizə təşəkkürümü bildirirəm.

Səmimi sözlərə görə qonağa minnətdarlıq edən Prezident **Heydər Əliyev** dedi:

- Sizə bir daha uğurlar arzulayıram. Yenidən Azərbaycana gəlin. Bizim Konstitusiya Məhkəməsi də yaxşı işləyir. Onlar qısa müddətdə beynəlxalq aləmdə öz yerlərini tutublar. Sağ olun.

**Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev
Venesiya Komissiyasının
nümayəndə heyətini qəbul etmişdir**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2000-ci il noyabrın 30-da Prezident sarayında Avropa Şurası Venesiya Komissiyasının katibi Canni Bukkikio başda olmaqla bu beynəlxalq təşkilatın nümayəndə heyətini qəbul etdi.

Prezident **Heydər Əliyev** qonaqları mehribanlıqla qarşılayaraq dedi:

- Hörmətli cənab Bukkikio!

Hörmətli qonaqlar!

Mən sizi salamlayıram, sizi yenidən Azərbaycanda görməyimdən məmnunam. Azərbaycanın son illərdə Venesiya Komissiyası ilə əməkdaşlığını çox faydalı hesab edirəm. Bu əməkdaşlığımız yaqın ki, indiki mərhələdə əlaqələrimizin daha da genişlənməsi üçün əsas yaradır. Buyurun, sizi dinləyirəm.

Prezident Heydər Əliyevə təşəkkür edən cənab **Canni Bukkikio** dedi:

- Cənab Prezident, bizə bu şəraiti yaradıb Venesiya Komissiyasının nümayəndə heyətini qəbul etdiyinizə görə, icazə verin, Sizə dərin minnətdarlığımı bildirim.

Şəxsən mən özüm haqqında deməliyəm ki, elə bu ilin özündə iki dəfə Sizin tərəfinizdən burada qəbul olunmaq şərəfinə nail olmuşam. Elə bu gün özü göstərir ki, doğrudan da, buyurduğunuz kimi, Azərbaycanla Venesiya Komissiyası və Avropa Şurası arasında əlaqələr gündən-günə daha da intensiv xarakter alır.

Cənab Prezident, bu fürsətdən istifadə edərək, mən Azərbaycanda son günlərdəki zəlzələ nəticəsində insanların həlak olması ilə əlaqədar həm Venesiya Komissiyası adından, həm də nümayəndə heyəti adından Sizə dərin hüznə başsağlığı vermək istəyirəm.

Heydər Əliyev: Təşəkkür edirəm.

Canni Bukkikio: Deməliyəm ki, Allaha çox şükürlər olsun, Azərbaycanda belə güclü zəlzələ baş verməsinə baxmayaraq, ümumiyyətlə, onun nəticələri çox ağır deyildir.

Cənab Prezident, 2000-ci və 2001-ci il həm Azərbaycan üçün, həm də Avropa Şurası üçün mühüm illərdir. Ümumiyyətlə, Avropa dəyərləri ətrafında fikir mübadiləsi aparmaq, bununla bağlı təcrübəmizi Sizinlə bölüşmək üçün biz bu son illərdə çox yaxından əməkdaşlıq etdik. Əlbəttə, biz istədik ki, bu əməkdaşlığımızın nəticəsi olan mühüm məqam, hadisə bu il baş versin. Amma yenə də mənə elə gəlir ki, biz razı olmalıyıq, kifayətlənməliyik ki, bu ilin özündə də Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsi ilə bağlı bu beynəlxalq təşkilatın Nazirlər Komitəsi çox mühüm qərar qəbul etmişdir. Biz çox böyük ümidlə o günü gözləyirik və bilirik ki, yanvar ayının sonuna kimi biz mütləq bu qərarın həyata keçməsinin şahidi olacağıq.

Lakin Sizin özünüz də əlavə etmişdiniz ki, Azərbaycan rəhbərliyi bu çətin vəzifələri həyata keçirmək üçün heç nədən çəkinmir, qorxmur və demokratiyanın inkişafı yolu ilə daim irəliləyəcəkdir.

Ümumiyyətlə, demokratik sabitlik, sosial və iqtisadi inkişaf hər hansı bir cəmiyyətin firavan və əmin-amanlıq şəraitində yaşaması üçün lazım olan amillərdir. Dediyim bu iki amilin həyata keçməsi, ümumiyyətlə, həm də bu regionda sülhün təmin olunması yolunda çox mühüm bir hadisədir. Biz həm də Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli uğrunda fəaliyyə-

tinizə, problemin sülh yolu ilə həll olunması üçün şəxsi iradəniyə görə Sizə bir daha minnətdarlığımızı bildiririk. Ümid edirik ki, Sizin bu söyləriniz tezliklə lazımi nəticəni verəcəkdir.

Cənab Prezident, mən sözümlü bitirməzdən əvvəl nümayəndə heyətinin üzvlərini Sizə təqdim etmək istədim. Cənab Jerar Batliner Venesiya Komissiyası sədrinin müavini, cənab Laslo Şolyom Macarıstan Konstitusiyası Məhkəməsinin sabiq sədri, Budapeşt Universitetinin professorudur. Georq Nolte Almaniyanın Gettingen Universitetinin mülki hüquq üzrə professorudur, cənab Xuan Lopes Aqillar İspaniya parlamentinin deputatıdır. Cənab Rudolf Şnuts Dürr və cənab Pol Torhallsson Venesiya Komissiyasında mənim həmkarlarımdır.

Görürsünüzmü, burada bütün Avropa öz təcəssümünü tapmışdır, bir çox ölkələrdən nümayəndələr vardır. Cənab Prezident, deməliyəm ki, burada hətta Kanar adalarının da nümayəndəsi var.

Heydər Əliyev: Sizə təşəkkür edirəm. Doğrudan da, sizin nümayəndə heyəti çox mötəbər tərkibdədir. Bir çox ölkələri təmsil edir. Beləliklə, siz bizə güclü hücum edirsiniz.

Canni Bukkiki: Bu, dostluq hücumudur.

Heydər Əliyev: Dostcasına hücumdur. Biz də çalışacağıq ki, bu hücumun qarşısında, təbii ki, öz üzərimizə götürdüyümüz öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün söylərimizi artıracağıq.

Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması prosesi bir az uzantıdır. Bu da bizim günahımızdan deyildir. Avropa Şurası o tərəfə, bu tərəfə çəkir. Yəqin istəyir ki, görsün, onun tələblərinə biz dözə biləcəyik, ya yox.

Siz doğru xatırladınız, mən keçən görüşümüzə demişdim ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bizim üçün "bal yemək" deyildir. Orada bizim üzərimizə daha da çox vəzifələr düşəcəkdir. Ancaq eyni zamanda biz dərk edirik ki, Avropa Şurasına daxil olmaq bizim üçün nə qədər lazımdırsa, o qədər də Avropa Şurasına lazımdır.

Avropa Şurası Avropa qitəsinə daxil olan ölkələrin hamısını özündə cəmləşdirmək istəyir. Bu, doğru fikirdir, doğru məqsəddir. Biz də belə arzuda olaraq, bu cür çıxış edərək, təbii ki, öz gələcək vəzifələrimizi bilir.

Azərbaycanda Avropa dəyərləri artıq çoxdan tətbiq ediləndir. Təbii ki, biz Avropa Şurasına daxil olandan sonra bu dəyərlərin bütün sahələrdə bərqərar edilməsi təmin olunacaqdır. Eyni zamanda hər bir ölkənin özünəməxsus xüsusiyyəti, hər bir xalqın öz tarixi və mentaliteti vardır. Təbii ki, bunlar da nəzərə alınmalıdır. Bunların sintezi əsasında Azərbaycanda ümumbəşəri dəyərlərin, Avropa dəyərlərinin bərqərar olması təmin edilməlidir.

Biz sizinlə görüşlərimizdə, ümumiyyətlə, Azərbaycanın Venesiya Komissiyası ilə əməkdaşlığı zamanı bu məsələləri bir neçə dəfə müzakirə etmişik. İndi isə sizin də, bizim də üzərimizə yeni vəzifələr düşür. Biz yeni öhdəliklər götürmüşük.

Azərbaycan çox ciddi ölkə və dövlətdir. Əgər biz öz üzərimizə hər hansı öhdəliyi götürürüksə, təbii ki, onun yerinə yetirilməsi üçün əlimizdən gələni etməliyik. Ona görə də biz sizinlə tam səmimi əməkdaşlıq edəcəyik. Burada sizin bəyan etdiyiniz fikirlər də, təbii ki, bizim hamımızın xatirində olacaqdır. Bu il olmadı, amma yanvar ayında Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olacaqdır. Bu da xeyli dərəcədə sizinlə bizim əməkdaşlığımızdan asılıdır. Biz sizinlə tam səmimi, işgüzar şəraitdə əməkdaşlıq etmişik və bundan sonra da etməyə hazırıq.

Siz burada bir neçə görüş keçirəcəksiniz. Lazımi məsləhətləşmələr, fikir mübadiləsi aparcaq. Ümid edirəm ki, bunlar uğurlu olacaqdır.

Azərbaycan Avropa Şurasına daxil olmaq, onun həqiqi üzvü olmaq istəyir. Ona görə də biz bunun üçün nə lazımdırsa, etmişik, bundan sonra da edəcəyik. Bu məsələləri burada müzakirə etməyə sizin imkanınız vardır.

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Əlavələr

Nazirlər Komitəsinin qətnamələri

(96)32-ci Qətnamə Azərbaycan haqqında

(Nazirlər Komitəsi tərəfindən 1996-cı il sentyabrın 11-də nazir müavinlərinin 573-cü iclasında qəbul edilmişdir)

Nazirlər Komitəsi,

Avropa Şurasının 1951-ci il may tarixli səkkizinci sessiyasında qəbul etdiyi qərara əsasən, hər hansı bir dövlət Avropa Şurasının üzvlüyünə, yaxud assosiativ üzvlüyünə qəbulu dəvət olunmazdan əvvəl bu təşkilatın nizamnaməsinə uyğun olaraq Parlament Assambleyası ilə məsləhətləşmə aparılması zəruriliyini nəzərə alaraq;

Azərbaycan Respublikası Hökumətinin 1996-cı il 13 iyul tarixli məktubla Avropa Şurasının Baş katibinə müraciət edib Avropa Şurası üzvlüyünə qəbul olunmaq arzusunun və Avropa Şurasının Nizamnaməsinin 3-cü maddəsində göstərilmiş müddəalara əməl etməyə hazır olduğunu bəyan etdiyini nəzərə alaraq;

Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasına qəbul olunmaq xahişini təmin etməyi qeyd edərək;

Parlament Assambleyasını bu məsələ ilə bağlı öz fikrini bildirməyə dəvət edir və bu mərhələdə aşağıdakı mülahizələri Parlament Assambleyasının diqqətinə çatdırır:

Birincisi, Nazirlər Komitəsi Assambleyanı xəbərdar etməyi lazım bilir ki, Avropa Şurasının Nizamnamə tələblərinin, yəni plüralist parlament demokratiyası, insan hüquqları, qanunun aliliyi prinsiplərinə riayət olunacağı təqdirdə Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbulu məsələsində təşkilatın üzvləri konsessusa gəlmişlər. Bu o deməkdir ki, ölkənin qanunvericiliyi və məhkəmə sistemi qanunun aliliyi prinsiplərinə uyğunlaşdırılmalıdır.

Nazirlər Komitəsi öz cavabında Parlament Assambleyasının Avropa Şurasını genişləndirmək haqqındakı 1247-ci (1994) tövsiyəsində göstərilənləri, o cümlədən aşağıdakıları xatırlatmağı lazım bilir:

“Avropa Şurası üzvlüyünə namizədlər qəbulu məsələsində gələcək namizədlər həm keyfiyyət və xidmətlərinə görə, həm də aşağıdakı bənddə nəzərdə tutulanlar baxımından yoxlanılmalıdır. Xüsusilə, məlum olduğu kimi, Zaqafqaziyanın üç ölkəsi - Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan Avropa Şurası ilə yaxın əlaqələr yaratmaq istəyirlər Nazirlər Komitəsi bildirir ki, 1992-ci ilin sentyabrında Avropa Şurasının İstanbula keçirilmiş xüsusi iclasının yekun sənədində qeyd olunduğu kimi, Avropa Şurası ilə yaxın əlaqələr “təkcə əsaslı demokratik islahatlar həyata keçirməyi deyil, həm də münafişləri sülh yolu ilə həll etmək öhdəliyini götürməyi tələb edir”.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti özünün 1996-cı il 13 iyul tarixli məktubunda göstərir ki, onun ölkəsi Avropa Şurasının hər hansı üzv dövləti kimi İnsan hüquqları haqqında Avropa konvensiyasına qoşulmağa hazırdır. Nazirlər Komitəsi onun bu bəyanatını alqışlayır və gözləyir ki, Azərbaycan Hökuməti fərdi müraciət və İnsan hüquqları üzrə Avropa məhkəməsinin yurisdiksiyasını tanımağın məcburiliyini qəbul etməyə hazır olduğunu bildirsin. Bununla da Azərbaycan Respublikası özünün müxtəlif idarəetmə səviyyələrində Konvensiya üzrə götürdüyü öhdəliklərin qüvvəyə minməsinə və həyata keçirilməsinə təminat verir,

Nazirlər Komitəsi bəyan edir ki, o, Azərbaycanın hakimiyyət orqanları ilə intensiv danışıqlara hazırdır, Azərbaycanın Avropa Şurasına qəbul edilməsini sürətləndirmək məqsədi ilə onun demokratiyaya keçidini mümkün olduqca uyğunlaşdırmaq və münasibləşdirmək üçün əməkdaşlıq və yardım proqramları yerinə yetirməyə hazırdır.

(2000)14-cü Qətnamə

Avropa Şurasının üzvü olmaq üçün Azərbaycana dəvət

(Nazirlər Komitəsinin 2000-ci il noyabrın 9-da keçirilmiş 107-ci sessiyasında qəbul edilmişdir)

Nazirlər Komitəsi,

Avropa Şurasının Nizamnaməsinə nəzərə alaraq;

Azərbaycanın Avropa Şurasının üzvü olmaq arzusunun nəzərə alaraq;

Azərbaycan Hökumətinin İnsan Haqları və Əsas Azadlıqları üzrə Konvensiyayı imzalamaq niyyətini deyilən hökumətin Avropa Şurasının Nizamnaməsinə qəbul etməsi sənədi kimi depozit qoyulduğunu nəzərə alaraq;

Bu sənədin daxil olduqdan sonra bir il müddətində təsdiq olunacağını gözləyərək;

Qanunla müəyyən olunmuş (51) 30 A Qətnaməsinin müddəalarına əsasən müsbət rəyini ifadə edən Parlament Assambleyası ilə məsləhətləşərək (Rəy № 222);

Azərbaycanın Nizamnamənin 4-cü maddəsində irəli sürülmüş şərtləri yerinə yetirmək istədiyini nəzərə alaraq;

Parlament Assambleyasının 222 No-lı Rəyində (2000) göstəriləni kimi, Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi Sədriinin 2000-ci 6 oktyabr il tarixli məktubuna cavabında Avropa Şurasına üzvlük məqsədilə Azərbaycanın imzaladığı öhdəliklər və onların yerinə yetirilməsi üçün Azərbaycan Hökuməti tərəfindən xarici işlər nazirinin 2000-ci il 8 oktyabr tarixli məktubla

verilən təminatı şəraitində;

Azərbaycan Hökumətinə öz öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində Avropa Şurasının kömək və yardımını təmin etmək üçün Nazirlər Komitəsinin öhdəliklərini yenidən təsdiq edərək;

Maliyyə Əsasnamələrini nəzərə alaraq;

Qərara alır:

i. Azərbaycanı Avropa Şurasına üzv olmağa və Nizamnaməyə qoşulmağa dəvət etmək;

ii. Parlament Assambleyasında Azərbaycanın nümayəndələrinin sayının 6 nəfərdən ibarət olduğunu müəyyən etmək;

iii. Bu Qətnamənin ayrılmaz hissəsi olan bu qətnaməyə əlavəyə əsasən Azərbaycanın Avropa Şurasının müxtəlif uyğun maliyyə ödənişlərini müəyyən etmək;

Bu qərarlar haqqında Azərbaycana xəbər vermək və onların yerinə yetirilməsi üçün bütün lazımi razılaşmaları əldə etmək barədə Baş katibə göstəriş verir.

(2000) 14-cü Qətnaməyə əlavə

1. Avropa Şurası büdcələrinə üzv dövlətlərin ödənişlərinin həddini hesablama metodu haqqında (94) 31 Qətnaməsinə əsasən Nazirlər Komitəsi Azərbaycanın adi büdcəyə, fəvqəladə büdcəyə - Avropa Parlamentindən kənar çıxarılmadan (Başlıq 1.2) alınan xərclər üçün, Pensiyalar və Avropa Gənclik Fondunun büdcəsinə ödənişlərinin miqdarını 2000-ci il üçün 0,19 faizlə müəyyən edir.

2. (86)30 Qətnaməsinə əsasən Nazirlər Komitəsi Azərbaycanın fəvqəladə büdcəyə - İnsan Strukturuna (Başlıq 1.1) əlaqədar xərcləri üçün ödənişlərinin miqdarını 2000-ci il üçün 0,17 faizlə müəyyən edir.

3. İşçi Kapital Fonduna Azərbaycanın ödəməli olduğu məbləğ - adi büdcə üçün faizlə hesablanmış məbləğ bu Fondun indiki cəminə əlavə olunan O5503 EKÜ təşkil edir.

Parlament Assambleyasının sənədləri

Zaqafqaziyada münafişlərə dair 1119-cu (1997) qətnamə*

1. Assambleya hesab edir ki, Zaqafqaziya münafişləri zonasında, xüsusən Abxaziyada və Dağlıq Qarabağda 1994-cü ilin mayından atəşkəs rejiminin saxlanması gərginlik zonalarında siyasi sabitliyin təmin olunmasına kömək göstərməlidir.

2. Üzv olmayan Avropa ölkələri ilə əlaqələr komitəsinin müxtəlif dinləmələrini keçirən Assambleya ümid edir ki, bu münafişlərin siyasi yolla nizama salınması işində mühüm irəliləyiş əldə olunacaqdır.

3. Xüsusi qonaq statusu olan üç Zaqafqaziya dövləti - Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq barəsində ərizə vermişlər. Assambleya hesab edir ki, bütün tərəflərin bu münafişləri nizama salmağa yönəldilmiş əsl siyasi iradəsi qəbul prosedurlarını sürətləndirməyə kömək göstərəcəkdir.

4. Assambleya birbaşa və ya dolayısı ilə bu münafişlərə cəlb olunmuş bütün tərəfləri yerlərdə həyata keçirilən vasitəçilik fəaliyyətində, xüsusən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB-nin) və ATƏT-in vasitəçilik fəaliyyətində əməli iştirak etməyə çağırır.

5. Bu iki münafişə öz təbiətinə görə müxtəlif olsa da, Assambleya qeyd edir ki, onların siyasi yolla nizama salınması 1975-ci il Helsinki Yekun Aktının və 1990-cı il Paris Xartiyasının aşağıdakı prinsiplərinə uyğun olaraq, münafişlərə cəlb olunmuş bütün tərəflərlə razılaşdırılmalıdır:

i. sərhədlərin pozulmazlığı;

ii. regionun bütün xalqları üçün əsasən çoxmillətli sülhəratma qüvvələri tərəfindən dəstəklənən təminatlı təhlükəsizlik;

iii. cəlb olunmuş bütün tərəflərin Abxaziyaya və Dağlıq Qarabağa geniş muxtariyyət statusu verilməsi barədə razılaşması;

iiii. qaçqınların və köçkünlərin geri qayıtmaq hüququ və insan hüquqlarına hörmət əsasında onların yenidən inteqrasiyası.

6. Assambleya hesab edir ki, Avropa Şurası Zaqafqaziya dövlətlərində hüquqi dövlətin və plüralist demokratiyanın bərqərar olmasına, insan hüquqlarının müdafiəsinə və sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatının yaradılmasına həqiqi kömək göstərməlidir.

A. Abxaziya barəsində,

7. Assambleya Tbilisi ilə Suxuminin mövqelərinin yaxınlaşmasına dair müəyyən əlamətlərin olduğunu razılıqla

* Assambleyada 1997-ci il aprelin 22-də (10-cu və 11-ci iclaslar) müzakirə edilmişdir. Bax: sənəd 7793, üzv olmayan Avropa ölkələri ilə əlaqələr komitəsinin məruzəsi (məruzəçi: canab Settenje). Mətn Assambleyada 1997-ci il aprelin 22-də (11-ci iclas) qəbul edilmişdir.

qeyd edərək, ümüddar olduğunu bildirir ki, tezliklə münaqişə yuxarıda göstərilən prinsiplər əsasında siyasi yolla nizama salına biləcəkdir.

8. Assambleya ümüddar olduğunu bildirir ki, cəlb olunmuş tərəflərin, habelə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, ATƏT-in və Rusiya Federasiyasının cəhdləri ən yaxın zamanda həm Tbilisi, həm də Suxumi üçün məqbul olan ehtəbir təsisat balansının yaranmasına gətirib çıxaracaqdır ki, qaçqınlar əlverişli təhlükəsizlik şəraitində geri qayıda biləcəklər, regionun əhalisi dinc və firavan həyat şəraitini bərpa edə biləcəklərdir.

B. Dağlıq Qarabağ barəsində,

9. Assambleya Ermənistanın və Azərbaycanın parlament üzvləri arasında davam edən dialoqu, xüsusən üzv olmayan Avropa ölkələri ilə əlaqələr komitəsinin təşkil etdiyi, 1996-cı il yanvarın 26-da Strasburqda keçirilmiş Zaqafqaziyada münaqişələrə dair seminarı alqışlayır. Bununla əlaqədar, Assambleya ATƏT-in Dağlıq Qarabağ üzrə Minsk qrupunun yenidən fəaliyyətə başlamasını alqışlayır və onun münaqişəni tezliklə nizama salmağa yönəldilmiş danışıqları davam etdirməsini dəstəkləyir.

10. Assambleya münaqişənin siyasi yolla nizama salınmasına nail olmaq, bunun sayəsində işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsinə, qaçqınların və köçkünlərin geri qayıtmasına, Dağlıq Qarabağ üçün qənaətbəxş alternativ statusa, habelə təhlükəsizliyə təminat yaratmaq məqsədilə münaqişənin bütün tərəflərini birbaşa danışıqlar aparmağa çağırır.

11. Nəhayət, Assambleya arzu etdiyini bildirir ki, gələcəkdə üç Zaqafqaziya dövləti - Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstan Zaqafqaziya dövlətləri birliyi və birgə parlament assambleyası yaradılmasının mümkünlüyü məsələsinə baxacaqlar.

Zaqafqaziyada qaçqın və köçkünlərlə bağlı 1335-ci (1997) tövsiyə*

1. Keçmiş Yuqoslaviyadan sonra Zaqafqaziya Avropanın ehtəbir regionuna çevrilmişdir ki, hazırda orada qaçqın və köçkün şəxslər problemi olduqca kəskin şəkildə qarşıda durur. Belə şəxslərin sayı Azərbaycanda 900 minə yaxın, Ermənistanda 300 min və Gürcüstanda 300 min nəfərdir. Eyni zamanda yüz minlərlə adam bu regiondan digər ölkələrə, xüsusən də Rusiyaya köçüb getmişdir.

2. Assambleya Ermənistan və Azərbaycandakı qaçqın və köçkün şəxslərlə bağlı humanitar vəziyyətə dair 1263-cü (1995) Tövsiyəni və 1059-cu (1995) Qətnaməni və Gürcüstanda köçkün şəxslərlə bağlı humanitar vəziyyətə dair 1305-ci (1996) Tövsiyəni xatırladır və təəssüflə bildirir ki, bu sənədlərdə ifadə olunmuş təkliflərin əksəriyyəti işdə yerinə yetirilmir.

3. Regionda əhalinin məcburi kütləvi miqrasiyasının başlanmasından səkkiz il ötdükdən sonra da qaçqınların və köçkün şəxslərin sayı azalmır, onların olduqca az bir hissəsi əvvəlki yaşayış yerlərinə qayıda bilməmişdir, humanitar vəziyyət isə əvvəlki tək çox mürəkkəbdir. Qaçqın düşürgələrində formalaşan bütöb bir gənclər nəslini yetişməkdədir və bu, itirilmiş nəsil olacaqdır. Bundan başqa, bəzi insanlar hələ də əsir və ya girov saxlanılmaqla, azadlıqdan məhrumdurlar, yaxud itkin düşmüş sayılırlar.

4. Assambleya, donorların diqqətinin zəifləməsi nəticəsində humanitar yardımın azalmasından narahatdır. Beynəlxalq yardımdan daimi asılılıq yaratmağın lüzumsuz olduğunu etiraf etməklə, eyni zamanda Assambleya belə hesab edir ki, yardımın həcmi tədricən və yardım olan ölkələrin özlərinin ehtiyatları artıqca azaltmaq lazımdır.

5. Assambleya vurğulayır ki, lazımi yaşayış yerləri olmayınca qaçqın və köçkünlər normal həyat sürə bilməzlər. Yaşayış yerlərinin tikintisinə birinci dərəcəli diqqət yetirilməlidir və Avropa Şurasının Sosial İnkişaf Fondu bu fəaliyyətə öz töhfəsini verməlidir.

6. Qaçqın və köçkünləri artıq soyuqdan və aclıqdan ölmək təhlükəsi gözləməsə də, onlar sağlamlıqlarının qorunması ilə bağlı daha bir ciddi təhlükə ilə qarşılaşmışlar. Bu baxımdan, məsələn, təhsil sahəsində və ya iş yerlərinin yaradılması sahəsində layihələrin maliyyələşdirilməsi şəkildə səmərəli fəaliyyətin qurulmasında beynəlxalq yardım qaçqın və köçkünlərin əmək reabilitasiyası vasitəsi kimi çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

7. Assambleya inteqrasiya siyasəti aparılmasını alqışlayır, onun fikrincə, bu siyasət öz əvvəlki yaşayış yerlərinə qayıtmaq istəməyən insanlar üçün problemin yeganə uzunmüddətli həlli yoludur. Bu zaman inteqrasiya hüquqi və iqtisadi cəhətdən yerdə qalan əhaliyə nisbətən vəziyyəti daha qeyri-sabit olan qaçqın və köçkünlərin konkret problemlərinin həlli sahəsində bu dövlətlərin səylərinin zəifləməsinə gətirib çıxarmamalıdır.

8. Bununla belə, o ki qaldı Azərbaycandakı 700 min köçkün və Gürcüstandakı 280 min nəfər köçkün, eləcə də regiondakı digər köçkün şəxslər, Assambleyanın fikrincə, məsələnin uzunmüddətli həll yolu onların öz əvvəlki yaşayış yerlərinə qayıtmasıdır. Buna görə də Assambleya marağı olan bütün tərəflərə təkidlə müraciət edir ki, məsələnin bu cür siyasi həlli üçün əllərindən gələni etməklə nəticədə həmin şəxslərin tezliklə özlərinin əvvəlki yaşayış yerlərinə qayıtmasına imkan yaratsınlar və həmin şəxsləri bu cür nizamasalmayadək və ən qısa müddətlərdə özlərinin təhlükəsiz qayıtmaq hüququ ilə razılaşmağa çağırınsınlar.

9. Assambleya vurğulayır ki, siyasi nizamasalma uğurlu repatriasiyanın zəruri şərti olsa da, bu, kifayət deyil. Əlverişli

*Assambleyada 1997-ci il 24 iyun tarixli müzakirə (19-cu iclas). Bax: 7837-ci sənəd: Miqrasiya, Qaçqınlar və Demografiya Komitəsinin məruzəsi (məruzəçi: xanım Pirado), Assambleyanın 1997-ci il iyunun 24-də qəbul etdiyi mətn (19-cu iclas).

sosial-iqtisadi şərait olmadan qaçqın və köçkünlərin kütləvi qayıdışı çətin, bəlkə də ümumiyyətlə, qeyri-mümkündür. Üzvlər dövlətlər və bütövlükdə beynəlxalq birlik köçkün şəxslərin qayıtmalı olduqları bölgələrin iqtisadi bərpasına kömək etməlidir.

10. Beləliklə, Assambleya Nazirlər Komitəsinə aşağıdakı tövsiyələrlə müraciət edir:

i. bütün maraqlı tərəfləri Zaqafqaziyada münaqişələrin siyasi yolla nizama salınmasına tezliklə nail olmaq məqsədi ilə danışıqlar prosesini sürətləndirməyə çağırmaq; bu, Zaqafqaziyada qaçqın və köçkün şəxslər probleminin hərtərəfli həlli üçün zəmin yaradır;

ii. Avropa Şurasının öz səlahiyyətləri daxilində yardım proqramlarında iştirakının genişləndirilməsi barədə razılığa nail olmaq məqsədi ilə marağı olan üç dövlətlə və regionda yardım göstərməklə məşğul olan əsas təşkilatlarla, xüsusən də Avropa Birliyi, BMT-nin Qaçqınların İşləri üzrə Ali Komissarının İdarəsi (QİAKİ) və Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı (BMİQT) ilə, həmçinin regionda beynəlxalq humanitar hüquq normalarının tətbiqi ilə bağlı məsələlər üzrə Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi (BQXK) ilə dialoqu fəallaşdırmaq;

iii. Sosial İnkişaf Fondunu bu regiona öz fəaliyyətini fəal surətdə yönəltməyə çağırmaq və həmin məqsədlə, bu regionda, əsas etibarilə, yaşayış yerlərinin tikintisində işləmək imkanlarını öyrənəcək məqsədli qrup yaratmaq;

iv. üç Zaqafqaziya respublikasının qəbul haqqında verdikləri ərizələrə baxılarkən qaçqın və köçkünlərə münasibətdə bu respublikaların insan hüquqlarına əməl etməsinə, qaçqın və köçkünlərin qayıtması üçün şərait yaradılması məsələsində mövqeyinə, habelə beynəlxalq humanitar hüquq normalarına əməl etməsinə xüsusi diqqət yetirməli;

v. beynəlxalq birliyi regiona yardımın səviyyəsini saxlamağa və imkan daxilində yüksəltməklə, tədricən humanitar yardımdan inkişafa kömək istiqamətinə keçməyə çağırmaq;

vi. üzvlər dövlətləri təkidlə buna çağırmaq:

a. region dövlətlərinə ikitərəfli və çoxtərəfli səviyyədə humanitar yardım, o cümlədən yaşayış yerlərinin tikintisi, təhsil, iş yerlərinin yaradılması üzrə layihələrdə humanitar yardım göstərilməsində fəal iştirak etsinlər, daha zəif sosial qruplara, xüsusən qaçqınlara xüsusi diqqət yetirsinlər;

b. Müstəqil Dövlətlər Birliyində qaçqınların, köçkün şəxslərin problemlərinə, məcburi miqrasiyanın digər formalarına və repatriasiya məsələlərinə dair 1996-cı ilin mayında Cenevrədə keçirilmiş regional konfransda region dövlətləri üçün qəbul edilmiş proqramların maliyyələşdirilməsində fəal iştirak etsinlər;

c. xüsusilə qadınlar və gənclər üçün peşə hazırlığı layihələrinin gerçəkləşdirilməsinə texniki və maliyyə yardımı göstərsinlər;

ç. regionun sosial-iqtisadi bərpası üzrə donorların beynəlxalq konfransının hazırlanmasına dair beynəlxalq səviyyədə təşəbbüs göstərsinlər;

vii. ümumi siyasi nizamasalma çərçivəsində Ermənistanı, Azərbaycanı və Gürcüstanı aşağıdakı hərəkətlərə çağırmaq:

a. Parlament Assambleyanın, digər məsələlərlə yanaşı, Azərbaycanda və Gürcüstanda köçkün şəxslərin öz əvvəlki yaşayış yerlərinə tezliklə qayıtması üçün şərait yaradılmasına dair 1119-cu (1997) Qətnaməsində şərh olunmuş prinsiplərə əməl etməyə;

b. qaçqınlara və köçkünlərə münasibətdə beynəlxalq humanitar hüquqa və insan haqları normalarına ciddi riayət etməyə, xüsusən də yaşayış yerini sərbəst seçmək hüququna hörmət etməyə və silahlı qüvvələrə zorla məcburən çağırışdan çəkinməyə;

c. səfərlər üçün qaçqınlara sənədlərin verilməsindən ötrü bütün zəruri tədbirləri görməyə;

ç. qaçqın və köçkünlərin təhlükəsiz qayıdışına kömək üçün regionun piyadalar əleyhinə minalardan təcili surətdə təmizlənməsindən ötrü bütün zəruri tədbirləri görməyə;

viii. Ermənistanı və Azərbaycanı aşağıdakı hərəkətlərə çağırmaq:

a. Azərbaycandakı köçkünlərin qaytarılmasını öz aralarındakı danışıqlarda birinci növbəli məsələ kimi seçməyə, həmin şəxslərin hələ ümumi nizamasalmaya nail olunmasına qədər qayıtmasına imkan yaratmağa;

b. qaçqın və köçkünlərin öz əvvəlki məskunlaşma yerlərinə qayıtmaq və vurulmuş ziyan müqabilində lazımi kompensasiya ödənilməsi ilə onların öz əmlakını geri qaytarmaq hüququnu ehtəbir etməyə, yaxud könüllü qayıtmağın qeyri-mümkün olduğu təqdirdə, qaçqınlara və köçkünlərə itirdikləri və ya qoyub getdikləri əmlak müqabilində kompensasiya verilməsinin zəruriliyini tanımağa və həmin şəxslərin kompensasiyanı ən qısa müddətlərdə alması üçün saziş bağlamağa;

c. itkin düşənlərin aqibətini müəyyənləşdirmək üçün bütün zəruri tədbirləri görməyə və Cenevrə konvensiyalarına əsasən himayə hüququ olan, yaxud BQXK-nin konvensiyalarda təsbit edilməmiş səlahiyyətlərinin şamil edildiyi şəxslərlə BQXK-nin məhdudiyatsız ünsiyyətini təmin etməyə;

ix. Gürcüstanı:

a. Qaçqınların statusu haqqında 1951-ci il Cenevrə konvensiyasına və onun 1967-ci il Protokoluna təxirə salmadan qoşulmağa çağırmaq;

b. Məxetli türklərinin qayıtması üçün əlverişli şərait yaratmağa çağırmaq;

x. Gürcüstanı və o cümlədən də Abxaziyalı köçkün şəxslərin qaytarılmasını öz aralarındakı danışıqlarda birinci dərəcəli məsələ kimi seçməyə, onların hələ ümumi nizamasalmaya nail olunanaqədər qayıtmasına imkan yaratmağa;

xi. Rusiya Federasiyasının Gürcüstandakı sülhyaratma qoşunlarının tezliklə oradan çıxarılacağını nəzərə almaqla, Rusiya Federasiyasını yuxarıda göstərilən tədbirlərə kömək etməyə çağırmaq;

xii. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair özünün 1047-ci (1994) Qətnaməsini xatırladaraq, Zaqafqaziya ilə həmsərhəd olan dövlətləri öz ərazilərindən humanitar yardımın keçirilməsinə maneə törətməməyə təkidlə çağırmaq.

**Avropa Şurasının Nizamnaməsinə
Azərbaycan Respublikasının qoşulması haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərarə alır:

I. Azərbaycan Respublikası 1949-cu il mayın 5-də London şəhərində imzalanmış Avropa Şurasının Nizamnaməsinə qoşulsun.

II. Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 10 yanvar 2001-ci il

**Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu
Avropa Şurasının konvensiyaları**

- Arxeoloji irsin qorunması haqqında Avropa konvensiyası
- Avropa mədəniyyət konvensiyası
- Canlı təbiətin və təbii mühitin qorunması üzrə Avropa konvensiyası
- Birgə kino istehsalı haqqında Avropa konvensiyası
- Hüquqi yardım haqqında ərizələrin təqdim olunması haqqında Avropa sazişi
- Xaricdə inzibati məsələlərə dair informasiya və şahadətnamələrin əldə olunması haqqında Avropa konvensiyası
- Zorakı cinayətlərin qurbanlarına vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında Avropa konvensiyası
- Nüfuzdan kənar doğulmuş uşaqların hüquqi statusu haqqında Avropa konvensiyası
- Fərdi şəxslərin odlu silah əldə etməsi və saxlanması üzərində nəzarət haqqında Avropa konvensiyası
- İdman tədbirləri, o cümlədən futbol oyunları zamanı zorakılığın və xuliqanlıqın qarşısının alınması haqqında Avropa konvensiyası
- Avropa regionunda ali təhsil sahəsində ixtisasların tanınması haqqında Avropa konvensiyası
- Xarici qanunvericilik barədə məlumatın əldə olunması haqqında Avropa konvensiyası
- Avtonaqliyyatı idarə etmək hüququndan məhrum etmənin beynəlxalq nəticələri haqqında Avropa konvensiyası
- Milli azlıqların müdafiəsi haqqında Çərçivə konvensiyası (bəyanatla)

“Azərbaycan Respublikası ümumbəşəri dəyərlərə sadiq olduğunu təsdiqləyərək, insan hüquq və azadlıqlarına rəğbət bəsləyərək bəyan edir ki, “Milli azlıqların müdafiəsi haqqında Çərçivə konvensiyası”na qoşulması və onun müddəalarının həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə, onun daxili və xarici təhlükəsizliyinə xələl gətirə bilən hər hansı hərəkətləri istisna edir”.

**Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin sərəncamları**

**Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası
arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi
tədbirləri haqqında**

Azərbaycan Respublikasının Avropa təsisatlarına inteqrasiyası, ölkədəki demokratik dəyişikliklərin dərinləşdirilməsi, hüquq sisteminin, o cümlədən qanunvericiliyin islahatı, əsas insan hüquqları və azadlıqlarının qorunmasının möhkəmləndirilməsi, cəmiyyətdə qanunun aliliyinin təmin edilməsi və Avropa Şurası ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Hüquqi İslahat Komissiyasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamından, “Azərbaycan Respublikasında hüquqi islahatların keçirilməsini təmin edən birinci növbəli qanun layihələri haqqında” həmin komissiyanın 1996-cı il 4 mart tarixli qərarından irəli gələn vəzifə və məqsədləri nəzərə alaraq **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Hüquqi İslahat Komissiyası insan hüquqları sahəsində Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan qanunların və digər qanunvericilik aktlarının, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 3-cü fəslinin və yerli hakimiyyət orqanlarına aid maddələrinin Avropa Şurasının mütəxəssislərinin iştirakı ilə insan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına uyğunluğu baxımından ekspertizasının iki ay müddətində keçirilməsini təmin etsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Hüquqi İslahat Komissiyası aşağıda adları çəkilən qanun layihələrinin Avropa Şurası ekspertlərinin iştirakı ilə Avropa ölkələrində ümumillikdə qəbul edilmiş standartlara və normalara uyğunluğu baxımından bir ay ərzində ekspertizasını təmin etsin:

- Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında;
- Məhkəmələr və hakimlər haqqında;
- Polis haqqında;
- Prokurorluq haqqında;
- Yerli özünüidarəetmə haqqında;
- Yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçkilər haqqında.

3. Bu sərəncamın ikinci bəndində adları çəkilən qanun layihələri iki aydan gec olmayaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edilsin.

4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı digər əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə Azərbaycan Respublikasında aşağıdakı seminarların təşkil olunub keçirilməsində Avropa Şurasına lazımi kömək etsin:

- işgəncələrin və digər qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması sahəsində Avropa Komitəsinin rolu və fəaliyyəti haqqında informasiya seminarı;
- Avropa sosial xartiyasının əsas prinsipləri üzrə Avropa Şurası ekspertlərinin, hökumət orqanları, həmkarlar ittifaqları nümayəndələrinin və işverənlərin birgə iclası;
- demokratik dövlətdə məhkəmə quruluşu sistemi haqqında seminar;
- cinayətlərin qarşısının alınması və cinayətkarlıqla, o cümlədən mütəşəkkil cinayətkarlıq, korrupsiya və uşaqlar arasında cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının köməyinə tələbatının qiymətləndirilməsi barədə seminar;
- Avropa Mədəniyyət Konvensiyası üzrə informasiya seminarı;
- vətəndaşlıq təsisatının demokratikliyi, insan hüquqları, vətəndaş təhsili sahələrində təhsil seminarları;
- ümumtəhsil məktəblərində tarix dərslərinin ideologiyasızlaşdırılması, dərslərin hazırlanması, müəllimlərin ixtisasının artırılması və başlanğıc hazırlığı üzrə təhsil seminarları;
- bəzilərinə baş çəkməklə Azərbaycanda arxeoloji irs abidələrinin təsnifatının meyarları üzrə seminar;
- Avropa Şurası ekspertlərinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi üzvlərinin, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yerli icra hakimiyyəti orqanlarına cavabdeh olan nümayəndələrinin iştirakı ilə yerli özünüidarənin əsas prinsipləri üzrə ümumi informasiya seminarı.

5. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti digər əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə Avropa Şurasının aşağıdakı konvensiyalarına Azərbaycan Respublikasının qoşulmasının mümkünlüyü məsələsini öyrənsin və bu barədə müvafiq təkliflər versin:

- Transsərhəd televiziya haqqında Avropa konvensiyası;
- Avropa mədəniyyət konvensiyası;
- Arxeoloji irsin qorunması haqqında Avropa konvensiyası;
- Müştərək kino istehsalı barəsində Avropa konvensiyası;
- İdman yarışları, o cümlədən futbol oyunları keçirilərkən zor işlətmə və ləyaqətsiz davranış hallarının qarşısının alınması barədə Avropa konvensiyası;

- Canlı təbiətin və təbii mühitin qorunması haqqında konvensiya;

- Avropa farmakopeyası;

- Narkotik maddələrin qəbul olunması və narkotik maddələrin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə mübarizədə əməkdaşlıq barəsində parsial saziş.

6. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi digər əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə Azərbaycan Respublikasında aşağıdakı tədbirlərin keçirilməsində Avropa Şurasına lazımi kömək etsin:

- “1999-cü ildə əhalinin siyahıya alınmasının keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 22 fevral tarixli Fərmanı ilə elan edilmiş əhalinin siyahıya alınmasının hazırlanması və keçirilməsində Avropa Şurasının Azərbaycan Respublikasına köməyi;

- iqtisadi islahatın əhalinin sosial vəziyyətinə mənfi təsirin öyrənilməsi və Avropa Şurasının mümkün köməyi haqqında təkliflərin verilməsi məqsədi ilə tələbatın qiymətləndirilməsi missiyasının Azərbaycan Respublikasına göndərilməsi;

- ölkədə qaçqınlar və məcburi köçkünlər probleminin öyrənilməsi və bu məsələdə Avropa Şurasının mümkün köməyi barədə təkliflərin verilməsi məqsədi ilə tələbatın qiymətləndirilməsi missiyasının Azərbaycan Respublikasına göndərilməsi;

- Azərbaycan Respublikasında yerli seçkilərin keçirilməsinə beynəlxalq müşahidə işində Avropa Şurası nümayəndə heyətinin iştirakı.

7. Bu sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 iyul 1996-cı il,

No 365

Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi sahəsində tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü olmaq məqsədi ilə bu təşkilatla əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini, "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 8 iyul tarixli sərəncamından irəli gələn məqsəd və vəzifələri nəzərə alaraq **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasında nümayəndə heyətinə tövsiyə edilsin ki:

- Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyalarında, komitələrin işində və digər tədbirlərində mütəmadi və fəal iştirak etsinlər. Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasətini, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin aradan qaldırılmasına dair ATƏT-in Lissabon zirvə görüşünün sənədlərində və Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Zaqafqaziyada münaqişələrə dair Qətnaməsində əks etdirilmiş prinsipləri təbliğ etsinlər;

- Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Avropa Şurasına üzv olan dövlətlərin parlament nümayəndələri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələri inkişaf etdirdirsinlər.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Hüquqi İslahat Komissiyasına tapşırılsın ki:

2.1. Avropa Şurası ekspertlərinin iştirakı ilə Avropa standartlarına uyğunluğu baxımından ekspertiza keçmiş aşağıda adları çəkilən qanun layihələrinə üzərində hazırlıq işlərini üç ay ərzində yekunlaşdırıb, onları Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin:

- Polis haqqında;
- Prokurorluq haqqında;
- Vəkillik haqqında;
- Notariat haqqında;
- Bələdiyyələrin statusu haqqında;
- Bələdiyyələrə seçkilər haqqında.

2.2. Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında 1998-ci il üçün əməkdaşlıq proqramı üzrə aşağıda adları çəkilən qanun layihələrinin hazırlanmasını və Avropa Şurası ekspertlərinin iştirakı ilə Avropa ölkələrində ümumilikdə qəbul edilmiş standartlara və normalara uyğunluğu baxımından ekspertizasını təmin etsin və Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin:

- Cinayət Məcəlləsi;
- Cinayət-Prosessual Məcəlləsi;
- Mülki-Prosessual Məcəlləsi.

3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə:

3.1. Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin və hüquq tətbiqi təcrübəsinin Avropa Şurasının standartlarına müvafiq olaraq təkmilləşdirilməsi və insan hüquqlarının və vətəndaşların qanuni mənafələrinin qorunması sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin səmərəsini artırmaq məqsədi ilə müvafiq təkliflər hazırlayıb üç ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

3.2. 1998-ci il ərzində Azərbaycan Respublikasında əməkdaşlıq proqramı üzrə aşağıdakı mövzularda müşavirə və seminarların keçirilməsini təmin etsin:

- Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin İnsan hüquqları üzrə Avropa konvensiyasının tələblərinə uyğunluğu;
- insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində milli mexanizmlərin tətbiqi üzərində nəzarətin təkmilləşdirilməsi;
- Avropa sosial xartiyasının əsas prinsipləri;
- kütləvi informasiya vasitələrində insan hüquqları sahəsində məsələlərin işıqlandırılması;
- vətəndaşlıq təsisatı və insan hüquqları sahəsində təhsil;
- orta və ali təhsil müəssisələrində insan hüquqlarına dair biliklərin əsaslarının tədrisi;
- Konstitusiyə Məhkəməsinin fəaliyyəti;
- demokratik dövrdə hakimlərin rolu;

- məhkəmələrdə apellyasiya və kassasiya icraatı;

- prokurorluğun məhkəmələr ilə qarşılıqlı əlaqələri;

- hüquqi dövrdə vəkillərin rolu;

- penitensiar sistemin yeni konsepsiyası;

- mülki, cinayət və ailə işləri üzrə hüquq münasibətlərində, xüsusilə təslimə məsələlərində hüquqi yardımın göstərilməsi barədə beynəlxalq müqavilələrin, sazişlərin, konvensiyaların icrasına dair təcrübənin öyrənilməsi;

- hüquq mühafizə fəaliyyətində qanunun aliliyi prinsipinin təsdiqi;

- təhqiqat, ibtidai istintaq, əməliyyat-axtarış tədbirləri aparılarkən insan hüquqlarının təmin edilməsi;

- işgəncələrin və digər qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinin qarşısının alınması sahəsində Avropa Komitəsinin rolu və fəaliyyəti;

- cinayətlərin qarşısının alınması və cinayətkarlıqla, o cümlədən mütəşəkkil cinayətkarlıq, korrupsiya və uşaqlar arasında cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının köməyinə tələbatının qiymətləndirilməsi;

- insan hüquqlarının müdafiəsi nəzərə alınmaqla terrorizmlə mübarizə;

- qaçqınların müdafiəsinin hüquqi aspektləri;

- milli azlıqların müdafiəsi üzrə Çərçivə konvensiyasının müddələri;

- müharibə qurbanlarının müdafiəsi və kompensasiyaları.

4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə iki ay müddətində:

4.1. "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 8 iyul tarixli sərəncamının 5-ci bəndində göstərilən Avropa Konvensiyalarına qoşulmanın mümkünlüyü barədə məsələlərin öyrənilməsini yekunlaşdırıb və Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təkliflər təqdim etsin.

4.2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət işləri üzrə qarşılıqlı hüquqi yardım barədə və Təslimə haqqında Avropa konvensiyalarına qoşulmasının mümkünlüyü məsələsini öyrənsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müvafiq təkliflər versin.

5. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə tapşırılsın ki, hüquq və politologiya sahəsində ixtisaslaşan tələbələr üçün ali təhsil müəssisələrinin tədris proqramlarında insan hüquqları sahəsində biliklərin tədrisi üzrə kursların təşkilini təmin etsin.

6. Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinə tapşırılsın ki, digər əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə:

6.1. "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1996-cı il 8 iyul tarixli sərəncamının 6-cı bəndində göstərilən tədbirlərin 1998-ci il ərzində həyata keçirilməsini təmin etsin;

6.2. İnsan hüquqlarına dair Avropa Şurası tərəfindən qəbul edilən və Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrdə nəşr edilən sənədlər, Avropa Şurasının bütün aspektlər üzrə fəaliyyətinə dair nəşrlərlə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin və Xarici İşlər Nazirliyinin kitabxanalarını təmin etsin;

6.3. Avropanın insan hüquqları üzrə beynəlxalq təsisatlarında insan hüquqları sahəsində qanunlar və təcrübə üzrə təhsil proqramının öyrənilməsi üçün mütəxəssislərin iştirakını təmin etsin;

6.4. İnsan hüquqları sahəsində hökumət ekspertlərinin Avropa Şurasının müvafiq departamentlərində, İnsan hüquqları üzrə Avropa Komissiyasında və digər qurumlarında təcrübə keçməsinə, onların insan hüquqlarına dair Avropa Məhkəməsinə baxılan işlərdə iştirakını təmin etsin;

6.5. Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında İnsan hüquqları və hüquqi əməkdaşlıq sahəsində 1998-ci il üçün əməkdaşlıq və yardım proqramına əsasən Avropa konvensiyalarına qoşulma təcrübəsinin öyrənilməsi, ekspert məsləhətlərinin, Avropa Şurasına üzv olan dövlətlərdə təcrübələrin, təhsil proqramlarının, ikitərəfli və çoxtərəfli görüşlərin və digər tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etsin.

7. Bu sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 20 yanvar 1998-ci il

No 729

**Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında
əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikasının
Avropa Şurasında mənafeələrinin müdafiə edilməsi sahəsində
tədbirlər haqqında**

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi tədbirləri haqqında" 1996-cı il 8 iyul tarixli və "Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" 1998-ci il 20 yanvar tarixli sərəncamlarından irəli gələn vəzifələri nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının üzvlüyünə qəbul olunması prosesinin sürətləndirilməsi məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin:

1.1. Avropa Şurasının 50 illiyinə həsr olunmuş xüsusi iclasını keçirsin və digər yubiley tədbirləri nəzərdə tutulan proqramı hazırlayıb həyata keçirsin.

1.2. Öz nümayəndələri vasitəsilə Avropa Şurasının Parlament Assambleyasının müvafiq komitələrinin işində və tədbirlərində fəal iştirak etsin. Azərbaycan Respublikasının Avropa ilə inteqrasiyasına yönəldilmiş dövlət siyasətini təbliğ etsin, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi nəticəsində Azərbaycan Respublikasına vurulmuş iqtisadi, mənəvi və sosial ziyan, qaçqın və məcburi köçkün düşmüş şəxslərin vəziyyəti barədə məlumat versin, Avropa ictimaiyyətinin diqqətini onların hüquqlarının bərpasına cəlb etsin.

1.3. Avropa Şurası üzvlərinin parlament nümayəndə heyətləri ilə əlaqələri inkişaf etdirdirsin, habelə Avropa Şurası Parlament Assambleyasında parlament nümayəndə heyətlərinin birgə tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün təşəbbüs göstərsin.

1.4. Avropa Şurasının Yerli və Regional Hakimiyyət Konqresi ilə əməkdaşlıq proqramını və Avropa Şurasının Katibliyi ilə parlamentlərarası əməkdaşlıq proqramını hazırlayıb Avropa Şurasına təqdim etsin və onların icrası ilə əlaqədar müvafiq tədbirlər həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə:

2.1. Avropa Şurasının 50 illik yubileyinin geniş surətdə qeyd edilməsi məqsədi ilə öz təkliflərini hazırlayıb bir ay ərzində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsinlər.

2.2. Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında 1999-cu il hüquqi əməkdaşlıq və insan hüquqları sahəsində əməkdaşlıq proqramlarında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

2.3. Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Komissiyasının və Avropa Şurasının Azərbaycanda hüquq islahatları, insan hüquqları müdafiəsinin möhkəmləndirilməsi və müstəqil kütləvi informasiya vasitələrinin irəliləyişi üzrə birgə layihələrin həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

2.4. Avropa Şurasının müqavilə sənədlərinə Azərbaycan Respublikasının qoşulması məsələsinin öyrənilməsi məqsədi ilə müvafiq idarələrarası işçi qrupu yaratsınlar.

2.5. Azərbaycan Respublikasının normativ hüquqi bazasının Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması və yeni qanunların qəbul edilməsi ilə əlaqədar ölkədə görülən tədbirlər barədə Avropa Şurasının müvafiq strukturlarına məlumat verilməsini təmin etsinlər.

2.6. Beynəlxalq təşkilatlarda, keçirilən görüşlərdə Azərbaycan Respublikasının mənafeələrinin müdafiəsi məqsədi ilə Avropa Şurasının tədbirlərində iştirak edən Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatları və mətbuat nümayəndələri ilə əməkdaşlıq etsinlər.

2.7. Azərbaycan Respublikasında Avropa Şurası ilə birgə keçirilən tədbirlərdə Azərbaycan mətbuat orqanları nümayəndələrinin iştirakını təmin etsinlər.

3. Azərbaycan Respublikasının idarəetmə sistemində islahatlar aparılması üzrə Dövlət Komissiyasının hüquq və məhkəmə sisteminin islahatı işçi qrupuna tapşırılsın ki, aşağıda adları çəkilən qanun layihələrinin Avropa Şurası ekspertlərinin iştirakı ilə Avropa ölkələrində ümumilikdə qəbul edilmiş standartlara və normalara uyğunluğu baxımından hazırlanmasını sürətləndirsin:

- Cinayət Məcəlləsi;
- Cinayət-Prosessual Məcəlləsi;
- Mülki-Prosessual Məcəllə.

4. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinə tapşırılsın ki, digər əlaqədar dövlət orqanları ilə birlikdə:

4.1. Azərbaycan Respublikasının "Arxeoloji irsin qorunması haqqında", "Birgə kino istehsalı haqqında" və "Özəcaçılıq haqqında" Avropa konvensiyalarına qoşulması üçün həmin konvensiyaları Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

4.2. Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının aşağıda göstərilən sənədlərinə qoşulmasının mümkünlüyü məsələsini öyrənsin və Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müvafiq təkliflər versin:

- Cinayət işləri üzrə qarşılıqlı hüquqi yardım haqqında Avropa konvensiyası;
- Cinayət işləri üzrə məhkəmə qərarlarının beynəlxalq təsiri haqqında Avropa konvensiyası;
- Məhkum olunmuş şəxslərin təhvil verilməsi haqqında konvensiya;

- Cinayət işləri üzrə icraatın təhvil verilməsi haqqında Avropa konvensiyası;

- Hüquqi yardım barədə orizələrin təhvil verilməsi haqqında Avropa konvensiyası;

- Cinayət fəaliyyəti nəticəsində öldürülmüş şəxslərin təhvil verilməsi, aşkarlanması, götürülməsi və müsadirəsi haqqında konvensiya;

- Zorakı cinayətlərin qurbanlarına vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında Avropa konvensiyası;

- Şərti məhkum olunmuş və şərti olaraq azad edilmiş qanun pozucuları üzərində nəzarət haqqında Avropa Konvensiyası;

- Xarici dövlətlərin qanunvericiliyi ilə bağlı məlumat haqqında Avropa konvensiyası;

- Mədəni mülkiyyətlə bağlı cinayətlər haqqında Avropa konvensiyası;

- Milli azlıqların müdafiəsi üzrə Çərçivə konvensiyası;

- Fərdi şəxslər tərəfindən odlu silahın əldə edilməsinə və saxlanması nəzarət haqqında Avropa konvensiyası;

- İdman tədbirləri, o cümlədən, futbol oyunları zamanı zorakılığın və xuliqanlıqın qarşısının alınması haqqında Avropa Konvensiyası;

- Avtomototəqəyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum olunmanın beynəlxalq nəticələri haqqında Avropa konvensiyası;

- İnzibati məsələlər üzrə məlumatın və şəhadətnamələrin xaricdə alınması haqqında Avropa konvensiyası.

4.3. Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasında təmsilçiliyini gücləndirmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Fransadakı səfirliyinə üç əlavə ştatın ayrılması üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirilsin.

4.4. İnsan hüquqlarına dair Avropa Şurası tərəfindən qəbul edilən və Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrdə nəşr edilən sənədlərlə və Avropa Şurasının fəaliyyətinə dair nəşrlərlə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin kitabxanasını təmin etsin.

4.5. Avropanın insan hüquqları üzrə beynəlxalq təsisatlarında insan hüquqları sahəsində qanunlar və təcrübə üzrə təhsil proqramının öyrənilməsi üçün mütəxəssislərin iştirakını təmin etsin.

4.6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı, Nazirlər Kabineti, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları əməkdaşlarının Avropa Şurasının müvafiq departamentlərində, İnsan hüquqları üzrə Avropa Mərkəzində və digər qurumlarında təcrübə keçməsinə, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə baxılan işlərdə Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi, Konstitusiya Məhkəməsi, Ali Məhkəməsi, İqtisad Məhkəməsi və digər məhkəmələrinin hakimlərinin iştirakını təmin etsin.

5. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 14 may 1999-cu il
No 158

Avropa Şurasının 50 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasında mənafeələrinin müdafiə edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" 1999-cu il 14 may tarixli Sərəncamından irəli gələn vəzifələri nəzərə alaraq, həmçinin Avropa Şurasının 50 illik yubileyinin Azərbaycan Respublikasında geniş surətdə qeyd edilməsi məqsədi ilə qərara alıram:

1. Avropa Şurasının 50 illik yubileyi və "Avropa-Ümumi İrs" kampaniyası ilə bağlı tədbirlərin hazırlanıb həyata keçirilməsi məqsədi ilə aşağıdakı tərkibdə Milli Komitə yaradılsın.

Milli Komitənin sədri:

Elçin Əfəndiyev - Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini

Milli Komitənin üzvləri:

Tofiq Zulfüqarov	-	Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri
Ramil Usubov	-	Azərbaycan Respublikasının daxili işlər naziri
Sudaba Həsənova	-	Azərbaycan Respublikasının ədliyyə naziri
Misir Mərdanov	-	Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri
Əbülfəz Qarayev	-	Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri
Polad Bülbüloğlu	-	Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri
Sirus Tabrizli	-	Azərbaycan Respublikasının mətbuat və informasiya naziri
Rəfael Allahverdiyev	-	Bakı şəhəri İcra hakimiyyətinin başçısı
Nizami Xudiyev	-	Azərbaycan Respublikası Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətinin sədri
Vəfa Quluzadə	-	Azərbaycan Respublikasının Xarici siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri
Fatma Abdullazadə	-	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının Humanitar siyasət şöbəsinin müdiri

Fuad Ələsgərov	-	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının Hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri
Əli Həsənov	-	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının İctimai-siyasi şöbəsinin müdiri
Fərəməz Maqsudov	-	Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti
Anar Rzayev	-	Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri
Səttar Mehbalıyev	-	Azərbaycan Respublikası Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının sədri

2. Milli Komitəyə tapşırılsın ki, Avropa Şurasının 50 illik yubileyi münasibətilə və "Avropa-Ümumi İrs" kampaniyası çərçivəsində tədbirlər proqramını bir ay müddətində hazırlayıb təsdiq etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 iyul 1999-cu il
№ 182

Avropa Şurasının fəaliyyətinə və Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasındakı əməkdaşlığa dair məlumatların yayılması barədə

Avropa Şurasının fəaliyyətinə və Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasındakı əməkdaşlığa dair məlumatların geniş yayılması məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına tapşırılsın ki, müvafiq mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları ilə birlikdə Avropa Şurasının fəaliyyətini əks etdirən kitabça və plakatların, Avropa konvensiyalarının, sazişlərinin, insan hüquqlarına dair qəbul edilən sənədlərin nəşrini, onların yayılmasını təmin etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinə və Azərbaycan Dövlət Teleqraf Agentliyinə (AzərTac) tapşırılsın ki, Avropa Şurasının fəaliyyətinə dair məlumatların və Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlıq sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin kütləvi informasiya vasitələri və agentliklər vasitəsi ilə təbliğini və yayılmasını təmin etsin.

3. Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətinə tapşırılsın ki, Avropa Şurasının fəaliyyətinə və Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasındakı əməkdaşlığa həsr olunmuş verilişlərin təşkilini təmin etsin.

4. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə tapşırılsın ki, Bakı Dövlət Universitetində Avropa konvensiyaları, sazişləri, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının, Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin sənədləri ilə təchiz olunan "İnformasiya mərkəzi"nin yaradılmasını təmin etsin.

5. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinə və Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə tapşırılsın ki, respublikanın mərkəzi kitabxanalarını, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının İnsan Hüquqları İnstitutunun və təhsil müəssisələrinin kitabxanalarını insan hüquqlarına dair ixtisaslaşmış ədəbiyyatla təmin olunmasını həyata keçirsin.

6. Bu Sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 18 mart 2000-ci il
№ 364

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab Heydər Əliyevin Avropa Şurası dövlət və hökumət başçılarının II Zirvə görüşündə iştirakının

PROQRAMI

(Strasburq, 9-11 oktyabr 1997-ci il)

9 oktyabr, cümə axşamı		16.30	Üçüncü iclas
17.00	Strasburq şəhərinin hava limanına gəliş	16.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Bolqarıstan Prezidenti cənab Petr Stoyanov ilə görüşü
17.15	"Sofitel" mehmanxanasına gediş	17.15	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Rumıniyanın Prezidenti cənab Emil Konstantinesku ilə görüşü
18.15	Avropa sarayına gediş	18.00	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Polşa Respublikasının Prezidenti cənab Aleksandr Kvasnevski ilə görüşü
19.00	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Avropa Şurasının Baş katibi cənab Daniel Tarşis ilə görüşü	18.30	"Sofitel" mehmanxanasına gediş
20.00	Strasburq şəhərinin meri cənab Rolan Ri və Aşağı Reyn Departamenti Baş Şurasının prezidenti Daniel Hoyffel tərəfindən Avropa Şurası dövlət və hökumət başçılarının II Zirvə görüşü münasibətilə təşkil olunmuş qəbul	20.30	Fransa Respublikasının Prezidenti adından nümayəndə heyəti başçılarının, xarici işlər nazirlərinin, Avropa Komissiyası Prezidentinin, ATƏT-in Baş katibinin və Avropa Şurasının yüksək vəzifəli nümayəndələrinin şərəfinə ziyafət
10 oktyabr, cümə			11 oktyabr, şənbə
8.30	"Sofitel" mehmanxanasında Azərbaycanın, Ukraynanın, Gürcüstanın və Moldovanın dövlət başçılarının işgüzar səhər yeməyi	9.15	"Sofitel" mehmanxanasından gediş
10.20	Nümayəndə heyəti başçılarının, xarici işlər nazirlərinin və nümayəndələrin Avropa sarayına gəlişi	9.30	Dördüncü iclas
10.30	Nümayəndə heyəti başçılarının şəkildə qəbul mərasimi	9.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Finlandiya Respublikasının Prezidenti cənab Marti Ahtisaari ilə görüşü
10.35	II Zirvə görüşünün açılış mərasimi	10.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Fransa Respublikasının Prezidenti cənab Jak Şirak ilə görüşü
11.00	Birinci iclas	10.33	Beşinci iclas
11.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Avropa İttifaqı Komissiyasının Prezidenti cənab Jak Santer ilə görüşü	11.27	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Avropa Şurası dövlət başçılarının II Zirvə görüşündə çıxışı
12.00	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin ABŞ Dövlət katibinin demokratiya və insan hüquqları üzrə müavini cənab Con Şatuk ilə görüşü	11.35	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Türkiyə Respublikasının Baş naziri cənab Məsud Yılmaz ilə görüşü
12.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Danimarka Krallığının xarici işlər naziri cənab Niyels Petersen ilə görüşü	11.50	Avropa Şurası dövlət və hökumət başçılarının II Zirvə görüşünün yekun qətnaməsinin qəbulu
13.15	Fransa Respublikasının Prezidenti adından nümayəndə heyəti başçıların, xarici işlər nazirlərinin, Avropa Komissiyası Prezidentinin, ATƏT-in baş katibinin və Avropa Şurasının yüksək vəzifəli nümayəndələrinin şərəfinə Avropa sarayında nahar	12.00	Avropa Şurası dövlət və hökumət başçılarının II Zirvə görüşünün bağlanış mərasimi
15.00	İkinci iclas	12.30	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Estoniya Prezidenti cənab Lenard Meri ilə görüşü
16.10	Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin Ermənistan Respublikasının Prezidenti cənab Levon Ter-Petrosyan ilə görüşü	12.30	Fransa Prezidenti cənab Jak Şirakin və Avropa Şurasının Baş katibi cənab Daniel Tarşisin Avropa sarayının mətbuat mərkəzində birgə mətbuat konfransı
		13.00	Avropa Şurasının Baş katibi adından Avropa sarayında qəbul
		16.30	Strasburqdan Bakıya uçuş

Europe-A Common Heritage Campaign

2000 AZƏRBAYCAN 2000

Avropa-Ümumi İrs Kampaniyası

Decree of the President of Azerbaijan Republic H.E. Heydar Aliyev on Holding 50th Anniversary of the Council of Europe and establishing National Committee on "Europe-Common Heritage" Campaign (1999)

Chairman of National Committee on "Europe-A Common Heritage" Campaign - Deputy Prime Minister of Azerbaijan Republic, Mr. Elchin Elendiev

NATIONAL LEGISLATION FOR CULTURE AND NATURE PROTECTION

- Law on the culture (1998)
- Law on the historical and cultural monuments (1998)
- Law on architectural activity (1998)
- Law on the protection of the environment (1999)
- Law on the basis of the town-planning (1999)
- Law on the archives (2000)
- Law on the specially protection nature territories and objects (2000)

"Europe, Common Heritage" Campaign in Azerbaijan
The National Plan of Action

Actions	Terms of realization
Creation of the Centre of the national, cultural-historical research for the coordination the program "Europe, common heritage in Azerbaijan"	2000-2001
Creation of a quarterly scientific, information magazine "Europe common heritage - Azerbaijan" illustrating the progress of the program	2001
Holding of the international scientific-practical conference "Europe common heritage - Azerbaijan"	2000
Elaboration of the methodology for preparation and acceptance of the administrative decisions on a problem	2001-2001
Creation of a computer database about the phenomena and objects of Azerbaijan included in the program	2001-2001
Creation of the main central data of statistical and information performance	2001-2001
The Strategy and the methodology of public works on awareness of Azerbaijan and common heritage in European countries	2001-2001
Creation of the catalogue of monuments of the national and world heritage listed in the brochure of the Ministry of the Azerbaijan Republic	2001
Creation of the catalogue of modern Azerbaijan painting	2001-2001
Introduction of the projects and materials of the program for consideration of higher educational institutions	2000
To find out the list of Azerbaijan cultural objects, which must be protected under framework of the Campaign	2000
Holding of photo-exhibition "Europe, Common Heritage - Azerbaijan"	2001
Holding "Live Art" exhibition	2000-2001
Organization of the exhibition "Our common architectural monuments"	2001-2001
Carry out the research of ancient (to bases of present-day) monuments of monuments of Azerbaijan history and culture in accordance with the Campaign	2001-2001
Realization of the projects on restoration of monuments of architecture of Azerbaijan	2001-2001
Realization of the projects on preservation of historical natural landscapes of Azerbaijan	2001-2001
Creation of the Association "Europe, Common Heritage - Azerbaijan"	

EUROPE, COMMON HERITAGE

AZERBAIJAN

The program "Europe, common heritage" is perceived with the large interest and understanding in Azerbaijan. The ideas of the program are in keeping with the concept, concerning cultural heritage as indispensable integrity of all components of social experience united by its spiritual, social-practical and material assets, prevailing in Azerbaijan. This perception is based on richest historical experience of the Azerbaijan people, on achievements of the domestic philosophical and scientific ideas.

THE HISTORY

Azerbaijan is one of the most ancient centers of the Eurasian civilization. Most ancient Guruchal culture, which traces were found out in Azikh cavern, reminds of Oldways type (more than 700 thousand years old), while the remains of most ancient man Azikhantrop, found in Ashel layer in this cavern were about 250 - 300 thousand years old. A bright samples of aesthetic philosophy of the ancient inhabitants of Azerbaijan are rock face figures of Gobustan, dated up to XII-VIII thousand BC.

Geographical situation, the unique landscape and climatic conditions have determined the exclusive historical destiny of Azerbaijan, situated on the crossroads of vital arteries of Eurasia. Therefore this territory became the place of symbiosis of great cultures of an antiquity and middle ages, common meeting point of all world religions and place for interaction of various outlooks aesthetic programs, social, ethnic and art traditions.

Dominant attributes of the Azerbaijan mentality have always been the openness for diverse interaction and ability to conduct historical dialogue with different ethnocultural traditions. While cooperating, the Azerbaijan culture did not reject anything or break itself, but rather smell different ethnocultural traditions. Arisen in XIX-XX centuries.

AZƏRBAYCAN

"Europe - Common Heritage" Campaign in Azerbaijan Press

ВОЗРОЖДЕННАЯ НЕМЕЦКАЯ КУПРА

The model of clothes of the firm "Galateya"

Postmark of Azerbaijan

The booklet was prepared by: Rana Ibrahimbekova, Evgeniy Salamzadeh, Vladimir Gufarov

PROGRAMME

Europe Heritage Days in Azerbaijan-2000
22-24 September

Opening of EHD
Academy of Sciences

"Culture of Azerbaijan and European Values" Scientific Conference
Academy of Sciences

"Europe-A Common Heritage" Exhibition of the works of the young painters
Exhibition Salon of the Union of Artists

Land Art Exhibition
Baku Center of the Arts

Opening of restored church (Kirkha)
28 July street

"Dun-Kibrit" (ballet of Kara Karavay) new production
Nata Theater of the Opera and Ballet

AZƏRBAYCAN - 2000

Avropa - Ümumi İrs Kampaniyası

DƏVƏTNAMƏ

CULTURE-ECOLOGICAL PROTECTION OF CULTURAL PROPERTY

If one of the conditions of preservation of natural environment is the preservation of a biological variety, the preservation of human community and civilizations is preservation of cultural variety. How this can be carried out in globalization conditions, immersing in ethnocentrism, local military conflicts, that brutally destroy the culture and nature, urbanization which, erases cultural distinction? Should all components of the culture potential (customs, tradition, material culture, etc.) be kept? What could be changed, what could be the base for the future development? What should be left in the past?

These questions outline a scope of problems, decision of which can be, productive while special CULTURE-ECOLOGICAL approach (R.I.) is used. This approach's object is Eco-cultural system as a unit of Eco-cultural space. This space is the result of his directed influence on the environment. Eco-cultural system consists of all elements of an environment of the man, which is not only saturated with objects created by the man, but also by partly man-made nature. In contradistinction to the eco-system, the eco-cultural system includes such component, as time also. Eco-culture temporary cut is a spatial presentation of historical time. The time gets the spatial characteristics and is located in space. This space expresses time and covers all history of the certain community.

The main aim of culture-ecology should be not simply protection of separate culture or some elements of this culture from threat of disappearance (in this case it is a creation of "cultural reservation" that would bring to the cultural degeneration) but the search of ways of restoration or preservation of nature-cultural space, natural to the given people, to the nature-culture space, the development of the methods to ensure reservations of local culture potential in the global culture process. Thus it is necessary to postulate: there are not eco-culture losses on the local scale. Any destruction of local eco-culture systems is the deformation and gaps in integrity of global culture process.

different forms of culture have not been a result of westernization but rather an organic display of European type of mentality in fact. Professional theatre, perspective painting, symphonic music, modern and functionalism in architecture, design and at last, mugam-opera and jazz-mugam are not the perception of the external forms of the European culture, but all the of carries its principles. Not only the art heritage, but also all social experience of the Azerbaijan people today is perceived as belonging to the European culture. The historical choice of the Azerbaijan people, carried out in 1918-1920 years, during Azerbaijan Democratic Republic, testifies it, as well as confirms in 1990's. The national state self-determination of Azerbaijan is based on the European values, democracy, parliamentarism and market economy.

METHODOLOGY

The methodology of the program is based on the perception of the character of energy information of the cultural phenomena, on the understanding of the unity of the process and the result of culture creation. The area of a cultural heritage is not confined to limits of the spiritual and man-made world of the human being, his social-psychological experience, but it also includes the human environment, historical landscape of Azerbaijan in their interrelations with daily social-practical activity of human community. Such approach covers all culture creation factors and the question of preservation of such social cultural tradition link is raised on the agenda of the day. The loss of any fragment of this circuit leads to the breach of continuity, loss of an originality, deformation of ethnic and general picture of the world.

Azərbaycan 2000

Avropa-Ümumi İrs

Avropa Mədəni İrs Günləri

22-24 Sentyabr 2000

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi

Şəxsi adlar göstəricisi

- Aqillar, Xuan Lopes - 222.
 Aqo, Pyetro Erkole - 163-164, 168-174.
 Anceletti, Edvard - 216.
 Atkinson, Devid - 82-83.
 Baqlay, Marat - 192.
 Barsoni, Andras - 151-152.
 Batliner, Jerar - 222.
 Bernardt, Rudolf - 187-191.
 Berziş, İndulis - 68-81.
 Bomel, Jak - 45, 47, 95-102, 107, 108-112, 113-114, 123-140, 154.
 Boraxo, İqnasio - 215.
 Bravo, Luici Ferari - 215.
 Bukkikio, Canni - 207-212, 213-219, 220-222.
 Byüsiç, Zdravka - 113-114.
 Cons, Cenni - 153.
 De Qol, Şarl - 136, 137, 138-139.
 De Meran, Dias Avqustin - 114.
 De Vel, Gi - 186-187.
 Demetraşvili, Avtandil - 192.
 Dəmirəl, Süleyman - 138.
 Dinger, Əli - 88.
 Düfur, Ki - 84-85.
 Dürr, Şnuts Rudolf - 222.
 Elisson, Yan - 78.
 Filimonov, Vadim - 88, 89.
 Fişer, Leni - 10-11, 25, 34, 60, 86, 89, 90-92, 94, 187.
 Fürer, Hans Peter - 58-60.
 Gelderblum, Hannike - 201.
 Halonen, Tarya - 22-23.
 Hersoq, Roman - 43.
 Hoyffel, Daniel - 22.
 İrmer, Ulrix - 102-103.
 İvinski, Tadeuş - 85-89.
 Jambre, Pyer - 92-94.
 Kallas, Siym - 50-58.
 Kasan, Gilyermo Martines - 149-150, 154, 158, 165-166, 168-174.
 Keleş, Ruşen - 175-180.
 Kinkel, Klaus - 43.
 Kir - 210.
 Klerfayt, Corc - 95-102, 108-112, 114, 123-133, 138, 196-204.
 Koçaryan, Robert - 107, 116, 120, 121, 152.
 Kokkonen, Paula - 159-167, 168-174.
 Kol, Helmut - 25, 43, 44.
 Kotti, Flavio - 103.
 Kovaç, Mixal - 34.
 Kranidiotis, İoanis - 61, 67.
 Kvasnevski, - 88.
 Qirado, Ana - 88, 114.
 Qliqorov, Kiro - 34.
 Qorbaçov, - 76.
 Qross, Andreas - 146-154, 155-156, 157-158, 160-161, 163, 168-174.
 Land, Fransiska - 215.
 Lopes, Xuan -
 Loyd, Alan - 175-180.
 Luçinski, Petru - 22-23, 219.
 Maxaçek, Rudolf - 182-183.
 Marten, Karolin - 215-216.
 Melşor, Mişel - 205-207.
 Mülkamps, Gi - 175-180.
 Mitteran, Fransua - 139.
 Mülleman, Ernst - 103-108.
 Nolte, Georq - 222.
 Perqola, Antonio - 191-192.
 Pinelli, Çezaro - 215.
 Prioren, Rikardo - 175-180.
 Rassel-Conston - 115-123.
 Rassel, Metyu - 183-185.
 Ri, Rolan - 22.
 Rostropoviç - 10.
 Rufi, Viktor - 123-133.
 Setlenje, Jan - 23, 84-85, 92-94.
 Skuarcialupi, Vera - 153-154.
 Smit, Dadli - 142-144.
 Şevardnadze, Eduard - 116, 120, 121.
 Şirak, Jak - 18, 24-25, 34, 36-39, 93-94, 95, 97, 109, 131-132, 136, 137-138.
 Şolyom, Laslo - 222.
 Ştudman, Jerar - 155-156, 157-158, 168-174.
 Tarşis, Daniel - 18-22, 24-25, 58, 60-67.
 Ter-Petrosyan, Levon - 110, 202.
 Torhallsson, Pol - 222.
 Trexel, Stefan - 194-195.
 Turan, Jorj Sole - 84-85.
 Vagenmakers, Endrik - 70-71, 166-167.
 Volodin, İvan - 175-180.
 Vilkins, Hakan - 71-74.
 Vimmer - 43.
 Volter, Eyso - 108-112.
 Yeltsin, Boris - 36, 103, 106.

Mündəricat

Oxucuya	3
Avropa Şurasının Zirvə görüşündə	5
Azərbaycan Avropa Şurasının üzvü olmağa hazırlaşır	41
Avropa Şurasının strukturları ilə əlaqələr	49
Hüquq islahatı yolunda birgə səylər	181
Əlavələr	223

Kitab Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Katibliyi tərəfindən hazırlanmışdır.
Kitabın hazırlanmasında "AzərTAc"ın materiallarından istifadə olunmuşdur.

